

Grupa Kapitałowa
Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń
Spółki Akcyjnej

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2018 roku
sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami
Sprawozdawczości Finansowej

Spis treści

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	4
Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	5
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	6
Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym	8
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	10
Informacje dodatkowe i noty objaśniające	12
1. Wstęp	12
2. Skład Grupy PZU	15
3. Struktura akcjonariatu	31
4. Skład Zarządu, Rady Nadzorczej i Dyrektorzy Grupy	32
5. Podstawowe zasady (polityka) rachunkowości i kluczowe szacunki i osądy	33
6. Sprawozdawczość dotycząca segmentów	54
7. Zarządzanie ryzykiem	64
8. Zarządzanie kapitałem własnym	101
9. Wartość godziwa	103
10. Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	112
11. Przychody z tytułu prowizji i opłat	114
12. Przychody netto z inwestycji	114
13. Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji	116
14. Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych	116
15. Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	117
16. Pozostałe przychody operacyjne	118
17. Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	118
18. Koszty z tytułu prowizji i opłat	119
19. Koszty odsetkowe	120
20. Koszty akwizycji	120
21. Koszty administracyjne	121
22. Koszty pracownicze	121
23. Pozostałe koszty operacyjne	122
24. Podatek dochodowy	122
25. Zysk na jedną akcję	124
26. Wartość firmy	124
27. Wartości niematerialne	127
28. Inne aktywa	130
29. Odroczone koszty akwizycji	130
30. Rzeczowe aktywa trwałe	131
31. Nieruchomości inwestycyjne	133

32. Jednostki wyceniane metodą praw własności	134
33. Należności od klientów z tytułu kredytów	136
34. Pochodne instrumenty finansowe	137
35. Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe.....	147
36. Utrata wartości aktywów finansowych i należności	154
37. Należności	168
38. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	168
39. Aktywa przeznaczone do sprzedaży.....	170
40. Wyemitowany kapitał podstawowy oraz inne kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej	171
41. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	173
42. Rezerwy na świadczenia pracownicze	181
43. Inne rezerwy	182
44. Odroczonego podatek dochodowy	184
45. Zobowiązania finansowe	186
46. Inne zobowiązania	189
47. Leasing	190
48. Aktywa stanowiące zabezpieczenie należności, zobowiązań oraz zobowiązań warunkowych	191
49. Aktywa i zobowiązania warunkowe	192
50. Sprawy sporne	192
51. Transakcje z podmiotami powiązаныmi	196
52. Zatrudnienie.....	199
53. Pozostałe informacje	199

Skonsolidowany rachunek zysków i strat

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	Nota	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	10	23 470	22 847
Udział reasekuratorów w składce ubezpieczeniowej przypisanej brutto		(755)	(612)
Składki ubezpieczeniowe przypisane netto		22 715	22 235
Zmiana stanu rezerwy składki ubezpieczeniowej netto		(365)	(881)
Składki zarobione netto		22 350	21 354
Przychody z tytułu prowizji i opłat	11	3 374	2 319
Przychody netto z inwestycji	12	11 679	9 051
Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji	13	(15)	247
Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych	14	(1 804)	(1 207)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	15	770	380
Pozostałe przychody operacyjne	16	1 693	1 178
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych		(14 980)	(15 376)
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych		417	435
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	17	(14 563)	(14 941)
Koszty z tytułu prowizji i opłat	18	(754)	(557)
Koszty odsetkowe	19	(2 046)	(1 350)
Koszty akwizycji	20	(3 130)	(2 901)
Koszty administracyjne	21	(6 609)	(5 357)
Pozostałe koszty operacyjne	23	(3 858)	(2 758)
Zysk z działalności operacyjnej		7 087	5 458
Udział w wynikach finansowych netto jednostek wycenianych metodą praw własności		(1)	16
Zysk brutto		7 086	5 474
Podatek dochodowy	24	(1 718)	(1 289)
Zysk netto, w tym:		5 368	4 185
- zysk przypisywany właścicielom jednostki dominującej		3 213	2 895
- zyski (straty) przypisywane właścicielom udziałów niekontrolujących		2 155	1 290
Podstawowa i rozwodniona średnia ważona liczba akcji zwykłych	25	863 347 220	863 519 608
Podstawowy i rozwodniony zysk (strata) na jedną akcję zwykłą (w złotych)	25	3,72	3,35

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za 2017 rok zaprezentowano w punkcie 5.3.

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	Nota	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Zysk netto		5 368	4 185
Inne całkowite dochody	24	(98)	66
Podlegające późniejszemu przeniesieniu do rachunku zysków i strat		150	57
Wycena instrumentów dłużnych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody		15	nd.
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży		nd.	117
Różnice kursowe z przeliczenia		36	(71)
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych		99	11
Niepodlegające późniejszemu przeniesieniu do rachunku zysków i strat		(248)	9
Wycena instrumentów kapitałowych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody		(247)	nd.
Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do nieruchomości inwestycyjnych		3	2
Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych		(4)	7
Dochody całkowite netto, razem		5 270	4 251
- dochody całkowite przypisywane właścicielom jednostki dominującej		3 027	2 882
- dochody całkowite przypisywane właścicielom udziałów niekontrolujących		2 243	1 369

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za 2017 rok zaprezentowano w punkcie 5.3.

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej

Aktywa	Nota	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾	1 stycznia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Wartość firmy	26	3 871	3 830	1 583
Wartości niematerialne	27	3 180	3 443	1 463
Inne aktywa	28	562	692	866
Odroczone koszty akwizycji	29	1 546	1 485	1 407
Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych	41	1 512	1 250	990
Rzeczowe aktywa trwałe	30	3 184	3 287	1 467
Nieruchomości inwestycyjne	31	1 697	2 355	1 738
Jednostki wyceniane metodą praw własności	32	17	20	37
Należności od klientów z tytułu kredytów	33	182 054	169 457	44 998
Pochodne instrumenty finansowe	34	2 487	2 351	953
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	35	101 665	110 046	59 335
Wyceniane w zamortyzowanym koszcie		45 234	nd.	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody		38 737	nd.	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy		17 694	nd.	nd.
Utrzymywane do terminu wymagalności		nd.	21 237	17 346
Dostępne do sprzedaży		nd.	48 519	11 652
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy		nd.	20 243	21 001
Pożyczki		nd.	20 047	9 336
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	44	2 234	1 590	641
Należności	37	6 343	9 096	5 664
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	38	17 055	8 239	2 973
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	39	1 147	317	1 189
Aktywa, razem		328 554	317 458	125 304

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej (kontynuacja)

Kapitały i zobowiązania	Nota	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾	1 stycznia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Kapitały				
Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej		14 925	14 599	12 990
Kapitał podstawowy	40.1	86	86	86
Pozostałe kapitały	40.3	12 566	11 917	10 869
Niepodzielony wynik		2 273	2 596	2 035
Zysk z lat ubiegłych		(940)	(299)	100
Zysk netto		3 213	2 895	1 935
Udziały niekontrolujące		22 482	22 961	4 067
Kapitały, razem		37 407	37 560	17 057
Zobowiązania				
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	41	45 839	44 558	42 194
Rezerwy na świadczenia pracownicze	42	531	556	128
Inne rezerwy	43	519	497	367
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	44	486	638	469
Zobowiązania finansowe	45	236 316	224 550	60 045
Inne zobowiązania	46	7 407	9 096	5 011
Zobowiązania bezpośrednio związane z aktywami zakwalifikowanymi jako przeznaczone do sprzedaży	39	49	3	33
Zobowiązania, razem		291 147	279 898	108 247
Kapitały i zobowiązania, razem		328 554	317 458	125 304

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych na 1 stycznia i 31 grudnia 2017 roku zaprezentowano w punkcie 5.3.

Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym

Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym	Nota	Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej									Razem	Udziały niekontrolujące	Kapitał własny, razem	
		Kapitał podstawowy	Pozostałe kapitały					Niepodzielony wynik						
			Akcje własne	Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Pozostałe kapitały rezerwowe	Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych	Różnice kursowe z przeliczenia	Zysk z lat ubiegłych	Zysk netto				
Nota		40.1		40.3	40.3		40.3	40.3					2.3	
Stan na 1 stycznia 2018 roku		86	-	11 824	157	5	4	(73)	2 596	-	14 599	22 961	37 560	
Wpływ zastosowania MSSF9 i inne zmiany		-	-	-	7	-	-	-	(519)	-	(512)	(1 146)	(1 658)	
Stan na 1 stycznia 2018 roku po zmianie zasad rachunkowości		86	-	11 824	164	5	4	(73)	2 077	-	14 087	21 815	35 902	
Wycena instrumentów kapitałowych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody		-	-	-	(255)	-	-	-	-	-	(255)	8	(247)	
Wycena instrumentów dłużnych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody		-	-	-	9	-	-	-	-	-	9	6	15	
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych		-	-	-	24	-	-	-	-	-	24	75	99	
Różnice kursowe z przeliczenia		-	-	-	-	-	-	37	-	-	37	(1)	36	
Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych		-	-	-	-	-	(4)	-	-	-	(4)	-	(4)	
Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do inwestycyjnych		-	-	-	3	-	-	-	-	-	3	-	3	
Inne całkowite dochody netto, razem		-	-	-	(219)	-	(4)	37	-	-	(186)	88	(98)	
Zysk (strata) netto		-	-	-	-	-	-	-	3 213	-	3 213	2 155	5 368	
Całkowite dochody razem		-	-	-	(219)	-	(4)	37	-	3 213	3 027	2 243	5 270	
Pozostałe zmiany, w tym:		-	(11)	836	(10)	13	-	-	(3 017)	-	(2 189)	(1 576)	(3 765)	
Podział wyniku finansowego	40.2.1.1	-	-	848	-	14	-	-	(3 021)	-	(2 159)	(1 659)	(3 818)	
Transakcje na akcjach własnych		-	(11)	-	-	-	-	-	-	-	(11)	-	(11)	
Transakcje z udziałowcami niekontrolującymi		-	-	(19)	-	-	-	-	-	-	(19)	83	64	
Sprzedaż przeszacowanych nieruchomości i pozostałe		-	-	7	(10)	(1)	-	-	4	-	-	-	-	
Stan na 31 grudnia 2018 roku		86	(11)	12 660	(65)	18	-	(36)	(940)	3 213	14 925	22 482	37 407	

Warszawa, dnia 12 marca 2019 roku

Załączone noty stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego

Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym (kontynuacja)

Sprawozdanie ze zmian w skonsolidowanym kapitale własnym (przekształcone) ¹⁾	Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej									Razem	Udziały niekontrolujące	Kapitał własny, razem
	Kapitał podstawowy	Pozostałe kapitały						Niepodzielony wynik				
		Akcje własne	Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Pozostałe kapitały rezerwowe	Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych	Różnice kursowe z przeliczenia	Zysk z lat ubiegłych	Zysk netto			
Nota	40.1		40.3	40.3		40.3	40.3				2.3	
Stan na 1 stycznia 2017 roku	86	(1)	10 758	106	5	3	(2)	2 043	-	12 998	4 086	17 084
Korekta bilansu otwarcia	-	-	-	-	-	-	-	(8)	-	(8)	(19)	(27)
Stan na 1 stycznia 2017 po korekcie	86	(1)	10 758	106	5	3	(2)	2 035	-	12 990	4 067	17 057
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży	-	-	-	53	-	-	-	-	-	53	64	117
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	9	11
Różnice kursowe z przeliczenia	-	-	-	-	-	-	(71)	-	-	(71)	-	(71)
Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	6	7
Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do inwestycyjnych	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	2
Inne całkowite dochody netto, razem	-	-	-	57	-	1	(71)	-	-	(13)	79	66
Zysk (strata) netto	-	-	-	-	-	-	-	-	2 895	2 895	1 290	4 185
Całkowite dochody razem	-	-	-	57	-	1	(71)	-	2 895	2 882	1 369	4 251
Pozostałe zmiany, w tym:	-	1	1 066	(6)	-	-	-	(2 334)	-	(1 273)	17 525	16 252
Podział wyniku finansowego	-	-	1 125	-	-	-	-	(2 334)	-	(1 209)	-	(1 209)
Nabycie akcji Pekao	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17 711	17 711
Transakcje na akcjach własnych	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Zmiany w składzie Grupy PZU i transakcje z udziałowcami niekontrolującymi	-	-	(65)	-	-	-	-	-	-	(65)	(186)	(251)
Sprzedaż przeszacowanych nieruchomości	-	-	6	(6)	-	-	-	-	-	-	-	-
Stan na 31 grudnia 2017 roku	86	-	11 824	157	5	4	(73)	(299)	2 895	14 599	22 961	37 560

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za 2017 rok zaprezentowano w punkcie 5.3.

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	Nota	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Zysk brutto		7 086	5 474
Korekty		(6 683)	9 948
Zmiana stanu należności od klientów z tytułu kredytów		(15 972)	(13 222)
Zmiana stanu zobowiązań z tytułu depozytów		9 093	19 478
Zmiana wyceny aktywów wycenianych w wartości godziwej		(770)	(411)
Przychody i koszty odsetkowe		(2 276)	(1 749)
Zrealizowane zyski/straty z działalności lokacyjnej i odpisy z tytułu utraty wartości		1 664	960
Wynik z tytułu różnic kursowych		(184)	(589)
Zmiana stanu odroczonej kosztów akwizycji		(61)	(78)
Amortyzacja wartości niematerialnych i rzeczowych aktywów trwałych		1 103	884
Zmiana stanu udziału reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych		(262)	(260)
Zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych		1 281	2 364
Zmiana stanu należności		(586)	(554)
Zmiana stanu zobowiązań		(871)	2 025
Przepływy z tytułu kontraktów inwestycyjnych		(21)	(89)
Nabycia i odkupienia jednostek uczestnictwa oraz certyfikatów inwestycyjnych funduszy inwestycyjnych		(126)	(228)
Podatek dochodowy zapłacony		(1 898)	(1 229)
Pozostałe korekty		3 203	2 646
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej		403	15 422
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Wpływy		909 865	904 328
- zbycie nieruchomości inwestycyjnych		22	59
- wpływy z nieruchomości inwestycyjnych		300	301
- zbycie wartości niematerialnych oraz składników rzeczowych aktywów trwałych		51	13
- zbycie udziałów i akcji		3 590	3 115
- realizacja dłużnych papierów wartościowych		204 645	200 893
- zamknięcie transakcji z przyrzeczeniem odsprzedaży		460 379	369 251
- zamknięcie lokat terminowych w instytucjach kredytowych		208 469	235 593
- realizacja pozostałych lokat		30 645	88 276
- odsetki otrzymane		1 655	1 757
- dywidendy otrzymane		66	37
- zwiększenie stanu środków pieniężnych z tytułu nabycia jednostek i zmiany zakresu konsolidacji		4	5 000
- pozostałe wpływy z lokat		39	33

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych (kontynuacja)

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	Nota	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Wydatki		(900 694)	(916 362)
- nabycie nieruchomości inwestycyjnych		(106)	(56)
- wydatki na utrzymanie nieruchomości inwestycyjnych		(105)	(179)
- nabycie wartości niematerialnych oraz składników rzeczowych aktywów trwałych		(824)	(578)
- nabycie udziałów i akcji		(3 378)	(1 817)
- nabycie udziałów i akcji w jednostkach zależnych		(29)	(6 867)
- zmniejszenie stanu środków pieniężnych z tytułu sprzedaży jednostek i zmiany zakresu konsolidacji		-	(54)
- nabycie dłużnych papierów wartościowych		(192 342)	(214 622)
- otwarcie transakcji z przyrzeczeniem odsprzedaży		(462 749)	(366 738)
- otwarcie lokat terminowych w instytucjach kredytowych		(209 697)	(234 071)
- nabycie pozostałych lokat		(31 436)	(91 372)
- pozostałe wydatki na lokaty		(28)	(8)
Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		9 171	(12 034)
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy		202 272	228 417
- wpływy z tytułu emisji akcji przez jednostki zależne (w części opłaconej przez udziałowców niekontrolujących)		13	-
- wpływy z tytułu kredytów i pożyczek	38	4 284	1 605
- wpływy z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych	38	6 396	5 829
- otwarcie transakcji z przyrzeczeniem odkupu	38	191 579	220 983
Wydatki		(203 072)	(226 462)
- dywidendy wypłacone właścicielom jednostki dominującej	40.2.1.1	(2 159)	(1 209)
- dywidendy wypłacone właścicielom udziałów niekontrolujących		(1 659)	(1 823)
- spłata kredytów i pożyczek	38	(3 373)	(1 530)
- wykup własnych dłużnych papierów wartościowych	38	(3 384)	(150)
- zamknięcie transakcji z przyrzeczeniem odkupu	38	(192 217)	(221 637)
- odsetki od kredytów i pożyczek	38	(45)	(6)
- odsetki od wyemitowanych dłużnych papierów wartościowych	38	(235)	(107)
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej		(800)	1 955
Przepływy pieniężne netto, razem		8 774	5 343
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na początek okresu		8 239	2 973
Zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych		42	(77)
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na koniec okresu, w tym:	38	17 055	8 239
- o ograniczonej możliwości dysponowania	38	25	41

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za 2017 rok zaprezentowano w punkcie 5.3.

Informacje dodatkowe i noty objaśniające

1. Wstęp

Oświadczenie o zgodności

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej (odpowiednio „skonsolidowane sprawozdanie finansowe” oraz „Grupa PZU”) sporządzono zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej zatwierdzonymi przez Komisję Europejską („MSSF”), które na 31 grudnia 2018 roku zostały opublikowane i weszły w życie.

Okres objęty sprawozdaniem

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządzono za okres 12 miesięcy od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 roku.

Zatwierdzenie sprawozdania

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało podpisane i zaakceptowane do publikacji przez Zarząd Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej („PZU”, „jednostka dominująca”) 12 marca 2019 roku i będzie podlegało zatwierdzeniu przez walne zgromadzenie Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej.

Waluta funkcjonalna i prezentacji

Walutą funkcjonalną i prezentacji PZU jest polski złoty. O ile nie zaznaczono inaczej, wszystkie kwoty przedstawione w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym wykazane są w milionach złotych.

Walutą funkcjonalną spółek mających siedzibę na Ukrainie jest hrywna ukraińska, spółek z siedzibą na Litwie, Łotwie i w Szwecji – euro, a spółki w Wielkiej Brytanii – funt brytyjski.

Założenie kontynuowania działalności

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządzono przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez jednostki Grupy PZU w dającej się przewidzieć przyszłości, tj. w okresie co najmniej 12 miesięcy po zakończeniu okresu sprawozdawczego. Na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego nie stwierdzono istnienia faktów i okoliczności, które wskazywałyby na zagrożenia dla możliwości kontynuacji działalności przez jednostki Grupy PZU w okresie 12 miesięcy po zakończeniu okresu sprawozdawczego na skutek zamierzonego lub przymusowego zaniechania bądź istotnego ograniczenia dotychczasowej działalności.

Działalność zaniechana

W 2018 roku jednostki Grupy PZU nie zaniechały prowadzenia jakiegokolwiek istotnego rodzaju działalności.

Słowniczek pojęć

Poniżej wyjaśniono najważniejsze pojęcia i skróty użyte w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Nazwy spółek

AAS Balta – Apdrošīnāšanas Akciju Sabiedrība Balta.

Alior Bank – Alior Bank SA.

Bank BPH – Bank BPH SA.

Elvita – Przedsiębiorstwo Świadczeń Zdrowotnych i Promocji Zdrowia ELVITA – Jaworzno III sp. z o.o.

EMC – EMC Instytut Medyczny SA.

Grupa Kapitałowa Alior Banku – Alior Bank wraz z jednostkami zależnymi: Alior Services sp. z o.o., Centrum Obrotu Wierzytelnościami sp. z o.o. w likwidacji, Alior Leasing sp. z o.o., Meritum Services ICB SA, Alior TFI SA, New Commerce Services sp. z o.o., Absource sp. z o.o., Serwis Ubezpieczeniowy sp. z o.o.

Grupa Kapitałowa Armatura – Armatura Kraków SA wraz z jednostkami zależnymi: Aquaform SA, Aquaform Badprodukte GmbH, Aquaform Ukraine TOW, Aquaform Romania SRL, Morehome.pl sp. z o.o. w likwidacji.

Grupa Kapitałowa Pekao – Pekao wraz z jednostkami zależnymi: Pekao Bankiem Hipotecznym SA, Centralnym Domem Maklerskim Pekao SA, Pekao Leasing sp. z o.o., Pekao Investment Banking SA, Pekao Faktoring sp. z o.o., Pekao PTE w likwidacji, Pekao TFI, Centrum Kart SA, PFS, Centrum Bankowości Bezpośredniej sp. z o.o., Pekao Property SA, FPB – Media sp. z o.o., Pekao Fundusz Kapitałowy sp. z o.o. w likwidacji, PIM, Xelion.

Link4 – Link4 Towarzystwo Ubezpieczeń SA.

NZOZ Trzebinia – Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Trzebinia sp. z o.o.

Pekao – Bank Pekao SA.

Pekao DFE – Pekao Dobrowolny Fundusz Emerytalny.

Pekao OFE – Pekao Otwarty Fundusz Emerytalny.

Pekao PTE – Pekao Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA w likwidacji (dawniej Pekao Pioneer Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA).

Pekao TFI – Pekao Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA (dawniej Pioneer Pekao Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA).

PFR – Polski Fundusz Rozwoju SA.

PFS – Pekao Financial Services sp. z o.o.

Podstawowa Działalność Banku BPH – zorganizowana część przedsiębiorstwa, obejmująca wszelkie aktywa i pasywa Banku BPH, za wyjątkiem aktywów i pasywów stanowiących działalność hipoteczną Banku BPH, które pozostały w Banku BPH po podziale Banku BPH.

PIM – Pekao Investment Management SA (dawniej Pioneer Pekao Investment Management SA).

PTE PZU – Powszechne Towarzystwo Emerytalne PZU SA.

PZU, jednostka dominująca – Powszechny Zakład Ubezpieczeń Spółka Akcyjna.

PZU CO – PZU Centrum Operacji SA.

PZU Ukraina – PrJSC IC PZU Ukraine.

PZU Ukraina Życie – PrJSC IC PZU Ukraine Life Insurance.

PZU Życie – Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie Spółka Akcyjna.

TFI PZU SA – Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych PZU SA.

TUW PZUW – Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych Polski Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych.

Xelion – Dom Inwestycyjny Xelion sp. z o.o.

Pozostałe definicje

BFG – Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

CGU – jednostka generująca przepływy pieniężne (ang. *cash generating unit*).

Forbearance – narzędzia stosowane w restrukturyzacji zadłużenia, najczęściej mające postać udogodnień udzielanych dłużnikowi przez wierzyciela.

GOOZPDO – główny organ odpowiedzialny za podejmowanie decyzji operacyjnych w rozumieniu MSSF 8 – Segmenty operacyjne.

GPW – Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie.

IBNR – ang. *Incurring But Not Reported* lub II rezerwa – rezerwa na szkody i wypadki zaistniałe i niezgłoszone.

Jednostkowe sprawozdanie finansowe PZU za 2018 rok – roczne jednostkowe sprawozdanie finansowe Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej za 2018 rok, sporządzone zgodnie z PSR, podpisane przez Zarząd PZU 12 marca 2019 roku.

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego.

Kodeks spółek handlowych – ustawa z 15 września 2000 roku Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1577).

MSSF – Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej zatwierdzone przez Komisję Europejską, które na 31 grudnia 2018 roku zostały opublikowane i weszły w życie.

NBP – Narodowy Bank Polski.

PGK – Podatkowa Grupa Kapitałowa zawiązana na mocy umowy podpisanej 20 września 2017 roku pomiędzy 13 spółkami Grupy PZU: PZU, PZU Życie, Link4, PZU CO, PZU Pomoc SA, Ogrodowa-Inwestycje, PZU Zdrowie SA, Tulare Investments sp. z o.o., Battersby Investments SA, Ipsilon sp. z o.o., PZU Finanse sp. z o.o., PZU LAB SA (dawniej Omicron SA), Omicron Bis SA. PGK powołana została na okres 3 lat – od 1 stycznia 2018 roku do 31 grudnia 2020 roku. Spółką dominującą i reprezentującą PGK jest PZU.

PSR – ustawa z 29 września 1994 roku o rachunkowości (t.j. Dz. U. z 2018 roku, poz. 395) oraz przepisy wydane na jej podstawie.

PTTŻ – Polskie Tablice Trwania Życia publikowane rocznie przez Główny Urząd Statystyczny.

RBNP – ang. *Reported But Not Paid* lub I rezerwa – rezerwa na szkody zgłoszone niezlikwidowane i zlikwidowane niewypłacone.

RMSR – Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości.

Rozporządzenie CRR – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe – skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU wg MSSF za rok zakończony 31 grudnia 2018 roku.

UKNF – Urząd Komisji Nadzoru Finansowego.

Ustawa o działalności ubezpieczeniowej – ustawa z 11 września 2015 roku o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (t. j. Dz. U. z 2019 roku, poz. 381 z późn. zmianami).

Ustawa o nadzorze uzupełniającym – ustawa z 15 kwietnia 2005 roku o nadzorze uzupełniającym nad instytucjami kredytowymi, zakładami ubezpieczeń, zakładami reasekuracji i firmami inwestycyjnymi wchodzącymi w skład konglomeratu finansowego (t.j. Dz. U. z 2016 roku, poz. 1252 z późn. zmianami).

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

ZWZ PZU – Zwyczajne Walne Zgromadzenie Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej.

2. Skład Grupy PZU

2.1 PZU

Jednostką dominującą w Grupie PZU jest PZU – spółka akcyjna z siedzibą w Warszawie przy Al. Jana Pawła II 24.

PZU jest wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego w Sądzie Rejonowym dla Miasta Stołecznego Warszawy, XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, do rejestru przedsiębiorców pod numerem KRS 0000009831.

Podstawowym przedmiotem działalności PZU według Polskiej Klasyfikacji Działalności i Europejskiej Klasyfikacji Działalności są pozostałe ubezpieczenia osobowe oraz ubezpieczenia majątkowe (65.12).

2.2 Jednostki Grupy PZU oraz jednostki stowarzyszone

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2018	31 grudnia 2017	
Jednostki ubezpieczeniowe objęte konsolidacją						
1	Powszechny Zakład Ubezpieczeń SA	Warszawa	nd.	nd.	nd.	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe. https://www.pzu.pl/grupa-pzu/spolki/pzu-sa
2	Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie SA	Warszawa	18.12.1991	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia na życie. https://www.pzu.pl/pl/grupa-pzu/spolki/pzu-zycie
3	Link4 Towarzystwo Ubezpieczeń SA	Warszawa	15.09.2014	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe. https://www.link4.pl/
4	Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych Polski Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych	Warszawa	20.11.2015	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe. https://www.tuwpuw.pl/
5	Lietuvos Draudimas AB	Wilno (Litwa)	31.10.2014	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia majątkowe i osobowe. http://www.ld.lt/
6	Apdrošināšanas Akciju Sabiedrība Balta	Ryga (Łotwa)	30.06.2014	99,99%	99,99%	Ubezpieczenia majątkowe. http://www.balta.lv/
7	PrJSC IC PZU Ukraine	Kijów (Ukraina)	01.07.2005	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia majątkowe. http://www.pzu.com.ua/
8	PrJSC IC PZU Ukraine Life Insurance	Kijów (Ukraina)	01.07.2005	100,00%	100,00%	Ubezpieczenia na życie. http://www.pzu.com.ua/
9	UAB PZU Lietuva Gyvybes Draudimas	Wilno (Litwa)	26.04.2002	99,34%	99,34%	Ubezpieczenia na życie. https://pzugd.lt/
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa Kapitałowa Pekao						
10	Bank Pekao SA	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Usługi bankowe. https://www.pekao.com.pl/
11	Pekao Bank Hipoteczny SA	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Usługi bankowe. http://www.pekaobh.pl/
12	Centralny Dom Maklerski Pekao SA	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Usługi maklerskie. https://www.cdmpekao.com.pl/
13	Pekao Leasing sp. z o.o.	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Usługi leasingowe. http://www.pekaoleasing.com.pl/
14	Pekao Investment Banking SA	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Usługi maklerskie. http://pekaoib.pl/
15	Pekao Faktoring sp. z o.o.	Lublin	07.06.2017	20,03%	20,02%	Usług faktoringowe. https://www.pekaofaktoring.pl/
16	Pekao Powszechne Towarzystwo Emerytalne SA w likwidacji ¹⁾	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Zarządzanie funduszami emerytalnymi.
17	Pekao TFI SA	Warszawa	11.12.2017	20,03%	20,02%	Tworzenie, reprezentowanie i zarządzanie funduszami inwestycyjnymi. https://www.pekaotfi.pl/tfi/welcome
18	Centrum Kart SA	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Usługi finansowe pomocnicze. http://www.centrumkart.pl/

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2018	31 grudnia 2017	
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa Kapitałowa Pekao – ciąg dalszy						
19	Pekao Financial Services sp. z o.o.	Warszawa	07.06.2017	46,82% ²⁾	20,02%	Agent transferowy. http://www.pekao-fs.com.pl/pl/
20	Centrum Bankowości Bezpośredniej sp. z o.o.	Kraków	07.06.2017	20,03%	20,02%	Usługi call – center. http://www.cbb.pl/
21	Pekao Property SA	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Działalność deweloperska.
22	FPB – Media sp. z o.o.	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Działalność deweloperska.
23	Pekao Fundusz Kapitałowy sp. z o.o. w likwidacji	Warszawa	07.06.2017	20,03%	20,02%	Doradztwo gospodarcze.
24	Pekao Investment Management SA	Warszawa	11.12.2017	20,03%	20,02%	Zarządzanie aktywami. https://www.pekaotfi.pl/tfi/welcome
25	Dom Inwestycyjny Xelion sp. z o.o.	Warszawa	11.12.2017	20,03%	20,02%	Pośrednictwo finansowe. https://www.xelion.pl/
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa Kapitałowa Alior Banku						
26	Alior Bank SA	Warszawa	18.12.2015	31,93%	32,23%	Usługi bankowe. https://www.aliorbank.pl/
27	Alior Services sp. z o.o.	Warszawa	18.12.2015	31,93%	32,23%	Pozostała działalność wspomagająca usługi finansowe, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych.
28	Centrum Obrotu Wierzytelnościami sp. z o.o. w likwidacji	Kraków	18.12.2015	31,93%	32,23%	Obrót wierzytelnościami.
29	Alior Leasing sp. z o.o.	Wrocław	18.12.2015	31,93%	32,23%	Usługi leasingowe. https://www.aliorbank.pl/wlasna-dzialalnosc/alior-leasing.html
30	Meritum Services ICB SA	Gdańsk	18.12.2015	31,93%	32,23%	Usługi informatyczne.
31	Alior TFI SA (dawniej Money Makers TFI SA) ³⁾	Warszawa	18.12.2015	31,93%	19,39%	Usługi asset management i zarządzanie subfunduszami Alior SFIO. https://www.aliortfi.com/
32	New Commerce Services sp. z o.o.	Warszawa	18.12.2015	31,93%	32,23%	Spółka nie prowadzi działalności.
33	Absource sp. z o.o.	Kraków	04.05.2016	31,93%	32,23%	Działalność usługowa w zakresie informatyki.
34	Serwis Ubezpieczeniowy sp. z o.o.	Katowice	30.01.2017	31,93%	32,23%	Działalność brokerska.

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2018	31 grudnia 2017	
Jednostki objęte konsolidacją – Grupa PZU Zdrowie						
35	PZU Zdrowie SA	Warszawa	02.09.2011	100,00%	100,00%	Usługi medyczne https://www.pzu.pl/pl/grupa-pzu/spolki/pzu-zdrowie
36	Centrum Medyczne Medica sp. z o.o.	Płock	09.05.2014	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://cmmedica.pl/
37	Specjalistyczna Przychodnia Przemysłowa Prof-Med sp. z o.o.	Włocławek	12.05.2014	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://cmprofmed.pl/
38	Sanatorium Uzdrowskie „Krystynka” sp. z o.o.	Ciechocinek	09.05.2014	99,09%	99,09%	Usługi szpitalne, rehabilitacyjne, sanatoryjne. http://www.sanatoriumkrystynka.pl/
39	Przedsiębiorstwo Świadczeń Zdrowotnych i Promocji Zdrowia ELVITA – Jaworzno III sp. z o.o. ⁴⁾	Jaworzno	01.12.2014	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://www.elvita.pl/
40	Przedsiębiorstwo Usług Medycznych PROELMED sp. z o.o.	Łaziska Górne	01.12.2014	57,00%	57,00%	Usługi medyczne. http://www.proelmed.pl/
41	Centrum Medyczne Gamma sp. z o.o.	Warszawa	08.09.2015	60,46%	60,46%	Usługi medyczne. http://www.cmgamma.pl/
42	Polmedic sp. z o.o.	Radom	30.11.2016	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://www.polmedic.com.pl/
43	Artimed Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej sp. z o.o.	Kielce	21.12.2016	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://artimed.pl/
44	Revimed sp. z o.o.	Gdańsk	31.05.2017	100,00%	100,00%	Usługi medyczne. http://www.revimed.pl/
45	Centrum Medyczne św. Łukasza sp. z o.o.	Częstochowa	09.01.2018	100,00%	nd.	Usługi medyczne. http://www.cmlukasza.pl/
46	Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej Multimed sp. z o.o.	Oświęcim	31.12.2018	100,00%	nd.	Usługi medyczne. http://www.multimed.oswiecim.pl/
Jednostki objęte konsolidacją – pozostałe jednostki						
47	Powszechne Towarzystwo Emerytalne PZU SA	Warszawa	08.12.1998	100,00%	100,00%	Zarządzanie funduszami emerytalnymi. https://www.pzu.pl/pl/grupa-pzu/spolki/pte-pzu
48	PZU Centrum Operacji SA	Warszawa	30.11.2001	100,00%	100,00%	Działalność pomocnicza związana z ubezpieczeniami i funduszami emerytalnymi.
49	Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych PZU SA	Warszawa	30.04.1999	100,00%	100,00%	Tworzenie, reprezentowanie i zarządzanie funduszami inwestycyjnymi. https://www.pzu.pl/pl/grupa-pzu/spolki/tfi-pzu
50	PZU Pomoc SA	Warszawa	18.03.2009	100,00%	100,00%	Usługowa działalność assistance. https://www.pzu.pl/grupa-pzu/spolki/pzu-pomoc
51	PZU Finance AB (publ.)	Sztokholm (Szwecja)	02.06.2014	100,00%	100,00%	Usługi finansowe. https://www.pzu.pl/pl/grupa-pzu/spolki/pzu-finance

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2018	31 grudnia 2017	
Jednostki objęte konsolidacją – pozostałe jednostki – ciąg dalszy						
52	PZU Finanse sp. z o.o.	Warszawa	08.11.2013	100,00%	100,00%	Usługi finansowo-księgowe.
53	Tower Inwestycje sp. z o.o.	Warszawa	27.08.1998	100,00%	100,00%	Działalność deweloperska, eksploatacja i wynajem nieruchomości. https://www.pzu.pl/pl/grupa-pzu/spolki/tower-inwestycje
54	Ogrodowa-Inwestycje sp. z o.o.	Warszawa	15.09.2004	100,00%	100,00%	Nabywanie, eksploatacja, wynajem i zbywanie nieruchomości. http://www.ogrodowainwestycje.pl/
55	Arm Property sp. z o.o.	Kraków	26.11.2014	100,00%	100,00%	Kupno i sprzedaż nieruchomości.
56	Ipsilon sp. z o.o.	Warszawa	02.04.2009	100,00%	100,00%	Usługowa działalność assistance oraz usługi medyczne.
57	PZU Corporate Member Limited	Londyn (Wielka Brytania)	28.09.2017	100,00%	100,00%	Działalność inwestycyjna.
58	Ardea Alba SA w likwidacji	Warszawa	12.07.2001	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
59	PZU LAB SA	Warszawa	13.09.2011	100,00%	100,00%	Usługi konsultingowe, szkoleniowe oraz rozwój innowacji technologicznych w zakresie wsparcia w procesach bezpieczeństwa technicznego i procesowego oraz zarządzania ryzykiem. https://www.pzu.pl/pl/grupa-pzu/spolki/pzu-lab
60	Omicron BIS SA	Warszawa	28.08.2014	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
61	Sigma BIS SA	Warszawa	12.12.2014	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
62	LLC SOS Services Ukraine	Kijów (Ukraina)	01.07.2005	100,00%	100,00%	Usługi assistance.
63	Battersby Investments SA	Warszawa	15.09.2017	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
64	Tulare Investments sp. z o.o.	Warszawa	15.09.2017	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
Jednostki objęte konsolidacją - Grupa Kapitałowa Armatura						
65	Armatura Kraków SA	Kraków	07.10.1999	100,00%	100,00%	Produkcja i sprzedaż grzejników, baterii sanitarnych oraz administracja i zarządzanie grupą kapitałową. http://www.grupa-armatura.pl/
66	Aquaform SA	Środa Wlkp.	15.01.2015	100,00%	100,00%	Produkcja i sprzedaż wyposażenia łazienkowego. http://www.aquaform.com.pl/
67	Aquaform Badprodukte GmbH	Anhausen (Niemcy)	15.01.2015	100,00%	100,00%	Sprzedaż hurtowa.
68	Aquaform Ukraine TOW	Żytomierz (Ukraina)	15.01.2015	100,00%	100,00%	Sprzedaż hurtowa. http://aquaform.org.ua/
69	Aquaform Romania SRL	Prejmer (Rumunia)	15.01.2015	100,00%	100,00%	Sprzedaż hurtowa.

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2018	31 grudnia 2017	
Jednostki objęte konsolidacją - Grupa Kapitałowa Armatura - ciąg dalszy						
70	Morehome.pl sp. z o.o. w likwidacji ⁵⁾	Środa Wlkp.	15.01.2015	100,00%	100,00%	Nie prowadzi działalności.
Jednostki objęte konsolidacją - fundusze inwestycyjne						
71	PZU SFIO Universum	Warszawa	15.12.2009	nd.	nd.	Lokowanie środków zebranych od uczestników funduszu.
72	PZU FIZ Dynamiczny	Warszawa	27.01.2010	nd.	nd.	j.w.
73	PZU FIZ Sektora Nieruchomości ⁶⁾	Warszawa	01.07.2008	nd.	nd.	j.w.
74	PZU FIZ Sektora Nieruchomości 2 ⁶⁾	Warszawa	21.11.2011	nd.	nd.	j.w.
75	PZU FIZ Aktywów Niepublicznych BIS 1	Warszawa	12.12.2012	nd.	nd.	j.w.
76	PZU FIZ Aktywów Niepublicznych BIS 2	Warszawa	19.11.2012	nd.	nd.	j.w.
77	PZU FIZ Surowcowy	Warszawa	03.09.2015	nd.	nd.	j.w.
78	PZU FIO Globalny Obligacji Korporacyjnych	Warszawa	30.05.2016	nd.	nd.	j.w.
79	PZU FIZ Forte	Warszawa	01.07.2016	nd.	nd.	j.w.
80	PZU Innowacyjnych Technologii (dawniej: PZU Telekomunikacja Media Technologia)	Warszawa	07.09.2016	nd.	nd.	j.w.
81	PZU Dłużny Aktywny	Warszawa	26.10.2016	nd.	nd.	j.w.
82	PZU FIZ Akcji Combo	Warszawa	09.03.2017	nd.	nd.	j.w.
83	PZU Akcji Spółek Dywidendowych	Warszawa	31.12.2017	nd.	nd.	j.w.
84	PZU FIZ Akcji Focus	Warszawa	01.04.2018	nd.	nd.	j.w.
85	inPZU Inwestycji Ostrożnych	Warszawa	10.04.2018	nd.	nd.	j.w.
86	inPZU Obligacje Polskie	Warszawa	10.04.2018	nd.	nd.	j.w.
87	inPZU Akcje Polskie	Warszawa	10.05.2018	nd.	nd.	j.w.
88	inPZU Akcji Rynków Rozwiniętych	Warszawa	10.05.2018	nd.	nd.	j.w.
89	inPZU Obligacji Rynków Rozwiniętych	Warszawa	10.05.2018	nd.	nd.	j.w.
90	inPZU Obligacji Rynków Wschodzących	Warszawa	10.05.2018	nd.	nd.	j.w.

L.p.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Data objęcia kontroli / znaczącego wpływu	% kapitału akcyjnego/udziałowego oraz % głosów posiadanych bezpośrednio lub pośrednio przez PZU		Przedmiot działalności i adres strony internetowej
				31 grudnia 2018	31 grudnia 2017	
Jednostki stowarzyszone						
91	GSU Pomoc Górniczy Klub Ubezpieczonych SA	Tychy	08.06.1999	30,00%	30,00%	Obsługa ubezpieczeń. http://gsupomoc.pl/
92	EMC Instytut Medyczny SA	Wrocław	18.06.2013	28,31% ⁷⁾	28,31% ⁷⁾	Ochrona zdrowia ludzkiego, prace badawczo-rozwojowe w dziedzinie nauk medycznych i farmacji. http://www.emc-sa.pl/
93	CPF Management	Tortola, Brytyjskie Wyspy Dziewicze	07.06.2017	8,01% ⁸⁾	8,01% ⁸⁾	Działalność doradcza i biznesowa – spółka nie prowadzi działalności.
94	PayPo sp. z o.o.	Warszawa	15.11.2018	6,39% ⁹⁾	nd.	Usługi finansowe.

¹⁾ 1 czerwca 2018 roku walne zgromadzenie podjęło uchwałę o rozwiązaniu spółki i otwarciu jej likwidacji.

²⁾ W wyniku transakcji opisanej w punkcie 2.4.4 od 4 czerwca 2018 roku PZU został bezpośrednim posiadaczem 33,5% akcji PFS a udział Pekao spadł do 66,5%.

³⁾ Jednostka bezpośrednio zależna od Alior Banku, w której posiada on 100% udziału (na 31 grudnia 2017 roku: 60,16%). W konsekwencji Zarząd PZU uznaje, że Grupa PZU sprawuje nad jednostką kontrolę.

⁴⁾ 6 września 2018 roku doszło do połączenia Elvity z NZOZ Trzebinia. Transakcja nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

⁵⁾ 7 stycznia 2019 roku złożono wniosek w KRS w sprawie likwidacji spółki.

⁶⁾ Na 31 grudnia 2018 roku fundusze PZU FIZ Sektora Nieruchomości i PZU FIZ Sektora Nieruchomości 2 prowadziły swoją działalność inwestycyjną poprzez zależne spółki prawa handlowego (objęte konsolidacją) mające charakter jednostek specjalnego przeznaczenia, których liczba wynosiła odpowiednio dla każdego funduszu: 18 i 18 (31 grudnia 2017 roku: 15 i 20).

⁷⁾ % głosów posiadanych przez PZU różni się od % kapitału akcyjnego i zarówno na 31 grudnia 2018 roku, jak i na 31 grudnia 2017 roku wynosił 25,44%. Różnica pomiędzy udziałem w głosach a udziałem w kapitale wynika z posiadania przez akcjonariuszy niekontrolujących akcji uprzywilejowanych co do głosu.

⁸⁾ Jednostka stowarzyszona z Pekao, w której posiada on 40,00% udziału. W konsekwencji Zarząd PZU uznaje, że Grupa PZU wywiera na tę jednostkę znaczący wpływ.

⁹⁾ Jednostka stowarzyszona z Alior Bankiem, w której posiada on 20,00% udziału. W konsekwencji Zarząd PZU uznaje, że Grupa PZU wywiera na tę jednostkę znaczący wpływ.

Na 31 grudnia 2018 roku poza jednostkami wymienionymi w tabeli Grupa PZU posiadała 100% udziałów w spółce Syta Development sp. z o.o. w likwidacji, nad którą kontrolę sprawuje likwidator niezależny od Grupy PZU i z tej przyczyny spółka nie podlegała konsolidacji. Wartość tych udziałów w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy PZU wynosiła zero.

2.3 Udziały niekontrolujące

2.3.1. Zasady rachunkowości

Udziały niekontrolujące stanowią tę część kapitałów w jednostce zależnej, której nie można bezpośrednio lub pośrednio przyporządkować do jednostki dominującej. Na dzień objęcia kontroli udziały niekontrolujące wycenia się w wartości proporcjonalnego udziału w wartości godziwej możliwych do zidentyfikowania aktywów netto jednostki zależnej. Na kolejne daty bilansowa wartość udziałów niekontrolujących jest aktualizowana o wartość całkowitych dochodów należnych udziałowcom niekontrolującym.

2.3.2. Dane ilościowe

W tabeli poniżej przedstawiono spółki zależne, w których występują lub występowały udziały niekontrolujące:

Nazwa jednostki	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Pekao ¹⁾	79,97%	79,98%
Alior Bank ²⁾	68,07%	67,77%
Przedsiębiorstwo Usług Medycznych PROELMED sp. z o.o.	43,00%	43,00%
Centrum Medyczne Gamma sp. z o.o.	39,54%	39,54%
Sanatorium Uzdrowskowie „Krystynka” sp. z o.o.	0,91%	0,91%
UAB PZU Lietuva Gyvybes Draudimas	0,66%	0,66%
AAS Balta	0,01%	0,01%
NZOZ Trzebinia	nd. ³⁾	0,25%

¹⁾ W konsekwencji PZU posiada także udziały niekontrolujące w jednostkach zależnych Pekao, wymienionych w tabeli w punkcie 2.2.

²⁾ W konsekwencji PZU posiada także udziały niekontrolujące w jednostkach zależnych Alior Banku wymienionych w tabeli w punkcie 2.2.

³⁾ Ze względu na połączenie Elvity z NZOZ Trzebinia.

Wartość bilansowa udziałów niekontrolujących	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone)
Grupa Pekao	18 251	18 636
Grupa Alior Banku	4 225	4 319
Pozostałe	6	6
Razem	22 482	22 961

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych na 31 grudnia 2017 roku zaprezentowano w punkcie 5.3.

Poniżej przedstawiono skrócone informacje finansowe dotyczące Grupy Kapitałowej Pekao oraz Grupy Kapitałowej Alior Banku ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Aktywa	Grupa Kapitałowa Pekao		Grupa Kapitałowa Alior Banku	
	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Wartość firmy	692	692	-	-
Wartości niematerialne	1 777	2 032	658	662
Inne aktywa	45	95	35	36
Rzeczowe aktywa trwałe	1 682	1 731	461	476
Nieruchomości inwestycyjne	13	24	-	-
Należności od klientów z tytułu kredytów	128 242	118 660	53 811	50 797
Pochodne instrumenty finansowe	1 765	1 608	579	454
Jednostki wyceniane metodą praw własności	-	-	4	-
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	40 356	52 555	13 636	14 020
Wyceniane w zamortyzowanym koszcie	12 262	nd.	6 307	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	27 266	nd.	7 280	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	828	nd.	49	nd.
Utrzymywane do terminu wymagalności	nd.	3 500	nd.	1 339
Dostępne do sprzedaży	nd.	33 593	nd.	12 259
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	nd.	1 731	nd.	87
Pożyczki	nd.	13 731	nd.	335
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	1 112	915	1 076	641
Należności	2 235	2 017	815	785
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	13 219	5 282	2 069	1 338
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	4	64	-	-
Aktywa, razem	191 142	185 675	73 144	69 209

Kapitały i zobowiązania	Grupa Kapitałowa Pekao		Grupa Kapitałowa Alior Banku	
	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Kapitały				
Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej	22 824	23 304	6 207	6 374
Kapitał podstawowy	262	262	1 306	1 293
Pozostałe kapitały	20 721	20 562	5 609	5 019
Niepodzielony wynik	1 841	2 480	(708)	62
Udziały niekontrolujące	11	-	-	1
Kapitały, razem	22 835	23 304	6 207	6 375
Zobowiązania				
Rezerwy na świadczenia pracownicze	407	425	32	43
Inne rezerwy	297	305	119	77
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	33	38	-	-
Zobowiązania finansowe	164 636	157 903	65 373	60 905
Inne zobowiązania	2 934	3 700	1 413	1 809
Zobowiązania, razem	168 307	162 371	66 937	62 834
Kapitały i zobowiązania, razem	191 142	185 675	73 144	69 209

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych na 31 grudnia 2017 roku zaprezentowano w punkcie 5.3.

W poniższej tabeli zaprezentowano skonsolidowane dane Grupy PZU z wydzielonymi danymi Grupy Kapitałowej Pekao i Grupy Kapitałowej Alior Banku, uwzględniającymi efekt korekt z tytułu wyceny aktywów i zobowiązań do wartości godziwej na dzień obejmowania kontroli oraz ich późniejszego rozliczenia w czasie.

Skonsolidowany rachunek zysków i strat za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 roku	Grupa PZU	Wyłączenie danych Pekao	Wyłączenie danych Alior Banku	Eliminacja korekt konsolidacyjnych	Grupa PZU bez Pekao i Alior Banku
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	23 470	-	-	16	23 486
Udział reasekuratorów w składce ubezpieczeniowej przypisanej brutto	(755)	-	-	-	(755)
Składki ubezpieczeniowe przypisane netto	22 715	-	-	16	22 731
Zmiana stanu rezerwy składki ubezpieczeniowej netto	(365)	-	-	(8)	(373)
Składki zarobione netto	22 350	-	-	8	22 358
Przychody z tytułu prowizji i opłat	3 374	(2 380)	(819)	58	233
Przychody netto z inwestycji	11 679	(6 644)	(3 692)	23	1 366
Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji	(15)	(190)	(111)	-	(316)
Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych	(1 804)	525	1 152	-	(127)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	770	(5)	(608)	(5)	152
Pozostałe przychody operacyjne	1 693	(443)	(458)	27	819
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(14 980)	-	-	-	(14 980)
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	417	-	-	-	417
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(14 563)	-	-	-	(14 563)
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(754)	392	360	-	(2)
Koszty odsetkowe	(2 046)	1 117	776	(16)	(169)
Koszty akwizycji	(3 130)	-	-	(49)	(3 179)
Koszty administracyjne	(6 609)	3 398	1 574	(27)	(1 664)
Pozostałe koszty operacyjne	(3 858)	1 479	788	(19)	(1 610)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	7 087	(2 751)	(1 038)	-	3 298
Udział w wynikach finansowych netto jednostek wycenianych metodą praw własności	(1)	-	-	-	(1)
Zysk (strata) brutto	7 086	(2 751)	(1 038)	-	3 297
Podatek dochodowy	(1 718)	694	286	-	(738)
Zysk (strata) netto	5 368	(2 057)	(752)	-	2 559

Skonsolidowany rachunek zysków i strat za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 roku ¹⁾ (przekształcone)	Grupa PZU	Wyłączenie danych Pekao	Wyłączenie danych Alior Banku	Eliminacja korekt konsolidacyj- nych	Grupa PZU bez Pekao i Alior Banku
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	22 847	-	-	-	22 847
Udział reasekuratorów w składce ubezpieczeniowej przypisanej brutto	(612)	-	-	-	(612)
Składki ubezpieczeniowe przypisane netto	22 235	-	-	-	22 235
Zmiana stanu rezerwy składki ubezpieczeniowej netto	(881)	-	-	-	(881)
Składki zarobione netto	21 354	-	-	-	21 354
Przychody z tytułu prowizji i opłat	2 319	(1 279)	(831)	15	224
Przychody netto z inwestycji	9 051	(3 677)	(3 900)	13	1 487
Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji	247	(58)	(7)	-	182
Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych	(1 207)	267	908	-	(32)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	380	(5)	(36)	-	339
Pozostałe przychody operacyjne	1 178	(185)	(169)	-	824
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(15 376)	-	-	-	(15 376)
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	435	-	-	-	435
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(14 941)	-	-	-	(14 941)
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(557)	196	343	-	(18)
Koszty odsetkowe	(1 350)	607	635	(13)	(121)
Koszty akwizycji	(2 901)	-	-	(15)	(2 916)
Koszty administracyjne	(5 357)	1 915	1 795	-	(1 647)
Pozostałe koszty operacyjne	(2 758)	721	500	-	(1 537)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	5 458	(1 498)	(762)	-	3 198
Udział w wynikach finansowych netto jednostek wycenianych metodą praw własności	16	(22)	-	-	(6)
Zysk (strata) brutto	5 474	(1 520)	(762)	-	3 192
Podatek dochodowy	(1 289)	367	231	-	(691)
Zysk (strata) netto	4 185	(1 153)	(531)	-	2 501

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za okres 1 stycznia – 31 grudnia 2017 roku zaprezentowano w punkcie 5.3.

Sprawozdanie z całkowitych dochodów	Grupa Kapitałowa Pekao		Grupa Kapitałowa Alior Banku	
	1 stycznia – 31 grudnia 2018	1 czerwca – 31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾	1 stycznia – 31 grudnia 2018	1 stycznia – 31 grudnia 2017 (przekształcone) ¹⁾
Zysk netto	2 057	1 153	752	531
Inne całkowite dochody	88	24	27	86
Wycena instrumentów dłużnych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	13	nd.	(7)	nd.
Wycena instrumentów kapitałowych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	10	nd.	-	nd.
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży	nd.	6	-	86
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych netto	65	11	34	-
Zyski i straty aktuarialne związane z rezerwami pracowniczymi	-	7	-	-
Dochody całkowite netto, razem	2 145	1 177	779	617

¹⁾ Informacje o przekształceniu danych za okres 1 stycznia – 31 grudnia 2017 roku zaprezentowano w punkcie 5.3.

Sprawozdanie z przepływów pieniężnych	Grupa Kapitałowa Pekao		Grupa Kapitałowa Alior Banku	
	1 stycznia – 31 grudnia 2018	1 czerwca – 31 grudnia 2017	1 stycznia – 31 grudnia 2018	1 stycznia – 31 grudnia 2017
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej	(4 233)	10 233	2 067	3 067
Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	10 745	(9 729)	(949)	(3 651)
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej	1 387	(184)	(413)	869
Przepływy pieniężne netto, razem	7 899	320	705	285

Informacje o dywidendach	Grupa Kapitałowa Pekao		Grupa Kapitałowa Alior Banku	
	1 stycznia – 31 grudnia 2018	1 czerwca – 31 grudnia 2017	1 stycznia – 31 grudnia 2018	1 stycznia – 31 grudnia 2017
Data uchwalenia dywidendy	21 czerwca 2018	19 kwietnia 2017	-	-
Dzień dywidendy	6 lipca 2018	21 czerwca 2017	-	-
Dzień wypłaty dywidendy	20 lipca 2018	6 lipca 2017	-	-
Kwota dywidendy na akcję (w zł)	7,90	8,68	-	-
Wartość dywidendy przypadająca Grupie PZU	415	456	-	-
Wartość dywidendy przypadająca akcjonariuszom niekontrolującym	1 659	1 822	-	-

2.4 Zmiany zakresu konsolidacji i struktury Grupy PZU

Szczegółowe zasady rachunkowości dotyczące rozliczania transakcji przejęcia zaprezentowano w punkcie 5.6.

Nabycie jednostek świadczących usługi medyczne (w 2018 roku to: Centrum Medyczne św. Łukasza sp. z o.o. oraz Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej Multimed sp. z o.o.) ma na celu uzupełnienie oferowanych przez Grupę PZU ubezpieczeń oraz usług zdrowotnych. Rozwój oferty usług medycznych oraz ubezpieczeń zdrowotnych stanowi jeden z głównych elementów realizacji strategii Grupy PZU. Realizacja części usług w placówkach własnych pozwoli zwiększyć konkurencyjność Grupy PZU na tym rynku. Ujęta w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym wartość firmy jest efektem planowanego wzrostu skali tego segmentu usług i generowanego przez ubezpieczenia zdrowotne wolumenu świadczeń przy jednoczesnej poprawie rentowności tych usług, dzięki pozostawieniu w Grupie PZU części marży.

2.4.1. Nabycie akcji Pekao

8 grudnia 2016 roku, PZU działający w konsorcjum z PFR podpisał z UniCredit S.p.A. („Sprzedający”, „UniCredit”) umowę sprzedaży pakietu akcji Pekao („SPA”).

W dniu zamknięcia transakcji, tj. 7 czerwca 2017 roku PZU nabył bezpośrednio akcje Pekao reprezentujące ok. 20% ogólnej liczby głosów a PFR jednocześnie nabył bezpośrednio akcje Pekao reprezentujące ok. 12,8% ogólnej liczby głosów.

W wyniku tej transakcji PZU uznał, że 7 czerwca 2017 roku objął kontrolę nad Pekao.

Cena, którą uzgodniły Strony to 123 zł za jedną akcję, co implikowało łączną cenę 10 589 mln zł za cały pakiet nabywany przez PZU i PFR, z czego cena za pakiet nabywany przez PZU wynosiła 6 457 mln zł. Cena zawierała także zapłatę za nabyte prawo do uchwalonej przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie Pekao 19 kwietnia 2017 roku dywidendy w wysokości 8,68 zł na jedną akcję, czyli łącznie 456 mln zł.

Ostateczne rozliczenie nabycia Pekao

Rozliczenie nabycia akcji Pekao na dzień objęcia kontroli przeprowadzono na podstawie danych sporządzonych na 31 maja 2017 roku. Nie wystąpiły istotne różnice danych księgowych pomiędzy 31 maja a 7 czerwca 2017 roku.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe zawiera ostateczną wartość godziwą nabytych aktywów i zobowiązań (w szczególności portfela kredytowego) W trakcie kalkulacji wartości firmy:

- dokonano spisania wartości firmy wykazywanej w sprawozdaniu finansowym Pekao;
- rozpoznano wartości niematerialne niewykazywane dotąd w sprawozdaniu finansowym Pekao;
- dokonano wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań wykazanych w sprawozdaniu finansowym Pekao – portfela kredytowego, portfela nieruchomości (przeznaczonych na potrzeby własne, inwestycyjnych oraz przeznaczonych do sprzedaży), aktywów finansowych utrzymywanych do terminu wymagalności (wycenianych przez Pekao w zamortyzowanym koszcie) oraz dostępnych do sprzedaży (wycenianych przez Pekao w koszcie historycznym);
- nie zidentyfikowano zobowiązań warunkowych wymagających ujęcia;

nie zidentyfikowano potencjalnych aktywów z tytułu odszkodowania wymagających ujęcia.

Poniżej zaprezentowano ostateczne rozliczenie transakcji na podstawie wartości godziwej nabytych aktywów i zobowiązań.

Aktywa	Wartość bilansowa	Korekta do wartości godziwej (rozliczenie prowizoryczne)	Korekta – rozliczenie ostateczne	Wartość godziwa	Komentarz
Wartość firmy	56	(56)	-	-	Wyeliminowano wartość firmy ujętą w bilansie Pekao i rozpoznano jako część wartości firmy z nabycia akcji Pekao.
Wartości niematerialne	544	1 450	-	1 994	Zidentyfikowano nowe składniki aktywów: <ul style="list-style-type: none"> • znak towarowy – 340 mln zł; • relacje z klientami posiadającymi rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe (CDI, ang. <i>core deposit intangible</i>) – 1 000 mln zł; • relacje z klientami posiadającymi pożyczkę gotówkową PEX – 110 mln zł.
Inne aktywa	192	-	-	192	
Rzeczowe aktywa trwałe	1 403	253	51	1 707	Wyceniono do wartości godziwej nieruchomości wyceniane przez Pekao według kosztu historycznego pomniejszonego o umorzenie i odpisy z tytułu utraty wartości.
Nieruchomości inwestycyjne	25	-	2	27	
Jednostki wyceniane metodą praw własności	154	400	-	554	Wyceniono do wartości godziwej udziały w jednostkach stowarzyszonych (PIM i Xelion), wyceniane przez Pekao metodą praw własności.
Aktywa finansowe	157 634	(1 199)	-	156 435	
Utrzymywane do terminu wymagalności	4 507	22	-	4 529	Wyceniono do wartości godziwej aktywa wyceniane przez Pekao w zamortyzowanym koszcie.
Dostępne do sprzedaży	22 168	151	-	22 319	Wyceniono do wartości godziwej instrumenty kapitałowe prezentowane przez Pekao w koszcie historycznym i usójniono wycenę niektórych aktywów zgodnie z modelami funkcjonującymi w Grupie PZU.
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	2 886	-	-	2 886	
Pochodne instrumenty zabezpieczające	325	-	-	325	
Pożyczki	127 748	(1 372)	-	126 376	Wyceniono do wartości godziwej portfel kredytowy.

Aktywa	Wartość bilansowa	Korekta do wartości godziwej (rozliczenie prowizoryczne)	Korekta – rozliczenie ostateczne	Wartość godziwa	Komentarz
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	867	(67)	(10)	790	Naliczono podatek odroczonego od wprowadzonych korekt do wartości godziwej.
Należności	2 542	(16)	-	2 526	Wyceniono do wartości godziwej należności.
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	4 981	-	-	4 981	
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	48	(2)	-	46	Wyceniono do wartości godziwej nieruchomości przeznaczone do sprzedaży.
Aktywa, razem	168 446	763	43	169 252	

Zobowiązania	Wartość bilansowa	Korekta do wartości godziwej (rozliczenie prowizoryczne)	Korekta – rozliczenie ostateczne	Wartość godziwa	Komentarz
Rezerwy na świadczenia pracownicze	381	40	-	421	Wyceniono rezerwę na urlopy do wartości godziwej.
Inne rezerwy	249	46	-	295	Wyceniono rezerwy do wartości godziwej.
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	5	-	-	5	
Zobowiązania finansowe	141 297	43	-	141 340	Wyceniono do wartości godziwej zobowiązania wyceniane w zamortyzowanym koszcie.
Inne zobowiązania	4 990	66	-	5 056	
Zobowiązania, razem	146 922	195	-	147 117	

Aktywa netto	Wartość bilansowa	Korekta do wartości godziwej (rozliczenie prowizoryczne)	Korekta – rozliczenie ostateczne	Wartość godziwa	Komentarz
Aktywa netto przypadające udziałowcom Pekao	21 509	568	43	22 120	Wpływ powyższych przeszacowań na wartość aktywów netto przypadających udziałowcom Pekao
Udziały niekontrolujące	15	-	-	15	
Aktywa netto, razem	21 524	568	43	22 135	

W rozliczeniu nabycia Grupa PZU pomniejszyła przekazaną zapłatę o kwotę 456 mln zł stanowiącą cenę za prawo do otrzymania dywidendy wypłaconej z zysków osiągniętych przez Pekao przed dniem przejścia, którą na dzień objęcia kontroli przez PZU wykazano jako należność, a otrzymano 6 lipca 2017 roku.

Kalkulacja wartości firmy	Rozliczenie prowizoryczne	Korekta – rozliczenie ostateczne	Rozliczenie ostateczne
Przekazana zapłata	6 001	-	6 001
Przekazane środki pieniężne	6 457	-	6 457
Korekta o kwotę stanowiącą cenę za prawo do otrzymania dywidendy	(456)	-	(456)
Wartość udziałów niekontrolujących (80,00% udziału w wartości godziwej aktywów netto Pekao)	17 662	34	17 696
Wartość godziwa możliwych do zidentyfikowania aktywów netto Pekao	(22 077)	(43)	(22 120)
Wartość firmy	1 586	(9)	1 577

Wartość firmy nie będzie pomniejszyła dochodu do opodatkowania.

2.4.2. Nabycie pozostałych spółek

9 stycznia 2018 roku PZU Zdrowie SA nabyło 360 udziałów spółki Centrum Medyczne św. Łukasza sp. z o.o. stanowiących 100% kapitału zakładowego i upoważniających do 100% głosów na zgromadzeniu wspólników o wartości nominalnej 600 zł każdy.

Od dnia objęcia kontroli, tj. od 9 stycznia 2018 roku Centrum Medyczne św. Łukasza sp. z o.o. objęto konsolidacją.

31 grudnia 2018 roku Elvita nabyła 500 udziałów Specjalistycznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Multimed sp. z o.o. stanowiących 100% kapitału zakładowego i upoważniających do 100% głosów na zgromadzeniu wspólników o wartości nominalnej 1 tys. zł każdy.

Od dnia objęcia kontroli, tj. od 31 grudnia 2018 roku Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej Multimed sp. z o.o. objęto konsolidacją.

Rozliczenie nabycia

Wartość godziwa przyjętych aktywów na moment objęcia kontroli	Rozliczenie prowizoryczne
Aktywa finansowe	7
Należności	2
Inne aktywa	2
Aktywa łącznie	11
Zobowiązania	3
Udział w wartości godziwej nabytych aktywów netto	8
Wartość godziwa przekazanej zapłaty – środki pieniężne	33
Wartość firmy	25

Wartość firmy nie będzie pomniejszała dochodu do opodatkowania.

Skonsolidowany rachunek zysków i strat uwzględniający przejęte jednostki

Poniższa tabela prezentuje kwoty przychodów oraz zysków Grupy PZU z uwzględnieniem danych finansowych nabytych jednostek zależnych (Centrum Medycznego św. Łukasza sp. z o.o. i Specjalistycznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Multimed sp. z o.o. wyliczone w taki sposób, jak gdyby datą przejścia dla wszystkich połączeń przeprowadzonych w trakcie roku był początek roku.

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	1 stycznia - 31 grudnia 2018
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	23 470
Udział reasekuratorów w składce ubezpieczeniowej przypisanej brutto	(755)
Składki ubezpieczeniowe przypisane netto	22 715
Zmiana stanu rezerwy składki ubezpieczeniowej netto	(365)
Składki zarobione netto	22 350
Przychody z tytułu prowizji i opłat	3 374
Przychody netto z inwestycji	11 679
Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji	(15)
Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych	(1 804)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	770
Pozostałe przychody operacyjne	1 713
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(14 980)
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	417
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(14 563)

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	1 stycznia - 31 grudnia 2018
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(754)
Koszty odsetkowe	(2 046)
Koszty akwizycji	(3 130)
Koszty administracyjne	(6 609)
Pozostałe koszty operacyjne	(3 873)
Zysk z działalności operacyjnej	7 092
Udział w wynikach finansowych netto jednostek wycenianych metodą praw własności	(1)
Zysk brutto	7 091
Podatek dochodowy	(1 719)
Zysk netto, w tym:	5 372
- zysk przypisywany właścicielom jednostki dominującej	3 217
- zyski (straty) przypisywane właścicielom udziałów niekontrolujących	2 155

2.4.3. Zmiany w zakresie konsolidacji funduszy inwestycyjnych

Z uwagi na uzyskanie kontroli nad funduszem PZU FIZ Akcji Focus, objęto go konsolidacją od 1 kwietnia 2018 roku.

Ponadto objęto konsolidacją nowo utworzone fundusze inPZU Inwestycji Ostrożnych, inPZU Obligacje Polskie (od 10 kwietnia 2018 roku) oraz inPZU Akcje Polskie, inPZU Akcji Rynków Rozwiniętych, inPZU Obligacji Rynków Rozwiniętych, inPZU Obligacji Rynków Wschodzących (od 10 maja 2018 roku).

24 grudnia 2018 roku zakończono likwidację funduszu PZU FIZ Aktywów Niepublicznych Witelo Fund. Do dnia likwidacji fundusz podlegał konsolidacji.

2.4.4. Transakcje pod wspólną kontrolą

24 kwietnia 2018 roku PTE PZU otrzymało decyzje KNF, wyrażające zgodę na przejęcie zarządzania Pekao OFE oraz Pekao DFE. 18 maja 2018 roku PZU PTE oraz Pekao PTE zawarły umowę przeniesienia przedsiębiorstwa, obejmującego m.in. działalność Pekao OFE oraz Pekao DFE, na które składa się zarządzanie Pekao OFE i Pekao DFE. Przejęcie przedsiębiorstwa nastąpiło ze skutkiem na 19 maja 2018 roku. Zgodnie z decyzją KNF datę rozpoczęcia likwidacji Pekao OFE wyznaczono na 1 sierpnia 2018 roku, a zakończenie likwidacji i połączenie aktywów Pekao OFE z aktywami OFE PZU „Złota Jesień” nastąpiło 12 października 2018 roku. Likwidacja DFE Pekao trwała od 19 maja 2018 i zakończyła się 28 września 2018 roku.

4 czerwca 2018 roku KRS zarejestrował podwyższenie kapitału zakładowego PFS w związku z podziałem przez wydzielenie (organizacyjne, funkcjonalne i finansowe) i przeniesieniem w rozumieniu art. 530 § 2 KSH oddziału agenta transferowego PZU CO (stanowiącego zorganizowaną część przedsiębiorstwa) do PFS. Transakcję przeprowadzono na podstawie umowy zawartej 16 marca 2018 roku pomiędzy PZU, Pekao, PFS oraz PZU CO oraz planu podziału zawartego 27 lutego 2018 roku pomiędzy PZU CO (spółka dzielona) i PFS (spółka przejmująca). Wartość aktywów netto PZU CO przeniesionych do PFS wynosiła na dzień wydzielenia 7 mln zł. Od dnia wydzielenia usługi agenta transferowego świadczone dotychczas przez PZU CO są świadczone przez PFS.

6 września 2018 roku doszło do połączenia Elvity z NZOZ Trzebinia.

Transakcje nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

2.4.5. Nabycie jednostki stowarzyszonej

15 listopada 2018 roku Alior Bank za kwotę 4 mln zł objął 2 510 udziałów o łącznej wartości nominalnej 125 500 zł stanowiących 20% udziałów w spółce GTR Finanse sp. z o.o. (obecnie PayPo sp. z o.o.).

3. Struktura akcjonariatu

Struktura akcjonariatu PZU z uwzględnieniem akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% głosów na walnym zgromadzeniu PZU przedstawiała się następująco:

Stan na 31 grudnia 2018 roku

Lp.	Nazwa akcjonariusza	Liczba akcji oraz głosów na Walnym Zgromadzeniu	Procent udziału w kapitale podstawowym oraz w ogólnej liczbie głosów na Walnym Zgromadzeniu
1	Skarb Państwa	295 217 300 ¹⁾	34,1875%
2	Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny oraz Nationale Nederlanden Dobrowolny Fundusz Emerytalny	43 825 000	5,0751%
3	Pozostali akcjonariusze	524 480 700	60,7374%
Razem		863 523 000	100,00%

¹⁾ Na podstawie raportu bieżącego nr 21/2018 dotyczącego wykazu akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% liczby głosów na Zwyczajnym Walnym Zgromadzeniu PZU, które odbyło się 28 czerwca 2018 roku.

Stan na 31 grudnia 2017 roku

Lp.	Nazwa akcjonariusza	Liczba akcji oraz głosów na Walnym Zgromadzeniu	Procent udziału w kapitale podstawowym oraz w ogólnej liczbie głosów na Walnym Zgromadzeniu
1	Skarb Państwa	295 217 300 ¹⁾	34,1875%
2	Pozostali akcjonariusze	568 305 700	65,8125%
Razem		863 523 000	100,00%

¹⁾ Na podstawie raportu bieżącego nr 11/2018 dotyczącego wykazu akcjonariuszy posiadających co najmniej 5% liczby głosów na nadzwyczajnym walnym zgromadzeniu PZU rozpoczętym 27 lutego, a zakończonym 9 marca 2018 roku.

Informacje o liczbie akcji uwzględnionej w wyliczeniu zysku na akcję przedstawiono w punkcie 25.

Transakcje dotyczące znacznych pakietów akcji PZU

W wyniku transakcji nabycia akcji PZU, rozliczonych 6 czerwca 2018 roku Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny oraz Nationale Nederlanden Dobrowolny Fundusz Emerytalny zwiększyły stan posiadania akcji PZU do 5,03% kapitału zakładowego PZU, co stanowi 5,03% ogólnej liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu PZU. 28 czerwca 2018 roku, tj. w dniu odbycia ZWZ PZU Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny oraz Nationale Nederlanden Dobrowolny Fundusz Emerytalny posiadały łącznie 43 825 000 akcji, co stanowi 5,0751% kapitału zakładowego PZU i uprawnia do 43 825 000 głosów na Walnym Zgromadzeniu.

4. Skład Zarządu, Rady Nadzorczej i Dyrektorzy Grupy

4.1 Skład Zarządu jednostki dominującej

Od 1 stycznia 2018 roku w skład Zarządu PZU wchodził:

- Paweł Surówka – Prezes Zarządu PZU;
- Roger Hodgkiss – Członek Zarządu PZU;
- Tomasz Kulik – Członek Zarządu PZU;
- Maciej Rapkiewicz – Członek Zarządu PZU;
- Małgorzata Sadurska – Członek Zarządu PZU.

Do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego w składzie Zarządu PZU nie nastąpiły żadne zmiany.

4.2 Skład Rady Nadzorczej jednostki dominującej

Od 1 stycznia 2018 roku w skład Rady Nadzorczej PZU wchodził:

- Katarzyna Lewandowska – Przewodnicząca Rady;
- Aneta Fałek – Wiceprzewodnicząca Rady;
- Alojzy Nowak – Sekretarz Rady;
- Bogusław Banaszak – Członek Rady;
- Marcin Chludziński – Członek Rady;
- Paweł Górecki – Członek Rady;
- Agata Górnicka – Członek Rady;
- Robert Śnitko – Członek Rady;
- Maciej Zaborowski – Członek Rady.

8 stycznia 2018 roku Aneta Fałek złożyła rezygnację z pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej PZU z dniem 8 stycznia 2018 roku.

8 stycznia 2018 roku Prezes Rady Ministrów działając w imieniu Skarbu Państwa Rzeczypospolitej Polskiej powołał Pana Macieja Łopińskiego na Członka Rady Nadzorczej PZU.

9 stycznia 2018 roku zmarł Bogusław Banaszak, który pełnił funkcję Członka Rady Nadzorczej PZU.

9 stycznia 2018 roku Maciej Łopiński objął funkcję Przewodniczącego Rady Nadzorczej PZU, a Paweł Górecki Wiceprzewodniczącego Rady Nadzorczej PZU.

9 marca 2018 roku NWZ PZU powołało w skład Rady Nadzorczej PZU Roberta Jastrzębskiego.

Od 9 marca 2018 roku dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego w skład Rady Nadzorczej PZU wchodził:

- Maciej Łopiński – Przewodniczący Rady;
- Paweł Górecki – Wiceprzewodniczący Rady;
- Alojzy Nowak – Sekretarz Rady;
- Marcin Chludziński – Członek Rady;
- Agata Górnicka – Członek Rady;
- Robert Jastrzębski – Członek Rady;
- Katarzyna Lewandowska – Członek Rady;
- Robert Śnitko – Członek Rady;
- Maciej Zaborowski – Członek Rady.

4.3 Dyrektorzy Grupy PZU

Oprócz Członków Zarządu kluczowym personelem kierowniczym w Grupie PZU są także Dyrektorzy Grupy PZU, którzy co do zasady wchodzi także w skład Zarządu PZU Życie.

Od 1 stycznia 2018 roku Dyrektorami Grupy PZU byli:

- Aleksandra Agatowska;
- Tomasz Karusewicz;
- Bartłomiej Litwińczuk;
- Dorota Macieja;
- Roman Pałac.

Do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego wśród Dyrektorów Grupy PZU nie nastąpiły żadne zmiany.

5. Podstawowe zasady (polityka) rachunkowości i kluczowe szacunki i osądy

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządzono zgodnie z koncepcją kosztu historycznego, z wyjątkiem aktualizacji wyceny nieruchomości inwestycyjnych i niektórych instrumentów finansowych, które są wyceniane w wartości godziwej.

Sporządzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego zgodnie z MSSF wymaga od Zarządu PZU dokonania profesjonalnych osądów oraz szacunków i założeń, które mają wpływ na przyjęte zasady rachunkowości oraz prezentowane wartości aktywów, pasywów, przychodów oraz kosztów.

Szacunki oraz związane z nimi założenia opierają się na doświadczeniu historycznym oraz innych czynnikach, które są uznawane za racjonalne w danych okolicznościach, a ich wyniki dają podstawę profesjonalnego osądu co do wartości księgowej aktywów i zobowiązań, która nie wynika bezpośrednio z innych źródeł.

Dokonując osądów, szacunków czy też przyjmując założenia Zarząd PZU może, w istotnych kwestiach, opierać się na opiniach niezależnych ekspertów.

Faktyczna wartość może różnić się od wartości szacowanej. Osądy, szacunki i związane z nimi założenia podlegają bieżącej weryfikacji. Ich zmiany są ujmowane w sposób opisany w punkcie 5.1.

Najważniejsze zasady rachunkowości oraz szacunki i oceny zastosowane przy sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego opisano poniżej oraz w poszczególnych notach, zgodnie z poniższą tabelą.

Pozycja rachunku zysków i strat	Numer noty	Pozycja sprawozdania z sytuacji finansowej	Numer noty
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	10	Wartość firmy	26
Przychody z tytułu prowizji i opłat	11	Wartości niematerialne	27
Przychody netto z inwestycji	12	Odroczone koszty akwizycji	29
Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji	13	Rzeczowe aktywa trwałe	30
Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych	36	Nieruchomości inwestycyjne	31
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	17	Jednostki wyceniane metodą praw własności	32
Koszty odsetkowe	19	Należności od klientów z tytułu kredytów	33
Koszty akwizycji	20	Pochodne instrumenty finansowe	34
Koszty administracyjne	21	Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	35
Podatek dochodowy	24	Środki pieniężne	38
		Aktywa przeznaczone do sprzedaży	39
		Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej	40
		Udziały niekontrolujące	2.3

Pozycja rachunku zysków i strat	Numer noty	Pozycja sprawozdania z sytuacji finansowej	Numer noty
		Rezerwy techniczno – ubezpieczeniowe	41
		Rezerwy na świadczenia pracownicze	42
		Inne rezerwy	43
		Odroczony podatek dochodowy	44
		Zobowiązania finansowe	45

5.1 Zmiany zasad rachunkowości, szacunków, błędy lat poprzednich

Zmiany zasad rachunkowości dokonywane są tylko wówczas, gdy:

- wymagają tego postanowienia MSSF lub
- prowadzi to do tego, iż zawarte w sprawozdaniu finansowym informacje o wpływie transakcji, innych zdarzeń i warunków na sytuację finansową, wynik finansowy czy też przepływy pieniężne Grupy PZU będą bardziej przydatne i wiarygodne.

Zmianę zasad (polityki) rachunkowości związaną z początkowym zastosowaniem MSSF rozlicza się zgodnie z określonymi przepisami przejściowymi zawartymi w tych MSSF. Jeśli zmiana zasad (polityki) rachunkowości dokonywana jest w związku z początkowym zastosowaniem MSSF, które nie zawierają określonych przepisów przejściowych dotyczących tej zmiany lub zmiany dokonuje się dobrowolnie, zmianę tę jednostka wprowadza retrospektywnie. Retrospektywne wprowadzenie zmiany zasad (polityki) rachunkowości dokonywane jest poprzez korektę w sprawozdaniu z sytuacji finansowej salda otwarcia każdej pozycji kapitału własnego, której ta zmiana dotyczy dla najwcześniejszego prezentowanego okresu oraz ujawnienie innych danych porównawczych dla każdego okresu, tak jak gdyby zmienione zasady (polityka) rachunkowości były stosowane od zawsze.

Pozycje sprawozdania finansowego ustalone na podstawie szacunku podlegają weryfikacji, jeśli zmieniają się okoliczności będące podstawą dokonanych szacunków lub w wyniku pozyskania nowych informacji czy zdobycia większego doświadczenia.

Skutki zmiany wartości szacunkowej uwzględnia się prospektywnie, co oznacza, że koryguje się wartości dotyczące transakcji, innych zdarzeń i warunków od momentu, w którym nastąpiła zmiana (zmiana wpływa tylko na bieżące sprawozdanie z całkowitych dochodów, bądź na wyniki danego okresu i okresów przyszłych).

Przyjmuje się założenie, że błędy koryguje się już w okresie, w którym zostały popełnione (a nie odkryte), zatem istotne błędy poprzednich okresów koryguje się retrospektywnie, a różnice odnosi na kapitał własny.

5.2 Zmiany w stosowanych MSSF

5.2.1. Standardy i interpretacje oraz zmiany standardów wchodzące w życie od 1 stycznia 2018 roku

W skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym zastosowano następujące zmiany w standardach.

Nazwa standardu/interpretacji	Rozporządzenie zatwierdzające	Komentarz
MSSF 9 – Instrumenty finansowe	2067/2016	Wpływ zastosowania MSSF 9 opisano w punkcie 5.2.2.
Zmiana do MSSF 4 – Zastosowanie MSSF 9 Instrumenty Finansowe łącznie z MSSF 4 Kontrakty Ubezpieczeniowe	1988/2017	Zgodnie ze zmianą do MSSF 4 wydaną przez RMSR 12 września 2016 roku zakłady ubezpieczeń mają możliwość odroczenia wdrożenia MSSF 9 do momentu wejścia w życie MSSF 4 Faza II, dotyczącego kontraktów ubezpieczeniowych, jednak nie później niż do 1 stycznia 2021 roku, Komisja Unii Europejskiej zezwoliła także konglomeratom finansowym na odroczenie zastosowania MSSF9 przez ubezpieczeniowe jednostki konglomeratów pod warunkiem, że żadne instrumenty finansowe nie są przenoszone między ubezpieczeniowymi a bankowymi jednostkami konglomeratów, w sprawozdaniu zawarto informację o zakładach ubezpieczeń, które nadal stosują MSR 39 a ujawnienia informacji wymagane zgodnie z MSSF 7 przedstawia się odrębnie dla jednostek ubezpieczeniowych stosujących MSR 39 oraz pozostałych jednostek stosujących MSSF 9. Grupa PZU nie mogła skorzystać tego zwolnienia z uwagi na znaczący udział działalności bankowej.

Nazwa standardu/interpretacji	Rozporządzenie zatwierdzające	Komentarz
MSSF 15 – Przychody z tytułu umów z klientami	1905/2016	<p>MSSF 15 określa, w jaki sposób i kiedy ujmuje się przychody, jak i wymaga dostarczenia bardziej szczegółowych ujawnień. Standard zastępuje MSR 18 „Przychody”, MSR 11 „Umowy o usługę budowlaną” oraz wiele interpretacji związanych z ujmowaniem przychodów. Standard ma zastosowanie do prawie wszystkich umów z klientami (główne wyjątki dotyczą umów leasingowych, instrumentów finansowych oraz umów ubezpieczeniowych). Fundamentalną zasadą nowego standardu jest ujmowanie przychodów w taki sposób, aby odzwierciedlić transfer towarów lub usług na rzecz klientów oraz w takiej kwocie, która odzwierciedla wysokość wynagrodzenia (tj. płatność), do którego spółka spodziewa się uzyskać prawo w zamian za towary lub usługi. Standard dostarcza również wytycznych ujmowania transakcji, które nie były szczegółowo regulowane przez dotychczasowe standardy (np. przychody z usług czy modyfikacja umów), jak i obszerniejsze wyjaśnienia na temat ujmowania umów wieloelementowych. Standardu nie stosuje się do umów ubezpieczenia, umów o charakterze finansowym oraz działalności pobocznej (np. sprzedaży środków trwałych).</p> <p>Grupa PZU zastosowała MSSF 15 zgodnie z podejściem opisanym w punkcie C3 b) – retrospektywnie z łącznym efektem dla umów obowiązujących na 1 stycznia 2018 roku (dzień pierwszego zastosowania) ujętym jednorazowo na ten dzień.</p> <p>Grupa PZU dokonała analizy wpływu nowego standardu na umowy zawierane przez jednostki Grupy PZU i nie zidentyfikowała umów, dla których wdrożenie MSSF 15 miałyby istotny wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe, gdyż przychody regulowane przez MSSF 15 mają drugorzędne znaczenie dla sprawozdawczości finansowej Grupy PZU.</p>
Wyjaśnienia do MSSF 15 – przychody z tytułu umów z klientami	1987/2017	<p>Wyjaśnienia dostarczają wytycznych dotyczących identyfikacji obowiązków spełnienia świadczeń (ustalenie, w jakich przypadkach zawarte w umowie przyrzeczenia to „odrębne” towary lub usługi, które należy rozliczać osobno), rachunkowości licencji dotyczących własności intelektualnej (ustalenie, w jakich sytuacjach przychody z tytułu licencji dotyczącej własności intelektualnej należy rozliczać „przez pewien okres”, a w jakich sytuacjach w „danym punkcie w czasie”) oraz rozróżnienia pomiędzy mocodawcą a agentem (doprecyzowanie, że mocodawca w ramach danego ustalenia kontroluje towar lub usługę przed ich przekazaniem do klienta). Zmiany w standardzie obejmują również dodatkowe praktyczne rozwiązania ułatwiające wdrożenie nowego standardu.</p>
Zmiana do MSSF 2 – Klasyfikacja i wycena płatności w formie akcji	289/2018	<p>Zmiana zawiera wskazówki ujednolicające wymogi rachunkowości dla transakcji płatności w formie akcji rozliczanych w środkach pieniężnych, które przyjmują takie samo podejście jak w przypadku transakcji płatności w formie akcji rozliczanych w instrumentach kapitałowych (wyjątek w MSSF 2) oraz wyjaśnienia sytuacji, kiedy płatność w formie akcji rozliczanych w środkach pieniężnych zmienia się w płatności w formie akcji rozliczanych w instrumentach kapitałowych z powodu zmiany warunków umownych.</p> <p>Zmiana nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.</p>
Zmiana do MSR 40 – Przeniesienia nieruchomości inwestycyjnych	400/2018	<p>Zmiana wyjaśnia kiedy jednostka powinna dokonywać przeniesienia nieruchomości w budowie do lub z kategorii nieruchomości inwestycyjnych, w przypadku zmiany charakteru użytkowania tej nieruchomości w sytuacjach innych niż wymienione w MSR 40.</p> <p>Zmiana nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>
Zmiany do MSSF 2014-2016	182/2018	<p>Zmiany dotyczą:</p> <ol style="list-style-type: none"> MSSF 1 – zniesienie zwolnień dla podmiotów stosujących MSSF po raz pierwszy w zakresie pewnych ujawnień; MSR 28 – w zakresie możliwości podejmowania przez określone jednostki indywidualnej decyzji dotyczącej wyceny udziałów w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach według wartości godziwej przez wynik finansowy zgodnie z MSSF 9. <p>Zmiany nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>
Interpretacja KIMSF 22 – Transakcje w walutach obcych i płatności zaliczkowe	519/2018	<p>Interpretacja wyjaśnia, jaki kurs walutowy powinien być stosowany przy ujęciu transakcji denominowanej w walucie obcej zgodnie z MSR 21 w przypadku, kiedy klient dokonuje bezwrotnej płatności zaliczkowej za dostawę towarów lub usług.</p> <p>Interpretacja nie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>

5.2.2. MSSF 9 – Instrumenty finansowe

MSSF 9 *Instrumenty Finansowe*, opublikowany przez RMSR w lipcu 2014 roku i zatwierdzony w listopadzie 2016 roku przez Komisję Europejską, zastępuje MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena*. MSSF 9 obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku lub później, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

Grupa PZU zastosowała MSSF 9 od 1 stycznia 2018 roku.

MSSF 9 określa nowe wymogi w zakresie klasyfikacji i wyceny instrumentów finansowych, utraty wartości aktywów finansowych oraz rachunkowości zabezpieczeń.

Wpływ zastosowania nowego standardu

Klasyfikacja zgodnie z MSR 39	Klasyfikacja zgodnie z MSSF 9	Wartość bilansowa zgodnie z MSR 39 na 31 grudnia 2017	Wpływ zmian wyceny wynikający z reklasyfikacji	Wpływ odpisów na oczekiwane straty wynikające z ryzyka kredytowego	Wartość bilansowa zgodnie z MSSF 9 na 1 stycznia 2018
Należności od klientów z tytułu kredytów	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	167 554	(108)	(1 749)	165 697
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	1 597	(32)	(9)	1 556
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez wynik finansowy	306	51	8	365
Pochodne instrumenty finansowe	Pochodne instrumenty finansowe	2 351	-	-	2 351
Utrzymywane do terminu wymagalności	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	19 003	(14)	(11)	18 978
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	2 186	38	-	2 224
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez wynik finansowy	48	1	-	49
Dostępne do sprzedaży	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	5 060	1	(2)	5 059
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	43 199	(1)	-	43 198
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez wynik finansowy	260	-	-	260
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	25	(2)	-	23
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	491	-	-	491
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez wynik finansowy	19 727	-	-	19 727
Pożyczki - dłużne papiery wartościowe	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	8 515	41	(19)	8 537
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	5 108	(2)	(9)	5 097
Pożyczki - pozostałe	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	6 424	-	(45)	6 379
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych		8 239	-	-	8 239
Pozostałe aktywa		25 775	-	4	25 779
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego		1 590	(2)	355	1 943
Aktywa, razem		317 458	(29)	(1 477)	315 952

Klasyfikacja zgodnie z MSR 39	Klasyfikacja zgodnie z MSSF 9	Wartość bilansowa zgodnie z MSR 39 na 31 grudnia 2017	Wpływ zmian wyceny wynikający z reklasyfikacji	Wpływ odpisów na oczekiwane straty wynikające z ryzyka kredytowego	Wartość bilansowa zgodnie z MSSF 9 na 1 stycznia 2018
Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej		14 599	(5)	(507)	14 087
Kapitał akcyjny		86	-	-	86
Kapitał z aktualizacji wyceny		157	-	7	164
Pozostałe kapitały		11 760	-	-	11 760
Niepodzielony wynik z lat ubiegłych		2 596	(5)	(514)	2 077
Udziały niekontrolujące		22 961	(24)	(1 122)	21 815
Kapitał własny, razem		37 560	(29)	(1 629)	35 902
Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	Zobowiązania finansowe wg wartości godziwej przez wynik finansowy	4 956	-	-	4 956
Zobowiązania finansowe wg zamortyzowanego kosztu	Zobowiązania finansowe wg zamortyzowanego kosztu	219 594	-	-	219 594
Rezerwy		45 611	-	159	45 770
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego		638	-	(7)	631
Pozostałe zobowiązania		9 099	-	-	9 099
Zobowiązania razem		279 898	-	152	280 050
Kapitały i zobowiązania, razem		317 458	(29)	(1 477)	315 952

Klasyfikacja zgodnie z MSR 39	Klasyfikacja zgodnie z MSSF 9	Wartość odpisów zgodnie z MSR 39 na 31 grudnia 2017	Wpływ zmian wyceny wynikający z reklasyfikacji	Wpływ odpisów na oczekiwane straty wynikające z ryzyka kredytowego	Wartość odpisów zgodnie z MSSF 9 na 1 stycznia 2018
Należności od klientów z tytułu kredytów	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	8 826	2 811	378	12 015
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	9	-	9	18
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez wynik finansowy	4	4	(8)	-
Utrzymywane do terminu wymagalności	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	1	-	11	12
Dostępne do sprzedaży	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	-	-	2	2
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	-	13	2	15
Pożyczki - dłużne papiery wartościowe	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	85	(32)	19	72
	Aktywa finansowe w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	13	-	9	22
Pożyczki - pozostałe	Aktywa finansowe wg zamortyzowanego kosztu	18	3	47	68
Pozostałe aktywa		661	165	10	836
Rezerwy		237	-	159	396
Odpisy, razem		9 854	2 964	638	13 456

Wpływ netto (wpływ brutto pomniejszony o efekt podatkowy) zastosowania MSSF 9 na pozycje kapitałów własnych	Kapitał z aktualizacji wyceny	Zysk z lat ubiegłych
Stan na 31 grudnia 2017 wg MSR 39	157	2 596
Reklasyfikacje dłużnych papierów wartościowych / kredytów udzielonych klientom:	1	5
- z wycenianych wg zamortyzowanego kosztu do wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy	-	9
- z wycenianych wg zamortyzowanego kosztu do wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	3	-
- z dostępnych do sprzedaży do wycenianych wg zamortyzowanego kosztu	(4)	(2)
- z dostępnych do sprzedaży do wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy	(1)	1
- z wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy do wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	3	(3)
Reklasyfikacje instrumentów kapitałowych z wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy do wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	(3)	3
Reklasyfikacja jednostek uczestnictwa i certyfikatów inwestycyjnych funduszy inwestycyjnych z dostępnych do sprzedaży do wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy	(10)	10
Aktualizacja wyceny kapitałowych papierów wartościowych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	4	(4)
Ujęcie odpisu z tytułu oczekiwanych strat kredytowych (ECL) dla aktywów finansowych wycenianych wg zamortyzowanego kosztu (włącznie z pozycjami pozabilansowymi)	-	(510)
Ujęcie odpisów z tytułu utraty wartości ("ECL") dla dłużnych papierów wartościowych / kredytów udzielonych klientom wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	7	(4)
Inne zmiany	8	(19)
Stan na 1 stycznia 2018 wg MSSF 9	164	2 077

Klasyfikacja aktywów finansowych na moment pierwszego zastosowania MSSF 9

Informacje o klasyfikacji aktywów finansowych na moment pierwszego zastosowania MSSF 9 zaprezentowano w punkcie 35.1.2.1.

Klasyfikacja zobowiązań finansowych

Informacje o klasyfikacji zobowiązań finansowych na moment pierwszego zastosowania MSSF 9 zaprezentowano w punkcie 45.1.

Utrata wartości

Informacje dotyczące utraty wartości zgodnie z MSSF 9 zaprezentowano w punkcie 36.1.1.

Rachunkowość zabezpieczeń

Przy początkowym zastosowaniu MSSF 9 Grupa PZU podjęła decyzję o kontynuacji stosowania MSR 39 w zakresie rachunkowości zabezpieczeń, zamiast rozdziału 6 MSSF 9. Jednakże w zakresie ujawnień informacji dotyczących rachunkowości zabezpieczeń stosuje się standard MSSF 7 *Instrumenty finansowe: ujawnienia informacji* zmieniony przez standard MSSF 9, ponieważ możliwość wyboru polityki rachunkowości nie dotyczy zwolnienia z nowych wymogów w zakresie ujawniania informacji.

Ujawnienia informacji

Wdrożenie MSSF 9 skutkowało istotną zmianą ujawnień dotyczących instrumentów finansowych. Grupa PZU skorzystała ze zwolnienia z obowiązku przekształcania danych porównawczych dla okresów wcześniejszych w odniesieniu do zmian wynikających z klasyfikacji i wyceny (w tym z tytułu utraty wartości). Różnice wartości bilansowej aktywów i zobowiązań finansowych, wynikające z zastosowania MSSF 9 ujęto w pozycjach „Kapitał z aktualizacji wyceny” i „Zysk z lat ubiegłych”.

5.2.3. Standardy i interpretacje oraz zmiany standardów wydane, jeszcze nieobowiązujące

- Zatwierdzone rozporządzeniem Komisji Europejskiej:

Nazwa standardu/ interpretacji	Data wejścia w życie	Rozporządzenie zatwierdzające	Komentarz
MSSF 16 – Leasing	1 stycznia 2019	1986/2017	<p>MSSF 16 zastępuje MSR 17 <i>Leasing</i> oraz związane z tym standardem interpretacje i wprowadza pełny model identyfikacji i rozliczania umów leasingu w sprawozdaniach finansowych leasingodawców i leasingobiorców. Najistotniejsza zmiana dotyczy leasingobiorców, dla których nowy standard eliminuje rozróżnienie pomiędzy leasingiem finansowym oraz operacyjnym.</p> <p>Ujęcie obecnego leasingu operacyjnego w sprawozdaniu z sytuacji finansowej spowoduje rozpoznanie nowego składnika aktywów (prawa do użytkowania przedmiotu leasingu) oraz nowego zobowiązania (zobowiązania do dokonania płatności z tytułu leasingu).</p> <p>Ujęcie umów leasingu u leasingodawcy w większości przypadków pozostanie niezmienione w związku z utrzymanym podziałem na umowy leasingu operacyjnego oraz finansowego.</p> <p>Grupa PZU dokonała oceny umów pod kątem spełniania definicji leasingu oraz oszacowania okresu leasingu. Przy zastosowaniu MSSF 16 Grupa PZU przyjęła następujące założenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> Na dzień 1 stycznia 2019 roku Grupa PZU zastosuje podejście uproszczone zgodnie z pkt. C5(b). Dane porównawcze nie będą przekształcane, a łączny efekt pierwszego zastosowania MSSF16 zostanie ujęty jako korekta bilansu otwarcia zysków zatrzymanych w dniu pierwszego zastosowania. W przypadku leasingów wcześniej sklasyfikowanych jako leasingi operacyjne zgodnie z MSR 17 aktywa oraz zobowiązania leasingowe zostaną wyceniane w wartości bieżącej pozostałych opłat leasingowych, zdyskontowanych krańcową stopą procentową leasingobiorcy. Krańcową stopę leasingobiorcy wyznaczono jako sumę stopy wolnej od ryzyka oraz stałego <i>spreadu</i> za ryzyko. Dla wszystkich umów kończących się w tej samej dacie i o stałej kwocie miesięcznych płatności (do tej grupy należy większość umów leasingu w Grupie PZU) wyznacza się stałą stopę dyskontową umowy. Zgodnie z pkt. 5 Grupa PZU skorzysta ze zwolnienia dla leasingów krótkoterminowych oraz dla leasingów, w odniesieniu do których bazowy składnik aktywów ma niską wartość. Za aktywa o niskiej wartości zostaną przyjęte aktywa o wartości równej lub niższej 20 tys. zł. Zgodnie z pkt. C10(c) dla leasingów operacyjnych, których okres leasingu kończy się w ciągu 12 miesięcy od dnia pierwszego zastosowania MSSF16 Grupa PZU zastosuje reguły dotyczące leasingów krótkoterminowych. Zgodnie z pkt. 4 Grupa PZU nie będzie stosować MSSF16 dla wartości niematerialnych. Grupa PZU rozpozna aktywa oraz zobowiązania z tytułu leasingu w kwocie netto. Kwota VAT ujmowana będzie w kosztach bieżącego okresu. <p>Ujęcie aktywów i zobowiązań z tytułu leasingu oparte jest na subiektywnej ocenie Zarządu, uwzględniającej bieżące interpretacje związane z zastosowaniem MSSF 16. Subiektywna ocena, jak i zaprezentowane poniżej szacunki dotyczące skutków zastosowania nowego standardu mogą ulec zmianie na skutek nowych interpretacji MSSF 16 lub zmian ogólnej praktyki stosowania nowych zasad rachunkowości.</p>

Nazwa standardu/ interpretacji	Data wejścia w życie	Rozporządzenie zatwierdzające	Komentarz
			<p>W skonsolidowanym rachunku zysków i strat za 2019 rok czynsze związane z wynajmem i dzierżawą zostaną zastąpione amortyzacją prawa do użytkowania przedmiotu leasingu oraz kosztami odsetkowymi od zobowiązań z tytułu leasingu. Spowoduje to powstanie większych kosztów w początkowej fazie leasingu (przede wszystkim ze względu na element finansowy, związany z rozliczaniem dyskonta), nawet w przypadku, gdy jego strony uzgodniły stałe opłaty roczne.</p> <p>W wyniku zastosowania MSSF 16 Grupa PZU rozpozna nowe składniki aktywów z tytułu prawa do użytkowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> Rzeczowych aktywów trwałych – 1 200 mln zł; Nieruchomości inwestycyjnych – 51 mln zł; <p>Wartość rozpoznanych zobowiązań z tytułu leasingu wyniesie 1 251 mln zł.</p> <p>Aktywa z tytułu prawa do użytkowania zostaną rozpoznane łącznie z rzeczowymi aktywami trwałymi lub odpowiednio nieruchomościami inwestycyjnymi, natomiast zobowiązania z tytułu leasingu zostaną wykazane w ramach zobowiązań finansowych.</p>
Zmiana do MSSF 9 – wcześniejsze spłaty z ujemną rekompensatą	1 stycznia 2019	498/2018	<p>Według obecnej wersji MSSF 9 pewne opcje powodujące, że pożyczkodawca jest zmuszony zaakceptować zmniejszenie wynagrodzenia z tytułu udzielenia finansowania (w przypadku ujemnej rekompensaty) nie spełniają testu SPPI i w związku z powyższym instrumenty zawierające takie opcje nie mogą być klasyfikowane jako wyceniane w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej przez inne całkowite dochody. Zgodnie ze zmianą, znak (dodatni lub ujemny) kwoty przedpłaty nie będzie istotny – to znaczy, w zależności od stopy obowiązującej w momencie rozwiązania umowy, może zostać dokonana płatność na rzecz strony skutkująca wcześniejszą spłatą. Kalkulacja tej kompensaty musi być taka sama zarówno w przypadku kary za przedterminową spłatę, jak również w przypadku zysku z tytułu wcześniejszej spłaty.</p> <p>Zmiana nie będzie miała znaczącego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>
Interpretacja KIMSF 23 – Niepewność w kwestii uznawania przychodów podatkowych	1 stycznia 2019	1595/2018	<p>Interpretację stosuje się w przypadku niepewności w kwestii określenia przychodów podatkowych, strat podatkowych, podstawy opodatkowania, nierozliczonych strat podatkowych, niewykorzystanych ulg podatkowych oraz stawek podatkowych, zgodnie z MSR 12.</p> <p>Interpretacja nie będzie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>
Zmiana do MSR 28 – Długoterminowe udziały w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach	1 stycznia 2019	237/2019	<p>Zgodnie ze zmienionym MSR28, długoterminowe udziały w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach, dla których jednostka nie stosuje metody praw własności, zastosowanie ma MSSF 9, w tym również w zakresie utraty wartości.</p> <p>Zmiana nie będzie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>

• Niezatwierdzone przez Komisję Europejską:

Nazwa standardu/ interpretacji	Data wydania przez RMSR	Data wejścia w życie (wg RMSR)	Komentarz
MSSF 17 – Kontrakty ubezpieczeniowe	18 maja 2017	1 stycznia 2022	<p>Celem standardu jest określenie jednolitych zasad rachunkowości dla wszystkich typów kontraktów ubezpieczeniowych, z uwzględnieniem posiadanych przez ubezpieczyciela kontraktów reasekuracyjnych. Wprowadzenie jednolitych standardów powinno zapewnić porównywalność raportów finansowych pomiędzy jednostkami, państwami i rynkami kapitałowymi.</p> <p>Nowy standard definiuje jako kontrakt ubezpieczeniowy umowę, w której jedna strona przyjmuje znaczące ryzyko ubezpieczeniowe od posiadacza polisy i zobowiązuje się do zrekompensowania posiadaczowi polisy niekorzystnego efektu określonego, niepewnego przyszłego zdarzenia. Poza zakresem standardu pozostaną m. in. umowy inwestycyjne, gwarancje na produkt, gwarancje kredytowe, obligacje katastroficzne i tzw. pogodowe instrumenty pochodne (umowy, które wymagają płatności w oparciu o czynnik klimatyczny, geologiczny lub inną zmienną fizyczną, która nie jest specyficzna dla strony umowy).</p> <p>Standard wprowadza definicję granicy kontraktu, definiując jej początek jako wcześniejszy z momentów – początek ochrony, data wymagalności pierwszej składki, moment, gdy fakty i okoliczności wskazują, że umowa należy do grupy umów stratnych. Koniec granicy kontraktu występuje, gdy ubezpieczyciel ma prawo lub praktyczną możliwość ponownej oceny ryzyka dla konkretnego posiadacza polisy lub grupy polis, a wycena składki nie obejmuje ryzyka związanego z przyszłymi okresami.</p> <p>Zgodnie z MSSF 17 kontrakty będą wyceniane w jeden z poniższych sposobów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • GMM – <i>General Measurement Model</i> – podstawowy model wyceny, gdzie łączną wartość zobowiązania ubezpieczeniowego kalkuluje się jako sumę: <ul style="list-style-type: none"> ○ zdyskontowanej wartości najlepszego oszacowania przyszłych przepływów pieniężnych – oczekiwanych (ważonych prawdopodobieństwem) przepływów pieniężnych ze składek, roszczeń, świadczeń, wydatków i kosztów akwizycji, ○ korekty z tytułu ryzyka (ang. <i>risk adjustment</i> – RA) – indywidualnego oszacowania niepewności związanej z ilością oraz czasem przyszłych przepływów pieniężnych oraz ○ marży dla usług umownych (<i>contractual service margin</i> – CSM) – reprezentującej oszacowanie przyszłych zysków rozpoznawanych w czasie trwania polisy. Wartość CSM jest wrażliwa na zmiany oszacowań przepływów pieniężnych, wynikających np. ze zmian założeń nieekonomicznych. CSM nie może być wartością ujemną – wszelkie straty z kontraktu rozpoznaje się natychmiast w rachunku zysków i strat; • PAA – <i>premium allocation approach</i> – model uproszczony, który można zastosować do wyceny kontraktów ubezpieczeniowych o okresie ochrony nieprzekraczającym 1 roku lub gdy jego zastosowanie nie prowadzi do istotnych różnic w stosunku do modelu GMM. W tym modelu wycena zobowiązania z tytułu pozostałej ochrony ubezpieczeniowej (<i>liability for remaining coverage</i>) jest analogiczna do mechanizmu rezerwy składki, bez oddzielnej prezentacji RA i CSM, natomiast wycenę zobowiązania z tytułu poniesionych szkód (<i>liability for incurred claims</i>) przeprowadza się za pomocą modelu GMM (bez kalkulacji CSM). • VFA – <i>variable fee approach</i> – model stosowany dla kontraktów ubezpieczeniowych z bezpośrednim udziałem w zysku. Wartość zobowiązania liczona jest analogicznie, jak w modelu GMM, wartość CSM jest dodatkowo wrażliwa na zmiany założeń ekonomicznych.

Nazwa standardu/ interpretacji	Data wydania przez RMSR	Data wejścia w życie (wg RMSR)	Komentarz
			<p>MSSF 17 zakłada odrębne ujmowanie kontraktów reasekuracyjnych od reasekurowanych kontraktów ubezpieczeniowych. Cedent wycenia kontrakty reasekuracyjne za pomocą zmodyfikowanej metody GMM lub (o ile to możliwe – metodą PAA). Modyfikacje metody GMM wynikają przede wszystkim z faktu, iż kontrakty reasekuracyjne są zazwyczaj aktywem, a nie zobowiązaniem, a cedent raczej płaci wynagrodzenie reasekuratorowi niż czerpie zyski z kontraktu. Modyfikacje mają także zredukować rozbieżności wynikające z odrębnego ujmowania kontraktu reasekuracyjnego od reasekurowanych kontraktów ubezpieczeniowych.</p> <p>W przypadku kontraktów reasekuracyjnych zarówno zysk, jak i stratę skalkulowaną na moment rozpoznania kontraktu ujmuje się w sprawozdaniu z sytuacji finansowej i rozlicza przez okres ochrony reasekuracyjnej. Założenia do wyceny kontraktu reasekuracyjnego powinny być spójne z używanymi do wyceny reasekurowanych kontraktów ubezpieczeniowych. Dodatkowo wycena powinna uwzględniać ryzyko niewywiązania się reasekuratora ze swoich zobowiązań.</p> <p>W połowie 2018 roku Grupa PZU formalnie rozpoczęła prace projektowe w zakresie wdrożenia standardu we wszystkich ubezpieczeniowych spółkach Grupy PZU. W ramach projektu Grupa PZU pracuje m. in. nad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizą luki w istniejących procesach, narzędziach i systemach IT; • określeniem nowych elementów koniecznych do zaimplementowania w procesach i obszarach, na które istotny wpływ będzie miało wdrożenie MSSF 17; • analizą aktualnej oferty produktowej pod kątem segmentacji i zasad wyceny zgodnie z MSSF 17. <p>Pomimo opublikowania treści MSSF17, RMSR kontynuuje prace nad jego ostatecznym kształtem. Z tego względu wersja standardu, która zostanie ostatecznie zatwierdzona rozporządzeniem Komisji Europejskiej będzie różniła się od obecnego tekstu. Wdrożenie MSSF 17 będzie miało fundamentalny wpływ zarówno na procesy w podmiotach ubezpieczeniowych, jak i na sprawozdawczość finansową Grupy PZU. W obecnej fazie projektu implementacji MSSF 17 oraz ze względu na potencjalne zmiany w jego treści, nie jest możliwe oszacowanie wpływu zastosowania MSSF 17 na całkowite dochody i kapitały własne Grupy PZU.</p>
Zmiany do MSR 19 Świadczenia pracownicze – zmiana, ograniczenie lub rozliczenie planu	7 lutego 2018	1 stycznia 2019	<p>Zmiany dotyczą wprowadzenia poprawek do wytycznych związanych z rozliczaniem w przypadku zmiany planu, ograniczenia lub rozliczenia w okresie sprawozdawczym. Zmiany wymagają od podmiotów stosowania zaktualizowanych założeń aktuarialnych do określenia bieżącego kosztu usługi i odsetek netto na pozostałą część okresu sprawozdawczego po takim zdarzeniu. Zmiany wyjaśniają również, w jaki sposób wymogi dotyczące zmian planu, ograniczeń lub rozliczeń wpływają na wymogi dotyczące pułapu aktywów. RMSR zdecydowała, że rozliczanie "istotnych wahań rynkowych" (w euro) nie wchodzi w zakres tych poprawek. Zmiany dotyczą zmian w planie, ograniczeń lub rozliczeń które nastąpią w dniu 1 stycznia 2019 roku lub później, z możliwością wcześniejszego zastosowania.</p> <p>Grupa jest w trakcie analizy wpływu tych zmian na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.</p>

Nazwa standardu/ interpretacji	Data wydania przez RMSR	Data wejścia w życie (wg RMSR)	Komentarz
Zmiany do MSSF 2015-2017	12 grudnia 2017	1 stycznia 2019	<p>Zmiany dotyczą:</p> <ol style="list-style-type: none"> MSSF 3 – zmiany wyjaśniają, że gdy jednostka przejmuje kontrolę nad działalnością, która jest wspólną działalnością, dokonuje ona ponownej oceny wcześniej posiadanych udziałów w tej spółce; MSSF 11 – zmiany wyjaśniają, że gdy jednostka otrzymuje wspólną kontrolę nad działalnością, która jest wspólną operacją, jednostka nie aktualizuje wcześniej posiadanych udziałów w tej firmie; MSR 12 – zmiany precyzują, że wszelkie skutki dywidend z tytułu podatku dochodowego (tj. podział zysków) powinny być ujmowane w rachunku zysków i strat, niezależnie od tego, jak powstaje podatek; MSR 23 – zmiany wyjaśniają, że jeżeli określone pożyczki pozostają nierozliczone po związaniu danego składnika aktywów z jego przeznaczeniem lub sprzedażą, to zaciągnięcie pożyczki staje się częścią funduszy, które jednostka ogólnie zaciąga, obliczając stopę kapitalizacji z ogólnych pożyczek. <p>Zmiany nie będą miały znaczącego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>
Zmiana do MSSF 3 – Połączenia jednostek	22 października 2018	1 stycznia 2020	<p>Zmiany mają na celu doprecyzowanie różnicy pomiędzy nabyciem działalności a nabyciem grupy aktywów.</p> <p>Zmiany nie będą miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>
Zmiany do MSR 1 i MSR 8 – definicja materialności	31 października 2018	1 stycznia 2020	<p>Zgodnie z nową definicją, informacje są istotne, jeżeli w uzasadniony sposób można oczekiwać, że ich pominięcie, zniekształcenie lub ukrycie może mieć wpływ na decyzje podejmowane przez głównych użytkowników sprawozdań finansowych na podstawie tych sprawozdań finansowych.</p> <p>Zmiana nie będzie miała znaczącego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>
Zmiana do założeń konceptyjnych	29 marca 2018	1 stycznia 2020	<p>Zmienione założenia konceptyjne zawierają kilka nowych koncepcji dotyczących wyceny, uwzględniają zaktualizowane definicje i kryteria uznawania aktywów i zobowiązań oraz wytyczne dotyczące raportowania wyników finansowych. Dodatkowo zawierają wyjaśnienia dotyczące ważnych obszarów, takich jak rola zarządzania, ostrożność i niepewności pomiaru w sprawozdaniach finansowych.</p> <p>Zmiany nie będą miały znaczącego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU.</p>

Podsumowując, Grupa PZU nie przewiduje, aby wprowadzenie powyższych standardów oraz interpretacji (z wyjątkiem MSSF16, dla którego oszacowany wpływ zaprezentowano wcześniej oraz MSSF17) miało istotny wpływ na stosowane przez Grupę PZU zasady rachunkowości.

5.3 Objaśnienie różnic między rocznym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym za 2017 rok a niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym

5.3.1. Rozliczenie nabycia Pekao

W związku z ostatecznym rozliczeniem nabycia akcji Pekao dokonano retrospektywnego przekształcenia danych na 31 grudnia 2017 roku. Dodatkowe informacje na ten temat zaprezentowano w punkcie 2.4.1.

5.3.2. Zmiana prezentacji w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz skonsolidowanym rachunku zysków i strat

W celu lepszego zaprezentowania sytuacji finansowej Grupy PZU oraz wyników finansowych dokonano następujących zmian prezentacyjnych:

- w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej:
 - wydzielono do odrębnej pozycji należności od klientów z tytułu kredytów;
 - wydzielono do odrębnej pozycji pochodne instrumenty finansowe i połączono z pochodnymi instrumentami zabezpieczającymi, prezentując odpowiednie rozbitcie w nocie dodatkowej;
- w skonsolidowanym rachunku zysków i strat podzielono linię „Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji” na dwie odrębne pozycje: „Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji” oraz „Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych”.

Dane porównywalne przekształcono odpowiednio.

5.3.3. Zmiany danych porównywalnych w Alior Banku

5.3.3.1. Korekta błędu dotycząca podatku dochodowego od osób prawnych za lata 2012 – 2017

Alior Bank dokonał korekty rozliczenia podatku dochodowego za lata 2012 – 2017 w związku z błędnym wyłączeniem w rachunku podatkowym za te lata odsetek naliczonych nieotrzymanych na dzień spisania należności nieściągalnych, które powodowało zaniżenie podstawy opodatkowania. Jednocześnie część odsetek od należności spisanych do ewidencji pozabilansowej była nieprawidłowo ujmowana jako dodatnia różnica przejściowa i wliczana do podstawy rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Korekta obniżyła kapitał własny na 31 grudnia 2017 roku o 17 mln zł (odpowiednio 5 mln zł na udziale Grupy PZU oraz 12 mln zł na udziałach niekontrolujących) i zysk netto za 2017 rok o 3 mln zł (odpowiednio 1 mln zł na udziale Grupy PZU oraz 2 mln zł na udziałach niekontrolujących).

5.3.3.2. Korekta ujęcia wyniku na produktach strukturyzowanych

Alior Bank dokonał zmiany metody wyceny wartości godziwej opcji wbudowanej w emitowane przez bank produkty strukturyzowane (certyfikaty depozytowe). Poprzednio opcje wbudowane wyceniane były w oparciu o parametry niepochodzące z aktywnego rynku. Obecnie do wyceny stosowane są parametry z rynku międzybankowego, na którym bank zawiera transakcje odwrotne, zabezpieczające opcje wbudowane w produkty strukturyzowane. Alior Bank dokonał również zmiany metody rozliczania kosztów i przychodów związanych z emisją certyfikatów depozytowych. W oparciu o poprzednią

metodykę, koszty krańcowe były kwotowo zbliżone do kwoty opłaty dystrybucyjnej i w związku z tym, koszty i opłata były ujmowane jednorazowo w momencie zawarcia transakcji. Alior Bank dokonał przeglądu kosztów krańcowych, w wyniku czego ich poziom został obniżony, w związku z czym obecnie Alior Bank rozlicza zarówno przychody z tytułu opłaty dystrybucyjnej, jak i koszty krańcowe w czasie do daty zapadalności certyfikatów depozytowych.

Korekta obniżyła kapitał własny na 31 grudnia 2017 roku o 35 mln zł (odpowiednio 11 mln zł na udziale Grupy PZU oraz 24 mln zł na udziałach niekontrolujących) i obniżyła zysk netto za 2017 rok o 22 mln zł (odpowiednio 7 mln zł na udziale Grupy PZU oraz 15 mln zł na udziałach niekontrolujących).

5.3.3.3. Korekta ujęcia kosztu z tytułu opłaty na BFG w zakresie części składki w postaci blokady papierów wartościowych w ubiegłym okresie

W związku ze zmianą od roku 2017 ustawy o BFG oraz rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 10 marca 2017 roku w sprawie przekazywania w formie zobowiązań do zapłaty składek wnoszonych do BFG, Alior Bank korzystając z §4 niniejszego rozporządzenia dokonuje rozliczenia (30% należnej składki) z BFG w formie zobowiązania do zapłaty, w postaci blokady papierów wartościowych. Po otrzymaniu 2 marca 2017 roku oraz 20 kwietnia 2017 roku pism z BFG określających wysokość składek na Fundusz Gwarantowania Depozytów i Fundusz Przymusowej Restrukturyzacji, Alior Bank zastosował niepoprawny sposób ewidencji, ujmując tę część składki analogicznie, jak w przypadku blokady papierów wartościowych na Fundusz Ochrony Środków Gwarantowanych i w związku z tym nie ujął kosztu z tytułu zobowiązania do zapłaty w rachunku zysków i strat. Zgodnie z MSR 37 oraz KIMSSF 21 zobowiązanie do zapłaty w postaci blokady papierów wartościowych, podobnie jak pozostała część składki na BFG, powinno być ujmowane jako koszt okresu bieżącego. W związku z tym Alior Bank dokonał korekty retrospektywnej ujmując zobowiązanie do zapłaty w postaci blokady papierów wartościowych za rok 2017 jako koszt 2017 roku i dokonując przekształcenia danych porównawczych.

Korekta obniżyła kapitał własny na 31 grudnia 2017 roku i zysk netto za 2017 rok o 19 mln zł (odpowiednio 6 mln zł na udziale Grupy PZU oraz 13 mln zł na udziałach niekontrolujących).

5.3.4. Wpływ różnic na skonsolidowane sprawozdanie finansowe

W kolejnych tabelach zaprezentowano wpływ powyższych zmian na pozycje skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Aktywa	31 grudnia 2017 (historyczne)	Korekta	31 grudnia 2017 (przekształcone)	1 stycznia 2017 (historyczne)	Korekta	1 stycznia 2017 (przekształcone)
Wartość firmy	3 839	(9) ¹⁾	3 830	1 583	-	1 583
Rzeczowe aktywa trwałe	3 239	48 ¹⁾	3 287	1 467	-	1 467
Nieruchomości inwestycyjne	2 354	1 ¹⁾	2 355	1 738	-	1 738
Należności od klientów z tytułu kredytów	nd.	169 457 ²⁾	169 457	nd.	44 998 ²⁾	44 998
Pochodne instrumenty finansowe	nd.	2 351 ²⁾	2 351	nd.	953 ²⁾	953
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	281 854	(171 808) ²⁾	110 046	105 286	(45 951) ²⁾	59 335
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	22 247	(2 004) ²⁾	20 243	21 882	(881) ²⁾	21 001
Pochodne instrumenty zabezpieczające	347	(347) ²⁾	nd.	72	(72) ²⁾	nd.
Pożyczki	189 504	(169 457) ²⁾	20 047	54 334	(44 998) ²⁾	9 336
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	1 577	(10) ¹⁾ 23 ³⁾	1 590	633	8 ³⁾	641
Aktywa, razem	317 405	53	317 458	125 296	8	125 304

Kapitały i zobowiązania	31 grudnia 2017 <i>(historyczne)</i>	Korekta	31 grudnia 2017 <i>(przekształcone)</i>	1 stycznia 2017 <i>(historyczne)</i>	Korekta	1 stycznia 2017 <i>(przekształcone)</i>
Kapitały						
Kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej	14 622	(23)	14 599	12 998	(8)	12 990
Niepodzielony wynik	2 619	(1) ¹⁾ (22) ³⁾	2 596	2 043	(8) ³⁾	2 035
Udziały niekontrolujące	22 979	31 ¹⁾ (49) ³⁾	22 961	4 086	(19) ³⁾	4 067
Kapitały, razem	37 601	(41)	37 560	17 084	(27)	17 057
Zobowiązania finansowe	224 507	43 ³⁾	224 550	60 030	15 ³⁾	60 045
Inne zobowiązania	9 045	51 ³⁾	9 096	4 991	20 ³⁾	5 011
Zobowiązania, razem	279 804	94	279 898	108 212	35	108 247
Kapitały i zobowiązania, razem	317 405	53	317 458	125 296	8	125 304

¹⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.1.

²⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.2.

³⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.3.

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	1 stycznia - 31 grudnia 2017 <i>(historyczne)</i>	Korekta	1 stycznia - 31 grudnia 2017 <i>(przekształcone)</i>
Przychody z tytułu prowizji i opłat	2 341	(22) ³⁾	2 319
Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji	(960)	960 ²⁾	nd.
Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji	nd.	247 ²⁾	247
Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych	nd.	(1 207) ²⁾	(1 207)
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	411	(31) ³⁾	380
Koszty odsetkowe	(1 365)	15 ³⁾	(1 350)
Koszty administracyjne	(5 364)	(4) ¹⁾ 11 ³⁾	(5 357)
Pozostałe koszty operacyjne	(2 737)	(21) ³⁾	(2 758)
Zysk brutto	5 526	(52)	5 474
Podatek dochodowy	(1 293)	4	(1 289)
Zysk netto	4 233	(48)	4 185

¹⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.1.

²⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.2.

³⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.3.

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	1 stycznia - 31 grudnia 2017 <i>(historyczne)</i>	Korekta	1 stycznia - 31 grudnia 2017 <i>(przekształcone)</i>
Zysk netto	4 233	(48)	4 185
Inne całkowite dochody	66	-	66
Dochody całkowite netto, razem	4 299	(48)	4 251
- dochody całkowite przypisywane właścicielom jednostki dominującej	2 897	(15)	2 882
- dochody całkowite przypisywane właścicielom udziałów niekontrolujących	1 402	(33)	1 369

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (historyczne)	Korekta	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Zysk brutto	5 526	(52)	5 474
Korekty	9 896	52	9 948
Zmiana stanu zobowiązań	1 977	48	2 025
Pozostałe korekty	2 642	4	2 646
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej	15 422	-	15 422

¹⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.1.

²⁾ Zmiana opisana w punkcie 5.3.3.

5.4 Zasady konsolidacji

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok obrotowy zakończony 31 grudnia 2018 roku obejmuje dane finansowe jednostki dominującej i wszystkich jednostek zależnych, po wyeliminowaniu wzajemnych transakcji.

Jednostka zależna to jednostka, nad którą inna jednostka sprawuje kontrolę, czyli jednocześnie: sprawuje władzę nad jednostką, podlega ekspozycji na zmienne wyniki finansowe lub posiada prawa do zmiennych wyników finansowych oraz posiada możliwość wykorzystania sprawowanej władzy do wywierania wpływu na wysokość swoich dochodów finansowych.

Konsolidacja polega na łączeniu podobnych pozycji aktywów, zobowiązań, kapitału własnego, przychodów, kosztów i przepływów pieniężnych jednostki dominującej oraz jej jednostek zależnych, a następnie wyłączeniu wartości bilansowej inwestycji jednostki dominującej w każdej z jednostek zależnych oraz tej części kapitału własnego każdej z jednostek zależnych, która odpowiada udziałowi jednostki dominującej. Wyłączeniu podlegają również aktywa i zobowiązania, przychody, koszty i przepływy pieniężne odnoszące się do transakcji między jednostkami Grupy PZU.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy, co sprawozdanie jednostki dominującej.

Jednostki zależne konsoliduje się od dnia objęcia kontroli do dnia ustania kontroli.

Zasady przeliczania aktywów, zobowiązań oraz całkowitych dochodów zagranicznych jednostek zależnych wyrażonych w walutach obcych przedstawiono w punkcie 5.5.

5.4.1. Osądy w zakresie sprawowania kontroli

W celu stwierdzenia, czy Grupa PZU dysponuje prawami, które są wystarczające do zapewnienia władzy, czyli praktycznej możliwości kierowania istotnymi działaniami w sposób jednostronny Grupa PZU analizuje m. in.:

- jak dużą liczbą głosów dysponuje na walnym zgromadzeniu i czy posiada więcej praw głosów niż inni inwestorzy (uwzględniając przy tym potencjalne prawa głosu oraz prawa wynikające z innych ustaleń umownych);
- jak dużo podmiotów musiałoby podjąć wspólne działanie w celu przegłosowania Grupy PZU;
- rozkład głosów podczas poprzednich walnych zgromadzeń;
- czy kluczowy personel jednostki lub członkowie organu zarządzającego jednostką, w której dokonano inwestycji to osoby powiązane z Grupą PZU;
- zdolność powoływania członków organów zarządzających lub nadzorujących danej jednostki;
- ewentualne zobowiązania do zapewnienia nieprzerwanego funkcjonowania jednostki, w której dokonano inwestycji;
- możliwość zobligowania lub powstrzymania danej jednostki od dokonania istotnych transakcji;
- inne przesłanki.

Poniżej przedstawiono analizę przesłanek sprawowania kontroli nad Pekao oraz Alior Bankiem na 31 grudnia 2018 roku.

Kryterium	Pekao	Alior Bank
Udział w głosach na walnym zgromadzeniu	20,03%	31,93%
Pozostały akcjonariat	Tylko dwóch akcjonariuszy posiada pakiet akcji powyżej 5%. Pozostały akcjonariat jest rozdrobniony i znaczna liczba podmiotów musiałaby podjąć wspólne działania w celu przegłosowania PZU na walnym zgromadzeniu.	Tylko trzech akcjonariuszy posiada pakiety akcji pomiędzy 5% a 8%. Pozostały akcjonariat jest rozdrobniony i znaczna liczba podmiotów musiałaby podjąć wspólne działania w celu przegłosowania PZU na walnym zgromadzeniu.
Porozumienia między akcjonariuszami	23 stycznia 2017 roku PZU oraz PFR (posiadający 12,8% kapitału zakładowego Pekao) podpisali Porozumienie Akcjonariuszy w celu budowania długoterminowej wartości Pekao, prowadzenia wobec Pekao polityki zmierzającej do zapewnienia rozwoju, stabilności finansowej oraz skutecznego i ostrożnego zarządzania Pekao. Określa ono zasady współpracy PZU i PFR, w szczególności w zakresie wspólnego wykonywania prawa głosu z posiadanych akcji, a także prowadzenia wspólnej długoterminowej polityki w zakresie działalności Pekao. Porozumienie Akcjonariuszy daje możliwość realnego wpływania na politykę operacyjną Pekao. Zarząd PZU nie posiada informacji o ewentualnych porozumieniach zawartych pomiędzy innymi akcjonariuszami Pekao.	Zarząd PZU nie posiada informacji o ewentualnych porozumieniach zawartych pomiędzy innymi akcjonariuszami Alior Banku.
Potencjalne prawa głosu	Nie stwierdzono istnienia potencjalnych praw głosu.	Nie stwierdzono istnienia potencjalnych praw głosu.
Możliwość podjęcia uchwał zgodnie z intencją PZU	Analiza frekwencji na przeszłych walnych zgromadzeniach nie daje jednoznacznych podstaw do zaniegowania kontroli.	Na wszystkich walnych zgromadzeniach, które odbyły się po przejęciu kontroli przez PZU, wszystkie uchwały podjęto zgodnie z intencją PZU.
Przedstawiciele PZU w organach jednostki	Wśród kluczowego personelu kierowniczego oraz wśród członków Rady Nadzorczej znajdują się osoby pełniące wcześniej lub obecnie kluczowe funkcje kierownicze w PZU.	Wśród kluczowego personelu kierowniczego oraz wśród członków Rady Nadzorczej znajdują się osoby pełniące wcześniej lub obecnie kluczowe funkcje kierownicze w PZU.
Zobowiązania inwestorskie i narażenie na zmienność wyników finansowych	W związku z działaniami dotyczącymi <i>bancassurance</i> , <i>assurbanking</i> , wspólnych inicjatyw w obszarze kosztów w tym IT i nieruchomości pomiędzy PZU a Pekao, PZU ma dostęp do wyników finansowych, działań i operacji niedostępnych dla pozostałych posiadaczy akcji Pekao.	Grupa PZU podjęła zobowiązania inwestorskie wobec Alior Banku, a także prowadzi wspólne operacje z Alior Bankiem, przez co jest bardziej narażona na zmienność wyników finansowych Alior Banku, niż wynikałoby to z udziału procentowego w kapitale Alior Banku.

W świetle powyższych przesłanek uznano, że Grupa PZU nieprzerwanie sprawuje kontrolę zarówno nad Pekao (od 7 czerwca 2017 roku), jak i nad Alior Bankiem (od 18 grudnia 2015 roku) wraz z ich jednostkami zależnymi i dlatego objęto je konsolidacją.

5.4.2. Zasady konsolidacji funduszy inwestycyjnych

Grupa PZU przyjęła, że sprawuje kontrolę nad funduszem inwestycyjnym, jeżeli łącznie spełnione są przesłanki:

- spółki Grupy PZU posiadają łącznie zdolność użycia swojej władzy nad funduszem w celu oddziaływania na wartość zwrotu z inwestycji, przy czym przesłankami tej zdolności są m. in. kontrola nad towarzystwem funduszy inwestycyjnych i znaczny udział w łącznej liczbie głosów na zgromadzeniu inwestorów lub radzie inwestorów;
- łączna ekspozycja spółek Grupy PZU na zmienne zwroty z zaangażowania w fundusz inwestycyjny jest znaczna, co oznacza, że łączny udział spółek Grupy PZU w aktywach netto tego funduszu jest równy lub przekracza 20% (przy czym do ustalenia tak rozumianego łącznego udziału nie wlicza się aktywów funduszu będących aktywami netto umów ubezpieczeniowych lub inwestycyjnych z funduszem kapitałowym (*unit-linked*)). Przyjmuje się, że w przypadku zaangażowania niższego niż 20% aktywów netto funduszu ekspozycja na zmienność wyników finansowych funduszu, rozpatrywana łącznie z uprawnieniami decyzyjnymi stanowią przesłankę stwierdzenia niekontrolowania takiego funduszu.

Grupa PZU dopuszcza utrzymanie konsolidacji (lub odpowiednio nieobejmowanie konsolidacją) funduszu przez dwa kolejne kwartały następujące po kwartale, na koniec którego po raz pierwszy stwierdzono spadek (lub odpowiednio wzrost) udziału w aktywach netto funduszu poniżej (lub odpowiednio powyżej) 20% w sytuacji, gdy spadek ten (lub odpowiednio wzrost) wynika z wpłat (lub odpowiednio z wypłat) uczestników spoza Grupy PZU.

Fundusze inwestycyjne kontrolowane przez Grupę PZU są konsolidowane. Ich aktywa w całości prezentuje się w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako aktywa finansowe wg rodzaju i klasyfikuje do odpowiednich portfeli, a zobowiązanie dotyczące aktywów netto funduszu należących do inwestorów zewnętrznych – w pozycji „Zobowiązania finansowe”. W przypadku utraty kontroli nad funduszem inwestycyjnym zaprzestaje się jego konsolidacji i wyłącza ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej aktywa i zobowiązania tego funduszu, a także ewentualne zobowiązania wobec jego uczestników. W zamian prezentuje się jednostki uczestnictwa lub certyfikaty inwestycyjne odpowiadające wartości godziwej udziałów spółek Grupy PZU w aktywach netto takiego funduszu.

5.5 Ujmowanie transakcji i sald wyrażonych w walutach obcych i zastosowane kursy walutowe

Transakcje przeprowadzane w walucie innej niż polski złoty ujmują się po kursie obowiązującym w dniu dokonania transakcji, ustalonym przez NBP. Na koniec okresu sprawozdawczego, pozycje pieniężne denominowane w walutach obcych przelicza się według średniego kursu NBP obowiązującego na ten dzień. Pozycje niepieniężne wyceniane w wartości godziwej i denominowane w walutach obcych wycenia się według kursu średniego NBP obowiązującego w dniu ustalenia wartości godziwej. Zyski i straty wynikające z przeliczenia walut odnosi się bezpośrednio do rachunku zysków i strat.

Dane finansowe zagranicznych jednostek zależnych przelicza się na polskie złote:

- aktywa i zobowiązania – po średnim kursie ustalonym przez NBP obowiązującym na koniec okresu sprawozdawczego;
- pozycje rachunku zysków i strat, innych całkowitych dochodów oraz przepływów pieniężnych – po średniej arytmetycznej średnich kursów ustalanych przez NBP na daty kończące każdy miesiąc okresu sprawozdawczego.

Różnice z przeliczeń ujmują się w pozycji „Różnice kursowe z przeliczenia” w kapitałach.

W skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym przyjęto następujące kursy walutowe:

Kursy walutowe przyjęte do przeliczenia danych finansowych zagranicznych jednostek podporządkowanych	1 stycznia – 31 grudnia 2018	1 stycznia – 31 grudnia 2017	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
euro	4,2669	4,2447	4,3000	4,1709
funt brytyjski	4,8142	4,7694	4,7895	4,7001
hrywna ukraińska	0,1330	0,1402	0,1357	0,1236

5.6 Metoda nabycia

Nabycia jednostek zależnych przez Grupę PZU rozlicza się metodą nabycia.

W przypadku każdej transakcji nabycia identyfikowana jest jednostka przejmująca oraz ustalany dzień przejęcia, którym jest dzień objęcia kontroli nad nabywaną jednostką. W dniu przejęcia ujmują się, osobno od wartości firmy, możliwe do zidentyfikowania nabyte aktywa, przejęte zobowiązania oraz wszelkie niekontrolujące udziały w nabytej jednostce.

W dniu przejęcia, możliwe do zidentyfikowania nabyte aktywa i przejęte zobowiązania wycenia się w wartości godziwej.

W przypadku każdego nabycia, wszelkie niekontrolujące udziały w nabywanym podmiocie wycenia się w wartości proporcjonalnego udziału w wartości godziwej możliwych do zidentyfikowania aktywów netto nabywanego podmiotu.

Wycena aktywów i zobowiązań w wartości godziwej wiąże się z istotną niepewnością dotyczącą szacunków, gdyż wymaga od Zarządu PZU wypracowania profesjonalnych osądów oraz wykorzystania skomplikowanych i subiektywnych założeń. Stosunkowo niewielkie zmiany w kluczowych założeniach mogą mieć istotny wpływ na wynik wyceny. Kluczowe założenia obejmują, między innymi, stopy dyskonta, koszty ryzyka kredytowego, stopy przedpłat dla portfeli pracujących oraz terminy i wysokości oczekiwanych przepływów pieniężnych dla portfeli niepracujących.

Ustalenie wartości firmy lub zysku z okazynego nabycia

Wartość firmy wycenia się i ujmuje się na dzień objęcia kontroli w kwocie nadwyżki sumy:

- przekazanej zapłaty wycenionej w wartości godziwej na dzień objęcia kontroli;
- wartości wszelkich niekontrolujących udziałów w nabywanej jednostce, wycenionych tak, jak opisano powyżej;
- wartości godziwej udziału w kapitale nabywanej jednostki należącego do Grupy PZU przed objęciem kontroli;

nad ustaloną na dzień objęcia kontroli kwotą netto wartości godziwych możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań.

W przypadku gdy kwota netto wartości godziwych możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań przewyższa wartość godziwą przekazanej zapłaty, powiększonej o wartość wszelkich niekontrolujących udziałów w nabywanej jednostce i wartość godziwą udziału w kapitale nabywanej jednostki i posiadanej przed objęciem kontroli, w skonsolidowanym rachunku zysków i strat ujmuje się zysk z okazynego nabycia. Przed ujęciem zysku z okazynego nabycia dokonuje się ponownej oceny czy poprawnie zidentyfikowano wszystkie nabyte aktywa i wszystkie przejęte zobowiązania oraz ujęto wszystkie dodatkowe aktywa i zobowiązania.

W okresie maksymalnie jednego roku od dnia objęcia kontroli Grupa PZU może korygować retrospektywnie prowizoryczne wartości godziwe aktywów i zobowiązań ujęte na dzień objęcia kontroli, aby odzwierciedlić nowe informacje uzyskane o faktach i okolicznościach, które istniały na dzień objęcia kontroli oraz, jeśli byłyby znane, wpłynęłyby na wycenę tych aktywów i zobowiązań. Korekty takie odnosi się w ciężar rozpoznanej wartości firmy lub zysku z okazynego nabycia.

Wartości niematerialne

Wartości niematerialne nabyte w transakcji połączenia jednostek gospodarczych ujmuje się w wartości godziwej ustalonej na dzień objęcia kontroli. Wartość godziwa składnika wartości niematerialnych odzwierciedla oczekiwania dotyczące prawdopodobieństwa osiągnięcia w przyszłości przez jednostkę korzyści ekonomicznych z tego składnika. Wartość godziwą wartości niematerialnych określa się w następujący sposób:

- znak towarowy – metodą zwolnienia z opłat licencyjnych (ang. *relief-from-royalty method*), bazującą na potencjalnych oszczędnościach z tytułu opłat licencyjnych, których jednostka nie poniesie, będąc właścicielem danego znaku towarowego (tj. bieżącej wartości przyszłych potencjalnych opłat licencyjnych). Ustalenie rynkowego poziomu opłaty licencyjnej polega na analizie stawek licencyjnych na użytkowanie znaków towarowych stosowanych pomiędzy niepowiązаныmi stronami w obrębie porównywalnego segmentu rynku. Następnie określa się hipotetyczne płatności licencyjne, które odpowiadają iloczynowi przyjętej stawki opłaty licencyjnej oraz wartości szacowanych przychodów ze sprzedaży. W celu obliczenia dochodu netto z licencji, płatności licencyjne należy zredukować o hipotetyczną wartość podatku dochodowego. Obliczone przepływy pieniężne netto powiększane są o potencjalną oszczędność podatkową z tytułu amortyzacji podatkowej znaku towarowego - TAB (ang. *tax amortisation benefit*). Na koniec, wyznaczone strumienie pieniężne podlegają dyskontowaniu za pomocą stopy dyskontowej, uwzględniającej m. in. ryzyko charakterystyczne dla danego znaku towarowego;
- relacje z brokerami oraz relacje z klientami – metodą wielookresowej nadwyżki dochodów – (MEEM, ang. *multiperiod excess earnings method*) bazującą na bieżącej wartości przyszłych zysków generowanych przez poszczególne relacje. Wartość godziwa określana jest na podstawie zdyskontowanych przyszłych strumieni pieniężnych wynikających z dodatkowego przychodu generowanego przez spółkę posiadającą daną wartość niematerialną ponad przychody generowane przez spółkę, która takiej wartości nie posiada. Relacje identyfikuje się, następnie określa prognozowany okres ich dalszego trwania (poprzez odpowiedni wskaźnik odejść z zastosowaniem tzw. krzywej Weibulla) oraz prognozuje przychody i koszty związane z poszczególnymi relacjami. Zidentyfikowany i obliczony poziom obciążeń z tytułu aktywów kapitałowych (CAC, ang. *contributory asset charge*), takich jak utrzymanie wskaźników kapitałowych na poziomach wymaganych przez organy nadzorcze, środki trwałe, zorganizowana siła robocza, znak towarowy oraz pozostałe wartości niematerialne aplikowany jest do przepływów pieniężnych po opodatkowaniu. Jeżeli istnieją struktury podatkowe, umożliwiające przeciętnemu uczestnikowi rynku podatkową amortyzację relacji – w jej wycenie uwzględnia się TAB;
- systemy informatyczne - wartość brutto systemów zakupionych ustalono jako wysokość nakładów finansowych poniesionych na ich nabycie. W przypadku systemów wewnętrznie wytworzonych wartość brutto ustala się w wysokości

skapitalizowanych nakładów poniesionych na ich wytworzenie. Tak określone wartości koryguje się o pozostały horyzont operacyjnego wykorzystania systemu, który określa się jako procentowy parametr długości cyklu ekonomicznego życia systemu w stosunku do zakładanego okresu operacyjnego wykorzystania. Wartość godziwą systemów w trakcie budowy koryguje się do wysokości nakładów poniesionych na funkcjonalności, dla których nie zakończono prac deweloperskich lub których nie przetestowano i które nie są gotowe do odbioru produkcyjnego;

- relacje z klientami posiadającymi rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe (CDI, ang. *core deposit intangible*) – jako bieżąca wartość różnicy pomiędzy kosztem finansowania rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych a alternatywnym kosztem finansowania (uwzględniającym koszty odsetkowe oraz koszty administracyjne), jaki musiałby ponieść bank, gdyby nie posiadał portfela takich rachunków. Wartość CDI określa się metodą *favourable source of funds*, będącą pochodną metod kosztowych i dochodowych. W metodzie tej prognozuje się poziom retencji rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych (z zastosowaniem tzw. krzywej Weibulla), szacuje średnie saldo początkowe i liczbę rachunków, które należy uwzględnić w wycenie, oblicza salda netto depozytów, skorygowane o wskaźnik retencji oraz niestabilną część bazy depozytowej. Na podstawie wymagań w zakresie rezerwy obowiązkowej, kosztów odsetkowych oraz administracyjnych, pomniejszonych o wynik prowizyjny z rachunków kalkuluje się koszt nabytych depozytów. Następnie, na bazie benchmarków stóp procentowych szacowany jest alternatywny koszt finansowania. W kolejnym kroku wylicza się różnicę pomiędzy alternatywnym kosztem finansowania a kosztami nabytych rachunków, która podlega dyskontowaniu za pomocą wymaganej stopy zwrotu. W wycenie CDI nie uwzględniono korzyści podatkowej z tytułu amortyzacji (TAB).

Stopa dyskontowa wykorzystywana do wyceny wartości niematerialnych odzwierciedla wartość pieniądza w czasie oraz ryzyka związane z przewidywanymi przyszłymi przepływami pieniężnymi. Jest kalkulowana na podstawie oczekiwanego zwrotu z najlepszej inwestycji alternatywnej w stosunku do inwestycji wycenianej. Stopa ta wyznacza najmniejszy wymagany przez inwestora zwrot na wycenianym aktywie w ten sposób, aby uzyskać on z niego stopę zwrotu przynajmniej równą najlepszej dostępnej alternatywie inwestycyjnej. Zwrot z alternatywnej inwestycji musi być porównywalny pod względem wartości, czasu i pewności.

Koszt kapitału własnego (CE) szacuje się na dzień objęcia kontroli zgodnie z modelem CAPM (*ang. Capital Asset Pricing Model*): $CE = RF + ERP \times \beta + SP + SR$, gdzie RF to stopa wolna od ryzyka, ERP – premia za ryzyko rynkowe, β – to miernik ryzyka systematycznego ponoszonego przez właścicieli kapitału, uwzględniający ryzyko operacyjne oraz finansowe związane z daną działalnością, SP – premia za niską kapitalizację, SR – premie specyficzne.

Kredyty i pożyczki udzielone klientom

Wycenę portfela kredytowego do wartości godziwej przeprowadzono metodą dochodową polegającą na dyskontowaniu przyszłych przepływów pieniężnych z wycenianego składnika kredytów. Dla kredytów bez utraty wartości wartość godziwą oszacowano jako wartość bieżącą przepływów pieniężnych określoną jako sumę kontraktowych rat kapitałowych i odsetkowych (zgodnie z kontraktowymi stopami marżowymi i niezapadłą częścią kapitału) skorygowaną o przedpłaty tam, gdzie były one istotne. Do dyskontowania przepływów pieniężnych stosuje się:

- stopę procentową wyznaczoną w oparciu o instrumenty rynku pieniężnego oraz transakcje pochodne (krzywa standardowa) z uwzględnieniem struktury terminowej i waluty kredytu;
- spread kredytowy (krzywa spreadu kredytowego) z uwzględnieniem struktury terminowej, w podziale na poziom ryzyka kredytowego klienta lub transakcji;
- marżę na płynność (krzywa płynności) z uwzględnieniem struktury terminowej i waluty kredytu;
- marżę rynkową, uwzględniającą koszt kapitału i marżę zysku, w podziale na segment klienta, rodzaj i walutę produktu.

Na potrzeby wyceny portfel kredytów podzielono wg walut, grup produktowych, poziomu ryzyka oraz segmentów klienta.

Krzywą standardową wyznaczono w oparciu o kwotowania depozytów dla węzłów do 1 roku oraz transakcji IRS dla węzłów powyżej 1 roku.

Krzywą spreadu kredytowego wyznaczono w oparciu o szacowane skumulowane krzywe prawdopodobieństwa niewypłacalności oraz średnie oczekiwane stopy odzysku dla danej grupy produktowej i segmentu klienta.

Krzywą płynności dla złotych polskich wyznaczono jako większą z dwóch wartości: zero lub różnica pomiędzy krzywą PLN:BOND (krzywa zerokuponowa wyznaczona w oparciu o ceny obligacji Skarbu Państwa) a krzywą PLN:Std. Dla innych walut krzywą

płynności powiększono o koszt swapa zamieniającego złotego na daną walutę (wyznaczony z kwotowań FX Swap i Cross Currency Basis Swap). Gdy koszt ten był ujemny przyjęto wartość zero.

Marżę rynkową skalibrowano dla kredytów udzielanych w okresie 3 miesięcy poprzedzających datę uzyskania kontroli tak, żeby wartość godziwa była równa wartości bilansowej brutto. W przypadku gdy marża rynkowa w wyniku kalibracji przyjmowała wartość ujemną, ustalano ją na poziomie zero. Dla hipotecznych kredytów walutowych marża została ustalona jako marża dla kredytów hipotecznych w złotych polskich powiększona o różnicę w średniej marży pomiędzy kredytami hipotecznymi udzielanymi w walutach obcych a średnią marżę kredytów hipotecznych w złotych.

Dla kredytów krótkoterminowych o charakterze obrotowym jako wartość godziwą przyjęto wartość bilansową netto.

Na podstawie przeprowadzonych analiz uznano, że wartość godziwa kredytów z utratą wartości nie odbiega istotnie od ich wartości bilansowej.

Rzeczowe aktywa trwałe

Nieruchomości wycenia się metodą dochodową, a inne rzeczowe aktywa - metodą porównawczą lub odtworzeniową.

Zobowiązania z tytułu niekorzystnych (rodzących obciążenia) umów najmu

W celu określenia wartości godziwej zobowiązania z tytułu niekorzystnych (rodzących obciążenia) umów najmu nieruchomości dokonano analizy standardowych stawek rynkowych najmu w poszczególnych lokalizacjach na moment ustalenia wartości godziwej. Następnie porównano te stawki z kwotami wynikającymi z zawartych umów najmu. Ze względu na dużą liczbę umów analizę przeprowadzono na próbcie umów, zawartych w różnych latach. Różnice otrzymane na przebadanej próbie dla danego roku zawarcia ekstrapolowano następnie na cały portfel umów zawartych w danym roku. Przy ustaleniu wartości godziwej nie zakładano renegowacji lub zerwania umów najmu przed określonym w umowie terminem (w szczególności dla umów, gdzie umowna stawka czynszu odbiegała od oszacowanej stawki rynkowej). Na podstawie najmowanej powierzchni, lokalizacji nieruchomości, okresu trwania najmu oraz różnicy między stawką rynkową a stawką faktycznie płaconą określono przepływy pieniężne wraz z momentem ich wystąpienia w okresie projekcji. Tak określone przepływy zdyskontowano na dzień wyceny stopą wolną od ryzyka. Wartość zdyskontowanych przepływów pieniężnych stanowi wartość godziwą zobowiązania na moment wyceny.

5.7 Klasyfikacja umów ubezpieczeniowych zgodnie z MSSF 4

Spółki Grupy PZU prowadzące działalność ubezpieczeniową stosują wytyczne zawarte w MSSF 4, dotyczące klasyfikacji swoich produktów jako umowy ubezpieczeniowe podlegające MSSF 4 bądź kontrakty inwestycyjne. Umowa spełnia definicję umowy ubezpieczeniowej jedynie wtedy, gdy zdarzenie objęte ubezpieczeniem może spowodować konieczność wypłacenia przez ubezpieczyciela znacznych świadczeń dodatkowych w każdym scenariuszu, wyłączając scenariusze, którym brakuje treści ekonomicznej (tzn. nie wywierają dostrzegalnego wpływu na ekonomikę transakcji), a więc gdy umowa przenosi znaczące ryzyko ubezpieczeniowe.

Ocena, czy dana umowa przenosi znaczące ryzyko ubezpieczeniowe wymaga analizy przepływów pieniężnych związanych z danym produktem w różnych scenariuszach oraz oszacowania prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Ocena ta zawiera element subiektywnego osądu, mającego istotny wpływ na stosowane zasady rachunkowości. Zgodnie z założeniami przyjętymi przez Grupę PZU, z istotnym ryzykiem ubezpieczeniowym mamy do czynienia wtedy, gdy wystąpienie zdarzenia objętego ubezpieczeniem pociąga za sobą wypłatę świadczenia co najmniej o 10% wyższego od świadczenia, jakie byłoby wypłacone w przypadku gdyby zdarzenie nie wystąpiło. Na podstawie tego kryterium zawierane kontrakty ujmowane są albo zgodnie z MSSF 4 albo zgodnie z MSSF 9.

5.7.1. Klasyfikacja umów w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych

Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że wszystkie umowy ubezpieczeń majątkowych i osobowych przenoszą istotne ryzyko ubezpieczeniowe i w rezultacie podlegają wymogom MSSF 4.

Dodatkowo, nadal stosuje się rachunkowość umów ubezpieczeniowych w odniesieniu do gwarancji finansowych, spełniających definicję instrumentu finansowego.

5.7.2. Klasyfikacja umów w ubezpieczeniach na życie

Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że w ofercie Grupy PZU znajdują się produkty, które nie transferują istotnego ryzyka ubezpieczeniowego (są to niektóre produkty z gwarantowaną stopą zwrotu oraz niektóre produkty z funduszem kapitałowym – *unit-linked*), w związku z czym nie spełniają definicji umowy ubezpieczeniowej w myśl MSSF 4 i zostały zaklasyfikowane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym jako kontrakty inwestycyjne, ujmowane zgodnie z wymogami MSSF 9 (w zależności od konstrukcji danego produktu) w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej.

Do kontraktów inwestycyjnych zakwalifikowano m. in.: indywidualne ubezpieczenie na życie i dożycie Pewny Zysk (ujmowane wg zamortyzowanego kosztu), indywidualne ubezpieczenie na życie związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym PZU IKZE oraz Program Inwestycyjny Prestige (ujmowane w wartości godziwej).

Zarówno umowy ubezpieczeniowe, jak i kontrakty inwestycyjne mogą zawierać uznaniowe udziały w zyskach. Uprawniają one ubezpieczonego do otrzymania dodatkowego świadczenia lub premii jako dodatku do świadczenia gwarantowanego. Świadczenie takie jest znaczącą częścią całego kontraktowego/umownego świadczenia, jego kwota lub okres trwania są umowne i zależne od decyzji ubezpieczyciela, a wystąpienie zależy od:

- przebiegu określonego zbioru lub określonego typu umów;
- zrealizowania lub niezrealizowania zysków z określonych aktywów;
- osiągnięcia zysków lub strat przez ubezpieczyciela, fundusz lub inną jednostkę związaną z umową.

Wszystkie umowy zawierające uznaniowy udział w zyskach, który może być określany jednostronnie przez zakład ubezpieczeń są rozpoznawane zgodnie z MSSF 4.

Ponadto nie zidentyfikowano żadnych umów ubezpieczenia na życie, w przypadku których następuje równoczesny transfer ryzyka ubezpieczeniowego i finansowego, dla których wymagane byłoby wydzielenie części ubezpieczeniowej i inwestycyjnej (ang. *unbundling*). W odniesieniu do umów, w przypadku których wydzielenie wbudowanych opcji (takich, jak prawo do wykupu umowy, zamiany na umowę bezskładkową, gwarantowaną wysokość renty za umówioną z góry składkę, indeksację sum ubezpieczeń i składek) jest możliwe, ale zgodnie z MSSF 4 nieobowiązkowe, nie wydziela się elementu inwestycyjnego.

6. Sprawozdawczość dotycząca segmentów

6.1 Segmenty sprawozdawcze

6.1.1. Kryterium podstawowe podziału

Segmenty operacyjne to części składowe jednostki, dla których dostępne są odrębne informacje finansowe, podlegające regularnej ocenie przez GOOZPDO (w praktyce jest to Zarząd PZU), związanej z alokacją zasobów i oceną wyników działalności.

Podstawowy podział segmentacyjny Grupy PZU oparty jest na kryteriach charakteru działalności, linii produktowych, grup klientów oraz środowiska regulacyjnego. Charakterystykę poszczególnych segmentów zaprezentowano w poniższej tabeli.

Segment	Standardy rachunkowości	Opis segmentu	Kryteria agregacji
Ubezpieczenia korporacyjne (ubezpieczenia osobowe i majątkowe)	PSR	Szeroki zakres produktów ubezpieczeń majątkowych, odpowiedzialności cywilnej i komunikacyjnych, dostosowanych do potrzeb klienta i z indywidualną wyceną ryzyka, oferowanych dużym podmiotom gospodarczym przez PZU, Link4, TUW PZUW.	Agregacji dokonano ze względu na podobieństwo oferowanych produktów, podobnych grup klientów, dla których są oferowane, kanałów dystrybucji oraz funkcjonowania w tym samym środowisku regulacyjnym.
Ubezpieczenia masowe (ubezpieczenia osobowe i majątkowe)	PSR	Szeroki zakres produktów ubezpieczeń majątkowych, wypadkowych, odpowiedzialności cywilnej i komunikacyjnych, oferowanych klientom indywidualnym oraz podmiotom z sektora małych i średnich przedsiębiorstw przez PZU i Link4.	Jak wyżej.
Ubezpieczenia grupowe i indywidualnie kontynuowane (ubezpieczenia na życie)	PSR	Ubezpieczenia grupowe, kierowane przez PZU Życie do grup pracowników oraz innych grup formalnych (np. związki zawodowe), w ramach których do umowy ubezpieczenia przystępują osoby pozostające w stosunku prawnym z ubezpieczającym (np. pracodawcą, związkiem zawodowym) oraz ubezpieczenia indywidualnie kontynuowane, gdzie ubezpieczający nabył prawo do indywidualnej kontynuacji w fazie grupowej. Oferta PZU Życie obejmuje szeroki zakres ubezpieczeń ochronnych, inwestycyjnych (niebędących kontraktami inwestycyjnymi) i zdrowotnych.	Brak agregacji.
Ubezpieczenia indywidualne (ubezpieczenia na życie)	PSR	Ubezpieczenia oferowane przez PZU Życie klientom indywidualnym, w ramach których umowa ubezpieczenia dotyczy konkretnego ubezpieczonego a ubezpieczony podlega indywidualnej ocenie ryzyka. Oferta PZU Życie obejmuje szeroki zakres ubezpieczeń ochronnych, inwestycyjnych (niebędących kontraktami inwestycyjnymi) i zdrowotnych.	Brak agregacji.
Inwestycje	PSR	Segment obejmuje: 1. działalność lokacyjną w zakresie środków własnych Grupy PZU rozumianych jako nadwyżka lokat nad rezerwami techniczno-ubezpieczeniowymi w PZU, Link4 i PZU Życie, powiększoną o nadwyżkę dochodów osiągniętą ponad stopę wolną od ryzyka z inwestycji odpowiadających wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w produktach ubezpieczeniowych, czyli nadwyżkę dochodów z lokat ponad dochody alokowane według cen transferowych do segmentów ubezpieczeniowych; 2. dochody z innych wolnych środków finansowych w Grupie PZU (w szczególności konsolidowane fundusze inwestycyjne).	Agregacji dokonano ze względu na podobny, nadwyżkowy charakter przychodów.
Działalność bankowa	MSSF	Szeroki zakres produktów bankowych oferowanych zarówno klientom korporacyjnym, jak i indywidualnym przez Grupę Pekao i Grupę Alior Banku.	Agregacji dokonano ze względu na podobne produkty i usługi oferowane przez spółki oraz identyczne środowisko regulacyjne działania.
Ubezpieczenia emerytalne	PSR	Ubezpieczenia emerytalne II filaru.	Brak agregacji.
Kraje bałtyckie	MSSF	Produkty ubezpieczeń majątkowych i osobowych oraz na życie oferowane przez Lietuvos Draudimas AB wraz z oddziałem w Estonii, AAS Balta oraz UAB PZU Lieutuva Gyvybes Draudimas.	Agregacji dokonano ze względu na podobne produkty i usługi oferowane przez spółki oraz podobne środowisko regulacyjne działania.
Ukraina	MSSF	Produkty ubezpieczeń majątkowych, osobowych i na życie oferowanych przez PZU Ukraina i PZU Ukraina Życie.	Agregacji dokonano ze względu na podobne środowisko regulacyjne działania.

Segment	Standardy rachunkowości	Opis segmentu	Kryteria agregacji
Kontrakty inwestycyjne	PSR	Produkty PZU Życie nietransferujące istotnego ryzyka ubezpieczeniowego w rozumieniu MSSF 4 i niespełniające definicji umowy ubezpieczeniowej (tj. niektóre produkty z gwarantowaną stopą zwrotu oraz niektóre produkty z funduszem kapitałowym <i>unit-linked</i>).	Brak agregacji.
Pozostałe	PSR/MSSF	Pozostałe produkty i usługi, niezakwalifikowane do żadnego z segmentów powyżej.	

6.1.2. Informacje dotyczące obszarów geograficznych

Grupa PZU stosuje uzupełniający podział segmentacyjny wg kryterium geograficznego, na podstawie którego wyodrębniono następujące obszary geograficzne:

- Polska;
- Kraje bałtyckie;
- Ukraina.

6.2 Rozliczenia pomiędzy segmentami

Wynik netto z inwestycji (różnica pomiędzy zrealizowanymi i niezrealizowanymi przychodami oraz kosztami) wykazywany w ubezpieczeniach korporacyjnych (ubezpieczenia osobowe i majątkowe), ubezpieczeniach masowych (ubezpieczenia osobowe i majątkowe), ubezpieczeniach grupowych i indywidualnie kontynuowanych (ubezpieczenia na życie), ubezpieczeniach indywidualnych (ubezpieczenia na życie) określany jest na podstawie cen transferowych opartych na stopach procentowych z krzywych rentowności skarbowych papierów wartościowych. W przypadku produktów ubezpieczeniowych typu *unit-linked*, z gwarantowaną stopą oraz strukturyzowanych wykazuje się wprost wynik netto z lokat stanowiących pokrycie odpowiadających im rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

6.3 Miara zysku segmentu

Podstawową miarą zysku segmentu w Grupie PZU jest:

- w przypadku segmentów ubezpieczeń korporacyjnych, masowych, grupowych i indywidualnie kontynuowanych oraz indywidualnych – wynik na ubezpieczeniach, będący wynikiem finansowym przed podatkiem oraz pozostałymi przychodami i kosztami operacyjnymi (w tym kosztami finansowania), uwzględniający jednak przychody z inwestycji (odpowiadające wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych) określone wg stopy wolnej od ryzyka. Wynik na ubezpieczeniach jest miarą zbliżoną do zdefiniowanego w PSR wyniku technicznego, z uwzględnieniem różnicy w sposobie ujmowania wyniku netto z inwestycji opisanej w zdaniu poprzednim;
- w przypadku segmentu inwestycje – wynik z lokat spółek Grupy PZU pomniejszony o wynik alokowany do segmentów ubezpieczeniowych;
- w przypadku kontraktów inwestycyjnych – wynik z działalności operacyjnej, wyliczany w sposób zbliżony do wyniku technicznego zgodnie z PSR;
- w przypadku działalności bankowej oraz zagranicznej działalności ubezpieczeniowej – wynik z działalności operacyjnej według lokalnych standardów rachunkowości w kraju siedziby spółki lub według MSSF, będący wynikiem finansowym przed podatkiem.

6.4 Zastosowane zasady rachunkowości według PSR

6.4.1. PZU

PSR oraz różnice pomiędzy PSR i MSSF w zakresie dotyczącym jednostkowej sprawozdawczości finansowej PZU przedstawiono szczegółowo w jednostkowym sprawozdaniu finansowym PZU za 2018 rok.

Jednostkowe sprawozdanie finansowe PZU za 2018 rok dostępne jest na stronie internetowej PZU pod adresem www.pzu.pl w zakładce „Relacje inwestorskie”.

6.4.2. PZU Życie

Zasady rachunkowości według PSR dotyczące PZU Życie są zbieżne z PSR dotyczącymi PZU.

Specyficzną różnicą dla PZU Życie są zasady dotyczące rachunkowości umów ubezpieczeniowych i kontraktów inwestycyjnych PZU Życie według MSSF.

Podstawową różnicą pomiędzy PSR i MSSF w odniesieniu do rachunkowości umów ubezpieczeniowych i kontraktów inwestycyjnych PZU Życie jest klasyfikacja kontraktów. W PSR nie ma pojęcia kontraktu inwestycyjnego, w konsekwencji wszystkie umowy klasyfikowane są jako umowy ubezpieczeniowe. Wg MSSF klasyfikację umów przeprowadza się zgodnie z wytycznymi zawartymi w MSSF 4, dotyczącymi klasyfikacji produktów jako umowy ubezpieczeniowe (podlegające MSSF 4) bądź kontrakty inwestycyjne (ujmowane zgodnie z MSSF 9). W przypadku tych ostatnich przypis składki nie jest rozpoznawany. Klasyfikację umów opisano w punkcie 5.7.

6.5 Uproszczenia w nocie segmentowej

W nocie segmentowej zastosowano pewne uproszczenia dopuszczalne przez MSSF 8. Poniżej przedstawiono ich uzasadnienie:

- odstąpienie od prezentacji danych o alokacji wszystkich aktywów i zobowiązań do poszczególnych segmentów – wynika z niesporządzania i nieprezentowania Zarządowi PZU takich zestawień. Główną informacją dostarczaną Zarządowi PZU są dane o wynikach danych segmentów i na tej podstawie podejmowane są decyzje zarządcze, w tym o alokacji zasobów. Analiza dotycząca alokowanych do segmentów aktywów i zobowiązań ograniczona jest w głównej mierze do monitoringu spełniania wymogów regulacyjnych;
- prezentacja wyniku netto z inwestycji jedną kwotą jako różnicy pomiędzy zrealizowanymi i niezrealizowanymi przychodami oraz kosztami z inwestycji – wynikające z wewnętrznej oceny wyników segmentów w oparciu o taką łączną miarę wyników inwestycyjnych;
- niealokowanie do segmentu „inwestycje” przychodów i kosztów innych niż dotyczące zrealizowanych i niezrealizowanych przychodów i kosztów z inwestycji – wynikające ze sposobu analizy danych tego segmentu oraz niepraktyczność takiej alokacji.

6.6 Dane ilościowe

Ubezpieczenia korporacyjne (ubezpieczenia majątkowe i osobowe)	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Składki przypisane brutto na zewnątrz	3 059	2 673
Składki przypisane brutto między segmentami	38	65
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	3 097	2 738
Zmiany stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(322)	(361)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	2 775	2 377
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(582)	(440)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	133	68
Składki zarobione netto	2 326	2 005
Dochody z lokat, w tym:	113	85
operacje na zewnątrz	113	85
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	50	59
Przychody	2 489	2 149
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe	(1 591)	(1 323)
Zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	2	(10)
Koszty akwizycji	(477)	(425)
Koszty administracyjne	(131)	(137)
Prowizje reasekuracyjne i udziały w zyskach reasekuratorów	39	27
Pozostałe	(63)	(90)
Wynik na ubezpieczeniach	268	191

Ubezpieczenia masowe (ubezpieczenia majątkowe i osobowe)	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Składki przypisane brutto na zewnątrz	10 325	10 029
Składki przypisane brutto między segmentami	76	39
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	10 401	10 068
Zmiany stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(106)	(465)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	10 295	9 603
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(113)	(114)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(14)	24
Składki zarobione netto	10 168	9 513
Dochody z lokat, w tym:	526	482
operacje na zewnątrz	526	482
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	114	148
Przychody	10 808	10 143
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe	(6 171)	(6 069)
Zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(44)	(44)
Koszty akwizycji	(1 890)	(1 745)
Koszty administracyjne	(594)	(608)
Prowizje reasekuracyjne i udziały w zyskach reasekuratorów	(6)	(9)
Pozostałe	(378)	(341)
Wynik na ubezpieczeniach	1 725	1 327

Ubezpieczenia grupowe i indywidualnie kontynuowane (ubezpieczenia na życie)	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Składki przypisane brutto na zewnątrz	6 891	6 855
Składki przypisane brutto między segmentami	-	-
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	6 891	6 855
Zmiany stanu rezerw składek	-	-
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	6 891	6 855
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(1)	(1)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	-	-
Składki zarobione netto	6 890	6 854
Dochody z lokat, w tym:	581	720
operacje na zewnątrz	581	720
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	2	2
Przychody	7 473	7 576
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe oraz zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(4 931)	(5 142)
Koszty akwizycji	(349)	(332)
Koszty administracyjne	(604)	(587)
Pozostałe	(46)	(65)
Wynik na ubezpieczeniach	1 543	1 450
Ubezpieczenia indywidualne (ubezpieczenia na życie)	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Składki przypisane brutto na zewnątrz	1 346	1 664
Składki przypisane brutto między segmentami	-	-
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	1 346	1 664
Zmiany stanu rezerw składek	(2)	(2)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	1 344	1 662
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	-	-
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	-	-
Składki zarobione netto	1 344	1 662
Dochody z lokat, w tym:	59	419
operacje na zewnątrz	59	419
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	-	-
Przychody	1 403	2 081
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe oraz zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(976)	(1 672)
Koszty akwizycji	(126)	(135)
Koszty administracyjne	(69)	(61)
Pozostałe	(5)	(4)
Wynik na ubezpieczeniach	227	209
Inwestycje	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Dochody z lokat, w tym:	1 388	1 696
- operacje na zewnątrz	(447)	111
- operacje między segmentami	1 835	1 585
Wynik z działalności operacyjnej	1 388	1 696

Działalność bankowa	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Przychody z tytułu prowizji i opłat	3 133	2 122
Dochody z lokat, w tym:	9 596	6 475
- operacje na zewnątrz	9 596	6 475
- operacje między segmentami	-	-
Przychody	12 729	8 597
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(753)	(539)
Koszty odsetkowe	(1 904)	(1 249)
Koszty administracyjne	(4 989)	(3 743)
Pozostałe	(1 047)	(627)
Wynik z działalności operacyjnej	4 036	2 439
Ubezpieczenia emerytalne	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Dochody z lokat, w tym:	5	6
operacje na zewnątrz	5	6
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody	149	128
Przychody	154	134
Koszty administracyjne	(40)	(44)
Pozostałe	(7)	(3)
Wynik z działalności operacyjnej	107	87
Ubezpieczenia - kraje bałtyckie	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Składki przypisane brutto na zewnątrz	1 592	1 404
Składki przypisane brutto między segmentami	-	-
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	1 592	1 404
Zmiany stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(62)	(117)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	1 530	1 287
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(48)	(42)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(2)	3
Składki zarobione netto	1 480	1 248
Dochody z lokat, w tym:	2	20
operacje na zewnątrz	2	20
operacje między segmentami	-	-
Przychody	1 482	1 268
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(905)	(773)
Koszty akwizycji	(317)	(275)
Koszty administracyjne	(125)	(111)
Pozostałe	3	-
Wynik na ubezpieczeniach	138	109

Ubezpieczenia - Ukraina	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Składki przypisane brutto na zewnątrz	257	223
Składki przypisane brutto między segmentami	-	-
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	257	223
Zmiany stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	(12)	(20)
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	245	203
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	(96)	(88)
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek oraz na ryzyko niewygasłe brutto	3	8
Składki zarobione netto	152	123
Dochody z lokat, w tym:	19	18
operacje na zewnątrz	19	18
operacje między segmentami	-	-
Przychody	171	141
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	(59)	(56)
Koszty akwizycji	(82)	(69)
Koszty administracyjne	(25)	(23)
Pozostałe	18	18
Wynik na ubezpieczeniach	23	11
Kontrakty inwestycyjne	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Składki przypisane brutto	40	44
Zmiany stanu rezerw składek	-	-
Składki ubezpieczeniowe zarobione brutto	40	44
Udział reasekuratorów w składce przypisanej brutto	-	-
Udział reasekuratora w zmianie stanu rezerw składek	-	-
Składki zarobione netto	40	44
Dochody z lokat, w tym:	(14)	18
operacje na zewnątrz	(14)	18
operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody	-	-
Przychody	26	62
Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe oraz zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto	(15)	(50)
Koszty akwizycji	(1)	(1)
Koszty administracyjne	(5)	(7)
Pozostałe	(2)	-
Wynik z działalności operacyjnej	3	4

Pozostałe segmenty	1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017
Dochody z lokat, w tym:	6	5
- operacje na zewnątrz	6	5
- operacje między segmentami	-	-
Pozostałe przychody	1 004	946
Przychody	1 010	951
Koszty	(1 081)	(1 038)
Pozostałe	33	33
Wynik z działalności operacyjnej	(38)	(54)

Uzgodnienia 1 stycznia 2018 - 31 grudnia 2018	Składki zarobione netto	Dochody z lokat	Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	Koszty akwizycji	Koszty admini- stracyjne	Wynik z działalności operacyjnej
Ubezpieczenia korporacyjne	2 326	113	(1 591)	(477)	(131)	268
Ubezpieczenia masowe	10 168	526	(6 171)	(1 890)	(594)	1 725
Ubezpieczenia grupowe i indywidualnie kontynuowane	6 890	581	(4 931)	(349)	(604)	1 543
Ubezpieczenia indywidualne	1 344	59	(976)	(126)	(69)	227
Inwestycje	-	1 388	-	-	-	1 388
Działalność bankowa	-	9 596	-	-	(4 989)	4 036
Ubezpieczenia emerytalne	-	5	-	(6)	(40)	107
Ubezpieczenia - kraje bałtyckie	1 480	2	(905)	(317)	(125)	138
Ubezpieczenia - Ukraina	152	19	(59)	(82)	(25)	23
Kontrakty inwestycyjne	40	(14)	(15)	(1)	(5)	3
Pozostałe segmenty	-	6	-	-	-	(38)
Segmenty razem	22 400	12 281	(14 648)	(3 248)	(6 582)	9 420
Prezentacja kontraktów inwestycyjnych	(40)	20	15	-	-	-
Oszacowane regresy i odzyski	-	-	(5)	-	-	(5)
Wycena instrumentów kapitałowych	-	55	-	-	-	55
Wycena nieruchomości	-	(27)	-	-	(5)	(45)
Eliminacja rezerwy na wyrównanie szkodowości i funduszu prewencyjnego	-	-	-	-	-	24
Odpisy na ZFŚS i koszty aktuarialne	-	-	-	-	(5)	(5)
Korekty konsolidacyjne ¹⁾	(10)	(1 699)	75	118	(17)	(2 357)
Dane skonsolidowane	22 350	10 630 ²⁾	(14 563)	(3 130)	(6 609)	7 087

¹⁾ Korekty konsolidacyjne wynikają przede wszystkim z dywidend wypłacanych pomiędzy poszczególnymi segmentami oraz z różnych standardów rachunkowości, w jakich raportowane są poszczególne segmenty sprawozdawcze (PSR i MSSF) oraz dane skonsolidowane (MSSF).

²⁾ Suma następujących pozycji skonsolidowanego rachunku zysków i strat: „Przychody netto z inwestycji”, „Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji”, „Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych”, „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej”.

Uzgodnienia 1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2017 (przekształcone)	Składki zarobione netto	Dochody z lokat	Odszkodowania i świadczenia ubezpieczeniowe netto	Koszty akwizycji	Koszty admini- stracyjne	Wynik z działalności operacyjnej
Ubezpieczenia korporacyjne	2 005	85	(1 323)	(425)	(137)	191
Ubezpieczenia masowe	9 513	482	(6 069)	(1 745)	(608)	1 327
Ubezpieczenia grupowe i indywidualnie kontynuowane	6 854	720	(5 142)	(332)	(587)	1 450
Ubezpieczenia indywidualne	1 662	419	(1 672)	(135)	(61)	209
Inwestycje	-	1 696	-	-	-	1 696
Działalność bankowa	-	6 475	-	-	(3 743)	2 439
Ubezpieczenia emerytalne	-	6	-	(4)	(44)	87
Ubezpieczenia - kraje bałtyckie	1 248	20	(773)	(275)	(111)	109
Ubezpieczenia - Ukraina	123	18	(56)	(69)	(23)	11
Kontrakty inwestycyjne	44	18	(50)	(1)	(7)	4
Pozostałe segmenty	-	5	-	-	-	(54)
Segmenty razem	21 449	9 944	(15 085)	(2 986)	(5 321)	7 469
Prezentacja kontraktów inwestycyjnych	(44)	(10)	50	-	-	-
Oszacowane regresy i odzyski	-	-	23	-	-	23
Wycena instrumentów kapitałowych	-	(12)	-	-	-	(12)
Wycena nieruchomości	-	(7)	-	-	(1)	(10)
Eliminacja rezerwy na wyrównanie szkodowości i funduszu prewencyjnego	-	-	55	-	-	60
Odpisy na ZFŚS i koszty aktuarialne	-	-	-	-	(20)	(20)
Korekty konsolidacyjne ¹⁾	(51)	(1 444)	16	85	(15)	(2 052)
Dane skonsolidowane	21 354	8 471 ²⁾	(14 941)	(2 901)	(5 357)	5 458

¹⁾ Korekty konsolidacyjne wynikają przede wszystkim z dywidend wypłacanych pomiędzy poszczególnymi segmentami oraz z różnych standardów rachunkowości, w jakich raportowane są poszczególne segmenty sprawozdawcze (PSR i MSSF) oraz dane skonsolidowane (MSSF).

²⁾ Suma następujących pozycji skonsolidowanego rachunku zysków i strat: „Przychody netto z inwestycji”, „Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji”, „Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych”, „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej”.

Podział geograficzny Rok 2018	Polska	Kraje bałtyckie	Ukraina	Niealokowane (wyłączenia konsolidacyjne i inne)	Wartość skonsolidowana
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto na zewnątrz	21 621	1 592	257	-	23 470
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto między segmentami	94	-	-	(94)	-
Przychody z tytułu prowizji i opłat	3 374	-	-	-	3 374
Dochody z lokat ¹⁾	10 609	2	19	-	10 630
Aktywa trwałe inne niż aktywa finansowe ²⁾	6 122	238	4	-	6 364
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	2 231	-	3	-	2 234
Aktywa	326 874	2 704	409	(1 433)	328 554

¹⁾ Suma następujących pozycji skonsolidowanego rachunku zysków i strat: „Przychody netto z inwestycji”, „Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji”, „Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych”, „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej”.

²⁾ Dotyczy wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych.

Podział geograficzny Rok 2017	Polska	Kraje bałtyckie	Ukraina	Niealokowane (wyłączenia konsolidacyjne i inne)	Wartość skonsolidowana
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto na zewnątrz	21 220	1 404	223	-	22 847
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto między segmentami	53	-	-	(53)	-
Przychody z tytułu prowizji i opłat	2 319	-	-	-	2 319
Dochody z lokat ¹⁾	8 433	20	18	-	8 471
Aktywa trwałe inne niż aktywa finansowe ²⁾	6 486	240	4	-	6 730
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	1 588	-	2	-	1 590
Aktywa	316 388	2 190	267	(1 387)	317 458

¹⁾ Suma następujących pozycji skonsolidowanego rachunku zysków i strat: „Przychody netto z inwestycji”, „Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji”, „Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych”, „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej”.

²⁾ Dotyczy wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych.

6.7 Informacje dotyczące głównych klientów

Ze względu na charakter działalności spółek Grupy PZU nie występują kontrahenci, od których przychody stanowiłyby 10% lub więcej łącznych przychodów Grupy PZU (rozumianych jako składka przypisana brutto).

7. Zarządzanie ryzykiem

7.1 Wprowadzenie

Zarządzanie ryzykiem ma na celu:

- podniesienie wartości Grupy PZU poprzez aktywne i świadome zarządzanie wielkością przyjmowanego ryzyka;
- zapobieganie przyjmowania ryzyka na poziomie, który mógłby zagrozić stabilności finansowej Grupy PZU lub konglomeratu finansowego w rozumieniu ustawy o nadzorze uzupełniającym.

Zarządzanie ryzykiem w Grupie PZU jest oparte o analizę ryzyka we wszystkich procesach i jednostkach. Zarządzanie ryzykiem jest integralną częścią systemu zarządzania.

Główne elementy zarządzania ryzykiem Grupy PZU są wdrożone tak, aby zapewnić spójność sektorową oraz realizację planów strategicznych poszczególnych podmiotów, jak i celów biznesowych całej Grupy PZU. Należą do nich m. in.:

- systemy limitów i ograniczeń akceptowalnego poziomu ryzyka, w tym poziom apetytu na ryzyko;
- procesy obejmujące identyfikację, pomiar i ocenę, monitorowanie i kontrolę, raportowanie oraz działania zarządcze dotyczące poszczególnych ryzyk;
- struktura organizacyjna zarządzania ryzykiem, w której kluczową rolę odgrywają zarządy i rady nadzorcze podmiotów oraz dedykowane Komitety.

Podmioty sektora finansowego zobowiązane są ponadto do stosowania standardów właściwych dla danego sektora. W przyjętych regulacjach wewnętrznych określają m.in.:

- procesy, metody i procedury umożliwiające pomiar i zarządzanie ryzykiem;
- podział obowiązków w procesie zarządzania ryzykiem;
- zakres oraz warunki i częstotliwość sporządzania sprawozdań dotyczących zarządzania ryzykiem.

System zarządzania ryzykiem w Grupie PZU oparty jest na:

- strukturze organizacyjnej – obejmującej podział kompetencji i zadań realizowanych w procesie zarządzania ryzykiem przez organy statutowe, komitety oraz jednostki i komórki organizacyjne;
- procesie zarządzania ryzykiem – w tym metodach identyfikacji, pomiaru i oceny, monitorowania i kontroli, raportowania ryzyka oraz podejmowania działań zarządczych.

PZU sprawuje nadzór nad systemem zarządzania ryzykiem Grupy PZU na podstawie porozumień o współpracy zawartych z podmiotami Grupy PZU. Na podstawie przekazywanych informacji PZU zarządza ryzykiem Grupy PZU w ujęciu zagregowanym. Zawarte porozumienia oraz zakres przekazywanych informacji uwzględniają specyfikę prawną poszczególnych podmiotów, w tym ograniczenia związane z tajemnicą bankową.

W celu zapewnienia efektywności zarządzania ryzykiem na poziomie Grupy PZU, wprowadzono zasady zarządzania ryzykiem w podmiotach zależnych, które zawierają rekomendację PZU w zakresie organizacji systemu zarządzania ryzykiem (zarówno w sektorze ubezpieczeniowym, jak i bankowym). Dodatkowo wydawane są wytyczne regulujące w sposób szczegółowy poszczególne procesy w obszarze zarządzania ryzykiem w podmiotach Grupy PZU.

Zarządy podmiotów Grupy PZU są odpowiedzialne za realizowanie swoich obowiązków, zgodnie z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa krajowego i międzynarodowego, w szczególności za wdrożenie adekwatnego i efektywnego systemu zarządzania ryzykiem.

Nadzór nad systemami zarządzania ryzykiem w poszczególnych jednostkach sektora finansowego sprawują Rady Nadzorcze, do których PZU powołuje swoich przedstawicieli.

7.2 Struktura organizacyjna

Struktura organizacyjna systemu zarządzania ryzykiem jest spójna w Grupie PZU i w poszczególnych podmiotach sektora finansowego Grupy PZU obejmuje cztery poziomy kompetencyjne.

Trzy pierwsze to:

- Rada Nadzorcza, która sprawuje nadzór nad procesem zarządzania ryzykiem oraz ocenia adekwatność i skuteczność tego procesu w ramach decyzji określonych w statucie danego podmiotu i regulaminie Rady Nadzorczej;
- Zarząd, który organizuje i zapewnia działanie systemu zarządzania ryzykiem poprzez uchwalanie strategii, polityk, wyznaczanie apetytu na ryzyko, określenie profilu ryzyka i określenie tolerancji na poszczególne kategorie ryzyk;
- komitety, które podejmują decyzje dotyczące ograniczania poziomu poszczególnych ryzyk do ram wyznaczonych przez apetyt na ryzyko. Komitety przyjmują procedury i metodyki związane z ograniczaniem poszczególnych ryzyk, a także akceptują limity ograniczające poszczególne rodzaje ryzyk.

Czwarty poziom kompetencyjny dotyczy działań operacyjnych i podzielony jest pomiędzy trzy linie obrony:

- pierwsza linia obrony – obejmuje bieżące zarządzanie ryzykiem na poziomie jednostek i komórek organizacyjnych spółek oraz podejmowanie decyzji w ramach procesu zarządzania ryzykiem;
- druga linia obrony – obejmuje zarządzanie ryzykiem poprzez wyspecjalizowane komórki zajmujące się identyfikacją, pomiarem, monitorowaniem i raportowaniem ryzyka oraz kontrolą limitów;
- trzecia linia obrony – obejmuje audyt wewnętrzny, który przeprowadza niezależne audyty elementów systemu zarządzania ryzykiem oraz czynności kontrolnych wbudowanych w działalność Grupy.

W procesie zarządzania ryzykiem w bankach (Pekao i Alior Bank) aktywną rolę odgrywają Zarządy i Rady Nadzorcze oraz dedykowane komitety z obszaru ryzyka kredytowego, finansowego i operacyjnego oraz zarządzania aktywami i pasywami.

Rady Nadzorcze sprawują nadzór nad procesem zarządzania ryzykiem corocznie określając strategię w tym zakresie. Zarządy odpowiadają m. in. za akceptację polityk i instrukcji regulujących zarządzanie ryzykiem oraz wyznaczanie szczegółowych limitów dla ograniczenia ryzyka banków oraz zapewnienie odpowiedniego mechanizmu ich kontroli.

Dedykowane komitety sprawują bieżącą kontrolę nad zarządzaniem ryzykiem banku, w tym: decydują o poziomie akceptowanego ryzyka kredytowego dla pojedynczej transakcji, rekomendują Zarządom limity portfelowe na ryzyko kredytowe,

kontrolują poziom ryzyka płynności, limity na ryzyko rynkowe oraz dopuszczalny poziom ryzyka operacyjnego. Dodatkowo monitorują poziom apetytu na ryzyko oraz adekwatności kapitałowej.

7.3 Apetyt na ryzyko, profil ryzyka oraz tolerancja na ryzyko

W ubezpieczeniowych podmiotach Grupy PZU wdrożono proces ustalania apetytu na ryzyko oraz limitów na poszczególne kategorie ryzyka zgodny z procesem grupowym. Zarząd każdego z podmiotów wyznacza apetyt na ryzyko, profil ryzyka oraz limity tolerancji odzwierciedlające jego plany finansowe, strategię biznesową oraz cele całej Grupy PZU.

Apetyt na ryzyko definiuje się jako ryzyko, które spółka jest gotowa podjąć w trakcie realizacji swoich celów biznesowych. Miarą apetytu na ryzyko jest poziom potencjalnych strat finansowych, spadku wartości aktywów lub wzrostu wartości zobowiązań w okresie jednego roku. Poziom apetytu na ryzyko określa się jako minimalny poziom wskaźnika pokrycia wymagań kapitałowych. Apetyt na ryzyko określa maksymalny poziom dopuszczalnego ryzyka przy wyznaczaniu limitów i ograniczeń na poszczególne ryzyka cząstkowe oraz poziom, po przekroczeniu którego podejmowane są określone działania zarządcze niezbędne do ograniczenia dalszego wzrostu ryzyka.

Profil ryzyka to limity ilościowe uszczegóławiające apetyt na ryzyko.

Limity tolerancji to dodatkowe limity wprowadzone na poszczególne rodzaje ryzyka ograniczające potencjalne ryzyko.

Takie podejście zapewnia adekwatność i efektywność systemu zarządzania ryzykiem w Grupie PZU oraz zapobiega akceptacji ryzyka na poziomie, który mógłby zagrozić stabilności finansowej zarówno podmiotów, jak i całej Grupy PZU. Za ustalenie odpowiedniego poziomu ryzyka w każdym z podmiotów odpowiedzialny jest jego Zarząd. Jednostka ds. ryzyka co najmniej raz w roku dokonuje przeglądu wielkości apetytu na ryzyko. Wszystkie działania koordynowane są z poziomem Grupy PZU.

Apetyt na ryzyko ustala się co najmniej raz w roku także w podmiotach sektora bankowego, należących do Grupy PZU. Podstawą tego procesu są regulacje nadzorcze (w tym wynikające z planów naprawy) oraz dobre praktyki. Proces ten jest zindywidualizowany w przypadku obu banków tak, aby odzwierciedlał strategię biznesową i kapitałową obu podmiotów. Apetyt na ryzyko w podmiotach bankowych podlega konsultacjom z podmiotem dominującym Grupy PZU oraz opiniowaniu przez Komitet Ryzyka Grupy PZU, aby zapewnić zgodność działań banków z planami strategicznymi oraz celami biznesowymi całej Grupy PZU, przy zachowaniu dopuszczalnego poziomu ryzyka na poziomie Grupy PZU. Uzgodniony poziom apetytu na ryzyko jest zatwierdzany przez Rady Nadzorcze podmiotów bankowych.

7.4 Metody identyfikacji, pomiaru, monitorowania i raportowania ryzyka

Identyfikacja, pomiar i ocena, monitorowanie i kontrola, raportowanie ryzyka oraz podejmowane działania zarządcze zapewniają bieżącą adekwatność i efektywność systemu zarządzania ryzykiem. W Grupie PZU proces zarządzania ryzykiem składa się z:

- identyfikacji ryzyka – rozpoczynającej się wraz z propozycją rozpoczęcia tworzenia produktu ubezpieczeniowego, nabycia instrumentu finansowego, zmiany procesu operacyjnego, a także z chwilą wystąpienia każdego innego zdarzenia, potencjalnie wpływającego na powstanie ryzyka. Proces identyfikacji występuje do momentu wygaśnięcia zobowiązań, należności lub działań związanych z danym ryzykiem. Identyfikacja ryzyka polega na rozpoznaniu rzeczywistych i potencjalnych źródeł ryzyka, następnie analizowanych pod względem istotności;
- pomiaru i oceny ryzyka – przeprowadzanych w zależności od charakterystyki danego typu ryzyka oraz poziomu jego istotności. Pomiar ryzyka przeprowadzają wyspecjalizowane jednostki. Jednostka ds. ryzyka w każdym podmiocie odpowiada za rozwój narzędzi oraz pomiar ryzyka w zakresie określającym apetyt na ryzyko, profil ryzyka i limity tolerancji;
- monitorowania i kontroli ryzyka – polegających na bieżącym przeglądzie odchyleń realizacji od założonych punktów odniesienia (limitów, wartości progowych, planów, wartości z poprzedniego okresu, wydanych rekomendacji i zaleceń);
- raportowania – umożliwiającego efektywną komunikację o ryzyku i wspierającego zarządzanie ryzykiem na różnych poziomach decyzyjnych;

- działań zarządczych, obejmujących m. in.: unikanie ryzyka, transfer ryzyka, ograniczanie ryzyka, określanie apetytu na ryzyko, akceptację poziomu ryzyka oraz narzędzia wspierające te działania, takie jak limity, programy reasekuracyjne czy przeglądy polityki underwritingowej.

W procesie zarządzania ryzykiem wyróżnione są dwa poziomy:

- **poziom Grupy PZU** – zapewniający, że Grupa PZU realizuje swoje cele biznesowe w sposób bezpieczny i dopasowany do skali ponoszonego ryzyka. Na tym poziomie monitorowane są limity oraz ryzyka specyficzne dla Grupy PZU, takie jak: ryzyko katastroficzne, ryzyko finansowe, ryzyko kontrahenta oraz koncentracja ryzyka. Grupa PZU zapewnia wsparcie we wdrażaniu systemu zarządzania ryzykiem, obejmującego wprowadzenie spójnych mechanizmów, standardów i organizacji funkcjonowania efektywnego systemu kontroli wewnętrznej (ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zgodności), systemu zarządzania ryzykiem (w szczególności w obszarze reasekuracji) oraz systemu zarządzania bezpieczeństwem w Grupie PZU oraz monitoruje ich bieżące stosowanie. Realizując swoje zadania w ramach systemu zarządzania ryzykiem upoważnione osoby z Grupy PZU współpracują z zarządami podmiotów zależnych oraz z kierownictwem takich obszarów jak finanse, ryzyko, aktuariat, reasekuracja, inwestycje oraz compliance, na podstawie właściwych porozumień o współpracy;
- **poziom podmiotu** – zapewniający, że realizuje on swoje cele biznesowe w sposób bezpieczny i dopasowany do skali ponoszonego przez niego ryzyka. Na tym poziomie monitorowane są limity oraz specyficzne kategorie ryzyka występujące w danym podmiocie oraz w ramach systemu zarządzania ryzykiem, wdrażane są mechanizmy, standardy i organizacja funkcjonowania efektywnego systemu kontroli wewnętrznej (ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zgodności), systemu zarządzania ryzykiem (w szczególności w obszarze reasekuracji) oraz systemu zarządzania bezpieczeństwem.

7.5 Profil ryzyka

Do głównych typów ryzyka, na które narażona jest Grupa PZU należą: kredytowe (w szczególności związane z portfelem kredytowym banków), aktuarialne, rynkowe (w szczególności ryzyko stopy procentowej, walutowe oraz cen instrumentów finansowych i towarów), koncentracji, operacyjne, braku zgodności i modeli.

W ramach zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka Grupa PZU identyfikuje, mierzy i monitoruje koncentrację ryzyka, przy czym dla sektora bankowego procesy te realizowane są na poziomie poszczególnych podmiotów, zgodnie z wymogami sektorowymi. W celu wypełnienia obowiązków regulacyjnych, jakie nałożone są na grupy kapitałowe identyfikowane jako konglomeraty finansowe, trwają obecnie intensywne prace dostosowawcze w zakresie rozszerzenia obecnego modelu zarządzania koncentracją ryzyka.

7.5.1. Ryzyko kredytowe i koncentracji

Ryzyko kredytowe to ryzyko straty lub niekorzystnej zmiany sytuacji finansowej wynikające z wahań wiarygodności i zdolności kredytowej emitentów papierów wartościowych, kontrahentów i wszelkich dłużników, materializujące się niewykonaniem zobowiązania przez kontrahenta lub wzrostem spreadu kredytowego. Definicja obejmuje również ryzyko kredytowe w ubezpieczeniach finansowych.

Ryzyko kredytowe w Grupie PZU obejmuje:

- **ryzyko spreadu kredytowego** – ryzyko poniesienia straty z tytułu zmiany wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych spowodowane zmianą poziomu *spreadów* kredytowych w odniesieniu do struktury terminowej stóp procentowych dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa lub wahania ich zmienności;
- **ryzyko niewykonania zobowiązania przez kontrahenta** – ryzyko poniesienia straty w związku z nieoczekiwanym niewykonaniem zobowiązań przez kontrahentów i dłużników lub pogorszenia się ich zdolności kredytowej;
- **ryzyko kredytowe w działalności bankowej** – ryzyko kredytowe wynikające z działalności w sektorze bankowym, związane przede wszystkim z niebezpieczeństwem niewywiązania się dłużnika lub kredytobiorcy ze swoich zobowiązań;
- **ryzyko kredytowe w ubezpieczeniach finansowych** – ryzyko kredytowe wynikające z działalności w sektorze ubezpieczeń finansowych, związane przede wszystkim z niebezpieczeństwem niewywiązania się ze zobowiązania klienta Grupy PZU –

kontrahenta podmiotu trzeciego lub dłużnika/kredytobiorcy wobec klienta Grupy PZU; zagrożenie to może wynikać z niepowodzenia w realizacji przedsięwzięcia lub z niekorzystnego wpływu otoczenia gospodarczego.

Ryzyko koncentracji to ryzyko wynikające z braku dywersyfikacji portfela aktywów lub z dużej ekspozycji na ryzyko niewykonania zobowiązania przez pojedynczego emitenta papierów wartościowych lub grupę powiązanych emitentów.

Ekspozycja na ryzyko kredytowe w Grupie PZU wynika bezpośrednio z działalności bankowej, działalności lokacyjnej, działalności w segmencie ubezpieczeń finansowych i gwarancji, a także umów reasekuracji oraz działalności *bancassurance*. W Grupie PZU wyróżnia się następujące rodzaje ekspozycji na ryzyko kredytowe:

- ryzyko niewykonania zobowiązania przez klienta wobec Grupy PZU z tytułu zaciągniętych kredytów lub pożyczek (w działalności bankowej);
- ryzyko bankructwa emitenta instrumentów finansowych, w które Grupa PZU inwestuje lub którymi obraca, np. obligacje korporacyjne;
- ryzyko niewykonania zobowiązania przez kontrahenta np. reasekuracja lub pozagiełdowe instrumenty pochodne oraz działalność *bancassurance*;
- ryzyko niewykonania zobowiązania przez klienta Grupy PZU wobec osoby trzeciej np. ubezpieczenia wierzytelności pieniężnych, gwarancje ubezpieczeniowe.

7.5.1.1. Ryzyko koncentracji związane z działalnością kredytową

W tej sekcji przedstawiono informacje związane z działalnością kredytową banków Grupy PZU.

W celu zapobiegania niekorzystnym zdarzeniom wynikającym z nadmiernej koncentracji zaangażowań zarówno Pekao, jak i Alior Bank ograniczają ryzyko koncentracji, ustanawiając limity i stosując normy koncentracji wynikające zarówno z przepisów zewnętrznych, jak i przyjętych wewnętrznie. Należą do nich m. in.:

- zasady identyfikacji obszarów wystąpienia ryzyka koncentracji z tytułu działalności kredytowej;
- uwzględnianie ryzyka koncentracji w procesie szacowania kapitału wewnętrznego;
- proces ustalania i aktualizowania wysokości limitów;
- proces zarządzania limitami wraz z ustaleniem sposobu postępowania w przypadku przekroczenia dozwolonego poziomu limitu;
- proces monitorowania ryzyka koncentracji, w tym sprawozdawczość;
- kontrola procesu zarządzania ryzykiem koncentracji.

W procesie ustalenia i aktualizacji limitów koncentracji bierze się pod uwagę:

- informacje o poziomie ryzyka kredytowego limitowanych segmentów portfela i ich wpływie na realizację założeń apetytu na ryzyko w zakresie jakości portfela kredytowego i pozycji kapitałowej;
- wrażliwość limitowanych segmentów portfela na zmiany w otoczeniu makroekonomicznym ocenianą w ramach cyklicznie przeprowadzanych testów warunków skrajnych;
- wiarygodne informacje ekonomiczne i rynkowe dotyczące każdego z obszarów koncentracji zaangażowań, w szczególności wskaźniki makroekonomiczne, branżowe, informacje dotyczące trendów gospodarczych, z uwzględnieniem projekcji wysokości stóp procentowych, kursów wymiany, analizy ryzyka politycznego, ratingi rządów oraz instytucji finansowych;
- wiarygodne informacje na temat sytuacji ekonomicznej podmiotów, branż, gałęzi, sektorów gospodarki, informacji ogólnogospodarczych, w tym o sytuacji gospodarczej i politycznej krajów oraz inne informacje potrzebne do oceny ryzyka koncentracji;
- interakcje między różnymi rodzajami ryzyka, tj.: ryzykiem kredytowym, rynkowym, płynności i operacyjnym.

Analizy ryzyka dokonuje się w ujęciu indywidualnym i portfelowym. Podejmowane działania prowadzą do:

- minimalizacji poziomu ryzyka kredytowego pojedynczego kredytu przy założonym poziomie zwrotu;
- redukcji łącznego ryzyka kredytowego wynikającego z posiadania określonego portfela kredytowego.

W ramach minimalizacji poziomu ryzyka pojedynczego zaangażowania każdorazowo przy udzielaniu kredytu lub innego produktu kredytowego ocenia się:

- wiarygodność oraz zdolność kredytową z uwzględnieniem m.in. szczegółowej analizy źródła spłaty ekspozycji;
- zabezpieczenia, w tym weryfikuje się ich stan formalno-prawny oraz ekonomiczny, z uwzględnieniem m. in. adekwatności LTV (ang. *loan to value*).

W celu wzmocnienia kontroli ryzyka indywidualnych ekspozycji, cyklicznie monitoruje się klientów, podejmując stosowne działania w przypadku zidentyfikowania czynników podwyższonego ryzyka.

W zakresie minimalizacji poziomu ryzyka kredytowego wynikającego z posiadania określonego portfela:

- wyznacza i kontroluje się limity koncentracji;
- monitoruje się sygnały wczesnego ostrzeżenia;
- regularnie monitoruje się portfel kredytowy, kontrolując istotne parametry ryzyka kredytowego;
- przeprowadza się regularne testy warunków skrajnych.

7.5.1.2. Ryzyko kredytowe związane z działalnością kredytową

Ocena ryzyka w procesie kredytowym

Udzielanie produktów kredytowych realizowane jest zgodnie z metodykami kredytowania właściwymi dla danego banku, a w jego ramach – segmentu klienta i rodzaju produktu. Proces nadawania ratingu wewnętrznego w obu bankach stanowi istotny element oceny ryzyka kredytowego klienta i transakcji, stanowiąc ważny etap w procesie podejmowania decyzji kredytowej zarówno o udzieleniu, jak i zmianie warunków kredytu oraz w procesie monitorowania jakości portfela kredytowego. Każdy z banków wypracował własne modele, stosowane w procesie oceny zdolności kredytowej klientów, poprzedzającej wydanie decyzji o udzieleniu produktu kredytowego. Modele bazują zarówno na informacjach zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Udzielanie produktów kredytowych przebiega zgodnie z obowiązującymi w bankach procedurami operacyjnymi wskazującymi właściwe czynności wykonywane w procesie kredytowym, odpowiedzialne za nie jednostki oraz wykorzystywane narzędzia.

Decyzje kredytowe zapadają zgodnie z obowiązującym systemem podejmowania decyzji kredytowych (szczególnie kompetencyjne dopasowane do poziomu ryzyka związanego z klientem oraz transakcją).

W celu regularnej oceny podejmowanego ryzyka kredytowego oraz mitygowania ewentualnych strat na ekspozycjach kredytowych, w okresie kredytowania monitoruje się sytuację klienta poprzez identyfikację sygnałów wczesnego ostrzeżenia oraz okresowe indywidualne przeglądy ekspozycji kredytowych.

W celu minimalizacji ryzyka kredytowego ustanawia się zabezpieczenia odpowiednie do ponoszonego ryzyka kredytowego i elastyczne wobec możliwości klienta. Ustanowienie zabezpieczenia nie zwalnia z obowiązku badania zdolności kredytowej klienta.

Zabezpieczenie kredytu ma na celu zapewnienie zwrotu udzielonego kredytu wraz z należnymi odsetkami i kosztami, jeśli kredytobiorca nie ureguluje należności w terminach ustalonych umową kredytową, a działania restrukturyzacyjne nie przyniosą oczekiwanych efektów. Do akceptowanych zabezpieczeń należą m. in.: gwarancje, poręczenia, blokady, zastawy rejestrowe, przewłaszczenia, cesje wierzytelności, cesje z ubezpieczenia kredytu, weksle, hipoteki, pełnomocnictwa do rachunku bankowego i kaucje (jako szczególne formy zabezpieczeń). Przedmioty zabezpieczeń są weryfikowane w procesie kredytowym pod kątem prawnej możliwości skutecznego zabezpieczenia oraz ocenia się ich wartość rynkową, jak również wartość możliwą do odzyskania w ewentualnym procesie egzekucji.

Scoring i rating kredytowy

Skala ratingowa jest zróżnicowana w zależności od banku, segmentu klienta oraz rodzaju transakcji. W poniższych tabelach zaprezentowano jakość portfeli kredytowych dla ekspozycji objętych wewnętrznymi modelami ratingowymi. Z uwagi na odmienne modele ratingowe stosowane przez Pekao i Alior Bank dane zaprezentowano dla każdego z banków oddzielnie.

Stałą ochronę jakości portfela kredytowego zapewnia bieżące monitorowanie terminowej obsługi kredytów oraz okresowe przeglądy sytuacji finansowo-ekonomicznej klientów i wartości przyjętych zabezpieczeń, któremu podlegają wszystkie ekspozycje kredytowe klientów indywidualnych i biznesowych.

Pekao

Portfel klienta indywidualnego (bez utraty wartości) objęty modelem ratingowym – wartość bilansowa brutto	31 grudnia 2018
Kredyty mieszkaniowe zabezpieczone hipotecznie (1 – klasa najlepsza, 7 – klasa najgorsza)	53 967
Klasa 1 (0,00% ≤ PD < 0,06%)	10 447
Klasa 2 (0,06% ≤ PD < 0,19%)	5 308
Klasa 3 (0,19% ≤ PD < 0,35%)	24 380
Klasa 4 (0,35% ≤ PD < 0,73%)	10 309
Klasa 5 (0,73% ≤ PD < 3,50%)	2 233
Klasa 6 (3,50% ≤ PD < 14,00%)	621
Klasa 7 (14,00% ≤ PD < 100,00%)	669
Pożyczki gotówkowe konsumenckie (1 – klasa najlepsza, 8 – klasa najgorsza)	11 174
Klasa 1 (0,00% ≤ PD < 0,09%)	798
Klasa 2 (0,09% ≤ PD < 0,18%)	1 643
Klasa 3 (0,18% ≤ PD < 0,39%)	2 740
Klasa 4 (0,39% ≤ PD < 0,90%)	2 567
Klasa 5 (0,90% ≤ PD < 2,60%)	1 802
Klasa 6 (2,60% ≤ PD < 9,00%)	1 001
Klasa 7 (9,00% ≤ PD < 30,00%)	399
Klasa 8 (30,00% ≤ PD < 100,00%)	224
Limity odnawialne (1 – klasa najlepsza, 7 – klasa najgorsza)	275
Klasa 1 (0,00% ≤ PD < 0,02%)	8
Klasa 2 (0,02% ≤ PD < 0,11%)	55
Klasa 3 (0,11% ≤ PD < 0,35%)	78
Klasa 4 (0,35% ≤ PD < 0,89%)	61
Klasa 5 (0,89% ≤ PD < 2,00%)	36
Klasa 6 (2,00% ≤ PD < 4,80%)	24
Klasa 7 (4,80% ≤ PD < 100,00%)	13
Razem segment klienta indywidualnego	65 416

Portfel segmentu przedsiębiorstw (bez utraty wartości) objęty modelem ratingowym – wartość bilansowa brutto	31 grudnia 2018
Klient korporacyjny (1 – klasa najlepsza, 9 – klasa najgorsza)	23 336
Klasa 1 (0,00% ≤ PD < 0,15%)	511
Klasa 2 (0,15% ≤ PD < 0,27%)	2 001
Klasa 3 (0,27% ≤ PD < 0,45%)	3 708
Klasa 4 (0,45% ≤ PD < 0,75%)	5 070
Klasa 5 (0,75% ≤ PD < 1,27%)	4 443
Klasa 6 (1,27% ≤ PD < 2,25%)	3 953
Klasa 7 (2,25% ≤ PD < 4,00%)	1 512
Klasa 8 (4,00% ≤ PD < 8,50%)	1 922
Klasa 9 (8,50% ≤ PD < 100,00%)	216
Małe i średnie przedsiębiorstwa (SME) (1 – klasa najlepsza, 10 – klasa najgorsza)	4 230
Klasa 1 (0,00% ≤ PD < 0,06%)	19
Klasa 2 (0,06% ≤ PD < 0,14%)	291
Klasa 3 (0,14% ≤ PD < 0,35%)	913
Klasa 4 (0,35% ≤ PD < 0,88%)	1 083
Klasa 5 (0,88% ≤ PD < 2,10%)	874
Klasa 6 (2,10% ≤ PD < 4,00%)	429
Klasa 7 (4,00% ≤ PD < 7,00%)	256
Klasa 8 (7,00% ≤ PD < 12,00%)	168
Klasa 9 (12,00% ≤ PD < 22,00%)	92
Klasa 10 (22,00% ≤ PD < 100,00%)	105
Razem segment przedsiębiorstw	27 566

Jednostki samorządu terytorialnego (bez utraty wartości) objęty modelem ratingowym – wartość bilansowa brutto	31 grudnia 2018
Klasa 1 (0,00% ≤ PD < 0,04%)	1
Klasa 2 (0,04% ≤ PD < 0,06%)	345
Klasa 3 (0,06% ≤ PD < 0,13%)	337
Klasa 4 (0,13% ≤ PD < 0,27%)	348
Klasa 5 (0,27% ≤ PD < 0,50%)	637
Klasa 6 (0,50% ≤ PD < 0,80%)	686
Klasa 7 (0,80% ≤ PD < 1,60%)	33
Klasa 8 (1,60% ≤ PD < 100,00%)	18
Razem jednostki samorządu terytorialnego	2 405

Portfel ekspozycji z tytułu kredytowania specjalistycznego w rozumieniu Rozporządzenia CRR – bez utraty wartości – wg klas nadzorczych – wartość bilansowa brutto	31 grudnia 2018
Wysoka	1 405
Dobra	3 876
Zadowolająca	797
Staba	14
Razem	6 092

Portfel Pekao – dane na 31 grudnia 2018 roku	Wartość bilansowa brutto	Odpis	Wartość bilansowa netto
Ekspozycje bez rozpoznanej utraty wartości	127 375	(2 194)	125 181
Portfel objęty modelem ratingowym dla segmentu klienta indywidualnego	65 416	(1 429)	63 987
Kredyty mieszkaniowe	53 967	(1 168)	52 799
Pożyczki gotówkowe (konsumenckie)	11 174	(248)	10 926
Limity odnawialne	275	(13)	262
Portfel objęty modelem ratingowym dla segmentu przedsiębiorstw	27 566	(362)	27 204
Klienci korporacyjni	23 336	(268)	23 068
Małe i średnie przedsiębiorstwa (SME)	4 230	(94)	4 136
Portfel objęty modelem ratingowym dla segmentu jednostek samorządu terytorialnego	2 405	12	2 417
Ekspozycje z tytułu kredytowania specjalistycznego	6 092	(99)	5 993
Ekspozycje nieobjęte modelem ratingowym	25 896	(316)	25 580
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	7 836	(5 197)	2 639
Razem należności od klientów z tytułu kredytów podlegające utracie wartości ¹⁾	135 211	(7 391)	127 820

¹⁾ Należności od klientów z tytułu kredytów wyceniane wg zamortyzowanego kosztu lub w wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Aktywa finansowe nieprzeterminowane	31 grudnia 2017
Należności nieprzeterminowane i bez utraty wartości	
Segment detaliczny	59 052
Kredyty mieszkaniowe zabezpieczone hipotecznie (1 – klasa najlepsza, 7 – klasa najgorsza)	48 725
Klasa 1 (0,00% <= PD < 0,06%)	10 308
Klasa 2 (0,06% <= PD < 0,19%)	5 220
Klasa 3 (0,19% <= PD < 0,35%)	21 829
Klasa 4 (0,35% <= PD < 0,73%)	8 464
Klasa 5 (0,73% <= PD < 3,50%)	1 553
Klasa 6 (3,50% <= PD < 14,00%)	628
Klasa 7 (14,00% <= PD < 100,00%)	723
Pożyczki gotówkowe (1 – klasa najlepsza, 8 – klasa najgorsza)	10 327
Klasa 1 (0,00% <= PD < 0,34%)	763
Klasa 2 (0,34% <= PD < 0,80%)	1 597
Klasa 3 (0,80% <= PD < 1,34%)	2 555
Klasa 4 (1,34% <= PD < 2,40%)	2 424
Klasa 5 (2,40% <= PD < 4,75%)	1 603
Klasa 6 (4,75% <= PD < 14,50%)	855
Klasa 7 (14,50% <= PD < 31,00%)	336
Klasa 8 (31,00% <= PD < 100,00%)	194
Segment klienta korporacyjnego (1 – klasa najlepsza, 9 – klasa najgorsza)	20 434
Klasa 1 (0,00% <= PD < 0,15%)	618
Klasa 2 (0,15% <= PD < 0,27%)	1 401
Klasa 3 (0,27% <= PD < 0,45%)	2 803
Klasa 4 (0,45% <= PD < 0,75%)	6 073
Klasa 5 (0,75% <= PD < 1,27%)	3 468
Klasa 6 (1,27% <= PD < 2,25%)	2 494
Klasa 7 (2,25% <= PD < 4,00%)	1 245
Klasa 8 (4,00% <= PD < 8,50%)	2 247
Klasa 9 (8,50% <= PD < 100,00%)	85
Razem należności od klientów nieprzeterminowane, nieobjęte utratą wartości	79 486

Portfel ekspozycji z tytułu kredytowania specjalistycznego w rozumieniu Rozporządzenia CRR – bez utraty wartości – wg klas nadzorczych	31 grudnia 2017
Wysoka	1 106
Dobra	4 863
Zadowalająca	1 272
Słaba	7
Razem	7 248

Poniższa tabela prezentuje podział portfela pożyczek i kredytów udzielonych klientom Pekao (łącznie z należnościami z tytułu leasingu finansowego) na objęte i nieobjęte wewnętrznymi modelami ratingowymi.

Ekspozycja	31 grudnia 2017
Kredyty i pożyczki bez rozpoznanej utraty wartości:	129 764
Kredyty i pożyczki dla ludności:	62 073
Objęte wewnętrznym modelem ratingowym:	59 052
Kredyty mieszkaniowe	48 725
Pożyczki gotówkowe	10 327
Pozostałe, nieobjęte wewnętrznym modelem ratingowym	3 021
Kredyty i pożyczki dla przedsiębiorstw:	67 691
Objęte wewnętrznym modelem ratingowym	20 434
Ekspozycje z tytułu kredytowania specjalistycznego w rozumieniu Rozporządzenia CRR	7 248
Dłużne papiery wartościowe, nie objęte wewnętrznym modelem ratingowym	12 658
Pozostałe, nie objęte wewnętrznym modelem ratingowym	27 351
Kredyty i pożyczki z rozpoznaną utratą wartości	2 536
Razem kredyty i pożyczki udzielone klientom ¹⁾	132 300

Alior Bank

	31 grudnia 2018
Segment detaliczny	26 115
PD < 0,18%	4 375
0,18% <= PD < 0,28%	2 672
0,28% <= PD < 0,44%	2 687
0,44% <= PD < 0,85%	2 643
0,85% <= PD < 1,33%	2 872
1,33% <= PD < 2,06%	3 106
2,06% <= PD < 3,94%	4 560
3,94% <= PD < 9,10%	1 737
PD => 9,1%	1 094
Brak scoringu	369
Segment biznesowy	19 462
PD < 0,28%	20
0,28% <= PD < 0,44%	91
0,44% <= PD < 0,85%	1 035
0,85% <= PD < 1,33%	1 495
1,33% <= PD < 2,06%	3 479
2,06% <= PD < 3,94%	5 727
3,94% <= PD < 9,1%	4 267
PD => 9,1%	2 719
Brak ratingu	629
Razem należności nieprzeterminowane i bez utraty wartości	45 577
Należności nieprzeterminowane w utracie wartości	853
Segment detaliczny	42
Segment biznesowy	811
Razem należności od klientów nieprzeterminowane	46 430

Aktywa finansowe nieprzeterminowane	31 grudnia 2017
Należności nieprzeterminowane i bez utraty wartości	45 048
Segment detaliczny	25 318
Kredyty hipoteczne, pożyczki gotówkowe, Karty kredytowe, Debet w ROR (1 – klasa najlepsza, 6 – klasa najgorsza)	2 461
Klasa 1	507
Klasa 2	527
Klasa 3	648
Klasa 4	734
Klasa 5	42
Klasa 6	3
Pożyczki, Karty kredytowe, Debet w ROR - proces standardowy (K1 - klasa najlepsza, K10 - klasa najgorsza)	10 841
Klasa K1-K2	2 514
Klasa K3-K4	3 868
Klasa K5-K6	3 528
Klasa K7-K8	913
Klasa K9-K10	18
Kredyty hipoteczne (M1 - klasa najlepsza, M10 - klasa najgorsza)	12 016
Klasa M1-M2	34
Klasa M3-M4	747
Klasa M5-M6	3 637
Klasa M7-M8	2 763
Klasa M9-M10	543
Brak scoringu	4 292
Segment biznesowy	19 730
Produkty długoterminowe, Kredyty samochodowe, Limit w Rachunku Bieżącym (1 – klasa najlepsza, 5 – klasa najgorsza)	6
Klasa 1	1
Klasa 2	1
Klasa 3	3
Klasa 4	1
Klasa 5	-
Modele dla mikroprzedsiębiorstw na niepełnej księgowości i Modele dla podmiotów na księgach handlowych, dealerów samochodowych oraz deweloperów (Q01 - klasa najlepsza, Q25 - klasa najgorsza)	19 724
Klasa Q01-Q05	239
Klasa Q06-Q10	4 607
Klasa Q11-Q15	7 830
Klasa Q16-Q20	4 304
Klasa Q21-Q25	772
Brak ratingu	1 972
Należności nieprzeterminowane z rozpoznaną utratą wartości	988
Segment detaliczny	68
Segment biznesowy	920
Razem należności od klientów nieprzeterminowane	46 036

7.5.1.3. Stosowanie udogodnień *forbearance*

Udogodnienia *forbearance* stosuje się, gdy istnieje zagrożenie realizacji warunków umowy przez klienta z powodu jego trudności finansowych, w tym problemów z obsługą zadłużenia. W takiej sytuacji warunki umowy mogą być zmodyfikowane w celu zapewnienia kredytobiorcy zdolności do obsługi zadłużenia. Modyfikacja warunków umowy może obejmować obniżenie oprocentowania, rat kapitałowych, naliczonych odsetek, zmianę harmonogramu spłat kapitału lub odsetek.

Zasady rachunkowości w odniesieniu do oceny i procesu ustalania odpisów aktualizujących dla ekspozycji *forborne* zasadniczo pokrywają się z zasadami ustalania odpisów aktualizujących według MSSF 9.

Grupa PZU identyfikuje istotny wzrost ryzyka kredytowego aktywów, dla których zastosowano modyfikacje *forbearance*, na potrzeby oceny utraty wartości zgodnie z MSSF9.

Ekspozycje forborne w portfelu Grupy PZU	31 grudnia 2018						31 grudnia 2017
	Koszyk 1	Koszyk 2	Koszyk 3		POCI	Razem	Razem
			Analiza indywidualna	Analiza grupowa			
Należności od klientów z tytułu kredytów wyceniane w zamortyzowanym koszcie							
Ekspozycje forborne brutto	501	444	3 170	713	301	5 129	4 952
Odpis z tytułu utraty wartości	(6)	(7)	(1 664)	(308)	(80)	(2 065)	(2 092)
Ekspozycje forborne netto	495	437	1 506	405	221	3 064	2 860
Należności od klientów z tytułu kredytów wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	-	-	-	-	2	2	nd.
Razem	495	437	1 506	405	223	3 066	2 860

Zmiana stanu wartości bilansowej netto ekspozycji <i>forborne</i>	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Bilans otwarcia	2 860	800
Efekt wdrożenia MSSF9	(43)	nd.
Skorygowana wartość bilansu otwarcia	2 817	800
Wartość ekspozycji ujętych w okresie	1 105	974
Wartość ekspozycji wyłączonych w okresie	(334)	(569)
Zmiana odpisów aktualizujących	(204)	(28)
Zmiana składu grupy	-	2 051
Inne zmiany	(318)	(368)
Razem należności netto	3 066	2 860

7.5.1.4. Ryzyko kredytowe związane z działalnością inwestycyjną

Zasady zarządzania ryzykiem kredytowym w Grupie PZU wynikającym z działalności inwestycyjnej reguluje szereg dokumentów zatwierdzonych przez rady nadzorcze, zarządy i dedykowane komitety.

Zaangażowanie obciążone ryzykiem kredytowym wobec poszczególnych kontrahentów oraz emitentów podlega ograniczeniom poprzez ustanawianie limitów zaangażowania. Limity są ustanawiane przez dedykowane komitety na podstawie analiz ryzyk związanych z danym zaangażowaniem, z uwzględnieniem sytuacji finansowej podmiotów lub grup podmiotów powiązanych oraz wpływu tych zaangażowań na wystąpienie ryzyka koncentracji. Uzupełniającym czynnikiem mitygującym zidentyfikowane ryzyko kredytowe i ryzyko koncentracji w działalności inwestycyjnej są ograniczenia jakościowe wobec zaangażowań ustanawiane zgodnie z kompetencjami poszczególnych komitetów.

Limity odnoszą się do zaangażowania wobec pojedynczego podmiotu lub grupy podmiotów powiązanych (zarówno limity kredytowe, jak i limity koncentracji). Wykorzystanie limitów w zakresie ryzyka kredytowego i ryzyka koncentracji podlega raportowaniu i monitorowaniu. W przypadku przekroczenia przyznanego limitu podejmowane są odpowiednie działania zdefiniowane w regulacjach wewnętrznych.

W zakresie oceny ryzyka kredytowego danego podmiotu wyznacza się wewnętrzne ratingi kredytowe (podejście do wyznaczania ratingu różni się w zależności od typu podmiotu). Ratingi są oparte na analizie ilościowej oraz jakościowej i stanowią jeden z podstawowych elementów procesu ustanawiania limitów zaangażowania. Jakość kredytowa kontrahentów oraz emitentów podlega cyklicznemu monitoringowi. Jednym z podstawowych elementów monitoringu jest okresowa aktualizacja ratingów wewnętrznych.

Jednostki ds. ryzyka identyfikują, dokonują pomiaru i monitorują narażenie na ryzyko kredytowe i ryzyko koncentracji związane z działalnością inwestycyjną, w szczególności opiniują wnioski o ustalenie limitów zaangażowania kierowane na poszczególne komitety.

Informacje o jakości kredytowej aktywów związanych z działalnością inwestycyjną zaprezentowano w punkcie 36.

Ekspozycja na ryzyko kredytowe

W kolejnych tabelach zaprezentowano ekspozycję na ryzyko kredytowe aktywów obciążonych ryzykiem kredytowym w poszczególnych kategoriach ratingów Fitch (w przypadku braku ratingu agencji Fitch zastosowano rating agencji Standard&Poor's lub Moody's). Ekspozycję na ryzyko kredytowe wynikające z transakcji warunkowych przedstawiono jako ekspozycję wobec emitenta papierów przyjętych jako zabezpieczenie.

W zestawieniu nie uwzględniono należności od klientów z tytułu kredytów oraz należności z tytułu umów ubezpieczeniowych. Wynikało to ze znacznego rozproszenia tych portfeli aktywów, skutkującego m.in. znacznym udziałem należności od podmiotów i osób fizycznych nie posiadających ratingów.

Aktywa obciążone ryzykiem kredytowym na 31 grudnia 2018	AAA	AA	A	BBB	BB	B	Brak ratingu	Aktywa na ryzyko klienta	Razem
Dłużne papiery wartościowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody – wartość bilansowa	970	671	23 563	1 304	362	-	11 345	-	38 215
- odpis z tytułu oczekiwanych strat kredytowych ¹⁾	-	-	(7)	(3)	(1)	-	(29)	-	(40)
Dłużne papiery wartościowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy – wartość bilansowa	49	7	10 080	463	188	-	178	1 211	12 176
Dłużne papiery wartościowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie – wartość bilansowa	-	83	27 529	1 652	-	-	5 388	-	34 652
- wartość bilansowa brutto	-	83	27 537	1 653	-	-	5 455	-	34 728
- odpis z tytułu oczekiwanych strat kredytowych	-	-	(8)	(1)	-	-	(67)	-	(76)
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych i transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży – wartość bilansowa	-	-	951	4 151	62	-	793	90	6 047
- wartość bilansowa brutto	-	-	951	4 151	62	-	804	90	6 058
- odpis z tytułu oczekiwanych strat kredytowych	-	-	-	-	-	-	(11)	-	(11)
Pożyczki – wartość bilansowa	-	-	-	-	612	-	3 923	-	4 535
- wartość bilansowa brutto	-	-	-	-	613	-	3 982	-	4 595
- odpis z tytułu oczekiwanych strat kredytowych	-	-	-	-	(1)	-	(59)	-	(60)
Instrumenty pochodne	821	405	222	295	-	2	714	28	2 487
Udział reasekuratorów w rezerwach szkodowych	-	149	634	-	-	-	135	-	918
Należności z tytułu reasekuracji	-	21	55	-	-	-	39	-	115
Razem	1 840	1 336	63 034	7 865	1 224	2	22 515	1 329	99 145

¹⁾ Odpis ujmuje się w kapitale z aktualizacji wyceny i nie pomniejsza on wartości bilansowej aktywów.

Aktywa obciążone ryzykiem kredytowym na 31 grudnia 2017	AAA	AA	A	BBB	BB	Brak ratingu	Aktywa na ryzyko klienta	Razem
Dłużne papiery wartościowe	560	725	65 897	2 712	598	24 612	1 290	96 394
- utrzymywane do terminu wymagalności	-	-	20 941	59	58	179	-	21 237
- dostępne do sprzedaży	-	725	34 865	289	41	11 935	-	47 855
- wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	560	-	9 964	962	499	404	1 290	13 679
- pożyczki	-	-	127	1 402	-	12 094	-	13 623
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych i transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	-	8	960	903	8	759	88	2 726
Pozostałe pożyczki	-	-	-	-	282	3 416	-	3 698
Instrumenty pochodne	-	127	952	212	-	1 020	40	2 351
Udział reasekuratorów w rezerwach szkodowych	-	156	452	-	-	167	-	775
Należności z tytułu reasekuracji	-	9	25	8	-	26	-	68
Razem	560	1 025	68 286	3 835	888	30 000	1 418	106 012

W tabeli poniżej przedstawiono współczynniki ryzyka kredytowego wykorzystywane przez Grupę PZU do pomiaru ryzyka kredytowego.

Ratingi Standard&Poor's	AAA	AA	A	BBB	BB	B	Brak ratingu
Współczynnik rok 2018	0,71%	0,76%	1,34%	3,58%	12,77%	24,95%	24,95%
Współczynnik rok 2017	0,72%	0,77%	1,41%	3,76%	13,33%	25,43%	25,43%

Wielkość ryzyka kredytowego dla aktywów, dla których ryzyko ponosi Grupa PZU na 31 grudnia 2018 roku wynosiła 6 924 mln zł (na 31 grudnia 2017 roku: 8 866 mln zł; a przy zastosowaniu współczynników z 31 grudnia 2018 roku wartość ta wyniosłaby 8 662 mln zł).

7.5.1.5. Ryzyko kredytowe reasekuratora w działalności ubezpieczeniowej

Grupa PZU zawiera umowy reasekuracyjne o charakterze nieproporcjonalnym oraz proporcjonalnym w celu ograniczenia zobowiązań wynikających z podstawowej działalności. Reasekuracja jest obciążona ryzykiem kredytowym związanym z ryzykiem niewykonania zobowiązania przez reasekuratora.

Jakość kredytową reasekuratorów ocenia się na podstawie danych rynkowych, danych pozyskanych ze źródeł zewnętrznych np. ze Standard&Poor's, a także na podstawie modelu wewnętrznego. Model dzieli reasekuratorów na kilka klas, w zależności od poziomu szacowanego ryzyka. Akceptuje się tylko podmioty o ryzyku niższym niż ustalony punkt odcięcia. Akceptacja nie jest automatyczna, a analizę uzupełnia się o ocenę dokonaną przez brokerów reasekuracyjnych. W ramach monitoringu ryzyka kredytowego ww. ocenę danego podmiotu aktualizuje się raz na kwartał.

W poniższych tabelach przedstawiono ryzyko kredytowe reasekuratorów, z którymi współpracowały spółki Grupy PZU.

Reasekurator	Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych (netto) na 31 grudnia 2018	Rating Standard&Poor's wg stanu na 31 grudnia 2018 ²⁾
Reasekurator 1	145	A+
Reasekurator 2	127	brak ratingu
Reasekurator 3	108	AA-
Reasekurator 4	70	AA-
Reasekurator 5	66	AA-
Reasekurator 6	49	AA+
Reasekurator 7	47	A+
Reasekurator 8	41	A+
Reasekurator 9	40	AA-
Reasekurator 10	38	AA-
Pozostali, w tym: ¹⁾	781	
Posiadający rating inwestycyjny	669	BBB- lub wyższy
Posiadający rating poniżej inwestycyjnego lub bez ratingu	112	BB+ lub niższy, lub brak ratingu
Razem	1 512	

¹⁾ W pozycji „Pozostale” wykazano udziały reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych o mniejszej wartości bilansowej niż dla wymienionych powyżej.

²⁾ W przypadku braku ratingu Standard&Poor's uwzględniono rating agencji A.M. Best.

Reasekurator	Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych (netto) na 31 grudnia 2017	Rating Standard&Poor's wg stanu na 31 grudnia 2017 ²⁾
Reasekurator 1	139	brak ratingu
Reasekurator 2	131	A+
Reasekurator 3	76	AA-
Reasekurator 4	58	AA-
Reasekurator 5	58	brak ratingu
Reasekurator 6	50	AA-
Reasekurator 7	48	A-
Reasekurator 8	36	AA-
Reasekurator 9	30	A+
Reasekurator 10	29	A+
Pozostali, w tym: ¹⁾	595	
Posiadający rating inwestycyjny	555	BBB- lub wyższy
Posiadający rating poniżej inwestycyjnego lub bez ratingu	40	BB+ lub niższy, lub brak ratingu
Razem	1 250	

¹⁾ W pozycji „Pozostale” wykazano udziały reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych o mniejszej wartości bilansowej niż dla wymienionych powyżej.

²⁾ W przypadku braku ratingu Standard&Poor's uwzględniono rating agencji A.M. Best.

Ryzyko kontrahenta związane z reasekuracją jest ograniczane poprzez współpracę Grupy PZU z wieloma reasekuratorami o wiarygodnym ratingu kredytowym.

7.5.1.6. Koncentracja ryzyka w ryzyku kredytowym

Poniższa tabela prezentuje koncentrację branżową zaangażowań Grupy PZU według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) uwzględniającą:

- wartość zaangażowania w lokaty finansowe takie jak instrumenty kapitałowe, dłużne papiery wartościowe, udzielone pożyczki, transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży, rachunki bankowe i depozyty terminowe;
- sumy ubezpieczeniowe udzielonych gwarancji ubezpieczeniowych;

- wartość kredytów (zaangażowanie bilansowe oraz pozabilansowe bez odsetek i pobranych opłat oraz uwzględnienia odpisów) pomniejszoną o wniesione kaucje pieniężne;
- nieautoryzowane debety na rachunkach bieżących;
- limity skarbowe pomniejszone o wniesione kaucje, z uwzględnieniem papierów dłużnych, których emitentem jest podmiot z danej sekcji.

Segment branżowy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Administracja publiczna i obrona narodowa	27,92%	30,28%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	15,83%	14,46%
Przetwórstwo przemysłowe	12,34%	13,45%
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych	9,88%	9,38%
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	8,06%	8,44%
Budownictwo	5,47%	6,04%
Transport i gospodarka magazynowa	3,93%	3,53%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę	3,46%	3,75%
Informacja i komunikacja	2,88%	2,68%
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	2,29%	1,99%
Górnictwo i wydobywanie	1,24%	1,40%
Pozostałe sektory	6,70%	4,60%
Razem	100,00%	100,00%

7.5.2. Ryzyko aktuarialne (ubezpieczenia majątkowe i osobowe oraz ubezpieczenia na życie)

Ryzyko aktuarialne to możliwość poniesienia straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań, jakie mogą wynikać z zawartych umów ubezpieczenia i umów gwarancji ubezpieczeniowych, w związku z niewłaściwymi założeniami dotyczącymi wyceny składek i tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Ryzyko aktuarialne obejmuje:

	Ubezpieczenia majątkowe	Ubezpieczenia na życie
Ryzyko długowieczności - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie współczynnika umieralności, tendencji współczynnika umieralności lub jego zmienności, w przypadku gdy spadek współczynnika umieralności prowadzi do zwiększenia wartości zobowiązań ubezpieczeniowych.	X	X
Ryzyko związane z wysokością ponoszonych kosztów - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie wydatków ponoszonych na obsługę umów ubezpieczenia lub umów reasekuracji, tendencji tych wydatków lub ich zmienności.	X	X
Ryzyko związane z rezygnacjami z umów - ryzyko straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie współczynników rezygnacji z umów, zamykania, odnawiania i wykupów polis lub zmienności tych współczynników.	X	X
Ryzyko katastroficzne - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze znacznej niepewności założeń dotyczących wyceny i tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, związanych z ekstremalnymi lub wyjątkowymi zdarzeniami.	X	X
Ryzyko składki - możliwość nieodpowiedniego oszacowania stawek taryfowych i możliwości odchylenia przypisu składek od oczekiwanego poziomu, wynikające ze zmienności w zakresie występowania, częstości i skali ubezpieczanych zdarzeń.	X	nd.
Ryzyko rezerw - możliwość nieodpowiedniego oszacowania poziomu rezerw techniczno - ubezpieczeniowych, jak również możliwości fluktuacji faktycznych szkód wokół ich średniej statystycznej ze względu na stochastyczną naturę przyszłych wypłat odszkodowań.	X	nd.
Ryzyko rewizji wysokości rent - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie współczynników korygujących stosowanych do rent, tendencji tych współczynników lub ich zmienności, w związku ze zmianami otoczenia prawnego lub stanu zdrowia ubezpieczonej osoby.	X	nd.
Ryzyko śmiertelności - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian poziomu, współczynnika umieralności, tendencji współczynnika umieralności lub jego zmienności, w przypadku gdy wzrost współczynnika umieralności prowadzi do zwiększenia wartości zobowiązań ubezpieczeniowych.	nd.	X

	Ubezpieczenia majątkowe	Ubezpieczenia na życie
Ryzyko zachorowalności (niezdolności do pracy) - możliwość straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych, wynikające ze zmian w poziomie współczynników niezdolności do pracy, chorobowości i zachorowalności, tendencji tych współczynników lub ich zmienności.	nd.	X

Grupa PZU zarządza ryzykiem aktuarialnym między innymi poprzez:

- kalkulację i monitorowanie adekwatności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych;
- strategię taryfową oraz monitorowanie obecnych szacunków i ocenę adekwatności składki;
- *underwriting*;
- reasekurację.

Kalkulacja i monitoring adekwatności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

Grupa PZU zarządza ryzykiem adekwatności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych poprzez stosowanie odpowiedniej metodyki ich obliczania i kontrolę procesów związanych z ustalaniem rezerw. Polityka tworzenia rezerw opiera się na:

- ostrożnościowym podejściu do określania wielkości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych;
- zasadzie ciągłości, polegającej na niezmienności metodyki tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych o ile tylko nie wystąpią istotne okoliczności uzasadniające dokonanie zmian.

W przypadku ubezpieczeń majątkowych i osobowych poziom rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oceniany jest raz w miesiącu i w określonych okolicznościach (dokonanie wypłaty, pozyskanie nowych informacji od likwidatorów lub prawników) aktualizuje się ich wysokość. Do analizy rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wykorzystuje się zestawienia ich rozwoju oraz wypłat w kolejnych latach. Wynikiem tej analizy jest ocena dokładności stosowanych metod aktuarialnych.

W przypadku ubezpieczeń na życie głównymi źródłami danych przy szacowaniu oczekiwanej częstości występowania świadczeń są statystyki publiczne (tablice trwania życia) publikowane przez wyspecjalizowane jednostki statystyczne oraz analizy danych historycznych z portfeli ubezpieczeniowych. Okresowych analiz statystycznych częstości występowania świadczeń dokonuje się na poziomie grup produktów, poszczególnych portfeli ubezpieczeniowych oraz odpowiednio zdefiniowanych homogenicznych grup ryzyka. Przeprowadzane analizy dają możliwość określenia względnych częstości występowania zdarzeń w stosunku do statystyk publicznych. Stosowanie odpowiednich metod statystycznych pozwala na określenie istotności wyznaczanych statystyk. W miarę potrzeb, stosowane są odpowiednie narzuty bezpieczeństwa przy tworzeniu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych i wycenie ryzyka.

W Grupie PZU oszacowanie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych przeprowadza się pod nadzorem głównych aktuariuszy.

Strategia taryfowa oraz monitoring obecnych szacunków i ocena adekwatności składki

Celem polityki taryfowej jest zagwarantowanie adekwatnego poziomu składki (tj. wystarczającego na pokrycie obecnych i przyszłych zobowiązań, wynikających z zawartych polis oraz wydatków). Równoległe z opracowywaniem taryfy składek wykonuje się symulacje dotyczące prognozowanego wyniku ubezpieczeń w kolejnych latach. Ponadto regularnie analizuje się adekwatność składek oraz rentowności portfeli dla poszczególnych ubezpieczeń na podstawie m.in. oceny wyniku technicznego produktu za dany okres sprawozdawczy. Częstość analiz zależy od materialności produktu i możliwej fluktuacji wyniku. W przypadku niekorzystnego przebiegu ubezpieczenia podejmuje się działania dla przywrócenia określonego poziomu rentowności, polegające na dostosowaniu taryfy składek lub na zmianie profilu ubezpieczanego ryzyka poprzez modyfikację ogólnych warunków ubezpieczenia.

Underwriting

W przypadku klientów korporacyjnych oraz małych i średnich przedsiębiorstw (SME, ang. *small and medium enterprises*) proces *underwritingu* funkcjonuje niezależnie od sprzedaży. Proces sprzedaży ubezpieczeń dla klientów korporacyjnych jest

poprzedzony analizą i oceną ryzyka realizowaną przez dedykowane do tego celu zespoły. Z kolei proces *underwritingu* obejmuje system akceptacji ryzyka w zależności od przyznanych zakresów kompetencyjnych i limitów.

Reasekuracja

Program reasekuracyjny Grupy PZU w ubezpieczeniach majątkowych i pozostałych osobowych pełni funkcję zabezpieczającą jego podstawową działalność, ograniczając ryzyko wystąpienia zjawisk o charakterze katastroficznym, mogących w negatywny sposób wpłynąć na pozycję finansową Grupy PZU. Zadanie to jest realizowane poprzez umowy obligatoryjne wraz z uzupełniającą je reasekuracją fakultatywną.

Grupa PZU ogranicza swoje ryzyko m.in. poprzez:

- nieproporcjonalną umowę nadwyżki szkód chroniącą portfele przed szkodami o charakterze katastroficznym (np. powódź, huragan);
- nieproporcjonalne umowy nadwyżki szkód chroniące między innymi portfele ubezpieczeń majątkowych, technicznych, morskich, transportowych i lotniczych, OC (w tym OC z ubezpieczeń komunikacyjnych) przed skutkami dużych pojedynczych szkód;
- proporcjonalną umowę chroniącą portfel ubezpieczeń finansowych.

Optymalizacja programu reasekuracyjnego w zakresie ochrony przed szkodami o charakterze katastroficznym bazuje na wynikach wewnętrznych analiz oraz wykorzystuje modele firm zewnętrznych.

7.5.2.1. Stopień narażenia na ryzyko aktuarialne - ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Podstawowe wskaźniki kosztów w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	1 stycznia – 31 grudnia 2018	1 stycznia – 31 grudnia 2017
Wskaźnik wydatków	24,89%	25,91%
Wskaźnik szkodowości na udziale własnym	61,61%	63,51%
Wskaźnik zatrzymania składki przez reasekuratora	4,98%	4,29%
Wskaźnik mieszany	86,50%	89,42%

Wskaźnik wydatków to stosunek sumy kosztów akwizycji, kosztów administracyjnych oraz prowizji reasekuracyjnych i udziału w zyskach reasekuratorów do składek zarobionych netto.

Wskaźnik szkodowości na udziale własnym to stosunek odszkodowań oraz zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto do składek zarobionych netto.

Wskaźnik zatrzymania składki przez reasekuratora to procentowy udział reasekuratora w składkach ubezpieczeniowych przypisanych brutto.

Wskaźnik mieszany to stosunek sumy kosztów akwizycji, kosztów administracyjnych, prowizji reasekuracyjnych i udziału w zyskach reasekuratorów, odszkodowań oraz zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych netto do składek zarobionych netto.

Poniższe tabele prezentują rozwój rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz wypłaty w kolejnych okresach sprawozdawczych.

Rozwój szkód w ubezpieczeniach bezpośrednich majątkowych i osobowych brutto (wg okresu sprawozdawczego)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Rezerwa na koniec okresu sprawozdawczego	8 699	9 381	9 870	10 989	11 783	13 312	13 163	13 181	13 990	14 975
Rezerwa oraz łączne wypłaty odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego):										
- wyliczone 1 rok później	8 561	9 681	10 298	11 286	12 241	13 032	12 908	13 353	14 251	
- wyliczone 2 lata później	8 856	10 192	10 753	11 958	12 180	12 719	12 922	13 500		
- wyliczone 3 lata później	9 346	10 719	11 590	11 973	12 080	12 822	12 983			
- wyliczone 4 lata później	9 874	11 574	11 738	11 910	12 172	13 089				
- wyliczone 5 lat później	10 712	11 735	11 702	12 067	12 439					
- wyliczone 6 lat później	10 875	11 795	11 871	12 340						
- wyliczone 7 lat później	10 971	12 017	12 184							
- wyliczone 8 lat później	11 201	12 309								
- wyliczone 9 lat później	11 503									
Suma rezerwy oraz łącznych wypłat odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego)	11 503	12 309	12 184	12 340	12 439	13 089	12 983	13 500	14 251	
Łączne wypłaty odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego)	6 750	7 227	6 700	6 457	6 041	5 873	5 084	4 206	3 088	
Rezerwa wykazana w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	4 753	5 082	5 484	5 883	6 398	7 216	7 899	9 294	11 163	
Różnica pomiędzy rezerwą na koniec pierwszego roku a rezerwą oszacowaną na koniec okresu sprawozdawczego (ang. <i>run-off result</i>)	(2 804)	(2 928)	(2 314)	(1 351)	(656)	223	180	(319)	(261)	
Powyższa różnica jako procent rezerwy na koniec pierwszego roku	-32%	-31%	-23%	-12%	-6%	2%	1%	-2%	-2%	

Rozwój szkód w ubezpieczeniach bezpośrednich majątkowych i osobowych na udziale własnym (wg okresu sprawozdawczego)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Rezerwa na koniec okresu sprawozdawczego	7 973	8 639	9 305	10 413	11 453	12 814	12 653	12 559	12 880	13 484
Rezerwa oraz łączne wypłaty odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego):										
- wyliczone 1 rok później	7 844	8 838	9 731	10 722	11 787	12 525	12 355	12 576	13 066	
- wyliczone 2 lata później	8 092	9 345	10 185	11 282	11 704	12 201	12 278	12 664		
- wyliczone 3 lata później	8 558	9 873	10 947	11 278	11 599	12 224	12 473			
- wyliczone 4 lata później	9 106	10 672	11 071	11 215	11 642	12 481				
- wyliczone 5 lat później	9 892	10 818	11 047	11 326	11 891					
- wyliczone 6 lat później	10 037	10 884	11 167	11 581						
- wyliczone 7 lat później	10 145	11 032	11 449							
- wyliczone 8 lat później	10 311	11 321								
- wyliczone 9 lat później	10 601									
Suma rezerwy oraz łącznych wypłat odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego)	10 601	11 321	11 449	11 581	11 891	12 481	12 473	12 664	13 066	
Łączne wypłaty odszkodowań (od zakończenia pierwszego okresu sprawozdawczego do końca bieżącego okresu sprawozdawczego z pominięciem wypłat dokonanych przed końcem pierwszego okresu sprawozdawczego)	6 027	6 429	6 183	5 964	5 805	5 641	4 852	3 910	2 743	
Rezerwa wykazana w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	4 574	4 892	5 266	5 617	6 086	6 840	7 621	8 754	10 323	
Różnica pomiędzy rezerwą na koniec pierwszego roku a rezerwą oszacowaną na koniec okresu sprawozdawczego (ang. <i>run-off result</i>)	(2 628)	(2 682)	(2 144)	(1 168)	(438)	333	180	(105)	(186)	
Powyższa różnica jako procent rezerwy na koniec pierwszego roku	-33%	-31%	-23%	-11%	-4%	3%	1%	-1%	-1%	

Główną część portfela Grupy PZU stanowią ubezpieczenia komunikacyjne – autocasco oraz OC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Oba rodzaje ubezpieczeń zawierane są na ogół na rok, w trakcie którego szkoda musi zaistnieć, aby została wypłacona. W przypadku ubezpieczenia autocasco czas na zgłoszenie szkody jest krótki i nie jest źródłem niepewności. Inaczej jest w przypadku ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, gdzie czas na zgłoszenie szkody może wynosić aż 30 lat. Wysokość szkód majątkowych jest w szczególności wrażliwa na ilość zgłaszanych roszczeń sądowych oraz zapadające w poszczególnych sprawach wyroki sądowe. W przypadku umów ubezpieczeń OC pojawiają się nowe typy szkód oraz dodatkowe roszczenia ujawniane ze znacznym opóźnieniem, co istotnie komplikuje proces szacowania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Koncentracja ryzyka w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych

W ramach ryzyka aktuarialnego, Grupa PZU identyfikuje ryzyko koncentracji w odniesieniu do możliwych szkód spowodowanych przez zdarzenia katastroficzne, w szczególności takich jak powódzie i huragany. Poniższa tabela przedstawia sumy ubezpieczeń w zadanych przedziałach w podziale na poszczególne województwa (dla działalności na terenie Polski) oraz kraje (dla działalności zagranicznej). W kontekście ekspozycji na ryzyko powodzi i huraganu, system zarządzania ryzykiem funkcjonujący w Grupie PZU zapewnia jej cykliczny monitoring, a stosowany program reasekuracji pozwala na istotną redukcję wielkości potencjalnej szkody katastroficznej na udziale własnym.

Narażenie na szkody katastroficzne w ubezpieczeniach majątkowych	Suma ubezpieczenia (w mln zł) 31 grudnia 2018							Suma ubezpieczenia (w mln zł) 31 grudnia 2017						
	0-0,2	0,2-0,5	0,5-2	2-10	10-50	pow. 50	Suma	0-0,2	0,2-0,5	0,5-2	2-10	10-50	pow. 50	Suma
dolnośląskie	1,1%	1,5%	1,3%	0,6%	0,4%	2,3%	7,2%	1,1%	1,5%	1,2%	1,0%	0,7%	2,8%	8,3%
kujawsko - pomorskie	0,6%	0,7%	0,5%	0,3%	0,3%	2,1%	4,5%	0,6%	0,7%	0,5%	0,4%	0,4%	1,2%	3,8%
lubelskie	0,6%	0,6%	0,3%	0,2%	0,2%	1,5%	3,4%	0,7%	0,6%	0,3%	0,2%	0,2%	2,1%	4,1%
lubuskie	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	0,1%	0,3%	1,4%	0,3%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,3%	1,5%
łódzkie	0,7%	1,1%	0,7%	0,3%	0,3%	4,6%	7,7%	0,8%	1,1%	0,8%	0,4%	0,4%	5,6%	9,1%
małopolskie	0,8%	1,6%	0,8%	0,5%	0,4%	1,5%	5,6%	0,9%	1,6%	0,8%	0,5%	0,5%	1,6%	5,9%
mazowieckie	1,7%	2,7%	2,1%	0,9%	0,9%	12,2%	20,5%	1,7%	2,8%	2,1%	1,0%	1,4%	8,8%	17,8%
opolskie	0,3%	0,4%	0,3%	0,1%	0,1%	1,0%	2,2%	0,3%	0,4%	0,3%	0,2%	0,1%	0,9%	2,2%
podkarpackie	0,6%	0,8%	0,3%	0,2%	0,2%	0,7%	2,8%	0,7%	0,8%	0,3%	0,2%	0,2%	0,5%	2,7%
podlaskie	0,3%	0,4%	0,3%	0,2%	0,1%	0,1%	1,4%	0,4%	0,5%	0,3%	0,2%	0,2%	0,3%	1,9%
pomorskie	0,6%	1,0%	0,8%	0,5%	0,5%	3,7%	7,1%	0,7%	1,0%	0,8%	0,5%	0,7%	3,5%	7,2%
śląskie	1,2%	1,4%	0,9%	0,5%	0,3%	2,6%	6,9%	1,2%	1,5%	0,9%	0,6%	0,4%	1,9%	6,5%
świętokrzyskie	0,4%	0,5%	0,2%	0,1%	0,1%	0,6%	1,9%	0,4%	0,5%	0,2%	0,1%	0,1%	0,6%	1,9%
warmińsko-mazurskie	0,4%	0,4%	0,3%	0,2%	0,2%	0,5%	2,0%	0,4%	0,4%	0,3%	0,3%	0,2%	0,5%	2,1%
wielkopolskie	1,2%	1,7%	1,3%	0,7%	0,5%	2,2%	7,6%	1,2%	1,7%	1,3%	0,7%	0,6%	2,1%	7,6%
zachodnio-pomorskie	0,3%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	2,4%	4,3%	0,4%	0,4%	0,4%	0,5%	0,5%	3,5%	5,7%
Litwa i Estonia	0,7%	1,7%	2,5%	0,9%	1,2%	2,3%	9,3%	0,7%	1,7%	2,6%	1,0%	0,6%	0,8%	7,4%
Łotwa	0,2%	0,6%	0,7%	0,4%	0,5%	1,0%	3,4%	0,2%	0,7%	0,7%	0,5%	0,6%	0,9%	3,6%
Ukraina	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,5%	0,8%	0,1%	0,0%	0,1%	0,2%	0,2%	0,1%	0,7%
Razem	12,1%	17,8%	13,9%	7,3%	6,8%	42,1%	100,0%	12,8%	18,2%	14,1%	8,7%	8,2%	38,0%	100,0%

Skapitalizowana wartość rent

Poniższe wyniki nie uwzględniają wpływu zmian wyceny lokat uwzględnianych przy wyliczaniu wartości rezerwy.

Wpływ zmiany założeń dla rezerwy na skapitalizowaną wartość rent w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych na wynik finansowy netto i kapitały własne	31 grudnia 2018		31 grudnia 2017	
	brutto	na udziale własnym	brutto	na udziale własnym
Stopa techniczna – podwyższenie o 0,5 p.p.	445	426	424	407
Stopa techniczna – obniżenie o 1,0 p.p.	(1 155)	(1 105)	(1 094)	(1 051)
Śmiertelność 110% założonej	132	127	131	127
Śmiertelność 90% założonej	(148)	(142)	(146)	(141)

7.5.2.2. Stopień narażenia na ryzyko ubezpieczeniowe - ubezpieczenia na życie

Grupa PZU nie zaprezentowała informacji dotyczących rozwoju szkód w ubezpieczeniach na życie, ze względu na fakt, że niepewność kwot i okresu wypłaty odszkodowań zwykle ustępuje w ciągu jednego roku.

Koncentracja ryzyka związana jest z koncentracją umów lub sum ubezpieczenia. W przypadku tradycyjnych ubezpieczeń indywidualnych, gdzie ryzyko koncentracji związane jest z możliwością wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego lub z potencjalną wysokością wypłat z tytułu pojedynczego zdarzenia, ryzyko ocenia się w sposób indywidualny. Ocena obejmuje zarówno ryzyko medyczne, jak też – w uzasadnionych przypadkach – finansowe. Dzięki temu dokonywana jest selekcja ryzyk (ocena osoby przystępującej do umowy ubezpieczenia) oraz określenie maksymalnego poziomu akceptowalnego ryzyka.

W ubezpieczeniach grupowych wystąpienie ryzyka koncentracji jest ograniczone poprzez wielkość portfela umów. Pozwala to zmniejszyć poziom zaburzeń wynikających z losowości przebiegów ubezpieczeń. Ponadto istotnym czynnikiem zmniejszającym ryzyko związane z koncentracją jest forma umowy zbiorowej, w ramach której wszyscy członkowie grupy mają tę samą sumę ubezpieczenia oraz zakres gwarantowanej ochrony. Tym samym zjawisko koncentracji niektórych ryzyk w ramach portfela umów nie występuje.

W przypadku umów ubezpieczeń grupowych, gdzie dopuszcza się możliwość kształtowania zakresu ochrony ubezpieczeniowej na poziomie poszczególnych umów grupowych, stosowana jest uproszczona ocena ryzyka. Prowadzi się ją na podstawie informacji o branży zawodowej danego zakładu pracy przy założeniu odpowiednich limitów uczestnictwa osób ubezpieczonych w stosunku do osób zatrudnionych w zakładzie pracy. Stosowane w tych przypadkach składki ubezpieczeniowe i odpowiednie narzuty wynikają z prowadzonych analiz statystycznych częstości występowania świadczeń na poziomie zdefiniowanych homogenicznych grup ryzyka, z uwzględnieniem względnych częstości występowania zdarzeń w stosunku do statystyk publicznych.

Należy również zaznaczyć, że dla większości umów wielkość świadczenia jest ściśle zdefiniowana w umowie ubezpieczenia. W porównaniu do typowych umów ubezpieczeń majątkowych i osobowych zmniejsza się ryzyko koncentracji, polegające na stosunkowo rzadkim występowaniu pojedynczych zdarzeń o znacznej wysokości wypłat.

Ubezpieczenia rentowe w ubezpieczeniach na życie

Wpływ zmiany założeń dla rezerw w ubezpieczeniach rentowych w ubezpieczeniach na życie na wynik finansowy netto i kapitały własne	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Stopa techniczna - obniżenie o 1,0 p.p.	(25)	(27)
Śmiertelność 90% założonej	(11)	(11)

Ubezpieczenia na życie z wyłączeniem ubezpieczeń rentowych

Wpływ zmiany założeń dla rezerw w ubezpieczeniach na życie z wyłączeniem rezerw w ubezpieczeniach rentowych na wynik finansowy netto i kapitały własne	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Stopa techniczna - obniżenie o 1,0 p.p.	(2 062)	(2 092)
Śmiertelność 110% założonej	(869)	(881)
Zachorowalność i wypadkowość - 110% założonej	(143)	(148)

Wpływ rezygnacji klientów w ubezpieczeniach na życie

W wyliczeniach matematycznych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w ubezpieczeniach na życie nie uwzględnia się ryzyka rezygnacji ubezpieczonych. Poniżej zaprezentowano wpływ hipotetycznej rezygnacji 10% wszystkich klientów w ubezpieczeniach na życie.

Pozycja sprawozdania finansowego	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	2 142	2 167
Odszkodowania i świadczenia wypłacone	(803)	(843)
Zmiana stanu odroczonej kosztów akwizycji	(8)	(8)
Wynik finansowy brutto	1 331	1 316
Wynik finansowy netto	1 078	1 066
Kapitały własne	1 078	1 066

7.5.3. Ryzyko rynkowe

Ryzyko rynkowe to ryzyko straty lub niekorzystnej zmiany sytuacji finansowej wynikające bezpośrednio lub pośrednio z wahań poziomu i wahań zmienności rynkowych cen aktywów, *spreadu* kredytowego, wartości zobowiązań i instrumentów finansowych.

Ryzyko rynkowe w Grupie PZU obejmuje:

- **ryzyko cen akcji** – możliwość poniesienia straty na skutek zmiany wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych w wyniku zmian rynkowych cen akcji lub wahań zmienności rynkowych cen akcji;
- **ryzyko cen udziałów i akcji nienotowanych** – możliwość poniesienia straty na skutek zmian wycen akcji nienotowanych i udziałów;
- **ryzyko cen nieruchomości** – możliwość poniesienia straty na skutek zmian wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych w wyniku zmian rynkowych cen nieruchomości lub wahań zmienności rynkowych cen nieruchomości;
- **ryzyko cen towarów** – możliwość poniesienia straty na skutek zmiany wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych w wyniku zmian rynkowych cen towarów lub wahań zmienności rynkowych cen towarów;
- **ryzyko inflacji** – możliwość poniesienia straty związana z poziomem realizowanej inflacji, w szczególności inflacji cen towarów i usług, a także oczekiwań dotyczących przyszłego poziomu inflacji, mających wpływ na wycenę aktywów i zobowiązań;
- **ryzyko płynności** – ryzyko niemożności zrealizowania lokat i innych aktywów bez wpływu na ich rynkowe ceny w celu uregulowania swoich zobowiązań finansowych w momencie, gdy stają się one wymagalne;
- **ryzyko stopy procentowej** – możliwość poniesienia straty na skutek zmiany wartości instrumentów finansowych lub innych aktywów oraz zmiany wartości bieżącej prognozowanych przepływów ze zobowiązań w wyniku zmian w strukturze terminowej rynkowych stóp procentowych lub wahań zmienności rynkowych stóp procentowych wolnych od ryzyka;
- **ryzyko bazowe** – możliwość poniesienia straty na skutek zmiany wartości instrumentów finansowych lub aktywów oraz zmiany wartości bieżącej prognozowanych przepływów ze zobowiązań, w wyniku zmian w strukturze terminowej *spreadów* rynkowych stóp procentowych względem stóp wolnych od ryzyka lub wahań zmienności tych *spreadów* – z wyłączeniem *spreadów* kredytowych;

- **ryzyko walutowe** – możliwość poniesienia straty na skutek zmian wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych w wyniku zmian kursów wymiany walut lub wahań zmienności kursów wymiany walut;
- **ryzyko spreadu kredytowego** – możliwość poniesienia straty z tytułu zmiany wartości aktywów, zobowiązań i instrumentów finansowych spowodowanych zmianą poziomu *spreadów* kredytowych w odniesieniu do struktury terminowej stóp procentowych dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa lub wahania ich zmienności;
- **ryzyko koncentracji** – możliwość poniesienia straty wynikającej z braku dywersyfikacji portfela aktywów lub z dużej ekspozycji na ryzyko niewykonania zobowiązania przez pojedynczego emitenta papierów wartościowych lub grupę powiązanych emitentów.

Ryzyko koncentracji aktywów oraz ryzyko *spreadu* kredytowego jest traktowane jako integralna część ryzyka rynkowego przy pomiarze ryzyka na potrzeby profilu ryzyka, tolerancji na ryzyko i raportowaniu wskaźników ryzyka rynkowego. Jednak proces zarządzania tymi ryzykami ma odmienną specyfikę niż proces zarządzania pozostałymi podkategoriami ryzyka rynkowego i został opisany w punkcie 7.5.1.1 wraz z procesem zarządzania ryzykiem niewypłacalności kontrahenta.

Ryzyko rynkowe w Grupie PZU pochodzi z trzech głównych źródeł:

- działalności związanej z dopasowaniem aktywów do zobowiązań (portfel ALM);
- działalności związanej z aktywną alokacją, tj. wyznaczaniem optymalnej średnioterminowej struktury aktywów (portfele AA);
- działalności bankowej w Pekao i Alior Banku – generującej istotne narażenie na ryzyko stopy procentowej.

Działalność inwestycyjną w spółkach Grupy PZU reguluje szereg dokumentów zatwierdzonych przez rady nadzorcze, zarządy i dedykowane komitety.

Jednostki ds. ryzyka współuczestniczą w identyfikacji ryzyka, dokonują ich pomiaru oraz monitorują i raportują o tych ryzykach. Ryzyko rynkowe mierzy się przy wykorzystaniu modelu kalkulacji kapitału ekonomicznego ryzyka rynkowego w oparciu o metodę wartości zagrożonej (VaR, ang. *Value at Risk*) lub formuły standardowej zgodnie z zasadami zdefiniowanymi przez dyrektywę Wypłacalność II. W celu efektywnego zarządzania ryzykiem rynkowym ustala się limity w postaci kwoty kapitału alokowanego na dane ryzyko rynkowe, jak również limity na poszczególne czynniki ryzyka rynkowego.

W Pekao funkcjonuje system zarządzania ryzykiem rynkowym, stanowiący strukturalno-organizacyjne i metodologiczne ramy, mające na celu utrzymanie struktury bilansu i pozycji pozabilansowych w zgodzie z zakładanymi celami strategicznymi. Proces zarządzania ryzykiem rynkowym oraz procedury go regulujące uwzględniają podział na księgę handlową i bankową.

Zarządzając ryzykiem rynkowym księgi handlowej Pekao dąży do optymalizowania wyników finansowych oraz zapewnienia maksymalnie wysokiej jakości obsługi klientów banku w zakresie dostępu do rynku (market making) pozostając w ramach limitów zatwierdzonych przez zarząd i radę nadzorczą.

Zarządzając ryzykiem stopy procentowej księgi bankowej Pekao kieruje się celem zabezpieczenia wartości ekonomicznej kapitału oraz realizacji założonego wyniku odsetkowego w ramach przyjętych limitów.

W Alior Banku ekspozycja na ryzyko rynkowe i płynności jest ograniczana przez system limitów, okresowo aktualizowanych, wprowadzanych uchwałą rady nadzorczej lub zarządu, obejmujących wszystkie miary ryzyka. W Alior Banku funkcjonują trzy rodzaje limitów, różniące się zakresem oraz sposobem funkcjonowania – limity podstawowe, uzupełniające, limity stress-test. Zarządzanie ryzykiem rynkowym skupia się na ograniczaniu potencjalnych niekorzystnych zmian wartości ekonomicznej kapitału oraz optymalizowaniu wyniku finansowego.

Ekspozycja na ryzyko rynkowe

Wartość bilansowa na 31 grudnia 2018	Nota	Aktywa na ryzyko Grupy		Aktywa na ryzyko klienta	Razem
			W tym aktywa banków		
Aktywa finansowe i środki pieniężne narażone na ryzyko stopy procentowej		295 402	252 859	1 303	296 705
Dłużne papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu	35	52 534	24 169	1 134	53 668
Dłużne papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu	35	31 298	28 333	77	31 375
Należności od klientów z tytułu kredytów	33	182 054	182 054	-	182 054
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	35	2 679	976	90	2 769
Pożyczki	35	4 535	-	-	4 535
Środki pieniężne	38	17 053	15 288	2	17 055
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	35	3 278	158	-	3 278
Instrumenty pochodne	34	1 971	1 881	-	1 971
Aktywa finansowe narażone na inne ryzyko cenowe		2 347	816	4 209	6 556
Instrumenty kapitałowe	35	1 859	356	4 181	6 040
Instrumenty pochodne	34	488	460	28	516
Razem		297 749	253 675	5 512	303 261

Wartość bilansowa na 31 grudnia 2017 (przekształcone)	Nota	Aktywa na ryzyko Grupy		Aktywa na ryzyko klienta	Razem
			W tym aktywa banków		
Aktywa finansowe i środki pieniężne narażone na ryzyko stopy procentowej		280 829	243 736	1 384	282 213
Dłużne papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu	35	66 973	39 278	1 270	68 243
Dłużne papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu	35	28 128	25 449	23	28 151
Należności od klientów z tytułu kredytów	33	169 457	169 457	-	169 457
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	35	1 751	851	90	1 841
Pożyczki	35	3 698	-	-	3 698
Środki pieniężne	38	8 238	6 620	1	8 239
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	35	885	553	-	885
Instrumenty pochodne	34	1 699	1 528	-	1 699
Aktywa finansowe narażone na inne ryzyko cenowe		3 377	898	4 503	7 880
Instrumenty kapitałowe	35	2 725	363	4 503	7 228
Instrumenty pochodne	34	652	535	-	652
Razem		284 206	244 634	5 887	290 093

W tabeli poniżej zaprezentowano aktywa finansowe banków oraz na ryzyko klienta wg miejsca ujęcia w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym:

Aktywa finansowe banków oraz aktywa finansowe na ryzyko klienta	Nota	31 grudnia 2018		31 grudnia 2017 (przekształcone)	
		Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta	Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta
Należności od klientów z tytułu kredytów	33	182 054	-	169 457	-
Pochodne instrumenty finansowe		2 341	28	2 063	-
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe		53 992	5 482	66 494	5 886
Wyceniane w zamortyzowanym koszcie		18 569	90	nd.	nd.
Dłużne papiery wartościowe		17 435	-	nd.	nd.
Rządowe		11 395	-	nd.	nd.
Krajowe		11 395	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		8 491	-	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		2 904	-	nd.	nd.

Aktywa finansowe banków oraz aktywa finansowe na ryzyko klienta	Nota	31 grudnia 2018		31 grudnia 2017 (przekształcone)	
		Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta	Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta
Pozostałe		6 040	-	nd.	nd.
Notowane na rynku regulowanym		738	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		430	-	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		308	-	nd.	nd.
Nienotowane na rynku regulowanym		5 302	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		801	-	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		4 501	-	nd.	nd.
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży		158	-	nd.	nd.
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych		976	90	nd.	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody		34 546	-	nd.	nd.
Instrumenty kapitałowe		256	-	nd.	nd.
Notowane na rynku regulowanym		44	-	nd.	nd.
Nienotowane na rynku regulowanym		212	-	nd.	nd.
Dłużne papiery wartościowe		34 290	-	nd.	nd.
Rządowe		22 509	-	nd.	nd.
Krajowe		21 556	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		8 955	-	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		12 601	-	nd.	nd.
Zagraniczne		953	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		953	-	nd.	nd.
Pozostałe		11 781	-	nd.	nd.
Notowane na rynku regulowanym		4 121	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		1 248	-	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		2 873	-	nd.	nd.
Nienotowane na rynku regulowanym		7 660	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		2 985	-	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		4 675	-	nd.	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy		877	5 392	nd.	nd.
Instrumenty kapitałowe		95	358	nd.	nd.
Notowane na rynku regulowanym		68	358	nd.	nd.
Nienotowane na rynku regulowanym		27	-	nd.	nd.
Jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne		5	3 823	nd.	nd.
Notowane na rynku regulowanym		5	61	nd.	nd.
Nienotowane na rynku regulowanym		-	3 762	nd.	nd.
Dłużne papiery wartościowe		777	1 211	nd.	nd.
Rządowe		643	1 211	nd.	nd.
Krajowe		643	1 207	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		299	1 130	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		344	77	nd.	nd.
Zagraniczne		-	4	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		-	4	nd.	nd.
Pozostałe		134	-	nd.	nd.
Notowane na rynku regulowanym		9	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		4	-	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		5	-	nd.	nd.
Nienotowane na rynku regulowanym		125	-	nd.	nd.
Oprocentowanie stałe		3	-	nd.	nd.
Oprocentowanie zmienne		122	-	nd.	nd.

Aktywa finansowe banków oraz aktywa finansowe na ryzyko klienta	Nota	31 grudnia 2018		31 grudnia 2017 (przekształcone)	
		Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta	Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta
Instrumenty finansowe utrzymywane do terminu wymagalności		nd.	nd.	4 839	-
Dłużne papiery wartościowe		nd.	nd.	4 839	-
Rządowe		nd.	nd.	4 808	-
Krajowe		nd.	nd.	4 808	-
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	3 839	-
Oprocentowanie zmienne		nd.	nd.	969	-
Pozostałe		nd.	nd.	31	-
Nienotowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	31	-
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	31	-
Instrumenty finansowe dostępne do sprzedaży		nd.	nd.	45 772	-
Instrumenty kapitałowe		nd.	nd.	358	-
Notowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	117	-
Nienotowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	241	-
Instrumenty dłużne		nd.	nd.	45 414	-
Rządowe		nd.	nd.	31 484	-
Krajowe		nd.	nd.	30 762	-
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	19 060	-
Oprocentowanie zmienne		nd.	nd.	11 702	-
Zagraniczne		nd.	nd.	722	-
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	722	-
Pozostałe		nd.	nd.	13 930	-
Notowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	652	-
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	652	-
Nienotowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	13 278	-
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	13 077	-
Oprocentowanie zmienne		nd.	nd.	201	-
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania		nd.	nd.	-	68
Instrumenty kapitałowe		nd.	nd.	-	65
Notowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	-	61
Nienotowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	-	4
Instrumenty dłużne		nd.	nd.	-	3
Rządowe		nd.	nd.	-	3
Zagraniczne		nd.	nd.	-	3
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	-	3
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - przeznaczone do obrotu		nd.	nd.	1 817	5 728
Instrumenty kapitałowe		nd.	nd.	5	4 438
Notowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	5	383
Nienotowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	-	4 055
Instrumenty dłużne		nd.	nd.	1 812	1 290
Rządowe		nd.	nd.	1 732	1 267
Krajowe		nd.	nd.	1 732	1 267
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	435	1 267
Oprocentowanie zmienne		nd.	nd.	1 297	-
Pozostałe		nd.	nd.	80	23
Nienotowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	80	23
Oprocentowanie zmienne		nd.	nd.	80	23

Aktywa finansowe banków oraz aktywa finansowe na ryzyko klienta	Nota	31 grudnia 2018		31 grudnia 2017 (przekształcone)	
		Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta	Pekao i Alior Bank	Aktywa finansowe na ryzyko klienta
Pożyczki		nd.	nd.	14 066	90
Dłużne papiery wartościowe		nd.	nd.	12 662	-
Pozostałe		nd.	nd.	12 662	-
Notowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	977	-
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	281	-
Oprocentowanie zmienne		nd.	nd.	696	-
Nienotowane na rynku regulowanym		nd.	nd.	11 685	-
Oprocentowanie stałe		nd.	nd.	1 181	-
Oprocentowanie zmienne		nd.	nd.	10 504	-
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży		nd.	nd.	553	-
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych		nd.	nd.	851	90
Środki pieniężne		15 288	2	6 620	1
Aktywa finansowe banków oraz aktywa finansowe na ryzyko klienta, razem		253 675	5 512	244 634	5 887

W ramach swojej działalności lokacyjnej Grupa PZU wykorzystuje pochodne instrumenty finansowe jako narzędzia zmniejszania ryzyka (z użyciem rachunkowości zabezpieczeń lub bez niej) oraz ułatwiające efektywne zarządzanie portfelem inwestycyjnym.

Zaangażowanie Grupy PZU w instrumenty pochodne zaprezentowano w punkcie 34.

Zaangażowanie w dłużne papiery emitowane przez rządy inne niż RP

Wartość bilansowa dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez rządy inne niż RP	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Stany Zjednoczone	957	833
Litwa	638	431
Irlandia	233	7
Hiszpania	232	10
Portugalia	226	-
Rumunia	157	106
Chorwacja	152	98
Węgry	117	195
Łotwa	90	64
Ukraina	90	62
Bułgaria	75	55
Grecja	72	-
Indonezja	71	199
Rosja	69	46
Brazylia	57	105
Turcja	55	150
Argentyna	53	101
Pozostałe	749 ¹⁾	1 316 ²⁾
Razem	4 093	3 778

¹⁾ W pozycji Pozostałe wykazano kraje, wobec których zaangażowanie bilansowe nie przekracza równowartości 50 mln zł: Albania, Armenia, Australia, Azerbejdżan, Belgia, Białoruś, Boliwia, Chile, Dania, Dominikana, Egipt, Etiopia, Filipiny, Francja, Ghana, Gwatemala, Holandia, Honduras, Indie, Jamajka, Jordania, Kamerun, Kazachstan, Kenia, Kolumbia, Kostaryka, Maroko, Meksyk, Mongolia, Namibia, Niemcy, Nigeria, Oman, Panama, Paragwaj, Peru, RPA, Senegal, Serbia, Słowenia, Sri Lanka, Szwecja, Trynidad i Tobago, Urugwaj, Wielka Brytania, Wietnam, Włochy, Wybrzeże Kości Słoniowej.

²⁾ W pozycji Pozostałe wykazano: Azerbejdżan, Chile, Dominikana, Ekwador, Filipiny, Gwatemala, Jamajka, Jordania, Kazachstan, Kenia, Kolumbia, Kostaryka, Maroko, Meksyk, Niemcy, Nigeria, Oman, Pakistan, Panama, Paragwaj, Peru, RPA, Senegal, Serbia, Słowacja, Słowenia, Sri Lanka, Trynidad i Tobago, Urugwaj, Wielka Brytania, Włochy, Wybrzeże Kości Słoniowej, Zambia.

Zaangażowanie w dłużne papiery emitowane przez korporacje oraz jednostki samorządu terytorialnego

Wartość bilansowa dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez korporacje oraz jednostki samorządu terytorialnego	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Samorzady krajowe	5 710	6 092
Banki zagraniczne	3 495	61
Narodowy Bank Polski	2 999	13 097
Transport i gospodarka magazynowa	1 232	1 904
Spółki Indeksu WIG - Energia	1 183	1 886
Przetwórstwo przemysłowe	978	1 159
Usługi komunalne	759	611
Spółki Indeksu WIG - Paliwa	748	666
Spółki Indeksu WIG - Banki	452	563
Spółki sektora energetyczno-paliwowego	312	447
Górnictwo i wydobywanie (w tym: spółki indeksu WIG - Górnictwo)	130	644
Pozostałe	1 391	1 245
Razem	19 389	28 375

7.5.3.1. Ryzyko stopy procentowej

W tabeli poniżej zaprezentowano test wrażliwości portfela instrumentów finansowych, dla których ryzyko ponosi Grupa PZU (z wyjątkiem należności od klientów z tytułu kredytów i zobowiązań z tytułu depozytów).

Zmiana wartości portfela w wyniku zmiany krzywej dochodowości o +/- 100 p.b. wg waluty instrumentu	31 grudnia 2018		31 grudnia 2017	
	spadek	wzrost	spadek	wzrost
polski złoty	1 237	(1 174)	1 118	(1 060)
euro	42	(40)	10	(6)
dolar amerykański	169	(153)	164	(143)
pozostałe	2	(2)	42	(41)
Razem	1 450	(1 369)	1 334	(1 250)

Powyższe testy wrażliwości nie zawierają wpływu zmian stóp procentowych dla rezerw techniczno-ubezpieczeniowych i zobowiązań z tytułu kontraktów inwestycyjnych. Analizę wpływu zmiany stopy technicznej na wycenę umów ubezpieczeniowych zaprezentowano w punktach 7.5.2.1 i 7.5.2.2.

Ryzyko stopy procentowej w Pekao

Głównym narzędziem pomiaru ryzyka stopy procentowej księgi handlowej jest model VaR. Wartość ta odzwierciedla poziom dziesięciodniowej straty, która może zostać przekroczona z prawdopodobieństwem nie większym niż 1%. Wartość VaR wyznacza się metodą symulacji historycznej na podstawie 2-letniej historii obserwacji dynamiki czynników ryzyka. Zbiór czynników uwzględnianych przy wyliczaniu VaR obejmuje wszystkie istotne czynniki rynkowe brane pod uwagę przy wycenie instrumentów finansowych. Szacowanie wpływu zmian czynników rynkowych na bieżącą wartość danego portfela odbywa się z wykorzystaniem pełnej rewaluacji (jako różnica między wartością portfela po zmianie poziomów parametrów rynkowych o historycznie zaobserwowane zmiany czynników a bieżącą wartością portfela). W przypadku specyficznego ryzyka kredytowego emitenta stosowane jest podejście uproszczone, oparte na szacowanej zmienności benchmarkowego indeksu CDS. Dla tak wyznaczanego zbioru prawdopodobnych zmian wartości portfela (dystrybuanty) wyznaczany jest VaR jako 1% - kwantyl.

Poniższa tabela prezentuje VaR dla ryzyka stopy procentowej księgi handlowej Pekao.

	31 grudnia 2018	za okres styczeń - grudzień 2018			31 grudnia 2017	za okres styczeń - grudzień 2017		
		Minimalny	Średni	Maksymalny		Minimalny	Średni	Maksymalny
Księga handlowa – VaR ryzyko stopy procentowej (w tys. zł)	3 650	1 492	3 425	5 481	2 501	1 568	3 203	6 087

Zarządzając ryzykiem stopy procentowej księgi bankowej Pekao kieruje się celem zabezpieczenia wartości ekonomicznej kapitału oraz realizacji założonego wyniku odsetkowego w ramach przyjętych limitów. Pozycja finansowa w odniesieniu do zmieniających się stóp procentowych monitorowana jest poprzez lukę stopy procentowej (lukę przeszacowania), analizę *duration*, analizę wrażliwości, symulacje szokowe (*stress testing*) oraz VaR.

W poniższej tabeli przedstawiono kształtowanie się poziomu kontraktowej wrażliwości dochodu odsetkowego (NII) na spadek stóp procentowych o 100 p.b oraz wartości ekonomicznej kapitału (EVE) Pekao na spadek stóp procentowych o 200 p.b. Przez EVE rozumie się bieżącą wartość przyszłych przepływów pieniężnych, które będą wygenerowane przez aktywa jednostki, pomniejszoną o bieżącą wartość przyszłych przepływów pieniężnych koniecznych do uregulowania zobowiązań tej jednostki. W obu analizach zakładana jest natychmiastowa zmiana stóp rynkowych. Oprocentowanie produktów bankowych zmienia się zgodnie z zapisami umownymi, przy czym w przypadku kontraktowej NII, dla depozytów od klientów detalicznych, uwzględnia się ograniczenie spadku stóp minimalnie do zera, lecz nie do wartości ujemnych. W przypadku wrażliwości EVE dla depozytów bieżących w złotych polskich stosowany jest model urealnijający profil ich przeszacowania.

Wrażliwość w %	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
NII	-8,64%	-8,14%
EVE	-0,95%	0,79%

Ryzyko stopy procentowej w Alior Banku

Ryzyko stopy procentowej związane z otwartymi pozycjami Alior Banku wiąże się przede wszystkim z:

- ryzykiem niedopasowania terminów przeszacowania;
- ryzykiem bazowym, czyli wpływem nierównoległej zmiany różnych indeksów referencyjnych o zbliżonym terminie przeszacowania na wynik finansowy;
- ryzykiem krzywej dochodowości;
- ryzykiem opcji klienta.

Jedną z metod szacowania ekspozycji na ryzyko stopy procentowej jest wyznaczanie wielkości BPV, która określa szacowaną zmianę wyceny danej transakcji/pozycji w wyniku przesunięcia krzywej dochodowości równoległe o 1 p.b.

Oszacowanie BPV dla Alior Banku (dane w tys. zł)

Waluta	31 grudnia 2018						31 grudnia 2017					
	Do 6 miesięcy	6 miesięcy - 1 rok	1 rok- 3 lata	3 - 5 lat	5 - 10 lat	Razem	Do 6 miesięcy	6 miesięcy - 1 rok	1 rok- 3 lata	3 - 5 lat	5 - 10 lat	Razem
PLN	(33)	285	445	1 003	(122)	1 578	3	193	196	95	(90)	397
EUR	(40)	42	258	359	15	634	-	(8)	61	90	(5)	138
USD	16	22	4	-	(2)	40	1	8	(2)	-	(1)	6
CHF	(2)	-	-	-	-	(2)	(1)	-	(1)	-	-	(2)
GBP	(1)	2	-	-	-	1	(4)	2	-	-	-	(2)
Inne	-	-	-	-	-	-	(1)	2	(1)	-	-	-
Razem	(60)	351	707	1 362	(109)	2 251	(2)	197	253	185	(96)	537

Do celów zarządzania ryzykiem stopy procentowej Alior Bank wyróżnia działalność handlową, obejmującą papiery wartościowe i instrumenty pochodne, zawarte w celach handlowych oraz działalność bankową, obejmującą pozostałe papiery wartościowe, emisje własne, pożyczki, depozyty, kredyty oraz transakcje pochodne służące zabezpieczeniu ryzyka księgi bankowej. W celu szacowania poziomu ryzyka stopy procentowej Alior Bank stosuje model VaR. Mierzony tą metodą kapitał ekonomiczny na pokrycie ryzyka stopy procentowej na koniec lat 2018 i 2017 prezentuje poniższa tabela (99% VaR o horyzoncie 10 dni).

Księga	za okres styczeń - grudzień 2018			za okres styczeń - grudzień 2017		
	Minimalny	Średni	Maksymalny	Minimalny	Średni	Maksymalny
Księga bankowa	7	22	40	6	18	31
Księga handlowa	1	3	5	1	2	4
Razem	8	25	45	7	20	35

Alior Bank przeprowadza analizę scenariuszy obejmującą m. in. wpływ zmian stóp procentowych na przyszły wynik odsetkowy oraz wartość ekonomiczną kapitału. W ramach tych scenariuszy utrzymywane są wewnętrzne limity, których użycie mierzona jest codziennie. Wykorzystanie limitu zmiany wartości ekonomicznej kapitału przy przesunięciu równoległym krzywych procentowych o +/- 200 p.b. oraz przesunięciach nierównoległych przy scenariuszach +/- 100/400 p.b. (w tenorach 1M/10Y, pomiędzy nimi interpolacja liniowa przesunięcia), przedstawia tabela:

Scenariusz (1M/10Y)	Zmiana wartości ekonomicznej kapitału	
	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
+400 / +100	385	189
+100 / -400	307	68
+200 / +200	281	103
-200 / -200	(204)	(85)
-100 / -400	(204)	(43)
-400 / -100	(219)	(95)

7.5.3.2. Ryzyko walutowe

Ekspozycja na ryzyko walutowe

Aktywa wg walut	31 grudnia 2018				
	PLN	EUR	USD	Pozostałe	Razem
Należności od klientów z tytułu kredytów	153 035	23 458	1 903	3 658 ¹⁾	182 054
Pochodne instrumenty finansowe	1 818	417	198	54	2 487
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	88 455	7 796	5 174	240	101 665
Wyceniane w zamortyzowanym koszcie	42 162	2 580	333	159	45 234
Dłużne papiery wartościowe	33 592	983	1	76	34 652
Rządowe	27 338	86	1	76	27 501
Pozostałe	6 254	897	-	-	7 151
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	3 278	-	-	-	3 278
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1 286	1 250	150	83	2 769
Pożyczki	4 006	347	182	-	4 535
Wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	30 788	3 674	4 272	3	38 737
Instrumenty kapitałowe	509	13	-	-	522
Dłużne papiery wartościowe	30 279	3 661	4 272	3	38 215
Rządowe	19 424	3 597	3 143	3	26 167
Pozostałe	10 855	64	1 129	-	12 048
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	15 505	1 542	569	78	17 694
Instrumenty kapitałowe	1 057	35	113	15	1 220
Jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne	3 556	550	178	14	4 298
Dłużne papiery wartościowe	10 892	957	278	49	12 176
Rządowe	10 763	918	256	49	11 986
Pozostałe	129	39	22	-	190
Należności	4 537	1 611	124	71	6 343
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	11 741	3 815	778	721 ²⁾	17 055
Aktywa, razem	259 586	37 097	8 177	4 744	309 604

¹⁾ W tym 2 999 mln zł we frankach szwajcarskich i 409 mln zł w funtach brytyjskich.

²⁾ W tym 261 mln zł w funtach brytyjskich, 157 mln zł we frankach szwajcarskich, 69 mln zł w koronach szwedzkich, 67 mln zł w koronach norweskich oraz 52 mln zł w koronach duńskich.

Aktywa wg walut	31 grudnia 2017 (przekształcone)				
	PLN	EUR	USD	Pozostałe	Razem
Należności od klientów z tytułu kredytów	143 417	19 602	2 603	3 835 ¹⁾	169 457
Pochodne instrumenty finansowe	1 690	354	180	127	2 351
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	99 690	6 080	3 912	364	110 046
Utrzymywane do terminu wymagalności	20 724	464	13	36	21 237
Dłużne papiery wartościowe - rządowe	20 589	368	13	36	21 006
Dłużne papiery wartościowe - pozostałe	135	96	-	-	231
Dostępne do sprzedaży	43 731	3 058	1 725	5	48 519
Instrumenty kapitałowe	439	203	21	1	664
Dłużne papiery wartościowe	43 292	2 855	1 704	4	47 855
Rządowe	29 113	2 828	1 704	4	33 649
Pozostałe	14 179	27	-	-	14 206
Wyceniane w wartości godziwej zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	5 967	324	252	107	6 650
Instrumenty kapitałowe	1 616	239	47	45	1 947
Dłużne papiery wartościowe	4 351	85	205	62	4 703
Rządowe	4 326	75	201	62	4 664
Pozostałe	25	10	4	-	39
Przeznaczone do obrotu	10 904	982	1 608	99	13 593
Instrumenty kapitałowe	4 288	185	133	11	4 617
Dłużne papiery wartościowe	6 616	797	1 475	88	8 976
Rządowe	6 514	794	1 303	88	8 699
Pozostałe	102	3	172	-	277
Pożyczki	18 364	1 252	314	117	20 047
Dłużne papiery wartościowe	12 452	1 059	111	1	13 623
Rządowe	-	-	-	1	1
Pozostałe	12 452	1 059	111	-	13 622
Pozostałe, w tym:	5 912	193	203	116	6 424
- transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	885	-	-	-	885
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1 606	58	61	116	1 841
- pożyczki	3 421	135	142	-	3 698
Należności	7 012	1 741	289	54	9 096
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	4 877	1 959	492	911 ²⁾	8 239
Aktywa, razem	256 686	29 736	7 476	5 291	299 189

¹⁾ W tym 3 152 mln zł we frankach szwajcarskich i 121 mln zł w koronach norweskich.

²⁾ W tym 289 mln zł w koronach czeskich, 193 mln zł w funtach brytyjskich, 108 mln zł we frankach szwajcarskich, 83 mln zł w koronach norweskich i 55 mln zł w koronach szwedzkich.

Zobowiązania wg walut	31 grudnia 2018					31 grudnia 2017 (przekształcone)				
	PLN	EUR	USD	Pozos- tate	Razem	PLN	EUR	USD	Pozos- tate	Razem
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej	3 445	374	157	41	4 017	4 199	385	223	149	4 956
Instrumenty pochodne przeznaczone do obrotu	1 982	277	150	41	2 450	2 038	285	134	149	2 606
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie przepływów pieniężnych	768	3	-	-	771	682	-	-	-	682
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie wartości godziwej	43	94	7	-	144	75	100	11	-	186
Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż)	120	-	-	-	120	672	-	78	-	750
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (unit-linked)	266	-	-	-	266	312	-	-	-	312
Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	266	-	-	-	266	420	-	-	-	420
Zobowiązania finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	188 918	28 534	11 528	3 319	232 299	177 591	27 346	10 790	3 867	219 594
Zobowiązania wobec banków	2 234	3 474	60	276 ¹⁾	6 044	2 067	2 559	95	602 ³⁾	5 323
Zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów	172 162	20 962	11 468	3 043 ²⁾	207 635	163 350	20 853	10 695	3 265 ⁴⁾	198 163
Zobowiązania z tytułu własnych dłużnych papierów wartościowych	7 998	4 011	-	-	12 009	5 761	3 849	-	-	9 610
Zobowiązania podporządkowane	5 974	87	-	-	6 061	5 234	85	-	-	5 319
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu	540	-	-	-	540	1 167	-	-	-	1 167
Kontrakty inwestycyjne o gwarantowanych i ustalonych warunkach	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	10	-	-	-	10	11	-	-	-	11
Inne zobowiązania	6 654	511	107	135	7 407	7 678	954	257	207	9 096
Zobowiązania wg walut, razem	199 017	29 419	11 792	3 495	243 723	189 468	28 685	11 270	4 223	233 646

¹⁾ W tym 226 mln zł we frankach szwajcarskich.

²⁾ W tym 1 627 mln zł w funtach brytyjskich, 584 mln zł we frankach szwajcarskich, 174 mln zł w koronach norweskich, 112 mln zł w koronach szwedzkich, 89 mln zł w dolarach kanadyjskich oraz 81 mln zł w koronach czeskich.

³⁾ W tym 591 mln zł we frankach szwajcarskich.

⁴⁾ W tym 597 mln zł w koronach czeskich, 534 mln zł we frankach szwajcarskich, 153 mln zł w koronach norweskich i 129 mln zł w koronach szwedzkich.

W celu zarządzania ryzykiem walutowym Grupa PZU wykorzystuje także instrumenty pochodne, co pozwala m. in. na zajęcie wybranej ekspozycji rynkowej w sposób bardziej efektywny niż instrumenty kasowe.

Tabela poniżej prezentuje test wrażliwości portfela instrumentów finansowych Grupy PZU (z wyjątkiem należności od klientów z tytułu kredytów i zobowiązań z tytułu depozytów), w odniesieniu do instrumentów finansowych, dla których ryzyko ponosi Grupa PZU.

W skład aktywów finansowych narażonych na ryzyko kursów walutowych wchodzi inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe Grupy PZU oraz pochodne instrumenty finansowe denominowane w walutach obcych.

Zmiana wartości portfela w wyniku zmiany kursu walut o +/- 20%	31 grudnia 2018		31 grudnia 2017	
	Spadek	wzrost	spadek	wzrost
EUR	189	(171)	343	(277)
USD	(27)	48	(33)	43
GBP	(4)	4	(3)	3
Pozostałe	(9)	9	(12)	12
Razem	149	(110)	295	(219)

Zarówno Pekao, jak i Alior Bank w celu pomiaru ryzyka walutowego stosują model VaR, który oznacza potencjalną wartość straty na utrzymywanych pozycjach walutowych związanych ze zmianami kursów walutowych, przy zachowaniu założonego poziomu ufności (99%) oraz okresu utrzymania pozycji. Tabela poniżej prezentuje VaR ustalony dla ryzyka walutowego księgi handlowej w obu bankach:

VaR 10 dniowy – ryzyko walutowe – księga handlowa (w tys. zł)	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Pekao	370	2 337
Alior Bank	154	157

7.5.3.3. Ryzyko cen akcji

Stopień narażenia na ryzyko

Wartość portfela kapitałowych instrumentów finansowych zaprezentowano w punkcie 35.2.

Analiza wrażliwości

W tabeli poniżej przedstawiono test wrażliwości portfela notowanych instrumentów kapitałowych Grupy PZU, dla których ryzyko ponosi Grupa PZU.

Wpływ zmiany wyceny notowanych instrumentów kapitałowych na kapitał własny	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
wzrost wyceny notowanych instrumentów kapitałowych o 20%	190	350
spadek wyceny notowanych instrumentów kapitałowych o 20%	(190)	(350)

7.5.3.4. Ryzyko płynności

Działalność ubezpieczeniowa

Źródłem ryzyka płynności finansowej w Grupie PZU jest możliwość wystąpienia trzech rodzajów zdarzeń:

- niedobór środków płynnych w stosunku do bieżących potrzeb;
- brak płynności posiadanych instrumentów finansowych;
- strukturalne niedopasowanie zapadalności aktywów do wymagalności zobowiązań.

Zarządzanie ryzykiem płynności odbywa się w wymiarze krótkoterminowym, średnioterminowym oraz długoterminowym, tj.:

- płynność krótkoterminowa – utrzymuje się środki w portfelu płynnościowym w wysokości nie większej niż wyznaczony dla nich limit. Ponadto do zarządzania płynnością wykorzystuje się transakcje warunkowe z przyrzeczeniem odkupu;
- płynność średnioterminowa – utrzymuje się portfele lokat o odpowiedniej płynności finansowej;
- płynność długoterminowa oraz ryzyko strukturalnego niedopasowania zapadalności aktywów do wymagalności zobowiązań – zarządza się dopasowaniem aktywów do zobowiązań (ALM, ang. *Asset Liability Management*), czyli dopasowaniem struktury lokat finansowych na pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych do charakteru tych rezerw.

Proces ALM obejmuje również możliwie najlepsze zagwarantowanie zdolności do wypłaty świadczeń i odszkodowań, także w niesprzyjających scenariuszach ekonomicznych. Ryzyko płynności mierzy się poprzez oszacowanie niedoborów środków pieniężnych dla regulowania zobowiązań. Podstawą oszacowania jest zestaw analiz obejmujących m.in. lukę płynności (niedopasowania przepływów netto) oraz analizę rozkładu wydatków z działalności operacyjnej.

Pekao

Celem zarządzania ryzykiem płynności jest:

- zapewnienie i utrzymywanie zdolności do wywiązywania się zarówno z bieżących, jak i z przyszłych zobowiązań, z uwzględnieniem kosztów pozyskania płynności i rentowności kapitałów własnych;
- zapobieganie wystąpieniu sytuacji kryzysowej oraz
- określenie rozwiązań na przetrwanie sytuacji kryzysowej, w przypadku jej ewentualnego wystąpienia.

W Pekao funkcjonuje scentralizowany system zarządzania ryzykiem płynności obejmujący bieżące zarządzanie płynnością i kontrolę pierwszego poziomu sprawowane przez odpowiedzialne jednostki, kontrolę drugiego poziomu dokonywaną przez dedykowaną jednostkę odpowiedzialną za zarządzanie ryzykiem oraz niezależny audyt.

Zarządzanie płynnością w Grupie Pekao prowadzone jest w horyzoncie:

- śróddziennym – dotyczącym przepływów realizowanych w ciągu dnia;
- krótkoterminowym – obejmującym system pomiaru płynności w horyzoncie do roku;
- długoterminowym – obejmującym okres powyżej jednego roku.

Ze względu na specyfikę stosowanych narzędzi i technik zarządzania ryzykiem płynności Grupa Pekao zarządza płynnością bieżącą i średnioterminową wspólnie z płynnością krótkoterminową.

Alior Bank

Polityka zarządzania ryzykiem płynności w Alior Banku polega na utrzymaniu pozycji płynnościowych tak, aby w każdym momencie możliwe było wypełnienie zobowiązań płatniczych za pomocą dostępnych środków w kasie, wpływów z transakcji o danej dacie zapadalności lub za pomocą sprzedaży zbywalnych aktywów, przy jednoczesnej minimalizacji kosztów utrzymania płynności.

Do zarządzania płynnością Alior Banku wykorzystuje się współczynniki i powiązane z nimi limity następujących rodzajów płynności:

- płynność płatnicza – zdolność do finansowania aktywów i terminowego wykonania zobowiązań w toku normalnej działalności lub w innych warunkach, które można przewidzieć, bez konieczności poniesienia straty. W ramach zarządzania płynnością płatniczą szczególny nacisk kładzie się na analizę płynności natychmiastowej oraz bieżącej (do 7 dni);
- płynność krótkoterminowa – zdolność wykonania wszystkich zobowiązań pieniężnych w terminie płatności przypadającym w okresie 30 kolejnych dni;
- płynność średnioterminowa – zdolność wykonania wszystkich zobowiązań w terminie zapadalności od 1 do 12 miesięcy;
- płynność długoterminowa – monitorowanie możliwości wykonania wszystkich zobowiązań pieniężnych w terminie płatności przypadającym w okresie dłuższym niż 12 miesięcy.

Ekspozycja na ryzyko

Wartość bilansowa instrumentów dłużnych wg daty wykupu na 31 grudnia 2018	do 1 roku	1 – 2 lat	2 – 3 lat	3 – 4 lat	4 – 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Należności od klientów z tytułu kredytów	53 823	18 022	13 302	14 537	12 512	69 858	182 054
Inwestycyjne (lokacyjne) instrumenty dłużne	16 429	8 028	11 300	15 091	9 231	35 546	95 625
Wyceniane w zamortyzowanym koszcie	9 485	2 497	2 717	5 005	5 540	19 990	45 234
Dłużne papiery wartościowe	3 629	2 253	2 663	3 803	4 411	17 893	34 652
Rządowe	2 032	1 765	2 218	3 245	3 429	14 812	27 501
Pozostałe	1 597	488	445	558	982	3 081	7 151
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	3 278	-	-	-	-	-	3 278
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	2 532	170	54	-	-	13	2 769
Pożyczki	46	74	-	1 202	1 129	2 084	4 535
Wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	5 923	4 600	5 952	7 791	2 471	11 478	38 215
Rządowe	1 413	4 002	2 581	7 006	1 666	9 499	26 167
Pozostałe	4 510	598	3 371	785	805	1 979	12 048
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	1 021	931	2 631	2 295	1 220	4 078	12 176
Rządowe	944	887	2 619	2 275	1 215	4 046	11 986
Pozostałe	77	44	12	20	5	32	190
Razem	70 252	26 050	24 602	29 628	21 743	105 404	277 679

Wartość bilansowa instrumentów dłużnych wg daty wykupu na 31 grudnia 2017	do 1 roku	1 – 2 lat	2 – 3 lat	3 – 4 lat	4 – 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Należności od klientów z tytułu kredytów	47 531	18 362	13 640	11 036	12 321	66 567	169 457
Inwestycyjne (lokacyjne) instrumenty dłużne	24 465	9 336	8 330	9 583	12 830	38 274	102 818
Utrzymywane do terminu wymagalności	229	1 350	1 087	1 243	4 604	12 724	21 237
Rządowe	139	1 271	1 081	1 200	4 600	12 715	21 006
Pozostałe	90	79	6	43	4	9	231
Dostępne do sprzedaży	19 457	5 260	2 632	3 756	4 803	11 947	47 855
Rządowe	6 269	5 010	2 519	3 424	4 571	11 856	33 649
Pozostałe	13 188	250	113	332	232	91	14 206
Wyceniane w wartości godziwej zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	22	272	771	1 554	444	1 640	4 703
Rządowe	20	272	770	1 549	417	1 636	4 664
Pozostałe	2	-	1	5	27	4	39
Przeznaczone do obrotu	263	780	1 587	1 917	1 110	3 319	8 976
Rządowe	240	764	1 482	1 903	1 094	3 216	8 699
Pozostałe	23	16	105	14	16	103	277
Pożyczki	4 494	1 674	2 253	1 113	1 869	8 644	20 047
Dłużne papiery wartościowe	1 882	1 601	1 389	982	1 563	6 206	13 623
Rządowe	-	1	-	-	-	-	1
Pozostałe	1 882	1 600	1 389	982	1 563	6 206	13 622
Pozostałe, w tym:	2 612	73	864	131	306	2 438	6 424
- transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	885	-	-	-	-	-	885
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1 625	23	76	110	-	7	1 841
- pożyczki	102	50	788	21	306	2 431	3 698
Razem	71 996	27 698	21 970	20 619	25 151	104 841	272 275

W poniższej tabeli zaprezentowano przyszłe niezdykontowane przepływy pieniężne z aktywów i zobowiązań według stanu na 31 grudnia 2018 roku.

Ryzyko płynności	Do 1 roku	1 – 2 lat	2 – 3 lat	3 – 4 lat	4 – 5 lat	5 – 10 lat	Powyżej 10 lat	Razem
Aktywa	103 494	31 994	27 926	28 309	22 599	58 494	59 863	332 679
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	13 195	142	103	85	74	274	3 258	17 131
Należności	4 955	1 192	26	7	29	1	180	6 390
Należności od klientów z tytułu kredytów	47 576	23 979	19 287	16 650	13 761	36 998	42 209	200 460
Dłużne papiery wartościowe	31 560	6 184	8 115	9 997	7 069	19 079	14 056	96 060
Pożyczki	298	331	254	1 510	1 562	2 093	160	6 208
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	3 278	-	-	-	-	-	-	3 278
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	2 632	166	141	60	104	49	-	3 152
Zobowiązania	(106 726)	(13 218)	(7 707)	(4 824)	(3 664)	(17 013)	(117 603)	(270 755)
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	(7 122)	(1 806)	(1 316)	(1 081)	(905)	(2 501)	(21 225)	(35 956)
Zobowiązania finansowe	(95 013)	(11 138)	(6 378)	(3 732)	(2 740)	(14 476)	(95 724)	(229 201)
Pozostałe zobowiązania	(4 591)	(274)	(13)	(11)	(19)	(36)	(654)	(5 598)
Luka	(3 232)	18 776	20 219	23 485	18 935	41 481	(57 740)	61 924

W poniższej tabeli zaprezentowano przyszłe niezdykontowane przepływy ze zobowiązań pozabilansowych banków (wg terminów umownych).

Udzielone zobowiązania pozabilansowe	do 1 miesiąca	1-3 miesiące	od 3 miesięcy do 1 roku	1 – 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Dotyczące finansowania	48 769	-	-	-	-	48 769
Gwarancyjne	7 702	-	-	-	-	7 702
Razem	56 471	-	-	-	-	56 471

7.5.4. Ryzyko operacyjne

Ryzyko operacyjne to możliwość poniesienia straty wynikającej z niewłaściwych lub błędnych procesów wewnętrznych, działań ludzi, funkcjonowania systemów lub ze zdarzeń zewnętrznych.

Celem zarządzania ryzykiem operacyjnym jest optymalizacja jego poziomu i efektywności operacyjnej w działalności Grupy PZU, prowadząca do ograniczenia strat i kosztów spowodowanych materializacją tego ryzyka oraz zapewnienie adekwatnych i efektywnych mechanizmów kontrolnych. Informacje na temat poziomu ryzyka operacyjnego są okresowo przedkładane właściwym organom wewnętrznym.

Identyfikacja ryzyka operacyjnego odbywa się w szczególności poprzez:

- gromadzenie i analizę informacji o incydentach ryzyka operacyjnego;
- samoocenę ryzyka operacyjnego;
- analizy scenariuszowe.

Ocena i pomiar ryzyka operacyjnego odbywa się poprzez:

- określanie skutków wystąpienia incydentów ryzyka operacyjnego;
- szacowanie skutków wystąpienia potencjalnych incydentów ryzyka operacyjnego.

Monitorowanie i kontrolowanie ryzyka operacyjnego realizowane jest głównie poprzez ustanowiony system wskaźników ryzyka operacyjnego umożliwiających ocenę zmian poziomu ryzyka operacyjnego w czasie oraz czynników mających wpływ na jego poziom w działalności.

Raportowanie polega na komunikacji o poziomie ryzyka operacyjnego, efektach monitorowania i kontrolowania różnym poziomom decyzyjnym. Częstotliwość poszczególnych raportów oraz zakres informacji są dostosowane do potrzeb informacyjnych na poszczególnych poziomach decyzyjnych.

Działania zarządcze w ramach reakcji na zidentyfikowane i ocenione ryzyko operacyjne polegają w szczególności na:

- podjęciu działań mających na celu minimalizację ryzyka, między innymi poprzez wzmocnienie systemu kontroli wewnętrznej;
- transferze ryzyka – w szczególności za pomocą zawarcia umowy ubezpieczenia;
- unikaniu ryzyka poprzez niepodejmowanie lub wycofanie się z określonej działalności biznesowej w przypadku stwierdzenia zbyt wysokiego ryzyka operacyjnego, którego koszty ograniczenia są nieoptymalne;
- akceptacji ryzyka – aprobatę konsekwencji wynikających z ewentualnej materializacji ryzyka operacyjnego, jeśli nie zagraża ono przekroczeniem poziomu tolerancji na ryzyko operacyjne.

7.5.5. Ryzyko braku zgodności

Ryzyko braku zgodności (ang. *compliance*) to ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się przez spółki Grupy PZU, ich pracowników lub podmioty działające w ich imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych standardów postępowania, w tym norm etycznych.

Na podstawie regulacji wewnętrznych wprowadzono podział kompetencji w ramach systemowego i bieżącego zarządzania ryzykiem braku zgodności.

Zarządzanie systemowe polega w szczególności na formułowaniu rozwiązań dotyczących realizacji zasad zarządzania ryzykiem braku zgodności, monitorowaniu procesu zarządzania tym ryzykiem oraz promowaniu i monitorowaniu przestrzegania regulacji wewnętrznych oraz przyjętych standardów postępowania w zakresie zgodności.

Bieżące zarządzanie ryzykiem braku zgodności to identyfikacja, ocena i pomiar oraz dostosowanie do wymogów regulacyjnych.

7.5.6. Ryzyko modeli

Ryzyko modeli to ryzyko poniesienia straty finansowej, błędnego oszacowania danych raportowanych do organu nadzoru, podjęcia błędnych decyzji lub utraty reputacji z powodu błędów w opracowaniu, wdrożeniu lub stosowaniu modeli. W 2018 roku zaklasyfikowano ryzyko modeli jako ryzyko istotne i rozpoczęto formalny proces jego identyfikacji i pomiaru. Proces ten jest obecnie wdrażany w PZU i PZU Życie i ma na celu zapewnienie wysokiej jakości stosowanych praktyk dotyczących zarządzania tym ryzykiem.

W podmiotach sektora bankowego, z uwagi na wysoką istotność ryzyka modeli, zarządzanie tym rodzajem ryzyka zostało wdrożone w ubiegłych latach w ramach dostosowania do wymogów rekomendacji W wydanej przez KNF. Oba banki określiły standardy procesu zarządzania ryzykiem modeli, w tym zasady budowy modeli oraz oceny jakości ich działania, przy zapewnieniu właściwych rozwiązań w ramach ładu korporacyjnego.

8. Zarządzanie kapitałem własnym

3 października 2016 roku Rada Nadzorcza PZU podjęła uchwałę w sprawie zatwierdzenia polityki kapitałowej i dywidendowej Grupy PZU na lata 2016 – 2020 („Polityka”).

Zgodnie z Polityką Grupa PZU dąży do:

- efektywnego zarządzania kapitałem poprzez optymalizację wykorzystania kapitału z perspektywy Grupy PZU;
- maksymalizacji stopy zwrotu z kapitału dla akcjonariuszy podmiotu dominującego w szczególności przy zachowaniu poziomu bezpieczeństwa i utrzymaniu zasobów kapitałowych na cele strategicznego rozwoju poprzez akwizycje;
- zapewnienia wystarczających środków finansowych na pokrycie zobowiązań Grupy PZU wobec klientów.

Polityka zarządzania kapitałem opiera się na następujących zasadach:

- zarządzanie kapitałem (w tym kapitałem nadwyżkowym) Grupy PZU na poziomie PZU jako podmiotu dominującego;
- utrzymanie docelowych współczynników wypłacalności na poziomie 200% dla Grupy PZU, PZU oraz PZU Życie (wg. Wypłacalność II);
- utrzymanie wskaźnika dźwigni finansowej Grupy PZU na poziomie nie wyższym niż 0,35;
- zapewnienie środków na rozwój i akwizycje w najbliższych latach;
- brak emisji akcji przez PZU w okresie obowiązywania Polityki.

Polityka dywidendowa Grupy PZU i PZU zakłada, że:

- wysokość dywidendy proponowanej przez Zarząd PZU za dany rok obrotowy, ustalana jest w oparciu o skonsolidowany wynik finansowy Grupy PZU przypisany jednostce dominującej, przy czym:
 - nie więcej niż 20% powiększy zyski zatrzymane (kapitał zapasowy) na cele związane z rozwojem organicznym i innowacjami oraz realizacją inicjatyw wzrostowych;
 - nie mniej niż 50% podlega wypłacie w ramach rocznej dywidendy;
 - pozostała część zostanie wypłacona w ramach rocznej dywidendy lub powiększy zyski zatrzymane (kapitał zapasowy) w przypadku realizacji w danym roku istotnych nakładów związanych z realizacją założeń Strategii Grupy PZU, w tym w szczególności w ramach transakcji fuzji i przejęć;

z zastrzeżeniem punktów poniżej;

- zgodnie z planami Zarządu PZU oraz własną oceną ryzyk i wypłacalności podmiotu dominującego środki własne podmiotu dominującego oraz Grupy PZU po deklaracji lub wypłacie dywidendy, pozostają na poziomie, który zapewnia spełnienie warunków określonych w polityce kapitałowej;
- przy określeniu dywidendy uwzględniane są rekomendacje organu nadzoru w zakresie dywidendy.

Zewnętrzne wymogi kapitałowe

Zgodnie z ustawą o działalności ubezpieczeniowej, kalkulację wymogu kapitałowego oparto o ryzyka rynkowe, aktuarialne (ubezpieczeniowe), niewypłacalności kontrahenta, katastroficzne i operacyjne. Aktywa, zobowiązania, a w konsekwencji środki własne, stanowiące pokrycie wymogu kapitałowego wycenia się w wartości godziwej. Wymóg kapitałowy kalkulowany jest zgodnie z formułą standardową na poziomie całej Grupy PZU.

Na podstawie art. 412 ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej Grupa PZU zobowiązana jest sporządzać i ujawniać roczne sprawozdanie na temat wypłacalności i kondycji finansowej na poziomie grupy, zgodnie z zasadami Wypłacalność II. Sprawozdanie za rok 2017, opublikowane 14 czerwca 2018 roku dostępne jest na stronie <https://www.pzu.pl/relacje-inwestorskie/informacje-finansowe>. Dla sprawozdania za rok 2018 termin publikacji przypada nie później niż 22 tygodnie od końca roku, tj. w praktyce do 3 czerwca 2019 roku. Zgodnie z art. 290 ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej sprawozdanie o wypłacalności i kondycji finansowej zakładu ubezpieczeń podlega badaniu przez firmę audytorską.

Niezależnie od powyższego, niektóre jednostki Grupy PZU zobowiązane są do przestrzegania własnych wymogów kapitałowych, nałożonych właściwymi regulacjami prawnymi.

Współczynnik wypłacalności Grupy PZU na 31 grudnia 2017 roku, opublikowany w sprawozdaniu na temat wypłacalności i kondycji finansowej Grupy PZU za 2017 rok wyniósł 207,52%. W 2018 roku raportowany do KNF i niepodlegający badaniu przez firmę audytorską współczynnik wypłacalności (zarówno jednostkowy, jak i skonsolidowany) na koniec każdego kwartału utrzymywał się powyżej poziomu 200% (na koniec III kwartału współczynnik dla Grupy PZU wyniósł 244,73%). Na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego wyliczenie współczynnika wypłacalności na 31 grudnia 2018 nie jest jeszcze dostępne.

Szacunkowe dane według stanu na 31 grudnia 2018 roku, dostępne na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego i niezbadane przez firmę audytorską, wskazują że Grupa PZU spełnia nakładane na nią wymogi kapitałowe i posiada znaczną nadwyżkę środków własnych ponad wymóg kapitałowy.

Utrzymywane poziomy współczynnika wypłacalności są zgodne z założonymi w polityce kapitałowej Grupy PZU.

9. Wartość godziwa

9.1 Opis technik wyceny

9.1.1. Dłużne papiery wartościowe i pożyczki

Wartości godziwe dłużnych papierów wartościowych określa się na podstawie dostępnych publicznie kwotowań na aktywnym rynku lub wycen publikowanych przez autoryzowany serwis informacyjny, a w przypadku ich braku – przy wykorzystaniu modeli wyceny odnoszonych do publikowanych notowań instrumentów finansowych, stóp procentowych i indeksów giełdowych.

Grupa PZU dokonuje wewnętrznej weryfikacji wycen publikowanych przez autoryzowany serwis informacyjny, porównując je z dostępnymi wycenami z innych źródeł, opierających się na danych obserwowalnych na rynku.

Wartość godziwą pożyczek oraz dłużnych papierów wartościowych, dla których nie istnieje aktywny rynek, wyznacza się metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych. Współczynniki dyskontowe określa się w oparciu o krzywą rentowności papierów rządowych przesuniętą o *spread* kredytowy. Jest on wyliczany na dzień najnowszej emisji w stosunku do ceny emisyjnej i powoduje równoległe przesunięcie krzywej rentowności papierów rządowych o stałą wartość na całej jej długości lub jako różnica pomiędzy rentownościami notowanych dłużnych papierów wartościowych emitentów o podobnym ratingu i działających w podobnych branżach a rentownością obligacji rządowych (w przypadku papierów denominowanych w euro są to obligacje rządu Niemiec) przemnożona przez współczynnik ustalany na dzień emisji, uwzględniający w krzywej dyskontowej ryzyko specyficzne danego emitenta.

9.1.2. Kapitałowe aktywa finansowe

Wartości godziwe kapitałowych aktywów finansowych określa się na podstawie dostępnych publicznie kwotowań na aktywnym rynku.

Wartości godziwe jednostek uczestnictwa i certyfikatów inwestycyjnych funduszy inwestycyjnych określa się według wartości jednostki uczestnictwa i certyfikatów inwestycyjnych publikowanych przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych. Wycena ta odzwierciedla udział Grupy PZU w aktywach netto tych funduszy.

9.1.3. Instrumenty pochodne

Dla instrumentów pochodnych notowanych na aktywnym rynku za wartość godziwą przyjmuje się cenę zamknięcia notowań na dzień bilansowy.

Wartość godziwa instrumentów pochodnych nienotowanych na aktywnym rynku, w tym kontraktów terminowych (ang. *forward*) oraz kontraktów zamiany oprocentowania typu IRS (ang. *interest rate swap*) określana jest metodą zdyskontowanych przyszłych przepływów pieniężnych. Do dyskontowania przepływów pieniężnych używane są stawki z krzywych OIS (ang. *overnight indexed swaps*) uwzględniających walutę, w której denominowany jest depozyt zabezpieczający dla danego instrumentu.

Wartość godziwa opcji związanych z lokatami strukturyzowanymi określana jest na podstawie wycen podawanych przez wystawców tych opcji, z uwzględnieniem weryfikacji tych wycen przeprowadzanej przez Grupę PZU, w oparciu o posiadane własne modele wyceny.

9.1.4. Należności od klientów z tytułu kredytów

W celu ustalenia zmiany wartości godziwej należności od klientów (z pominięciem kredytów w rachunku bieżącym) marże osiąmane na nowo udzielonych kredytach (w miesiącu poprzedzającym datę, na którą sporządza się skonsolidowane sprawozdanie finansowe) porównuje się z marżami na całym portfelu kredytowym. Jeśli marże na nowo przyznawanych

kredytach są wyższe niż marże na dotychczasowym portfelu, wartość godziwa portfela kredytów jest niższa od jego wartości bilansowej.

Należności od klientów z tytułu kredytów zostały zaklasyfikowane w całości do poziomu 3 hierarchii wartości godziwej ze względu na fakt zastosowania modelu wyceny z istotnymi nieobserwowanymi danymi wejściowymi, czyli bieżącymi marżami osiąganymi na nowo udzielanych kredytach.

9.1.5. Nieruchomości wyceniane w wartości godziwej

W zależności od charakteru danej nieruchomości, wartość godziwą określa się za pomocą metody porównawczej, dochodowej lub pozostałościowej.

Metodą porównawczą wycenia się wolne grunty pod zabudowę i niektóre mniejsze i mniej wartościowe budynki (takie jak lokale mieszkalne, garaże itp.). Metoda porównawcza zakłada ustalenie wartości godziwej poprzez odniesienie do obserwowalnych cen rynkowych, z uwzględnieniem współczynników korygujących. Współczynniki korygujące uwzględniają przykładowo takie czynniki jak upływ czasu i trend zmian cen rynkowych, lokalizacja, ekspozycja, przeznaczenie w planie zagospodarowania przestrzennego, dostępność komunikacyjna i dojazd, powierzchnia, sąsiedztwo (w tym położenie względem atrakcyjnych obiektów), możliwości inwestycyjne, warunki fizyczne, forma władania itp.

Metoda dochodowa zakłada oszacowanie wartości godziwej nieruchomości na podstawie zdyskontowanej wartości przepływów pieniężnych. W kalkulacji uwzględnia się takie zmienne jak stopa kapitalizacji, poziom czynszów, poziom kosztów eksploatacyjnych, rezerwa z tytułu pustostanów, straty z tytułu zwolnień w płatnościach czynszu i zaległości czynszowych itp. Poziom zmiennych opisanych powyżej różni się w zależności od charakteru i przeznaczenia wycenianej nieruchomości (powierzchnia biurowa, powierzchnia handlowa, powierzchnia logistyczno-magazynowa), jej nowoczesności oraz lokalizacji (dojazd, odległość od centrum, dostępność, ekspozycja itp.), a także parametrów właściwych dla danego rynku lokalnego (m.in. stopy kapitalizacji, stawki czynszu, koszty eksploatacji).

Metodę pozostałościową stosuje się do określenia wartości rynkowej jeżeli nieruchomość ma być objęta pracami budowlanymi. Wartość godziwą nieruchomości określa się jako różnicę wartości nieruchomości po wykonaniu robót budowlanych oraz przeciętnych wartości kosztów tych robót, z uwzględnieniem zysków uzyskiwanych na rynku podobnych nieruchomości.

Nieruchomości wykazywane w wartości godziwej wyceniają licencjonowani rzeczoznawcy majątkowi. Akceptacja każdej z takich wycen jest dodatkowo poprzedzona przeglądem przez pracowników jednostek Grupy PZU w celu eliminacji potencjalnych omyłek i niespójności. Powstające ewentualne wątpliwości wyjaśniane są na bieżąco.

Nieruchomości inwestycyjne wycenia się zgodnie z poniższymi zasadami:

- nieruchomości posiadane przez fundusze inwestycyjne zależne od PZU – wyceniane co 6 miesięcy – na dni kończące każde półrocze i rok obrotowy;
- nieruchomości inwestycyjne posiadane przez spółki Grupy PZU – najbardziej wartościowe pozycje wyceniane są w przypadku stwierdzenia przesłanek o możliwej istotnej zmianie wartości (przeważnie z częstotliwością roczną). Bez względu na wartość, każda nieruchomość inwestycyjna jest wyceniana nie rzadziej niż raz na 5 lat;
- nieruchomości przeznaczone do sprzedaży – wyceniane przed rozpoczęciem ich aktywnej ekspozycji na rynku, zgodnie z wymogami MSSF 5.

9.1.6. Zobowiązania finansowe

9.1.6.1. Zobowiązania z tytułu depozytów

Ze względu na fakt, że depozyty przyjmuje się w ramach bieżącej działalności na bazie dziennej, a więc ich warunki są zbliżone do aktualnych warunków rynkowych identycznych transakcji, a czas do zapadalności tych pozycji jest krótki, uznaje się, że dla zobowiązań wobec klientów o zapadalności do 1 roku wartość godziwa nie odbiega istotnie od wartości bilansowej.

9.1.6.2. Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych oraz zobowiązania podporządkowane

Wartość godziwą zobowiązań z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych, w tym zobowiązań podporządkowanych, wyznacza się jako wartość bieżącą oczekiwanych płatności w oparciu o bieżące krzywe procentowe oraz bieżący *spread* kredytowy.

9.1.6.3. Zobowiązania z tytułu kontraktów inwestycyjnych na rachunek i ryzyko klienta

Zobowiązania z tytułu kontraktów inwestycyjnych na rachunek i ryzyko klienta wyceniane są zgodnie z wartością godziwą aktywów stanowiących pokrycie zobowiązań funduszu kapitałowego powiązanego z danym kontraktem inwestycyjnym.

9.1.6.4. Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych

Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych wyceniane są zgodnie z wartością godziwą składników majątku funduszu inwestycyjnego (wg udziału w aktywach netto funduszu inwestycyjnego).

9.1.6.5. Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych

Zobowiązania z tytułu papierów wartościowych pożyczonych w celu dokonania krótkiej sprzedaży wyceniane są w wartości godziwej pożyczonych papierów.

9.2 Hierarchia wartości godziwej

W oparciu o dane wejściowe wykorzystywane przy ustalaniu wartości godziwej, poszczególne składniki aktywów i zobowiązań, dla których zaprezentowano wartość godziwą, klasyfikowane są do następujących poziomów:

- Poziom I – aktywa i zobowiązania wyceniane na bazie cen notowanych (nieskorygowanych) z aktywnych rynków dla identycznych aktywów i zobowiązań. Do tego poziomu zaklasyfikowano:
 - płynne notowane dłużne papiery wartościowe;
 - akcje i certyfikaty inwestycyjne notowane na giełdach;
 - instrumenty pochodne notowane na giełdach.
- Poziom II – aktywa i zobowiązania, których wycena opiera się na danych wejściowych innych niż ceny notowane zaliczane do Poziomu I, które są obserwowalne na rynku w sposób bezpośredni (jako ceny) lub pośredni (bazujący na cenach). Do tego poziomu zaklasyfikowano:
 - notowane dłużne papiery wartościowe wyceniane na podstawie wycen publikowanych przez autoryzowany serwis informacyjny;
 - instrumenty pochodne – m. in. FX Swap, FX Forward, IRS, CIRS, FRA;
 - jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych;
 - nieruchomości inwestycyjne lub nieruchomości przeznaczone do sprzedaży, wycenione przy zastosowaniu metody porównawczej, obejmujące wolne grunty pod zabudowę i niektóre mniejsze i mniej wartościowe budynki (w tym lokale mieszkalne, garaże itp.);
 - zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych;
 - kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta.

- Poziom III – aktywa, których wycena opiera się na danych wejściowych niemożliwych do zaobserwowania na rynkach (dane wejściowe nieobserwowalne). Do tego poziomu zaklasyfikowano:
 - nienotowane dłużne papiery wartościowe oraz nie płynne notowane dłużne papiery wartościowe (w tym nieskarbowe papiery dłużne emitowane przez inne podmioty finansowe, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty niefinansowe), wyceniane modelami opartymi na zdyskontowanych przepływach pieniężnych;
 - nieruchomości inwestycyjne lub nieruchomości przeznaczone do sprzedaży, wycenione przy zastosowaniu metody dochodowej lub metody pozostałościowej;
 - należności od klientów z tytułu kredytów oraz zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów;
 - opcje wbudowane w certyfikaty depozytowe wyemitowane przez spółki Grupy PZU oraz opcje zawarte na rynku międzybankowym w celu zabezpieczenia pozycji z tytułu opcji wbudowanych.

W sytuacji gdy do wyceny składnika aktywów lub zobowiązań używane są dane wejściowe klasyfikowane do różnych poziomów hierarchii wartości godziwej, wyceniany składnik przypisuje się do najniższego poziomu, z którego pochodzą dane wejściowe, mające istotny wpływ na całość wyceny.

Na wartość wyceny zakwalifikowanych do poziomu III składników aktywów lub zobowiązań istotny wpływ mają dane wejściowe nieobserwowalne.

Wyceniane aktywa	Dane nieobserwowalne	Charakterystyka	Wpływ na wycenę
Należności od klientów z tytułu kredytów	Marża płynności oraz bieżąca marża ze sprzedaży danej grupy produktowej	Wartości godziwe szacuje się przy zastosowaniu technik wyceny z uwzględnieniem założenia, iż na moment udzielenia kredytu wartość godziwa równa jest wartości bilansowej. Wartość godziwa kredytów bez rozpoznanej utraty wartości jest równa sumie przyszłych oczekiwanych przepływów gotówkowych zdyskontowanych na daną datę bilansową pomniejszonych o oczekiwaną stratę kredytową. Stopa dyskontująca przepływy jest odpowiednią stopą rynkową wolną od ryzyka powiększoną o marżę płynności oraz bieżącą marżę ze sprzedaży dla danej grupy produktowej kredytu. Marża wyznaczana jest w podziale na grupy produktowe i termin do zapadalności. Dla celów szacowania wartości godziwej kredytów walutowych wykorzystywana jest marża płynności dla kredytów w złotych skorygowana o kwotowania transakcji fx swap i basis-swap. Wartość godziwa kredytów o rozpoznanej utracie wartości jest równa sumie przyszłych oczekiwanych odzysków zdyskontowanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej ponieważ średnie oczekiwane odzyski uwzględniają w pełni element ryzyka kredytowego. W przypadku kredytów nieposiadających harmonogramu spłat (kredyty w rachunku bieżącym, overdrafty oraz karty kredytowe) przyjmuje się, że wartość godziwa równa jest wartości bilansowej.	Korelacja ujemna
Zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów	Marża ze sprzedaży	Wartości godziwe szacuje się przy zastosowaniu technik wyceny z uwzględnieniem założenia, iż na moment przyjęcia depozytu wartość godziwa równa jest wartości bilansowej. Wartość godziwa depozytów terminowych jest równa sumie przyszłych oczekiwanych przepływów gotówkowych zdyskontowanych na daną datę bilansową. Stopa dyskontująca przepływy jest odpowiednią stopą rynkową wolną od ryzyka powiększoną o marżę ze sprzedaży. Marża wyznaczana jest na podstawie depozytów przyjętych w ostatnim kwartale w podziale na grupy produktowe i termin do zapadalności. W przypadku depozytów krótkoterminowych (depozytów bieżących, overnight oraz w rachunku oszczędnościowym) za wartość godziwą przyjęto wartość bilansową.	Korelacja ujemna
Opcje wbudowane w certyfikaty depozytowe wyemitowane przez spółki Grupy PZU oraz opcje zawarte na rynku międzybankowym w celu zabezpieczenia pozycji z tytułu opcji wbudowanych	Parametry modelu	Instrumentami wbudowanymi są proste opcje (plain vanilla) oraz opcje egzotyczne na pojedyncze akcje, indeksy, towary oraz inne wskaźniki rynkowe, w tym indeksy stóp procentowych oraz kursy walutowe i ich koszyki. Wszystkie wydzielone opcje są na bieżąco domykane na rynku międzybankowym. Opcje walutowe wyceniane są w oparciu o model wyceny opcji Garmana-Kohlhagena (a w przypadku opcji barierowych i azjatyckich w oparciu o tzw. rozszerzony model Garmana-Kohlhagena). Opcje egzotyczne wbudowane w umowy depozytowe i ich domknięcia są wyceniane przy pomocy techniki Monte-Carlo przy założeniu modelu geometrycznego ruchu Browna dla czynników ryzyka.	

Wyceniane aktywa	Dane nieobserwowalne	Charakterystyka	Wpływ na wycenę
Niepłynne obligacje i pożyczki	Spready kredytowe	Spready obserwuje się na wszystkich obligacjach (ich seriach) lub pożyczkach tego samego emitenta lub emitenta o podobnej charakterystyce. Te <i>spready</i> obserwowane są w dniach emisji nowych serii obligacji, dniach zawierania nowych umów pożyczek oraz w dniach transakcji rynkowych, których przedmiotem są wierzycelności wynikające z tych obligacji i pożyczek.	Korelacja ujemna
Nieruchomości inwestycyjne oraz nieruchomości przeznaczone do sprzedaży	Stopa kapitalizacji	Stopę kapitalizacji ustala się na podstawie analizy stóp zwrotu osiągniętych w transakcjach dla podobnych nieruchomości.	Korelacja ujemna
	Koszty budowy	Wartość kosztów budowy określa się na podstawie rynkowych kosztów budowy pomniejszych o koszty poniesione na dzień wyceny.	Korelacja dodatnia
Instrumenty pochodne	Miesięczna stawka czynszu za 1m ² odpowiedniego rodzaju powierzchni lub za jedno miejsce parkingowe	Stawki czynszu obserwuje się dla podobnych nieruchomości, podobnej jakości, w podobnych lokalizacjach oraz zbliżonej wielkości wynajmowanej powierzchni.	Korelacja dodatnia
	Parametry modelu	Opcje walutowe wyceniane są w oparciu o model wyceny opcji Garmana-Kohlhagena (a w przypadku opcji barierowych i azjatyckich w oparciu o tzw. rozszerzony model Garmana-Kohlhagena). Opcje egzotyczne wbudowane w umowy depozytowe i ich domknięcia są wyceniane przy pomocy techniki Monte-Carlo przy założeniu modelu geometrycznego ruchu Browna dla czynników ryzyka.	
Emisje własne oraz pożyczki podporządkowane	Spread emisji ponad krzywą rynkową	W przypadku zastosowania do wyceny historycznego spreadu emisji ponad krzywą rynkową, emisje takie klasyfikuje się do poziomu III hierarchii wartości godziwej.	Korelacja ujemna
Instrumenty kapitałowe nienotowane na aktywnym rynku		Kwotowania serwisów finansowych	

9.2.1. Aktywa i zobowiązania wyceniane w wartości godziwej

Aktywa i zobowiązania wyceniane w wartości godziwej	31 grudnia 2018				31 grudnia 2017 (dane przekształcone)			
	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem
Aktywa								
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	22 200	9 329	7 208	38 737	nd.	nd.	nd.	nd.
Instrumenty kapitałowe	309	1	212	522	nd.	nd.	nd.	nd.
Dłużne papiery wartościowe	21 891	9 328	6 996	38 215	nd.	nd.	nd.	nd.
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	12 758	4 684	252	17 694	nd.	nd.	nd.	nd.
Instrumenty kapitałowe	1 105	-	115	1 220	nd.	nd.	nd.	nd.
Jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne	102	4 182	14	4 298	nd.	nd.	nd.	nd.
Dłużne papiery wartościowe	11 551	502	123	12 176	nd.	nd.	nd.	nd.
Należności od klientów z tytułu kredytów	-	-	1 814	1 814	nd.	nd.	nd.	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	-	-	1 511	1 511	nd.	nd.	nd.	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	-	-	303	303	nd.	nd.	nd.	nd.
Pochodne instrumenty finansowe	35	2 384	68	2 487	29	2 222	100	2 351
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	nd.	nd.	nd.	nd.	30 027	17 081	1 411	48 519
Instrumenty kapitałowe	nd.	nd.	nd.	nd.	210	156	298	664
Dłużne papiery wartościowe	nd.	nd.	nd.	nd.	29 817	16 925	1 113	47 855
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	nd.	nd.	nd.	nd.	6 143	464	43	6 650
Instrumenty kapitałowe	nd.	nd.	nd.	nd.	1 802	127	18	1 947
Dłużne papiery wartościowe	nd.	nd.	nd.	nd.	4 341	337	25	4 703
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - przeznaczone do obrotu	nd.	nd.	nd.	nd.	7 363	6 133	97	13 593
Instrumenty kapitałowe	nd.	nd.	nd.	nd.	526	4 091	-	4 617
Dłużne papiery wartościowe	nd.	nd.	nd.	nd.	6 837	2 042	97	8 976
Nieruchomości inwestycyjne	-	141	1 556	1 697	-	151	2 204	2 355
Zobowiązania								
Instrumenty pochodne	34	3 295	36	3 365	22	3 400	52	3 474
Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	-	266	-	266	-	420	-	420
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (<i>unit-linked</i>)	-	266	-	266	-	312	-	312
Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż)	120	-	-	120	737	13	-	750

Zmiana stanu aktywów i zobowiązań zaklasyfikowanych do Poziomu III hierarchii wartości godziwej w roku zakończonym 31 grudnia 2018	Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody		Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy			Instrumenty pochodne - aktywa	Instrumenty pochodne - zobowiązania	Należności od klientów z tytułu kredytów wyceniane w wartości godziwej		Nieruchomości inwestycyjne
	Kapitałowe	Dłużne	Kapitałowe	Certyfikaty inwestycyjne	Dłużne			przez inne całkowite dochody	przez wynik finansowy	
Stan na początek okresu – klasyfikacja na moment zastosowania MSSF9	221	4 855	95	-	163	100	52	1 556	365	2 204
Nabycie / otwarcie pozycji	-	3 034	-	14	727	16	10	409	3	139
Reklasyfikacje z poziomu I	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Reklasyfikacje z poziomu II	-	190 ¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	3
Reklasyfikacje z nieruchomości własnych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Zyski lub straty ujęte w rachunku zysków i strat w pozycji:	-	49	14	-	3	(30)	(9)	29	3	48
- przychody netto z inwestycji	-	49	-	-	-	-	-	29	-	-
- wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i nieruchomości	-	-	(2)	-	-	(3)	-	-	-	-
- zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych do wartości godziwej	-	-	16	-	3	(27)	(9)	-	3	48
Zyski lub straty ujęte w innych całkowitych dochodach	(9)	(12)	-	-	-	-	-	31	-	-
Sprzedaż i rozliczenia	-	(1 056)	-	-	(756)	(18)	(17)	(514)	(68)	(11)
Reklasyfikacje do aktywów przeznaczonych do sprzedaży	-	-	-	-	-	-	-	-	-	(831)
Reklasyfikacje do poziomu II	-	(64)	-	-	(14)	-	-	-	-	-
Różnice kursowe	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Stan na koniec okresu	212	6 996	115	14	123	68	36	1 511	303	1 556

¹⁾ Do poziomu III przeklasyfikowano obligacje korporacyjne i samorządowe, dla których istotny wpływ na wycenę wywiera parametr implikowany z danych historycznych (spread kredytowy) wykorzystywany w modelu wyceny.

Zmiana stanu aktywów i zobowiązań zaklasyfikowanych do Poziomu III hierarchii wartości godziwej w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe dostępne do sprzedaży		Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania		Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - przeznaczone do obrotu - Dłużne	Instrumenty pochodne - aktywa	Instrumenty pochodne - zobowiązania	Nieruchomości inwestycyjne
	Kapitałowe	Dłużne	Kapitałowe	Dłużne				
Stan na początek okresu	38	614	17	25	135	53	26	1 589
Nabycie / otwarcie pozycji	6	-	21	-	290	32	23	63
Reklasyfikacje z poziomu II	-	662 ¹⁾	-	-	4	-	-	-
Reklasyfikacje z nieruchomości własnych i przeznaczonych do sprzedaży	-	-	-	-	-	-	-	830
Zyski lub straty ujęte w rachunku zysków i strat w pozycji:	-	31	2	2	3	37	19	(102)
- przychody netto z inwestycji	-	31	5	-	-	(1)	-	-
- zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych do wartości godziwej	-	-	(3)	2	3	38	19	(102)
Zyski lub straty ujęte w innych całkowitych dochodach	9	(26)	-	-	-	-	-	-
Sprzedaż i rozliczenia	-	(437)	(22)	(2)	(380)	(22)	(16)	(4)
Reklasyfikacje do nieruchomości własnych i przeznaczonych do sprzedaży	-	-	-	-	-	-	-	(196)
Różnice kursowe z przeliczenia	(1)	-	-	-	-	-	-	-
Zmiana składu grupy	246	252	-	-	45	-	-	24
Pozostałe	-	17	-	-	-	-	-	-
Stan na koniec okresu	298	1 113	18	25	97	100	52	2 204

¹⁾ Do poziomu III przeklasyfikowano obligacje samorządowe, dla których istotny wpływ na wycenę wywiera parametr implikowany z danych historycznych (spread kredytowy) wykorzystywany w modelu wyceny.

9.2.1.1. Zmiany sposobu (metody) ustalania wartości godziwej instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej

Zarówno w 2018, jak i w 2017 roku nie dokonywano zmian sposobu (metody) ustalania wartości godziwej instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej, których wartość byłaby istotna z punktu widzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

9.2.1.2. Nieruchomości inwestycyjne zakwalifikowane do Poziomu III wartości godziwej

Nieruchomości inwestycyjne zaklasyfikowane do poziomu III	Rodzaj powierzchni	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017 (przekształcone)		
		Wartość bilansowa	Czynsze uwzględnione w wycenie	Stopy kapitalizacji uwzględnione w wycenie	Wartość bilansowa	Czynsze uwzględnione w wycenie	Stopy kapitalizacji uwzględnione w wycenie
Nieruchomości biurowe	Biurowa Parking	651	12,00 – 14,25 EUR 40,00 – 73,00 EUR	5,95% - 7,75%	710	8,00 – 19,18 EUR 35,00 – 119,88 EUR	6,60% - 7,55%
Nieruchomości handlowe	Handlowa	-	-	-	102	w zależności od wielkości wynajmowanej powierzchni	7,40% - 8,70%
Nieruchomości magazynowe	Biurowa Magazynowa	889	6,48 – 9,15 EUR 3,00 – 4,04 EUR	6,00% - 6,90%	1 365	6,50 – 9,00 EUR 2,40 – 3,60 EUR	6,00% - 7,80%
Pozostałe		16			27		
Razem		1 556			2 204		

9.2.2. Aktywa i zobowiązania niewyceniane w wartości godziwej

Wartość godziwa aktywów i zobowiązań, dla których jest ona tylko ujawniana	31 grudnia 2018				31 grudnia 2017 (przekształcone)			
	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem
Aktywa								
Jednostki wyceniane metodą praw własności – EMC	-	-	14	14	-	-	20	20
Należności od klientów z tytułu kredytów wyceniane w zamortyzowanym koszcie	-	-	180 507	180 507	-	-	169 393	169 393
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	24 251	2 301	21 541	48 093	17 632	9 849	16 164	43 645
Wyceniane w zamortyzowanym koszcie	24 251	2 301	21 541	48 093	nd.	nd.	nd.	nd.
Dłużne papiery wartościowe	24 251	1 239	11 900	37 390	nd.	nd.	nd.	nd.
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	-	126	3 153	3 279	nd.	nd.	nd.	nd.
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	-	936	1 830	2 766	nd.	nd.	nd.	nd.
Pożyczki	-	-	4 658	4 658	nd.	nd.	nd.	nd.
Utrzymywane do terminu wymagalności	nd.	nd.	nd.	nd.	17 631	305	5 582	23 518
Pożyczki	nd.	nd.	nd.	nd.	1	9 544	10 582	20 127
Dłużne papiery wartościowe klasyfikowane do portfela pożyczek	nd.	nd.	nd.	nd.	1	8 153	5 500	13 654
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	nd.	nd.	nd.	nd.	-	553	333	886
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	nd.	nd.	nd.	nd.	-	838	1 005	1 843
Pożyczki	nd.	nd.	nd.	nd.	-	-	3 744	3 744

Wartość godziwa aktywów i zobowiązań, dla których jest ona tylko ujawniana	31 grudnia 2018				31 grudnia 2017			
	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Razem
Zobowiązania								
Zobowiązania wobec banków	-	781	5 280	6 061	-	1 161	4 092	5 253
Zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów	-	-	207 668	207 668	-	-	201 605	201 605
Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych ¹⁾	-	5 295	6 800	12 095	-	2 808	6 627	9 435
Zobowiązania podporządkowane ¹⁾	-	2 013	4 043	6 056	-	1 257	4 108	5 365
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu	-	540	-	540	-	1 167	-	1 167

¹⁾ Do poziomu II zaklasyfikowano te zobowiązania, na wycenę których nieobserwowalne parametry nie miały istotnego wpływu. Przede wszystkim są to zobowiązania z tytułu obligacji emitowanych przez Pekao.

9.3 Przesunięcia pomiędzy poziomami hierarchii wartości godziwej

W przypadku zmiany sposobu wyceny aktywów lub zobowiązań, wynikających np. z utraty (lub uzyskania) dostępności notowań obserwowanych na aktywnym rynku przenosi się takie aktywa lub zobowiązania pomiędzy Poziomami I i II.

Składniki aktywów lub zobowiązań są przenoszone pomiędzy poziomami II i III (odpowiednio między poziomami III i II) gdy:

- następuje zmiana modelu wyceny będąca efektem zastosowania nowych czynników nieobserwowalnych (odpowiednio obserwowalnych) lub
- dotychczas stosowane czynniki, których wpływ na wycenę jest istotny przestają być (odpowiednio stają się) obserwowalne na aktywnym rynku.

Przeniesienia pomiędzy poziomami hierarchii wartości godziwej dokonywane są na koniec każdego kwartału wg wartości na ten dzień.

W 2018 roku dokonano następujących przeniesień aktywów pomiędzy poziomami wartości godziwej:

- z poziomu II do poziomu I przeniesiono obligacje skarbowe, dla której dostępne były kwotowania na aktywnym rynku;
- z poziomu III do poziomu II przeniesiono obligacje municypalne i korporacyjne, dla których dokonano wyceny przy użyciu rynkowych informacji o cenach porównywalnych instrumentów finansowych, obligacje korporacyjne, dla których wpływ szacowanych parametrów kredytowych miał nieistotny wpływ na wycenę, obligacje skarbowe denominowane w złotych, dla których wpływ szacowanego spreadu do obligacji referencyjnej nie miał istotnego wpływu na wycenę oraz transakcję pochodną rynku kapitałowego, z uwagi na brak istotnego wpływu nieobserwowalnego czynnika (korelacji) na wycenę;
- z poziomu II do poziomu III przeniesiono obligacje korporacyjne i municypalne, dla których szacowany parametr (korelacja) miał istotny wpływ na wycenę.

W 2017 roku przeniesiono z poziomu II do poziomu I obligacje skarbowe denominowane w złotych, dla których dostępne były kwotowania na aktywnym rynku.

10. Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto

10.1 Zasady rachunkowości

Przypis składek w umowach ubezpieczeniowych oraz w umowach reasekuracji czynnej rozpoznaje się w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia.

10.1.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Składki przypisane obejmują kwoty, niezależnie od tego, czy kwoty te opłacono:

- należne za cały okres odpowiedzialności, niezależnie od jego długości, z tytułu zawartych w okresie sprawozdawczym umów ubezpieczenia – jeżeli długość okresu odpowiedzialności jest określona;
- należne w okresie sprawozdawczym – jeżeli długość okresu odpowiedzialności nie jest określona.

Składki te koryguje się o zmianę stanu rezerwy składek w ciągu okresu sprawozdawczego, a także pomniejsza o składki należne reasekuratorom.

10.1.2. Ubezpieczenia na życie

Składki przypisane obejmują kwoty należne w trakcie okresu sprawozdawczego z tytułu zawartych umów ubezpieczenia niezależnie od tego, czy kwoty te opłacono i bez względu na to, czy kwoty te odnoszą się do całości, czy części okresu sprawozdawczego. Składki te koryguje się o zmianę stanu rezerwy składek w ciągu okresu sprawozdawczego, a także pomniejsza o składki należne reasekuratorom.

10.2 Dane ilościowe

Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	15 113	14 228
W ubezpieczeniach bezpośrednich	15 071	14 253
W ubezpieczeniach pośrednich	42	(25)
Składki ubezpieczeniowe przypisane brutto w ubezpieczeniach na życie	8 357	8 619
Składki ubezpieczeń indywidualnych	1 464	1 762
Składki ubezpieczeń indywidualnie kontynuowanych	2 004	1 977
Składki ubezpieczeń grupowych	4 889	4 880
Składki przypisane brutto, razem	23 470	22 847

W 2018 i w 2017 roku spółki Grupy PZU nie zawierały umów reasekuracji czynnej w zakresie ubezpieczeń na życie.

Składki przypisane brutto w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (wg klas rachunkowych określonych w dziale II załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej)	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Następstwa wypadków i choroba (grupa 1 i 2)	644	592
Komunikacyjne - odpowiedzialność cywilna (grupa 10)	5 989	5 777
Komunikacyjne pozostałe (grupa 3)	3 901	3 714
Morskie, lotnicze i transportowe (grupy 4, 5, 6, 7)	100	74
Od ognia i innych szkód majątkowych (grupy 8 i 9)	2 969	2 718
Odpowiedzialność cywilna (grupy 11,12,13)	817	773
Kredyt i gwarancje (grupy 14,15)	94	100
Świadczenie pomocy (grupa 18)	468	434
Ochrona prawna (grupa 17)	10	10
Pozostałe (grupa 16)	121	36
Razem	15 113	14 228

11. Przychody z tytułu prowizji i opłat

11.1 Zasady rachunkowości

Przychody z tytułu prowizji i opłat ujmuje się zasadniczo z chwilą wykonania usługi. Opłaty i prowizje bezpośrednio związane z powstaniem aktywów finansowych lub zobowiązań (zarówno przychody, jak i koszty), niestanowiące integralnej części efektywnej stopy procentowej rozlicza się liniowo. Pozostałe opłaty i prowizje (niestanowiące integralnej części efektywnej stopy procentowej oraz nierozliczane liniowo) związane z usługami finansowymi (np. usługi zarządzania środkami pieniężnymi, usługi maklerskie, doradztwo inwestycyjne, planowanie finansowe, usługi bankowości inwestycyjnej oraz usługi zarządzania aktywami), rozpoznaje się w rachunku zysków i strat w momencie wykonania usługi.

Przychody z tytułu zarządzania otwartymi funduszami emerytalnymi oraz przychody i opłaty od funduszy oraz towarzystw funduszy inwestycyjnych rozpoznaje się memoriałowo.

11.2 Dane ilościowe

Przychody z tytułu prowizji i opłat	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Działalność bankowa	2 678	1 899
Prowizje maklerskie	160	171
Działalność powiernicza	69	49
Obsługa kart płatniczych, kredytowych	851	567
Wynagrodzenia z tytułu pośrednictwa sprzedaży ubezpieczeń	90	107
Kredyty i pożyczki	454	275
Obsługa rachunków bankowych	430	316
Przelewy	309	201
Operacje kasowe	103	80
Skupione wierzytelności	42	28
Gwarancje, akredytywy, inkaso, promesy	79	48
Pozostałe prowizje	91	57
Przychody i opłaty od funduszy oraz towarzystw funduszy inwestycyjnych	562	277
Ubezpieczenia emerytalne	129	138
Pozostałe	5	5
Przychody z tytułu prowizji i opłat, razem	3 374	2 319

12. Przychody netto z inwestycji

12.1 Zasady rachunkowości

Dywidendy ujmuje się jako przychody w momencie nabycia prawa do dywidendy.

Przychody z tytułu odsetek rozpoznaje się memoriałowo w oparciu o efektywną stopę procentową.

12.1.1. Zasady obowiązujące od 1 stycznia 2018 roku

Przychody odsetkowe obejmują odsetki od instrumentów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie, w wartości godziwej przez inne całkowite dochody oraz instrumentów pochodnych zabezpieczających.

Efektywna stopa procentowa jest stopą, która dyskontuje przyszłe przepływy pieniężne do bilansowej wartości brutto składnika aktywów finansowych.

Przychody odsetkowe oblicza się od wartości bilansowej brutto, za wyjątkiem aktywów dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe oraz zakupionych lub utworzonych składników aktywów finansowych dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe (POCI, ang. *purchased or originated credit-impaired*). Dla takich aktywów przychody odsetkowe oblicza się od wartości bilansowej brutto pomniejszonej o odpis na oczekiwane straty kredytowe.

12.1.2. Zasady obowiązujące do 31 grudnia 2017 roku

Przychody odsetkowe obejmują odsetki od instrumentów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie, dostępnych do sprzedaży oraz instrumentów pochodnych zabezpieczających. W przychodach odsetkowych ujmuje się także opłaty i prowizje bezpośrednio związane z powstaniem instrumentu finansowego stanowiące integralną część efektywnej stopy procentowej.

Efektywna stopa procentowa jest stopą, która dyskontuje oszacowane przyszłe przepływy pieniężne do bilansowej wartości netto składnika aktywów lub zobowiązania finansowego.

12.2 Dane ilościowe

Przychody netto z inwestycji	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Przychody odsetkowe, w tym:	11 265	8 265
Należności od klientów z tytułu kredytów	8 442	6 183
Dłużne papiery wartościowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	824	nd.
Dłużne papiery wartościowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie	1 216	nd.
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	76	23
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	133	74
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	nd.	551
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	nd.	921
Dłużne papiery wartościowe klasyfikowane do portfela pożyczek	nd.	65
Pożyczki	231	233
Skupione wierzytelności	107	83
Pochodne instrumenty zabezpieczające	190	91
Należności	3	9
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	43	32
Przychody z dywidend, w tym:	68	40
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	38	nd.
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	30	nd.
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	nd.	31
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	nd.	6
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	nd.	3
Różnice kursowe	184	589
Przychody z tytułu nieruchomości inwestycyjnych	256	262
Koszty utrzymania nieruchomości inwestycyjnych	(104)	(104)
Koszty działalności inwestycyjnej	(23)	(28)
Pozostałe	33	27
Przychody netto z inwestycji, razem	11 679	9 051

13. Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji

13.1 Zasady rachunkowości

Wynik netto z realizacji zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych.

13.2 Dane ilościowe

Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	134	245
Instrumenty dłużne wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	232	nd.
Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	(77)	nd.
Instrumenty kapitałowe	(106)	nd.
Jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne	(42)	nd.
Instrumenty dłużne	71	nd.
Instrumenty wyceniane w zamortyzowanym koszcie	(21)	nd.
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży, w tym:	nd.	27
Instrumenty kapitałowe	nd.	(8)
Dłużne papiery wartościowe	nd.	35
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania, w tym:	nd.	101
Instrumenty kapitałowe	nd.	81
Dłużne papiery wartościowe	nd.	20
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu, w tym:	nd.	87
Instrumenty kapitałowe	nd.	113
Dłużne papiery wartościowe	nd.	(26)
Pożyczki	nd.	30
Należności od klientów z tytułu kredytów wyceniane w zamortyzowanym koszcie	33	nd.
Instrumenty pochodne	(119)	174
Krótką sprzedaż	-	(115)
Należności	(63)	(68)
Nieruchomości inwestycyjne	(1)	10
Pozostałe	1	1
Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji, razem	(15)	247

14. Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych

14.1 Zasady rachunkowości

Odpisy z tytułu utraty wartości zawierają saldo utworzonych i rozwiązanych odpisów z tytułu utraty wartości, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 36.1.

14.2 Dane ilościowe

Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe	(9)	56
Instrumenty dłużne wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	(3)	nd.
Instrumenty wyceniane w zamortyzowanym koszcie	(6)	49
- instrumenty dłużne	9	nd.
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	(1)	-
- pożyczki	(14)	49
Instrumenty dłużne dostępne do sprzedaży	nd.	7
Należności od klientów z tytułu kredytów	(1 673)	(1 187)
Wyceniane w zamortyzowanym koszcie	(1 677)	(1 187)
Wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	4	nd.
Należności	(116)	(64)
Jednostki stowarzyszone ¹⁾	(6)	(12)
Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych, razem	(1 804)	(1 207)

¹⁾ Dodatkowe informacje na temat wyceny EMC oraz testu na utratę wartości zaprezentowano w punkcie 32.

15. Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej

15.1 Zasady rachunkowości

Informacje o sposobie ustalania wartości godziwej aktywów i zobowiązań zaprezentowano w punkcie 9.

15.2 Dane ilościowe

Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Inwestycyjne (lokacyjne) instrumenty finansowe	165	480
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	165	nd.
Instrumenty kapitałowe	(162)	nd.
Dłużne papiery wartościowe	495	nd.
Jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne	(168)	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy - zakwalifikowane do tej kategorii w momencie pierwszego rozpoznania	nd.	219
Instrumenty kapitałowe	nd.	178
Dłużne papiery wartościowe	nd.	41
Przeznaczone do obrotu	nd.	261
Instrumenty kapitałowe	nd.	115
Dłużne papiery wartościowe	nd.	146
Instrumenty pochodne	537	128
Wycena zobowiązań wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	15	(32)
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (<i>unit-linked</i>)	20	(11)
Nieruchomości inwestycyjne	30	(185)
Należności od klientów z tytułu kredytów	3	nd.
Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej, razem	770	380

16. Pozostałe przychody operacyjne

Pozostałe przychody operacyjne	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Przychody ze sprzedaży wyrobów, towarów i usług przez spółki nieubezpieczeniowe	589	514
Przychody z tytułu likwidacji bezpośredniej w imieniu innych zakładów ubezpieczeń	199	211
Rozwiązanie rezerw	540 ¹⁾	81
Zwrot kosztów dochodzenia roszczeń	41	34
Prowizje reasekuracyjne i udziały w zyskach reasekuratorów	44	25
Rozwiązanie odpisów z tytułu utraty wartości aktywów niefinansowych	24	29
Otrzymane odszkodowania	15	17
Odsetki za nieterminowe uregulowanie należności z ubezpieczeń bezpośrednich i reasekuracji biernej	27	19
Zysk ze sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych	51	-
Spisanie zobowiązań z tytułu zwrotów i nadpłat składek	4	57
Pozostałe	159	191
Pozostałe przychody operacyjne, razem	1 693	1 178

¹⁾ W tym 477 mln rozwiązania przez banki rezerwy na udzielone gwarancje i poręczenia.

17. Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

17.1 Zasady rachunkowości

W kosztach okresu sprawozdawczego ujmuje się wszelkie koszty wypłaconych odszkodowań i świadczeń z zawartych umów ubezpieczenia wraz z bezpośrednimi i pośrednimi kosztami likwidacji szkód oraz zmianę stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia.

17.1.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych koszty odszkodowań i świadczeń pomniejsza się dodatkowo o wszelkie otrzymane regresy i odzyski, a także zmianę stanu oszacowanych regresów i odzysków.

17.1.2. Ubezpieczenia na życie

Świadczenia wypłacone obejmują wszelkie wypłaty i obciążenia dokonywane w okresie sprawozdawczym z tytułu świadczeń powstałych w okresie sprawozdawczym i w okresach ubiegłych (w tym również świadczenia rentowe i wykupy) oraz wszelkie bezpośrednie i pośrednie, zewnętrzne i wewnętrzne koszty likwidacji świadczeń. Koszty likwidacji zawierają także koszty postępowań spornych.

Wartość świadczeń ujmuje się w wysokości faktycznie wypłaconej, po potrąceniu zwrotów i refundacji (z wyjątkiem refundacji z tytułu reasekuracji biernej), powiększonej o zmianę stanu rezerwy na niewypłacone świadczenia oraz pomniejszonej o udział reasekuratorów w wypłaconych świadczeniach i rezerwach.

17.2 Dane ilościowe

Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	14 980	15 376
W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	9 042	8 525
- odszkodowania i świadczenia	7 263	7 074
- zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	992	685
- koszty likwidacji szkód	787	766
W ubezpieczeniach na życie	5 938	6 851
- odszkodowania i świadczenia	6 049	5 945
- zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(242)	772
- koszty obsługi świadczeń	131	134
Udział reasekuratorów w odszkodowaniach, świadczeniach oraz zmianie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	(417)	(435)
W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	(417)	(435)
Odszkodowania, świadczenia ubezpieczeniowe netto, razem	14 563	14 941

Koszty likwidacji szkód i obsługi świadczeń według rodzaju	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Zużycie materiałów i energii	15	14
Usługi obce	259	239
Podatki i opłaty	31	32
Koszty pracownicze	400	384
Amortyzacja rzeczowych aktywów trwałych	15	14
Amortyzacja wartości niematerialnych	22	31
Inne, w tym:	176	186
- zasądzone koszty, odsetki i kary w sprawach od odszkodowania	165	173
- pozostałe	11	13
Koszty likwidacji szkód i obsługi świadczeń, razem	918	900

18. Koszty z tytułu prowizji i opłat

Koszty z tytułu prowizji i opłat	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Koszty transakcji kartowych i bankomatowych, w tym koszty wydanych kart	440	286
Prowizje z tytułu pozyskania klientów bankowych	87	43
Prowizje za udostępnianie bankomatów	46	38
Koszty nagród dla klientów bankowych	16	20
Koszty przelewów i przekazów	36	30
Usługi dodatkowe do produktów bankowych	27	26
Prowizje maklerskie	16	11
Koszty obsługi rachunków bankowych	5	3
Koszty operacji banknotowych	14	10
Koszty działalności powierniczej	19	12
Pozostałe prowizje	48	78
Koszty z tytułu prowizji i opłat, razem	754	557

19. Koszty odsetkowe

19.1 Zasady rachunkowości

Koszty odsetkowe ujmuje się w rachunku zysków i strat z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

19.2 Dane ilościowe

Koszty odsetkowe	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Depozyty terminowe	1 054	750
Depozyty bieżące	445	249
Wyemitowane własne dłużne papiery wartościowe	396	242
Pochodne instrumenty zabezpieczające	29	18
Pożyczki	21	5
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	59	52
Kredyty bankowe zaciągnięte przez spółki z Grupy PZU	12	8
Pozostałe	30	26
Koszty odsetkowe, razem	2 046	1 350

20. Koszty akwizycji

20.1 Zasady rachunkowości

Koszty akwizycji obejmują koszty związane z zawieraniem i odnawianiem umów ubezpieczenia. Do bezpośrednich kosztów akwizycji zalicza się między innymi koszty prowizji pośredników ubezpieczeniowych, koszty wynagrodzeń pracowników związane z zawieraniem umów ubezpieczenia, koszty atestów, ekspertyz, badań związanych z ryzykiem przyjmowanym. Do pośrednich kosztów akwizycji zalicza się koszty związane z reklamą i promocją produktów ubezpieczeniowych oraz koszty związane z badaniem wniosków i wystawianiem polis.

Zgodnie z zasadą memoriału, część kosztów akwizycji rozlicza się w czasie, zgodnie z zasadami opisanymi w punktach 29.1.1 i 29.1.2.

20.2 Dane ilościowe

Koszty akwizycji według rodzaju	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Zużycie materiałów i energii	28	27
Usługi obce	91	83
Podatki i opłaty	6	5
Koszty pracownicze	573	549
Amortyzacja rzeczowych aktywów trwałych	25	23
Amortyzacja wartości niematerialnych	39	34
Inne, w tym:	2 425	2 266
- prowizje w działalności ubezpieczeniowej	2 345	2 200
- reklama	74	59
- pozostałe	6	7
Zmiana stanu odroczonej kosztów akwizycji	(57)	(86)
Koszty akwizycji, razem	3 130	2 901

21. Koszty administracyjne

21.1 Zasady rachunkowości

Koszty administracyjne obejmują m. in.:

- W działalności ubezpieczeniowej – koszty działalności ubezpieczeniowej niezaliczone do kosztów akwizycji, związane z inkasem składek, koszty związane z zarządzaniem portfelem umów ubezpieczenia, portfelem umów reasekuracyjnych oraz z ogólnym zarządzaniem zakładami ubezpieczeń Grupy PZU;
- W działalności bankowej – koszty działania banku, m. in. pracownicze, rzeczowe, amortyzację, podatki i opłaty.

21.2 Dane ilościowe

Koszty administracyjne według rodzaju	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Zużycie materiałów i energii	245	226
Usługi obce	1 380	1 186
Podatki i opłaty	82	61
Koszty pracownicze	3 742	2 922
Amortyzacja rzeczowych aktywów trwałych	348	270
Amortyzacja wartości niematerialnych	293	210
Wynagrodzenia osób obsługujących ubezpieczenia grupowe w zakładach pracy	205	212
Inne, w tym:	314	270
- reklama	230	171
- pozostałe	84	99
Koszty administracyjne, razem	6 609	5 357

22. Koszty pracownicze

Koszty pracownicze	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Wynagrodzenia	4 127	3 459
Programy określonych składek, w tym:	743	636
- narzuty na wynagrodzenia	673	569
- ubezpieczenia emerytalne III filaru, w tym koszty składek na PPE poniesione w okresie	70	67
Pozostałe	239	163
Koszty pracownicze, razem	5 109	4 258

W latach 2017 – 2018 PZU, PZU Życie i PZU CO posiadały programy emerytalne III filaru dla swoich pracowników, będące programami określonych składek. W ramach tych programów, pracodawca dodatkowo wpłacał 7% wynagrodzenia za pracę brutto.

Koszty pracownicze znajdują się w pozycjach „Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych”, „Koszty akwizycji”, „Koszty administracyjne” i „Pozostałe koszty operacyjne” skonsolidowanego rachunku zysków i strat.

23. Pozostałe koszty operacyjne

Pozostałe koszty operacyjne	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Podatek od instytucji finansowych	1 092	822
Koszty podstawowej działalności spółek nie prowadzących działalności ubezpieczeniowej, ani bankowej	692	642
Koszty z tytułu likwidacji bezpośredniej w imieniu innych zakładów ubezpieczeń	207	220
Obowiązkowe opłaty na rzecz instytucji rynku ubezpieczeniowego i bankowego	111	86
Bankowy Fundusz Gwarancyjny	372	121
Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny	70	69
Opłata na rzecz Komendy Głównej Straży Pożarnej oraz Związku Ochotniczych Straży Pożarnych	29	28
Wydatki z tytułu działalności prewencyjnej	72	34
Utworzenie rezerw	503 ¹⁾	179
Amortyzacja wartości niematerialnych nabytych w transakcjach przejęcia spółek	331	278
Utworzenie odpisów na aktywa niefinansowe	41	81
Darowizny	25	15
Odsetki za zwłokę, kary, odszkodowania	67	38
Koszty dochodzenia roszczeń	73	41
Pozostałe	173	104
Pozostałe koszty operacyjne, razem	3 858	2 758

¹⁾ W tym 441 mln utworzenia przez banki rezerwy na udzielone gwarancje i poręczenia.

24. Podatek dochodowy

24.1 Zasady rachunkowości

Podatek dochodowy wykazany w rachunku zysków i strat obejmuje część bieżącą i odroczoną.

Część odroczone stanowi różnicę pomiędzy stanem rezerw i aktywów z tytułu podatku odroczonego na koniec i na początek okresu sprawozdawczego z zastrzeżeniem, że zmiany stanu rezerwy i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotyczące operacji rozliczanych z kapitałem własnym odnosi się na kapitał własny.

24.2 Dane ilościowe

Podatek dochodowy	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Zysk brutto (skonsolidowany)	7 086	5 474
Stawka CIT (lub zakres stawek CIT) właściwa dla kraju siedziby jednostki dominującej (w %)	19%	19%
Podatek dochodowy jaki zostałby skalkulowany jako iloczyn zysku księgowego brutto jednostek i stawki CIT właściwej dla kraju siedziby jednostki dominującej	1 346	1 040
Różnice pomiędzy podatkiem dochodowym skalkulowanym powyżej a podatkiem dochodowym wykazanym w rachunku zysków i strat:		
- podatek od instytucji finansowych	207	156
- rezerwy na należności kredytowe w części nie pokrytej podatkiem odroczonym	19	14
- wycena aktywów finansowych	6	55
- utworzenie/rozwiązanie odpisów na należności niezaliczone do kosztów uzyskania przychodów	56	39
- utworzenie / rozwiązanie pozostałych rezerw i odpisów na aktywa, niezaliczonych do kosztów uzyskania przychodów	(21)	28
- opłata ostrożnościowa na rzecz BFG	71	23
- zmiana prawa podatkowego na Łotwie	-	(9)
- różnice wynikające z odmiennych stawek podatkowych	(4)	(3)
- opodatkowanie działalności ubezpieczeniowej na Ukrainie	5	6
- straty podatkowe	12	6
- odpisy na PFRON	4	4
- dywidendy	-	(2)
- amortyzacja	2	2
- pozostałe zwiększenia, zaniechania, zwolnienia, odliczenia i obniżki podatku	15	(70)
Podatek dochodowy wykazany w rachunku zysków i strat	1 718	1 289

Łączna kwota podatku bieżącego i odroczonego	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
1. Ujętego w rachunku zysków i strat, w tym:	1 718	1 289
- podatek bieżący	2 098	1 363
- podatek odroczony	(380)	(74)
2. Ujętego w innych całkowitych dochodach, w tym:	(31)	31
- podatek odroczony	(31)	31

Podatek dochodowy dotyczący składników innych całkowitych dochodów	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Inne całkowite dochody brutto	(129)	97
Podatek dochodowy	31	(31)
Wycena instrumentów kapitałowych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	58	nd.
Wycena instrumentów dłużnych	(28)	nd.
Reklasyfikacja wyceny instrumentów dłużnych do rachunku zysków i strat	24	nd.
Transakcje zabezpieczające przepływy pieniężne	(23)	nd.
Wycena instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży	nd.	(28)
Pozostałe	-	(3)
Inne całkowite dochody netto	(98)	66

W skład Grupy PZU wchodzi jednostki funkcjonujące w różnych krajach i podlegające odrębnym przepisom podatkowym. Przepisy dotyczące podatku od towarów i usług, podatku dochodowego od osób prawnych, fizycznych czy składek na

ubezpieczenia społeczne podlegają stosunkowo częstym zmianom. Obowiązujące w krajach, w których działa Grupa PZU przepisy, zawierają również niejasności, które powodują różnice w opiniach co do interpretacji prawnej przepisów podatkowych między organami państwowymi i przedsiębiorstwami. Rozliczenia podatkowe oraz inne (na przykład celne czy dewizowe) mogą być przedmiotem kontroli organów (w Polsce – przez okres pięciu lat), które uprawnione są do nakładania wysokich kar, a ustalone w wyniku kontroli dodatkowe kwoty zobowiązań muszą zostać wpłacone wraz z wysokimi odsetkami. Zjawiska te generują ryzyko podatkowe, w wyniku którego kwoty wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym mogą ulec zmianie w późniejszym terminie po ostatecznym ustaleniu ich wysokości przez organy skarbowe.

25. Zysk na jedną akcję

25.1 Zasady rachunkowości

Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję oblicza się poprzez podzielenie wyniku finansowego, który przypada na zwykłych akcjonariuszy PZU, przez średnią ważoną liczbę akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu.

Średnia ważona liczby akcji zwykłych występujących w ciągu okresu to liczba akcji zwykłych na początku danego okresu, skorygowana o liczbę akcji zwykłych odkupionych lub wyemitowanych w ciągu tego okresu ważona wskaźnikiem odzwierciedlającym okres (w dniach) do całkowitej liczby akcji w danym okresie.

25.2 Dane ilościowe

Zysk na jedną akcję	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Zysk netto przypisywany właścicielom jednostki dominującej	3 213	2 895
Podstawowa i rozwodniona średnia ważona liczba akcji zwykłych	863 347 220	863 519 608
Liczba akcji wyemitowanych	863 523 000	863 523 000
Średnia ważona liczba akcji własnych (w posiadaniu jednostek objętych konsolidacją)	175 780	3 392
Podstawowy i rozwodniony zysk (strata) na jedną akcję zwykłą (w złotych)	3,72	3,35

W 2018 i w 2017 roku nie wystąpiły transakcje ani zdarzenia powodujące rozwodnienie zysku przypadającego na jedną akcję.

26. Wartość firmy

26.1 Zasady rachunkowości

Wartość firmy, której wartość początkową ustalono w sposób opisany w punkcie 5.6 nie podlega amortyzacji, lecz na koniec każdego roku obrotowego oraz każdorazowo, gdy istnieją przesłanki, że mogło dojść do utraty wartości, poddaje się ją testom na utratę wartości. Test na utratę wartości firmy oparty jest na ocenie wartości odzyskiwalnej poszczególnych jednostek generujących przepływy pieniężne, do których została zaalokowana wartość firmy i porównaniu jej z ich wartością księgową (łącznie z przypisaną wartością firmy). W sytuacji, gdy wartość odzyskiwalna jest mniejsza, odpis z tytułu utraty wartości odnosi się w pierwszej kolejności na zaalokowaną do jednostki generującej przepływy pieniężne wartość firmy. Jednostka generująca przepływy pieniężne, dla której przeprowadza się test, nie może być większa niż segment operacyjny.

26.2 Dane ilościowe

Wartość firmy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone)
Pekao ¹⁾	2 269	2 269
Alior Bank	746	746
Lietuvos Draudimas AB ²⁾	476	462
Segment ubezpieczeń masowych w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (Link4)	221	221
AAS Balta	39	37
Spółki medyczne	115	90
Pozostałe	5	5
Wartość firmy, razem	3 871	3 830

¹⁾ Obejmuje wartość firmy z tytułu nabycia PIM.

²⁾ Obejmuje wartość firmy z tytułu nabycia oddziału Lietuvos Draudimas w Estonii.

Zmiana stanu wartości firmy	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przekształcone)
Wartość firmy brutto na początek okresu	3 844	1 598
Zmiany w okresie:	41	2 246
- nabycie Pekao i PIM	-	2 269
- nabycie spółek medycznych	25	8
- różnice kursowe	16	(31)
Wartość firmy brutto na koniec okresu	3 885	3 844
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(14)	(15)
Zmiany w okresie (różnice kursowe)	-	1
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(14)	(14)
Wartość firmy netto na koniec okresu	3 871	3 830

26.3 Testy na utratę wartości

Testy na utratę wartości firmy sporządzono na 31 grudnia 2018 roku dla wszystkich CGU, do których zaalokowano wartość firmy. W wyniku przeprowadzonych testów nie stwierdzono konieczności dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości.

Test na utratę wartości polega na porównaniu wartości bilansowych (łącznie z przypisaną wartością firmy) i wartości odzyskiwalnych CGU, do których zaalokowano wartość firmy. Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości CGU ujmuje się w rachunku zysków i strat, gdy wartość odzyskiwalna CGU jest niższa od jego wartości bilansowej.

Ośrodki wypracowujące środki pieniężne (CGU)

Wartość firmy przypisuje się do poszczególnych spółek (stanowiących CGU na potrzeby testu na utratę wartości) i na tym poziomie poddaje monitorowaniu. W trakcie ostatecznego rozliczenia ceny nabycia, wartość firmy z tytułu nabycia Link4 została w całości alokowana do segmentu ubezpieczeń masowych w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych, który ze względu na skalę integracji działalności Link4 z PZU w ramach realizacji strategii dwóch marek, zakładającej osiągnięcie synergii z tytułu zarządzania portfelem klientów masowych oraz sprzedaży dodatkowych produktów ubezpieczeniowych jest najmniejszym CGU, do której wartość firmy może być przypisana. Wartość firmy z tytułu nabycia PIM została w całości alokowana do Pekao, gdyż jest to najniższy poziom, na którym wartość firmy jest monitorowana na poziomie Grupy.

Wartość bilansowa

Na potrzeby testu wartość bilansowa netto segmentu ubezpieczeń masowych została ustalona w oparciu o alokację aktywów netto Grupy PZU. Alokacji dokonano w proporcji, w jakiej hipotetyczny kapitałowy wymóg wypłacalności, który można przypisać do segmentu ubezpieczeń masowych, pozostaje do całkowitego kapitałowego wymogu wypłacalności. Do alokacji kapitałowego wymogu wypłacalności zastosowano metodę Eulera. Polega ona na przypisaniu do segmentu miar ryzyka, które są oparte na regulacjach Wypłacalność II i uwzględniają efekty dywersyfikacji.

Wartość bilansowa pozostałych podmiotów obejmuje aktywa netto CGU oraz wartość firmy. W przypadku podmiotów, w których występują udziały niekontrolujące wartość bilansową na potrzeby testu powiększa się o część wartości firmy przypisywanej do udziałów niekontrolujących (nie jest ona wykazana w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej).

Wartość odzyskiwalna

Na dzień bilansowy wartość odzyskiwalną oparto na wartości użytkowej. Na 31 grudnia 2017 roku wartość odzyskiwalną oparto na wartości użytkowej za wyjątkiem Alior Banku oraz Pekao, dla których wartość odzyskiwalna została ustalona w oparciu o wartość godziwą pomniejszoną o koszty zbycia. Wartość godziwa została ustalona w oparciu o kurs akcji Alior Banku i Pekao na GPW na dzień bilansowy powiększony o premię z tytułu kontroli w wysokości, odpowiednio, 10% i 5%. Koszty zbycia uznano za nieistotne.

Wartość odzyskiwalną CGU ustalono w oparciu o wartość użytkową jednostek, metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych w oparciu o najbardziej aktualne zatwierdzone projekcje finansowe, których okres, nieprzekraczający 5 lat, przedstawiono w tabeli poniżej. Stopy dyskontowe użyte na potrzeby testu jednostek ubezpieczeniowych ustalono na poziomie kosztu kapitału własnego. W przypadku spółek medycznych użyto średniego ważonego kosztu kapitału (ang. *Weighted average cost of capital, WACC*). Koszt kapitału własnego został ustalony zgodnie z modelem CAPM. Ponadto w uzasadnionych przypadkach dokonano poprawek z tytułu wielkości firmy (ang. *size premium*). Stopy wolne od ryzyka ustalono w oparciu o uśrednioną rentowność 10-letnich obligacji rządowych kraju siedziby CGU, współczynniki beta oparto o współczynniki podobnych podmiotów notowanych. Premie rynkowe wyniosły 5,5% (w 2017 roku: 5,5%). W przypadku podmiotów regulowanych (banki, zakłady ubezpieczeń, instytucje finansowe) prognozowane przepływy pieniężne uwzględniają konieczność utrzymania odpowiedniego poziomu środków własnych (kapitału ekonomicznego). Przepływy pieniężne segmentu ubezpieczeń masowych zostały określone w oparciu o kwotę hipotetycznych dywidend, które segment ten mógłby wypłacić, gdyby działał jako oddzielny zakład ubezpieczeń. Wysokość dywidend zależy od prognoz wyników technicznych tego segmentu po podatku dochodowym i podatku od instytucji finansowych oraz nadwyżek kapitałowych przypisanych do tego segmentu na datę bilansową i w kolejnych okresach. Wskaźniki wzrostu po okresie prognozy ustalono uwzględniając długoterminowe perspektywy rozwoju rynku, na którym działa dana jednostka. W przypadku podmiotów ubezpieczeniowych działających w krajach bałtyckich uwzględniono poprawkę z tytułu oczekiwanego wzrostu wskaźnika penetracji ubezpieczeń (udział składek ubezpieczeniowych w PKB) na poziomie 0,2-0,3 pp. W pozostałych przypadkach wskaźniki wzrostu nie przekraczają długoterminowych prognoz rozwoju PKB danego kraju w ujęciu nominalnym.

Jednostka generująca przepływy pieniężne	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017		
	Stopa dyskontowa	Stopa wzrostu po okresie prognoz	Horyzont projekcji finansowych	Stopa dyskontowa	Stopa wzrostu po okresie prognoz	Horyzont projekcji finansowych
Pekao	9,4%	3,5%	2 lata	nd.	nd.	nd.
Alior Bank	9,4%	3,5%	2 lata	nd.	nd.	nd.
Lietuvos Draudimas AB	6,0%	3,7%	4 lata	5,4%	3,7%	5 lat
Segment ubezpieczeń masowych	8,3%	2,5%	2 lata	8,2%	2,5%	3 lata
AAS Balta	6,5%	3,8%	4 lata	6,2%	3,8%	5 lat
Spółki medyczne	6,7-7,6%	2,0-3,0%	2-5 lat	7,1%	2,0-3,0%	3 - 5 lat

Analiza wrażliwości

W tabeli na kolejnej stronie podano nadwyżkę wartości odzyskiwalnych ponad wartości księgowe oraz maksymalne stopy dyskontowe i minimalne krańcowe stopy wzrostu po okresie prognoz, przy których następuje zrównanie wartości bilansowych i odzyskiwalnych poszczególnych CGU. Kwota nadwyżki została podana na udziale PZU.

Jednostka generująca przepływy pieniężne	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017		
	Nadwyżka (w mln zł)	Wartość krańcowa stopy dyskontowej	Wartość krańcowa stopy wzrostu po okresie prognoz	Nadwyżka (w mln zł)	Wartość krańcowa stopy dyskontowej	Wartość krańcowa stopy wzrostu po okresie prognoz
Pekao	1 502	10,9%	1,5%	nd.	nd.	nd.
Alior Bank	1 615	12,3%	(0,1%)	nd.	nd.	nd.
Lietuvos Draudimas AB	660 ¹⁾	7,2%	0,1%	1 283	7,3%	0,9%
AAS Balta	585	12,0%	(3,3%)	439	11,2%	(3,2%)
Segment ubezpieczeń masowych	8 004	36,2%	nd. ²⁾	8 204	37,5%	nd. ²⁾
Spółki medyczne	102	8,1-32,9%	(6,3%)-3,0%	75	7,6-17,4%	(24,2%)-2,5%

¹⁾ Spadek nadwyżki wynika głównie ze wzrostu stopy dyskontowej.

²⁾ Wartość zdyskontowanych przepływów pieniężnych w okresie prognozy jest wyższa niż wartość bilansowa przypisana do segmentu ubezpieczeń masowych, w związku z czym nie zaprezentowano wartości krańcowej stopy wzrostu po okresie prognozy.

27. Wartości niematerialne

27.1 Zasady rachunkowości

Składniki wartości niematerialnych rozpoznaje się, jeżeli są one możliwe do zidentyfikowania, sprawowana jest nad nimi kontrola, jest prawdopodobne, że osiągnięte zostaną przyszłe korzyści ekonomiczne, które można przyporządkować danemu składnikowi i można wiarygodnie ustalić cenę nabycia lub koszt wytworzenia danego składnika.

Wartości niematerialne wycenia się według cen nabycia lub kosztów wytworzenia pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne, a także o odpisy z tytułu utraty wartości.

Sposób ustalenia wartości godziwej wartości niematerialnych nabywanych w transakcji połączenia jednostek gospodarczych zaprezentowano w punkcie 5.6.

Składniki wartości niematerialnych obejmują w szczególności: oprogramowanie komputerowe, autorskie prawa majątkowe, licencje oraz koncesje, a także składniki nabyte w transakcjach połączenia jednostek gospodarczych - znaki towarowe, relacje z klientami (w tym relacje z klientami posiadającymi rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe), relacje z brokerami, przyszłe zyski z zakupionego portfela umów ubezpieczenia itp.

Składniki wartości niematerialnych podlegają amortyzacji przez szacowany okres użyteczności:

- składniki inne niż składniki wartości niematerialnych nabyte w transakcjach połączenia jednostek gospodarczych – przy zastosowaniu metody liniowej przez okres od dwóch do pięciu lat. W uzasadnionych przypadkach, po indywidualnej analizie, dopuszcza się stosowanie innej stawki amortyzacji adekwatnej do przewidywanego okresu użytkowania danego składnika wartości niematerialnych. W związku z podjętą decyzją dotyczącą planowanego okresu użytkowania systemu produktowego w PZU przez okres dziesięciu lat, przyjęto dla niego roczną stawkę amortyzacji 10%;
- składniki wartości niematerialnych nabyte w transakcjach połączenia jednostek gospodarczych (z wyjątkiem nabytych znaków towarowych) – przez okres od jednego do piętnastu lat w oparciu o wartości generowanych zysków w poszczególnych latach;
- znaki towarowe nabyte w transakcjach połączenia jednostek gospodarczych, jako wartości niematerialne o okresie użytkowania ustalonym jako nieokreślony nie podlegają amortyzacji, lecz na koniec każdego roku obrotowego oraz każdorazowo, gdy istnieją przesłanki, że mogło dojść do utraty wartości, poddaje się je testom na utratę wartości.

Utrata wartości

Na koniec okresu sprawozdawczego przeprowadzany jest przegląd składników aktywów w celu stwierdzenia, czy nie występują przesłanki wskazujące na możliwość utraty ich wartości.

Uznaje się, że utrata wartości składników wartości niematerialnych wystąpiła, jeżeli w wyniku zmian technologicznych, przeznaczenia do likwidacji, wycofania z użytkowania lub wystąpienia innych przesłanek wskazujących na zmniejszenie przydatności danego składnika aktywów obniżyła się wartość przewidywanych korzyści ekonomicznych związanych ze składnikiem wartości niematerialnych lub rzeczowych aktywów trwałych.

W przypadku stwierdzenia takich przesłanek, przeprowadza się test na utratę wartości danego składnika aktywów mający na celu określenie jego wartości odzyskiwalnej. Test na utratę wartości przyszłych zysków z zakupionego portfela umów ubezpieczenia przeprowadza się łącznie z testem adekwatności rezerw opisanym w punkcie 41. W razie konieczności dokonuje się odpisu aktualizującego do wartości odzyskiwalnej. W sytuacji, gdy składnik aktywów nie generuje przepływów pieniężnych, które są w znacznym stopniu niezależne od przepływów generowanych przez inne aktywa, analizę przeprowadza się dla najmniejszej możliwej do zidentyfikowania grupy aktywów generujących niezależne wpływy pieniężne, do której należy dany składnik aktywów. Ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości wykazywane są jako koszt w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe koszty operacyjne”.

Jeżeli występują przesłanki wskazujące na to, że odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości, który był ujęty w okresach ubiegłych przestał istnieć lub uległ zmniejszeniu, szacuje się wartość odzyskiwalną takiego składnika aktywów. Ujęty w ubiegłych okresach odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości odwraca się do wartości odzyskiwalnej, nieprzekraczającej wartości bilansowej, jaka zostałaby ustalona (po odjęciu umorzenia), gdyby poprzednio w ogóle nie ujęto odpisu. Odwrócenie odpisu aktualizacyjnego z tytułu utraty wartości ujmuje się jako przychód w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe przychody operacyjne”.

27.2 Dane ilościowe

Zmiana stanu wartości niematerialnych (wg grup rodzajowych) w roku zakończonym 31 grudnia 2018	Oprogramowanie, licencje i podobne wartości	Znaki towarowe	Relacje z klientami	Wartości niematerialne w toku wytwarzania	Inne wartości niematerialne	Wartości niematerialne, razem
Wartość brutto na początek okresu	2 312	607	1 891	259	75	5 144
Zmiany (z tytułu):	251	4	9	106	5	375
- zakupy i wytworzone we własnym zakresie	90	-	-	341	2	433
- przeniesienia	201	-	-	(203)	2	-
- sprzedaż i likwidacja	(69)	-	-	-	(2)	(71)
- różnice kursowe i pozostałe	29	4	9	(32)	3	13
Wartość brutto na koniec okresu	2 563	611	1 900	365	80	5 519
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(1 017)	-	(609)	-	(53)	(1 679)
Zmiany (z tytułu):	(282)	-	(338)	-	(11)	(631)
- amortyzacja za okres	(348)	-	(331)	-	(9)	(688)
- sprzedaż i likwidacja	66	-	-	-	1	67
- różnice kursowe i pozostałe	-	-	(7)	-	(3)	(10)
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(1 299)	-	(947)	-	(64)	(2 310)
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(13)	-	-	(8)	(1)	(22)
Zmiany odniesione w pozostałe koszty operacyjne	(1)	-	-	(3)	-	(4)
Inne zmiany	-	-	-	-	(3)	(3)
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(14)	-	-	(11)	(4)	(29)
Wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	1 250	611	953	354	12	3 180

Zmiana stanu wartości niematerialnych (wg grup rodzajowych) w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Oprogramowanie, licencje i podobne wartości	Znaki towarowe	Relacje z klientami	Wartości niematerialne w toku wytwarzania	Inne wartości niematerialne	Wartości niematerialne, razem
Wartość brutto na początek okresu	1 509	274	623	177	68	2 651
Zmiany (z tytułu):	803	333	1 268	82	7	2 493
- zakupy i wytworzone we własnym zakresie	122	-	-	247	2	371
- zmiana składu grupy	472	340	1 285	64	10	2 171
- przeniesienia	240	-	-	(241)	1	-
- sprzedaż i likwidacja	(22)	-	-	-	(4)	(26)
- różnice kursowe i pozostałe	(9)	(7)	(17)	12	(2)	(23)
Wartość brutto na koniec okresu	2 312	607	1 891	259	75	5 144
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(772)	-	(345)	-	(49)	(1 166)
Zmiany (z tytułu):	(245)	-	(264)	-	(4)	(513)
- amortyzacja za okres	(269)	-	(278)	-	(9)	(556)
- sprzedaż i likwidacja	22	-	-	-	4	26
- różnice kursowe i pozostałe	2	-	14	-	1	17
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(1 017)	-	(609)	-	(53)	(1 679)
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(16)	-	-	-	(6)	(22)
Zmiany odniesione w pozostałe koszty operacyjne	-	-	-	(11)	5	(6)
Inne zmiany	3	-	-	3	-	6
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(13)	-	-	(8)	(1)	(22)
Wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	1 282	607	1 282	251	21	3 443

Znaki towarowe, jako wartości niematerialne o nieokreślonym czasie użytkowania poddano testowi na utratę wartości łącznie z CGU, do których należą. Przeprowadzone testy nie wykazały konieczności dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości. Dodatkowe informacje o testach zaprezentowano w punkcie 26.3.

Amortyzacja wartości niematerialnych według miejsca wykazania w skonsolidowanym rachunku zysków i strat	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Odszkodowania, świadczenia oraz zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych	22	31
Koszty akwizycji	39	34
Koszty administracyjne	293	210
Pozostałe koszty operacyjne ¹⁾	334	281
Amortyzacja, razem	688	556

¹⁾ W tym amortyzacja wartości niematerialnych nabytych w transakcjach przejęcia spółek w kwocie 331 mln zł (w 2017 roku: 278 mln zł).

28. Inne aktywa

Inne aktywa	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Rozliczenia z tytułu reasekuracji	105	157
Szacowane regresy i odzyski	183	192
Odroczone koszty informatyczne	72	63
Zarachowane należności z bezpośredniej likwidacji szkód	56	60
Zapasy	51	73
Rozliczenia międzyokresowe z tytułu zawartych umów ubezpieczenia (poza Grupą PZU)	3	58
Pozostałe składniki aktywów	92	89
Inne aktywa, razem	562	692

Inne aktywa	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Krótkoterminowe	447	591
Długoterminowe	115	101
Inne aktywa, razem	562	692

29. Odroczone koszty akwizycji

29.1 Zasady rachunkowości

Odroczone koszty akwizycji podlegają testom na utratę wartości poprzez ich uwzględnienie w teście adekwatności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

29.1.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Koszty akwizycji dotyczące ubezpieczeń majątkowych i osobowych odraczane są na zasadach stosowanych przy ustalaniu rezerwy składek i amortyzowane w ciężar rachunku zysków i strat przez okres ochrony ubezpieczeniowej (wykazywane w pozycji „Koszty akwizycji”).

Odraczaniu w czasie podlegają prowizje akwizycyjne oraz część pośrednich kosztów akwizycji związanych z zawieraniem i odnawianiem polis ubezpieczeniowych w szczególności koszty działań związane bezpośrednio z procesami sprzedażowymi, które nie mogą zostać zakwalifikowane jako bezpośrednie koszty akwizycji, przede wszystkim koszty działań związanych z procesami: zawierania umów i *underwritingu* w jednostkach sprzedażowych (wyodrębnianych na podstawie ankiet czasu pracy), automatycznym i manualnym wprowadzaniem polis do systemów produkcyjnych (ewidencja sprzedaży) oraz funkcjonowaniem contact center w zakresie sprzedaży polis.

29.1.2. Ubezpieczenia na życie

W ubezpieczeniach na życie do rozliczania kosztów akwizycji w czasie w przypadku tradycyjnych produktów z udziałem w zysku (ubezpieczenia na życie lub dożycie oraz zaopatrzenia dzieci) stosuje się metodę Zillmera.

29.2 Dane ilościowe

Odroczone koszty akwizycji	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Krótkoterminowe	1 440	1 392
Długoterminowe	106	93
Odroczone koszty akwizycji, razem	1 546	1 485

Zmiana stanu odroczonego kosztów akwizycji	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Wartość netto na początek okresu	1 485	1 407
Ubezpieczenia majątkowe	1 394	1 323
Ubezpieczenia na życie	91	84
Koszty akwizycji dotyczące przyszłych okresów	1 690	1 597
Amortyzacja za okres odniesiona na wynik finansowy	(1 633)	(1 510)
Różnice kursowe	4	(9)
Wartość netto na koniec okresu	1 546	1 485
Ubezpieczenia majątkowe	1 445	1 394
Ubezpieczenia na życie	101	91

30. Rzeczowe aktywa trwałe

30.1 Zasady rachunkowości

Składniki rzeczowych aktywów trwałych wykazuje się według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, pomniejszonych o dotychczasowe umorzenie oraz odpisy z tytułu utraty wartości.

Amortyzuje się wszystkie składniki rzeczowych aktywów trwałych oraz ich istotne komponenty, z wyjątkiem gruntów oraz rzeczowych aktywów trwałych w budowie. Składnik amortyzuje się od momentu, gdy jest on dostępny do użytkowania, to znaczy od momentu jego dostosowania do miejsca i warunków potrzebnych do rozpoczęcia funkcjonowania zgodnie z zamierzeniami.

Poniżej przedstawiono roczne stawki amortyzacji dla istotnych składników aktywów:

Kategoria aktywów	Stawka
Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego	2,5%
Budynki i budowle	1,5% - 10%
Maszyny i urządzenia techniczne	10% - 40%
Środki transportu	14% - 33%
Sprzęt informatyczny	20% - 40%
Pozostałe aktywa trwałe	7% - 20%

Aktywa utrzymywane na podstawie umowy leasingu finansowego amortyzuje się przez okres ich użyteczności, o ile występuje racjonalna pewność ich zakupu lub przeniesienia własności. W przeciwnym razie amortyzuje się je przez okres nie dłuższy niż przez okres trwania leasingu.

Zasady dokonywania odpisów z tytułu utraty wartości są analogiczne do tych, które obowiązują dla wartości niematerialnych i zostały opisane w punkcie 27.1.

30.2 Dane ilościowe

Zmiana stanu rzeczowych aktywów trwałych (wg grup rodzajowych) w roku zakończonym 31 grudnia 2018	Urządzenia techniczne i maszyny	Środki transportu	Rzeczowe aktywa trwałe w budowie	Nieruchomości	Inne rzeczowe aktywa trwałe	Rzeczowe aktywa trwałe, razem
Wartość brutto na początek okresu	1 014	204	181	2 766	443	4 608
Zmiany (z tytułu):	95	22	17	14	42	190
- zakupy i wytworzone we własnym zakresie	64	26	237	51	30	408
- zmiana składu grupy	-	-	-	-	2	2
- sprzedaż i likwidacja	(64)	(37)	(6)	(79)	(42)	(228)
- przeniesienie do kategorii przeznaczonych do sprzedaży wg MSSF 5	-	-	-	31	-	31
- przeniesienie do i z nieruchomości inwestycyjnych	-	-	-	(24)	-	(24)
- przeniesienia	78	27	(167)	30	32	-
- różnice kursowe i pozostałe	17	6	(47)	5	20	1
Wartość brutto na koniec okresu	1 109	226	198	2 780	485	4 798
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(449)	(77)	-	(471)	(217)	(1 214)
Zmiany (z tytułu):	(127)	(11)	-	(146)	(16)	(300)
- amortyzacja za okres	(179)	(33)	-	(157)	(46)	(415)
- sprzedaż i likwidacja	52	22	-	8	30	112
- różnice kursowe i pozostałe	-	-	-	3	-	3
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(576)	(88)	-	(617)	(233)	(1 514)
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(10)	-	(5)	(80)	(12)	(107)
Zmiany odniesione na:	(1)	-	-	(20)	-	(21)
- pozostałe koszty operacyjne	(1)	-	-	(36)	-	(37)
- pozostałe przychody operacyjne	-	-	-	16	-	16
Inne zmiany	7	-	5	15	1	28
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(4)	-	-	(85)	(11)	(100)
Wartość netto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	529	138	198	2 078	241	3 184

Zmiana stanu rzeczowych aktywów trwałych (wg grup rodzajowych) w roku zakończonym 31 grudnia 2017 (przekształcone)	Urządzenia techniczne i maszyny	Środki transportu	Rzeczowe aktywa trwałe w budowie	Nieruchomości	Inne rzeczowe aktywa trwałe	Rzeczowe aktywa trwałe, razem
Wartość brutto na początek okresu	688	153	65	1 295	379	2 580
Zmiany (z tytułu):	326	51	116	1 471	64	2 028
- zakupy i wytworzone we własnym zakresie	65	12	200	10	39	326
- zmiana składu grupy	268	42	65	1 293	40	1 708
- sprzedaż i likwidacja	(83)	(26)	-	(29)	(17)	(155)
- przeniesienie do kategorii przeznaczonych do sprzedaży wg MSSF 5	-	-	-	(4)	-	(4)
- przeniesienie do i z nieruchomości inwestycyjnych	-	-	-	157	-	157
- przeniesienia	57	4	(118)	40	17	-
- różnice kursowe i pozostałe	19	19	(31)	4	(15)	(4)
Wartość brutto na koniec okresu	1 014	204	181	2 766	443	4 608
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(378)	(65)	-	(399)	(169)	(1 011)
Zmiany (z tytułu):	(71)	(12)	-	(72)	(48)	(203)
- amortyzacja za okres	(151)	(29)	-	(85)	(66)	(331)
- sprzedaż i likwidacja	78	18	-	11	11	118
- różnice kursowe i pozostałe	2	(1)	-	2	7	10
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(449)	(77)	-	(471)	(217)	(1 214)
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(1)	-	(5)	(95)	(1)	(102)
Zmiany odniesione na:	(10)	-	-	10	(11)	(11)
- pozostałe koszty operacyjne	(11)	-	-	(2)	(11)	(24)
- pozostałe przychody operacyjne	1	-	-	12	-	13
Inne zmiany	1	-	-	5	-	6
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(10)	-	(5)	(80)	(12)	(107)
Wartość netto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	555	127	176	2 215	214	3 287

W pozycjach „przeniesienia do i z nieruchomości inwestycyjnych” przedstawiono wartości analogiczne do wyjaśnionych w punkcie 31.

31. Nieruchomości inwestycyjne

31.1 Zasady rachunkowości

Nieruchomości inwestycyjne utrzymuje się w celu osiągnięcia przychodów z czynszów lub uzyskania korzyści wynikających ze wzrostu ich wartości, bądź obu tych pożytków równocześnie. Nieruchomości inwestycyjne nie są wykorzystywane w działalności operacyjnej.

Nieruchomości inwestycyjne ujmuje się początkowo według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, powiększonych o koszty transakcji. Po początkowym ujęciu, wycenia się je w wartości godziwej, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 9.1.5. Zyski i straty wynikające ze zmiany wartości godziwej nieruchomości inwestycyjnych ujmuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej” w okresie, w którym powstały.

W przypadku gdy nieruchomość wykorzystywana na własne potrzeby staje się nieruchomością inwestycyjną, do dnia reklasyfikacji naliczana jest amortyzacja i dokonywane są ewentualne odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości, a następnie:

- jeżeli ustalona na ten dzień wartość bilansowa jest wyższa niż wartość godziwa, to różnica ujmowana jest w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe koszty operacyjne”;

- jeżeli dotychczasowa wartość bilansowa jest niższa od wartości godziwej, to różnicę ujmuje się w pierwszej kolejności w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Pozostałe przychody operacyjne” jako odwrócenie odpisu aktualizującego (do wysokości wcześniej dokonanego odpisu, przy czym kwota ujęta w skonsolidowanym rachunku zysków i strat nie może przekroczyć kwoty doprowadzającej wartość nieruchomości do takiej wartości, jaka zostałaby ustalona po odjęciu umorzenia, gdyby w ogóle nie dokonano odpisu), a pozostałą część różnicy - w innych całkowitych dochodach w pozycji „Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do inwestycyjnych”.

Przy późniejszym zbyciu nieruchomości inwestycyjnej kapitał z aktualizacji wyceny przenosi się do kapitału zapasowego.

31.2 Dane ilościowe

Zmiana stanu nieruchomości inwestycyjnych	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (przeznaczony)
Wartość księgowa netto na początek okresu	2 355	1 738
Zwiększenia (z tytułu):	154	920
- zakup	139	63
- zmiana składu Grupy	-	27
- przeniesienia z nieruchomości przeznaczonych na potrzeby własne	15	-
- przeniesienie z kategorii przeznaczonych do sprzedaży wg MSSF 5	-	830
Zmniejszenia (z tytułu):	(842)	(201)
- sprzedaż i likwidacja	(2)	(5)
- przeniesienia do nieruchomości przeznaczonych na potrzeby własne	-	(157)
- przeniesienie do kategorii przeznaczonych do sprzedaży wg MSSF 5	(831)	(39)
- pozostałe	(9)	-
Zysk (strata) z tytułu aktualizacji wyceny do wartości godziwej	30	(101)
- odniesiony na wynik finansowy	26	(101)
- odniesiony na inne całkowite dochody	4	-
Różnice kursowe	-	(1)
Wartość księgowa netto na koniec okresu, w tym	1 697	2 355
- budynki i budowle	1 571	2 199
- grunty własne	122	152
- prawo wieczystego użytkowania gruntu i spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu	4	4

Pozycja „Prawo wieczystego użytkowania gruntu” zawiera prawo do odpłatnego wykorzystywania gruntu przez okres do 99 lat. Prawo takie może być przedmiotem obrotu handlowego.

W pozycji „przeniesienia z nieruchomości przeznaczonych na potrzeby własne” przedstawiono wartości wyceny nieruchomości wg wartości bilansowej (koszt historyczny pomniejszony o skumulowane umorzenie oraz odpisy z tytułu utraty wartości) na dzień przeniesienia, czyli dzień zmiany sposobu użytkowania.

Wartość godziwa nieruchomości inwestycyjnych wynika z wycen przeprowadzonych głównie w 2018 roku przez niezależnych rzeczoznawców.

32. Jednostki wyceniane metodą praw własności

32.1 Zasady rachunkowości

Jednostki stowarzyszone to jednostki, na które wywierany jest znaczący wpływ, czyli władza pozwalająca na uczestniczenie w podejmowaniu decyzji na temat polityki finansowej lub operacyjnej jednostki, w której dokonano inwestycji, niepolegająca jednak na sprawowaniu kontroli lub współkontroli.

Wspólne przedsięwzięcia to ustalenie umowne, w ramach którego strony sprawujące współkontrolę nad ustaleniem umownym mają prawa do aktywów netto tego ustalenia.

Jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia wycenia się metodą praw własności, zgodnie z którą w momencie początkowego ujęcia inwestycja ujmowana jest według kosztu, a następnie wartość bilansowa jest powiększana lub pomniejszana w celu ujęcia udziałów inwestora w zyskach lub stratach jednostki stowarzyszonej lub wspólnego przedsięwzięcia. Udział Grupy PZU w wyniku finansowym jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć ujmuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Udział w zyskach netto jednostek wycenianych metodą praw własności”, natomiast udział w zmianach stanu innych całkowitych dochodów – w innych całkowitych dochodach.

32.2 Dane ilościowe

Jednostki stowarzyszone	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
EMC Instytut Medyczny SA	12	20
PayPo sp. z o.o.	4	-
GSU Pomoc Górniczy Klub Ubezpieczonych SA	1	-
Jednostki stowarzyszone, razem	17	20

Uzgodnienie wyceny EMC	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Aktywa netto EMC	119	123
Udziały niekontrolujące w sprawozdaniu EMC	(7)	(8)
Wartość firmy w sprawozdaniu EMC na moment uzyskania znaczącego wpływu	(1)	(1)
Aktywa netto EMC przyjęte do wyceny metodą praw własności	111	114
Udział Grupy PZU w kapitałach EMC	31	33
Wartość firmy	29	29
Odpis z tytułu utraty wartości	(48)	(42)
Wartość bilansowa	12	20

Jednostki stowarzyszone z Grupą PZU nie są jednostkami strategicznymi. Informacje o udziale w kapitale i głosach poszczególnych jednostek stowarzyszonych zaprezentowano w punkcie 2.2. Nie istnieją ograniczenia (np. wynikające z ustaleń w zakresie pożyczek, wymogów regulacyjnych lub umów) możliwości transferu środków przez jednostki stowarzyszone w postaci dywidend pieniężnych.

32.3 Test na utratę wartości

Na koniec każdego roku obrotowego oraz każdorazowo, gdy istnieją przesłanki, że mogło dojść do utraty wartości, jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia poddaje się testom na utratę wartości. Test oparty jest na ocenie wartości odzyskiwalnej poszczególnych jednostek i porównaniu jej z wartością księgową (łącznie z wartością firmy). W sytuacji, gdy wartość odzyskiwalna jest mniejsza, odpis z tytułu utraty wartości odnosi się w pierwszej kolejności na wartość firmy.

Test na utratę wartości przeprowadzony na 31 grudnia 2018 roku wykazał konieczność dokonania odpisu z tytułu utraty wartości akcji EMC na kwotę 6 mln zł. Wartość odzyskiwalną ustalono w oparciu o wartość użytkową.

33. Należności od klientów z tytułu kredytów

33.1 Zasady rachunkowości

33.1.1. Zasady obowiązujące od 1 stycznia 2018 roku

Należności od klientów z tytułu kredytów wycenia się na koniec okresu sprawozdawczego w następujący sposób:

- w wartości godziwej przez inne całkowite dochody – zaklasyfikowane do modelu biznesowego, którego celem jest zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i sprzedaż składnika aktywów;
- w wartości godziwej przez wynik finansowy – aktywa niespełniające testu SPPI, ze względu na występujący w umowach element dźwigni finansowej, zwiększający zmienność przepływów pieniężnych (m. in. kredyty studenckie, kredyty z dopłatami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz niektóre ekspozycje korporacyjne);
- w zamortyzowanym koszcie – dla pozostałych aktywów.

Odsetki od należności od klientów z tytułu kredytów wycenianych w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej przez inne całkowite dochody, naliczone z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej rozpoznaje się w rachunku zysków i strat w pozycji „Przychody netto z inwestycji”.

Zmianę wartości godziwej należności od klientów z tytułu kredytów ujmuje się:

- dla wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody – w kapitale z aktualizacji wyceny;
- dla wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy – w rachunku zysków i strat w pozycji „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej”.

Modyfikacje aktywów finansowych

W przypadku zmian warunków umowy aktywa finansowego dokonuje się porównania przepływów zmodyfikowanych i oryginalnych. Jeżeli zidentyfikowana różnica jest istotna, to pierwotne aktywo finansowe usuwa się z bilansu, a zmodyfikowane aktywo finansowe ujmuje się w księgach w jego wartości godziwej.

W przeciwnym przypadku modyfikacja nie powoduje usunięcia aktywa finansowego z bilansu, a jedynie wyliczenie nowej wartości bilansowej brutto.

Ocena, czy dana modyfikacja aktywów finansowych jest modyfikacją istotną czy nieistotną zależy od spełnienia kryteriów jakościowych i ilościowych.

Do oceny istotności modyfikacji stosuje się kryteria:

- jakościowe – zmiana waluty (o ile nie wynika z istniejących postanowień umownych lub wymogów obowiązujących regulacji prawnych), zmiana (zastąpienie) dłużnika (z wyłączeniem dodania/ odejścia solidarnego dłużnika lub przejęcia kredytu w spadku), konsolidacja kilku ekspozycji w jedną w ramach aneksu lub umowy ugody/ restrukturyzacji, zmiana warunków kontraktu powodująca zmianę wyniku testu SPPI;
- ilościowe – m. in. progi procentowe zmiany marży, zwiększenia kwoty finansowania i zmiany okresu rezydualnego finansowania.

Wystąpienie przynajmniej jednego w tych kryteriów skutkuje wystąpieniem istotnej modyfikacji.

33.1.2. Zasady obowiązujące do 31 grudnia 2017 roku

Należności od klientów z tytułu kredytów wycenia się na koniec okresu sprawozdawczego w zamortyzowanym koszcie, a przychody odsetkowe rozpoznaje się w rachunku zysków i strat w pozycji „Przychody netto z inwestycji”.

33.2 Dane ilościowe

Należności od klientów z tytułu kredytów	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Wyceniane w zamortyzowanym koszcie	180 240	169 457
Wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	1 511	nd.
Wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	303	nd.
Należności od klientów z tytułu kredytów, razem	182 054	169 457

Należności od klientów z tytułu kredytów	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Segment detaliczny	97 567	89 407
Kredyty operacyjne	251	278
Kredyty konsumpcyjne	27 380	26 185
Kredyty consumer finance	2 563	2 129
Kredyty na zakup papierów wartościowych	69	109
Kredyty w rachunku karty kredytowej	1 124	1 297
Kredyty na nieruchomości mieszkaniowe	65 092	58 456
Pozostałe kredyty hipoteczne	830	832
Pozostałe należności	258	121
Segment biznesowy	84 487	80 050
Kredyty operacyjne	34 371	33 879
Kredyty samochodowe	35	80
Kredyty inwestycyjne	26 166	26 108
Skupione wierzytelności (faktoring)	9 225	4 576
Kredyty w rachunku karty kredytowej	131	179
Kredyty na nieruchomości mieszkaniowe	128	24
Pozostałe kredyty hipoteczne	8 560	8 465
Leasing finansowy	5 327	5 086
Pozostałe należności	544	1 653
Należności od klientów z tytułu kredytów, razem	182 054	169 457

34. Pochodne instrumenty finansowe

34.1 Zasady rachunkowości

Pochodne instrumenty finansowe obejmują zarówno instrumenty finansowe przeznaczone do obrotu, jak i stanowiące zabezpieczenie wartości godziwej lub przepływów pieniężnych.

Pochodne instrumenty finansowe przeznaczone do obrotu ujmuje się w księgach rachunkowych w wartości godziwej na dzień zawarcia transakcji i w późniejszych okresach wycenia się w wartości godziwej, zgodnie z zasadami opisanymi 9.1.3.

Instrumenty pochodne wykazuje się jako aktywa finansowe, jeżeli ich wartości godziwa jest dodatnia lub jako zobowiązania finansowe, jeżeli jest ujemna.

Zmiany wartości godziwej instrumentów pochodnych niebędących instrumentami zabezpieczającymi ujmuje się w pozycji „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej”.

Na 31 grudnia 2018 roku spółki Grupy PZU nie były stronami umów zawierających wbudowane instrumenty pochodne, których charakter i związane z nimi ryzyka nie byłyby ściśle powiązane z umową zasadniczą.

Grupa PZU skorzystała z opcji dostępnej w MSSF 9 i kontynuuje stosowanie rachunkowości zabezpieczeń zgodnie z zapisami MSR 39.

Rachunkowość zabezpieczeń służy do symetrycznego ujmowania w rachunku zysków i strat kompensujących się zmian wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego oraz pozycji zabezpieczanej. Rachunkowość zabezpieczeń stosowana jest, gdy spełnione są następujące warunki:

- w momencie ustanowienia zabezpieczenia formalnie wyznaczono i udokumentowano powiązanie zabezpieczające, jak również cel zarządzania ryzykiem oraz strategię ustanowienia zabezpieczenia. Dokumentacja zawiera identyfikację instrumentu zabezpieczającego i zabezpieczanego, charakter zabezpieczanego ryzyka oraz sposób oceny efektywności zabezpieczenia;
- oczekuje się wysokiej efektywności zabezpieczenia, tj. wysokiej skuteczności w kompensowaniu zmian wartości godziwej lub przepływów pieniężnych, zgodnie z udokumentowaną strategią zarządzania ryzykiem, dotyczącą konkretnego powiązania zabezpieczającego;
- w przypadku przepływów pieniężnych istnieje wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia transakcji zabezpieczanej, która jest narażona na ryzyko zmiany przepływów pieniężnych, wpływających na rachunek zysków i strat;
- efektywność zabezpieczenia można wiarygodnie ocenić, co oznacza możliwość wiarygodnej wyceny przepływów pieniężnych lub wartości godziwej związanych z pozycją zabezpieczaną oraz instrumentem zabezpieczającym;
- zabezpieczenie jest na bieżąco oceniane i stwierdza się jego wysoką efektywność we wszystkich okresach sprawozdawczych, na które zabezpieczenie zostało ustanowione.

34.2 Rodzaje strategii zabezpieczeń

34.2.1. Zabezpieczenia wartości godziwej

Zmiany w wycenie do wartości godziwej instrumentów finansowych wyznaczonych jako pozycje zabezpieczane odnoszone są – w części wynikającej z zabezpieczanego ryzyka – do rachunku zysków i strat. W pozostałej części zmiany wyceny bilansowej księgowane są zgodnie z ogólnymi zasadami dla danej klasy instrumentów finansowych.

Zmiany w wycenie do wartości godziwej pochodnych instrumentów finansowych wyznaczonych jako pozycja zabezpieczająca w rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej są w całości księgowane w rachunku zysków i strat w tej samej pozycji, w której są prezentowane wyniki zmiany wartości pozycji zabezpieczanej.

Grupa PZU zaprzestaje stosowania rachunkowości zabezpieczeń, jeśli instrument zabezpieczający wygasa, zostaje sprzedany, rozwiązany lub wykonany (zastąpienia jednego instrumentu zabezpieczającego drugim lub przedłużenia terminu ważności danego instrumentu zabezpieczającego nie uważa się za wygaśnięcie lub rozwiązanie, jeśli takie zastąpienie lub przedłużenie terminu stanowi część udokumentowanej strategii zabezpieczania), zabezpieczenie przestaje spełniać kryteria rachunkowości zabezpieczeń lub unieważnia się powiązanie zabezpieczające.

Korekta z tytułu zabezpieczanego ryzyka na odsetkowej pozycji zabezpieczanej jest amortyzowana do rachunku zysków i strat nie później niż w momencie zaprzestania stosowania rachunkowości zabezpieczeń.

Zabezpieczenie wartości godziwej statokuponowych dłużnych papierów wartościowych denominowanych w złotych, euro i dolarach amerykańskich

Pekao zabezpiecza część ryzyka stopy procentowej wynikającą ze zmiany wartości godziwej pozycji zabezpieczanej wynikającej ze zmienności rynkowych stóp procentowych poprzez transakcje IRS.

Tabela prezentuje wartości nominalne i oprocentowanie instrumentów zabezpieczających:

	Waluta	31 grudnia 2018 Termin zapadalności					31 grudnia 2017 Termin zapadalności				
		Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Wartość nominalna	PLN	-	-	280	200	480	115	-	511	200	826
Średnie oprocentowanie nogi stałej		-	-	1,8	1,8	1,8	1,8	-	1,8	1,8	1,8
Wartość nominalna	EUR	262	-	884	836	1 982	-	-	1 028	895	1 923
Średnie oprocentowanie nogi stałej		0,2	-	0,9	0,1	0,5	-	-	0,6	0,2	0,4
Wartość nominalna	USD	-	128	244	499	871	-	-	205	601	806
Średnie oprocentowanie nogi stałej		-	6,9	4,9	3,7	4,5	-	-	5,6	2,7	3,4
Razem		262	128	1 408	1 535	3 333	115	-	1 744	1 696	3 555

Wpływ relacji zabezpieczającej na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz wynik finansowy	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017		
	Zabezpieczenie papierów wycenianych w zamortyzowanym koszcie	wartości godziwej	Razem	Zabezpieczenie papierów wycenianych w zamortyzowanym koszcie	wartości godziwej	Razem
Instrumenty zabezpieczające						
Wartość nominalna	200	3 133	3 333	255	3 300	3 555
Wartość bilansowa – aktywa	-	21	21	-	16	16
Wartość bilansowa – zobowiązania	10	134	144	2	184	186
Zmiana wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego będąca podstawą oszacowania nieefektywności zabezpieczenia	(8)	49	41	-	67	67
Kwota nieefektywności zabezpieczenia rozpoznana w rachunku zysków i strat	-	3	3	-	5	5
Pozycje zabezpieczane						
Wartość bilansowa - aktywa	208	3 336	3 544	257	3 607	3 864
Skumulowana kwota korekty do wartości godziwej pozycji zabezpieczanej uwzględniona w wartości bilansowej pozycji zabezpieczanej ujętej w bilansie – aktywa	9	125	134	1	221	222
Zmiana wartości pozycji zabezpieczanej wykorzystana jako podstawa do oszacowania nieefektywności zabezpieczenia	8	(46)	(38)	-	(63)	(63)
Skumulowana kwota korekty do wartości godziwej pozycji zabezpieczanej pozostająca w bilansie dla tych pozycji zabezpieczanych, dla których zaprzestano korygowania pozycji bilansowej o korekty do wartości godziwej						

34.2.2. Zabezpieczenia przepływów pieniężnych

Zabezpieczenie przepływów pieniężnych to zabezpieczenie przed zagrożeniem zmiennością przepływów pieniężnych, które można przypisać konkretnemu rodzajowi ryzyka związanemu z ujętym składnikiem aktywów lub zobowiązaniem lub z wysoce prawdopodobną planowaną transakcją i które mogłyby wpływać na rachunek zysków i strat.

Wynik wyceny efektywnej części zabezpieczeń przepływów pieniężnych ujmuje się w innych całkowitych dochodach. Część nieefektywną zabezpieczenia ujmuje się w rachunku zysków i strat.

W przypadku zabezpieczania ryzyka stopy procentowej i ryzyka walutowego portfeli kredytów i depozytów sposób zarządzania tymi portfelami umożliwia regularne włączanie do relacji zabezpieczającej nowych transakcji oraz wyłączenie transakcji na skutek spłaty lub zaklasyfikowania do pozycji zagrożonych. Skutkuje to ciągłą zmianą ekspozycji tych portfeli na ryzyko stopy procentowej i ryzyko walutowe. W związku z częstymi zmianami struktury terminowej portfeli, wyznaczanie pozycji zabezpieczanych odbywa się dynamicznie przy dopuszczeniu dopasowania pozycji zabezpieczających do tych zmian.

W zakresie relacji zabezpieczających przepływy pieniężne głównymi zidentyfikowanymi potencjalnymi źródłami nieefektywności są:

- wpływ ryzyka kredytowego kontrahenta oraz własnego ryzyka kredytowego na wartość godziwą instrumentów zabezpieczających, tj. swapów na stopę procentową (IRS), walutowych swapów na stopę procentową (basis swap) oraz swapów walutowych (FX swap), które nie jest odzwierciedlone w wartości godziwej pozycji zabezpieczanej,
- różnice pomiędzy częstotliwościami przeszacowania instrumentów zabezpieczających i zabezpieczanych kredytów i depozytów.

34.2.2.1. Zabezpieczenie portfela należności od klientów z tytułu kredytów i papierów wartościowych o zmiennym oprocentowaniu w złotych

Pekao zabezpiecza ryzyka stopy procentowej związane ze zmiennością rynkowych stawek referencyjnych (WIBOR) generowane przez portfel należności od klientów z tytułu kredytów i papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu denominowane w złotych za pomocą swapów stopy procentowej (IRS).

31 grudnia 2018	Waluta	31 grudnia 2018 Termin zapadalności					31 grudnia 2017 Termin zapadalności				
		Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Wartość nominalna		1 400	200	2 800	4 200	8 600	-	-	3 600	-	3 600
Średnie oprocentowanie nogi stałej	PLN	3,7	3,5	3,4	2,6	3,0	-	-	3,7	-	3,7

Wpływ relacji zabezpieczającej na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz wynik finansowy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Instrumenty zabezpieczające		
Wartość nominalna	8 600	3 600
Wartość bilansowa –aktywa	262	200
Wartość bilansowa – zobowiązania	-	-
Zmiana wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego będąca podstawą oszacowania nieefektywności zabezpieczenia	(102)	(59)
Zyski lub straty wynikające z zabezpieczenia pozycji netto, ujęte w odrębnej linii innych całkowitych dochodów	-	-
Kwota nieefektywności zabezpieczenia rozpoznana w rachunku zysków i strat	-	-
Kwota przeniesiona z kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych do rachunku zysków i strat jako korekta reklasifikacyjna	-	-

Wpływ relacji zabezpieczającej na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz wynik finansowy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Pozycje zabezpieczane		
Kwota zmiany wartości godziwej hipotetycznego instrumentu pochodnego reprezentującego pozycję zabezpieczaną, będącą podstawą do oszacowania nieefektywności zabezpieczenia w danym okresie	102	59
Saldo pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń będzie kontynuowana po zakończeniu danego okresu sprawozdawczego	150	102
Saldo pozostające w pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla tych relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń nie jest już stosowana	-	-

34.2.2.2. Zabezpieczenie portfela depozytów w złotych i euro

Pekao zabezpiecza ryzyka stopy procentowej związane ze zmiennością rynkowych stawek referencyjnych (WIBOR, EURIBOR), generowane przez portfele depozytów denominowanych w złotych i euro, które ekonomicznie odpowiadają długoterminowemu zobowiązaniu o zmiennym oprocentowaniu za pomocą swapów stopy procentowej (IRS).

	Waluta	31 grudnia 2018 Termin zapadalności					31 grudnia 2017 Termin zapadalności				
		Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Wartość nominalna		-	-	242	207	449	-	15	-	197	212
Średnie oprocentowanie nogi stałej	PLN	-	-	1,8	1,8	1,8	-	1,8	-	1,8	1,8
Wartość nominalna		-	-	659	-	659	-	-	364	-	364
Średnie oprocentowanie nogi stałej	EUR	-	-	(0,3)	-	(0,3)	-	-	(0,3)	-	(0,3)

Wpływ relacji zabezpieczającej na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz wynik finansowy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Instrumenty zabezpieczające		
Wartość nominalna	1 108	576
Wartość bilansowa – aktywa	-	1
Wartość bilansowa – zobowiązania	16	2
Zmiana wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego będąca podstawą oszacowania nieefektywności zabezpieczenia	(11)	1
Zyski lub straty wynikające z zabezpieczenia pozycji netto, ujęte w odrębnej linii innych całkowitych dochodów	-	-
Kwota nieefektywności zabezpieczenia rozpoznana w rachunku zysków i strat	-	-
Kwota przeniesiona z kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych do rachunku zysków i strat jako korekta reklasifikacyjna	-	-
Pozycje zabezpieczane		
Kwota zmiany wartości godziwej hipotetycznego instrumentu pochodnego reprezentującego pozycję zabezpieczaną, będącą podstawą do oszacowania nieefektywności zabezpieczenia w danym okresie	11	(1)
Saldo pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń będzie kontynuowana po zakończeniu danego okresu sprawozdawczego	(12)	1
Saldo pozostające w pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla tych relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń nie jest już stosowana	-	-

34.2.2.3. Zabezpieczenie portfela kredytów o zmiennym oprocentowaniu we frankach szwajcarskich oraz portfela depozytów w złotych

Pekao zabezpiecza ekspozycję na ryzyko stopy procentowej związane ze zmiennością rynkowych stawek referencyjnych (WIBOR, LIBOR CHF) oraz ekspozycji na ryzyko walutowe generowane przez portfele kredytów o zmiennym oprocentowaniu denominowane we frankach szwajcarskich oraz depozytów w złotych, które ekonomicznie odpowiadają długoterminowemu zobowiązaniu o zmiennym oprocentowaniu za pomocą walutowych swapów stopy procentowej (basis swap). Transakcje CIRS podlegają dekompozycji na składnik zabezpieczający portfel aktywów oraz portfel zobowiązań.

	Waluta	31 grudnia 2018 Termin zapadalności				Razem	31 grudnia 2017 Termin zapadalności				Razem
		Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat		Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	
Wartość nominalna	CHF/ PLN	-	3 759	916	1 691	6 366	-	888	4 191	1 759	6 838

Wpływ relacji zabezpieczającej na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz wynik finansowy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Instrumenty zabezpieczające		
Wartość nominalna	6 366	6 838
Wartość bilansowa –aktywa	-	-
Wartość bilansowa – zobowiązania	745	675
Zmiana wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego będąca podstawą oszacowania nieefektywności zabezpieczenia	9	23
Zyski lub straty wynikające z zabezpieczenia pozycji netto, ujęte w odrębnej linii innych całkowitych dochodów	-	-
Kwota nieefektywności zabezpieczenia rozpoznana w rachunku zysków i strat	-	-
Kwota przeniesiona z kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych do rachunku zysków i strat jako korekta reklasyfikacyjna	-	-
Pozycje zabezpieczane		
Kwota zmiany wartości godziwej hipotetycznego instrumentu pochodnego reprezentującego pozycję zabezpieczaną, będącą podstawą do oszacowania nieefektywności zabezpieczenia w danym okresie	(13)	(44)
Saldo pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń będzie kontynuowana po zakończeniu danego okresu sprawozdawczego	(86)	(96)
Saldo pozostające w pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla tych relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń nie jest już stosowana	-	-

34.2.2.4. Zabezpieczenie portfela kredytów o zmiennym oprocentowaniu denominowanych w euro oraz depozytów terminowych i negocjowanych denominowanych w dolarach amerykańskich

Pekao zabezpiecza ekspozycję na ryzyko stopy procentowej związane ze zmiennością rynkowych stawek referencyjnych (EURIBOR) i ekspozycji na ryzyko walutowe generowane przez portfele kredytów o zmiennym oprocentowaniu denominowane w euro oraz depozytów terminowych i negocjowanych denominowanych w dolarach amerykańskich, które ekonomicznie odpowiadają długoterminowym pasywowo zmiennoprocentowym za pomocą swapów walutowych (FX Swap).

	Waluta	31 grudnia 2018 Termin zapadalności					31 grudnia 2017 Termin zapadalności				
		Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Wartość nominalna	EUR/PLN	1 634	688	-	-	2 322	480	501	-	-	981
Średni kurs		4,3	4,4	-	-	4,4	4,4	4,4	-	-	4,4
Wartość nominalna	EUR/USD	804	-	-	-	804	-	-	-	-	-
Średni kurs		1,2	-	-	-	1,2	-	-	-	-	-

Wpływ relacji zabezpieczającej na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz wynik finansowy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Instrumenty zabezpieczające		
Wartość nominalna	3 126	981
Wartość bilansowa –aktywa	31	42
Wartość bilansowa – zobowiązania	1	-
Zmiana wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego będąca podstawą oszacowania nieefektywności zabezpieczenia	-	2
Zyski lub straty wynikające z zabezpieczenia pozycji netto, ujęte w odrębnej linii innych całkowitych dochodów	-	-
Kwota nieefektywności zabezpieczenia rozpoznana w rachunku zysków i strat	-	-
Kwota przeniesiona z kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych do rachunku zysków i strat jako korekta reklasyfikacyjna	-	-
Pozycje zabezpieczane		
Kwota zmiany wartości godziwej hipotetycznego instrumentu pochodnego reprezentującego pozycję zabezpieczaną, będącą podstawą do oszacowania nieefektywności zabezpieczenia w danym okresie	-	(2)
Saldo pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń będzie kontynuowana po zakończeniu danego okresu sprawozdawczego	-	-
Saldo pozostające w pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla tych relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń nie jest już stosowana	-	-

34.2.2.5. Zabezpieczenie portfela kredytów i obligacji podporządkowanych o zmiennym oprocentowaniu

Alior Bank zabezpiecza ryzyko stopy procentowej związane ze zmiennością rynkowych stawek referencyjnych (WIBOR), generowane przez portfel kredytów i obligacji podporządkowanych denominowanych w złotych za pomocą swapów stopy procentowej (IRS).

	Waluta	31 grudnia 2018 Termin zapadalności					31 grudnia 2017 Termin zapadalności				
		Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Wartość nominalna		1 750	275	5 719	225	7 969	2 950	750	4 694	225	8 619
Średnie oprocentowanie nogi stałej	PLN	1,80	2,74	2,13	2,84	2,10	1,76	2,69	1,96	2,84	1,98

Wpływ relacji zabezpieczającej na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz wynik finansowy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Instrumenty zabezpieczające		
Wartość nominalna	7 969	8 619
Wartość bilansowa –aktywa	112	88
Wartość bilansowa – zobowiązania	9	5
Zmiana wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego będąca podstawą oszacowania nieefektywności zabezpieczenia	28	(1)
Zyski lub straty wynikające z zabezpieczenia pozycji netto, ujęte w odrębnej linii innych całkowitych dochodów	27	-
Kwota nieefektywności zabezpieczenia rozpoznana w rachunku zysków i strat	1	(1)
Kwota przeniesiona z kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych do rachunku zysków i strat jako korekta reklasifikacyjna	15	7
Pozycje zabezpieczane		
Kwota zmiany wartości godziwej hipotetycznego instrumentu pochodnego reprezentującego pozycję zabezpieczaną, będącą podstawą do oszacowania nieefektywności zabezpieczenia w danym okresie	(50)	(2)
Saldo pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń będzie kontynuowana po zakończeniu danego okresu sprawozdawczego	31	(11)
Saldo pozostające w pozycji kapitału z tytułu rachunkowości zabezpieczeń dla tych relacji, dla których rachunkowość zabezpieczeń nie jest już stosowana	-	-

34.3 Dane ilościowe

Instrumenty pochodne wg stanu na 31 grudnia 2018 roku	Kwota bazowa wg terminów wymagalności					Aktywa	Zobowiązania
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Związane ze stopą procentową	21 889	70 485	111 548	32 426	236 348	1 971	2 933
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie wartości godziwej – instrumenty nienotowane, w tym:	262	128	1 408	1 535	3 333	21	144
- transakcje SWAP	262	128	1 408	1 535	3 333	21	144
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych – instrumenty nienotowane, w tym:	3 150	4 234	10 336	6 323	24 043	374	770
- transakcje SWAP	3 150	4 234	10 336	6 323	24 043	374	770
Instrumenty wykazywane jako przeznaczone do obrotu, w tym:	18 477	66 123	99 804	24 568	208 972	1 576	2 019
Instrumenty nienotowane, w tym:	18 477	66 123	99 804	24 568	208 972	1 576	2 019
- transakcje FRA	7 609	7 100	300	-	15 009	2	2
- transakcje SWAP	10 208	56 405	94 891	24 486	185 990	1 564	2 012
- opcje call (zakup)	330	1 719	2 883	54	4 986	6	2
- opcje put (sprzedaż)	330	899	1 730	28	2 987	4	3
Związane z kursami walut	40 041	17 290	4 803	43	62 177	302	250
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych – instrumenty nienotowane, w tym:	2 438	688	-	-	3 126	31	1
- transakcje SWAP	2 438	688	-	-	3 126	31	1
Instrumenty wykazywane jako przeznaczone do obrotu, w tym:	37 603	16 602	4 803	43	59 051	271	249
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	570	4 397	-	-	4 967	4	3
- kontrakty terminowe	570	4 397	-	-	4 967	4	3
Instrumenty nienotowane, w tym:	37 033	12 205	4 803	43	54 084	267	246
- kontakty terminowe	9 689	5 140	1 661	-	16 490	88	128
- transakcje SWAP	24 792	2 351	952	43	28 138	115	54
- opcje call (zakup)	1 201	2 230	1 107	-	4 538	46	22
- opcje put (sprzedaż)	1 351	2 484	1 083	-	4 918	18	42
Związane z cenami papierów wartościowych	2 108	1 186	2 149	-	5 443	78	49
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	326	219	243	-	788	11	13
- kontrakty terminowe	326	211	243	-	780	10	13
- opcje put (sprzedaż)	-	8	-	-	8	1	-
Instrumenty nienotowane, w tym:	1 782	967	1 906	-	4 655	67	36
- opcje call (zakup)	353	590	1 906	-	2 849	66	2
- opcje put (sprzedaż)	1 429	377	-	-	1 806	1	34
Związane z cenami towarów	1 752	2 295	620	-	4 667	136	133
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	460	9	-	-	469	19	17
- kontrakty terminowe	460	9	-	-	469	19	17
Instrumenty nienotowane, w tym:	1 292	2 286	620	-	4 198	117	116
- kontakty terminowe	435	9	-	-	444	16	17
- transakcje SWAP	529	372	72	-	973	46	45
- opcje call (zakup)	205	1 084	324	-	1 613	21	5
- opcje put (sprzedaż)	123	821	224	-	1 168	34	49
Razem	65 790	91 256	119 120	32 469	308 635	2 487	3 365

Instrumenty pochodne wg stanu na 31 grudnia 2017	Kwota bazowa wg terminów wymagalności					Aktywa	Zobowiązania
	Do 3 mies.	Powyżej 3 mies. do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem		
Związane ze stopą procentową	20 461	33 068	116 218	26 450	196 197	1 699	2 797
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie wartości godziwej – instrumenty nienotowane, w tym:	115	-	1 744	1 696	3 555	16	186
- transakcje SWAP	115	-	1 744	1 696	3 555	16	186
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych – instrumenty nienotowane, w tym:	2 950	1 653	12 849	2 181	19 633	289	682
- transakcje SWAP	2 950	1 653	12 849	2 181	19 633	289	682
Instrumenty wykazywane jako przeznaczone do obrotu, w tym:	17 396	31 415	101 625	22 573	173 009	1 394	1 929
Instrumenty nienotowane, w tym:	17 396	31 415	101 625	22 573	173 009	1 394	1 929
- transakcje FRA	1 285	450	-	-	1 735	1	-
- transakcje SWAP	14 932	27 813	96 648	22 468	161 861	1 381	1 921
- opcje call (zakup)	411	1 363	3 854	11	5 639	10	2
- opcje put (sprzedaż)	768	1 789	1 123	94	3 774	2	6
Związane z kursami walut	37 435	11 455	2 060	42	50 992	444	517
Instrumenty wykazywane jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych – instrumenty nienotowane, w tym:	480	501	-	-	981	42	-
- transakcje SWAP	480	501	-	-	981	42	-
Instrumenty wykazywane jako przeznaczone do obrotu, w tym:	36 955	10 954	2 060	42	50 011	402	517
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	456	-	-	-	456	19	1
- kontrakty terminowe	456	-	-	-	456	19	1
Instrumenty nienotowane, w tym:	36 499	10 954	2 060	42	49 555	383	516
- kontakty terminowe	11 684	4 300	945	-	16 929	175	221
- transakcje SWAP	22 650	2 851	462	42	26 005	164	256
- opcje call (zakup)	1 005	1 323	71	-	2 399	27	8
- opcje put (sprzedaż)	1 160	2 480	582	-	4 222	17	31
Związane z cenami papierów wartościowych	485	2 430	2 924	-	5 839	104	57
Instrumenty nienotowane, w tym:	485	2 430	2 924	-	5 839	104	57
- opcje call (zakup)	279	1 245	1 666	-	3 190	102	10
- opcje put (sprzedaż)	206	1 185	1 258	-	2 649	2	47
Związane z cenami towarów	827	718	983	-	2 528	104	103
Instrumenty notowane na rynku regulowanym, w tym:	285	40	7	-	332	10	21
- kontrakty terminowe	285	40	7	-	332	10	21
Instrumenty nienotowane, w tym:	542	678	976	-	2 196	94	82
- kontakty terminowe	227	26	-	-	253	19	7
- transakcje SWAP	252	233	190	-	675	59	59
- opcje call (zakup)	45	240	398	-	683	15	8
- opcje put (sprzedaż)	18	179	388	-	585	1	8
Razem	59 208	47 671	122 185	26 492	255 556	2 351	3 474

35. Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe

35.1 Zasady rachunkowości

35.1.1. Ujęcie i klasyfikacja

Aktywa finansowe ujmuje się w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w momencie, gdy jednostka Grupy PZU staje się stroną wiążącego kontraktu, z którego wynika, iż ponosi ryzyko i staje się beneficjentem korzyści związanych z instrumentem finansowym. W przypadku transakcji zawieranych na zorganizowanym rynku, nabycie bądź sprzedaż aktywów finansowych ujmuje się w księgach w dacie zawarcia transakcji.

35.1.1.1. Zasady obowiązujące od 1 stycznia 2018 roku

Klasyfikacji instrumentu dokonuje się na moment zastosowania MSSF 9 po raz pierwszy lub w momencie rozpoznania instrumentu. Zmiany klasyfikacji możliwe są wyłącznie w rzadkich przypadkach zmiany modelu biznesowego. Klasyfikacja aktywów finansowych uzależniona jest od:

- modelu biznesowego jednostki w zakresie zarządzania aktywami finansowymi oraz
- charakterystyki umownych przepływów pieniężnych dla składnika aktywów finansowych.

Zgodnie z MSSF 9 aktywa finansowe klasyfikuje się do wyceny w:

- zamortyzowanym koszcie;
- wartości godziwej przez wynik finansowy;
- wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Modele biznesowe

Składniki aktywów finansowych zarządzane są zgodnie z modelami biznesowymi, służącymi do przekazywania informacji do celów zarządczych. Dokonując analizy modeli biznesowych, Grupa PZU uwzględnia m.in.:

- sposób, w jaki wyniki modelu biznesowego i aktywów finansowych utrzymywanych w ramach tego modelu biznesowego są oceniane i przekazywane kluczowemu personelowi kierownicemu jednostki;
- rodzaje ryzyka, które mają wpływ na wyniki modelu biznesowego (i aktywów finansowych utrzymywanych w ramach tego modelu biznesowego), a w szczególności sposób, w jaki zarządza się tym ryzykiem.

Aktywa znajdujące się w posiadaniu Grupy PZU na dzień pierwszego zastosowania MSSF 9 zaklasyfikowano do modeli biznesowych obowiązujących na ten dzień. Aktywa nabyte po 1 stycznia 2018 roku klasyfikuje się do modelu biznesowego przy ich początkowym ujęciu.

Charakterystyka modeli biznesowych	Aktywa utrzymywane w celu uzyskiwania przepływów pieniężnych wynikających z umowy	Aktywa utrzymywane zarówno w celu uzyskiwania przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i ze sprzedaży aktywów	Pozostałe aktywa finansowe
Zarządzane ryzyka	Długoterminowe ryzyko stopy procentowej, ryzyko kredytowe	Długoterminowe ryzyko stopy procentowej, ryzyko kredytowe, płynność długoterminowa	Krótkoterminowe ryzyko stopy procentowej, ryzyko walutowe, zmiany cen akcji, indeksów, towarów oraz zarządzanie płynnością krótkoterminową.
Warunki sprzedaży aktywów z modelu	<ul style="list-style-type: none"> • sporadyczność transakcji • nieznaczna wartość sprzedanych aktywów w stosunku do łącznej wartości aktywów w modelu • bliski termin wymagalności sprzedawanych aktywów przy dochodzie zbliżonym do wartości pozostałych do uzyskania kontraktowych przepływów pieniężnych, gdyby składnik aktywów był utrzymywany w portfelu do pierwotnego terminu wymagalności • pogorszenie jakości kredytowej 	Dopuszczalny poziom sprzedaży jest wyższy niż w modelu aktywów utrzymywanych w celu uzyskiwania przepływów pieniężnych wynikających z umowy jednak znacznie niższy niż w przypadku aktywów przeznaczonych do obrotu.	Brak ograniczeń sprzedaży.

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu oraz te, które są utrzymywane w modelu zarządzanym na podstawie wartości godziwej, zaklasyfikowano do wyceny w wartości godziwej przez wynik finansowy.

Test SPPI

W celu oceny, czy umowne przepływy pieniężne stanowią wyłącznie spłaty kwoty głównej i odsetek dokonywany jest specjalny test (tzw. test SPPI, ang. *solely payments of principal and interest*). Pod pojęciem kwoty głównej rozumie się wartość godziwą składnika aktywów finansowych w momencie początkowego ujęcia. Odsetki obejmują zapłatę za wartość pieniądza w czasie, za ryzyko kredytowe związane z kwotą główną pozostałą do spłaty w określonym czasie i za inne podstawowe ryzyka i koszty związane z udzieleniem kredytów, a także marżę zysku.

W trakcie testu SPPI analizuje się, czy składnik aktywów finansowych zawiera warunki umowne, które mogłyby zmienić terminy lub kwoty umownych przepływów pieniężnych tak, aby warunek uzyskiwania wyłącznie kwoty głównej i odsetek nie był spełniony. Dokonując oceny, Grupa PZU rozważa:

- zdarzenia warunkowe, które mogłyby zmienić kwoty i terminy przepływów pieniężnych;
- czynniki modyfikujące oprocentowanie;
- warunki przedpłaty i przedłużenia płatności;
- warunki ograniczające prawo do pozyskiwania przepływów pieniężnych;
- czynniki modyfikujące wartość pieniądza w czasie, w tym okresowe resetowanie stopy procentowej.

Test SPPI przeprowadza się dla aktywów finansowych klasyfikowanych do modelu biznesowego, którego celem jest uzyskiwanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy lub modelu biznesowego, którego celem jest uzyskiwanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i ze sprzedaży.

Test SPPI przeprowadza się:

- zbiorczo – dla homogenicznych grup produktów standardowych;
- na poziomie pojedynczego kontraktu – dla produktów niestandardowych;
- na poziomie kodu ISIN – dla dłużnych papierów wartościowych.

Gdy składnik aktywów finansowych zawiera warunki powodujące modyfikację wartości pieniądza w czasie, dokonuje się tak zwanego *benchmark testu* weryfikującego, jak różniłyby się niedyskontowane przepływy pieniężne wynikające z umowy od niedyskontowanych przepływów pieniężnych, które powstałyby, gdyby wartość pieniądza w czasie nie została zmodyfikowana

(poziom referencyjny przepływów pieniężnych). W przypadku, gdy ta różnica jest istotna, instrument nie spełnia testu SPPI i jest wyceniany w wartości godziwej przez wynik finansowy.

35.1.1.2. Zasady obowiązujące do 31 grudnia 2017 roku

Instrumenty finansowe kwalifikuje się w momencie nabycia do jednej z czterech kategorii: utrzymywanych do terminu wymagalności, dostępnych do sprzedaży, wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy lub pożyczek. W momencie nabycia instrumenty finansowe ujmują się w wartości godziwej skorygowanej o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub wystawienia danego instrumentu finansowego. Wyjątkiem są instrumenty wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, w przypadku których koszty transakcyjne pomniejszają jednorazowo pozycję „Przychody netto z inwestycji”. Wartością godziwą instrumentu finansowego w momencie jego początkowego ujęcia jest zwykle jego cena transakcyjna, o ile charakter instrumentu finansowego nie wskazuje, że jest inaczej.

W przypadku instrumentów finansowych przynoszących przychody odsetkowe, odsetki nalicza się począwszy od następnego dnia po dniu rozliczenia transakcji.

35.1.2. Zasady wyceny

35.1.2.1. Zasady obowiązujące od 1 stycznia 2018 roku

Aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie

Jako aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie klasyfikuje się składniki aktywów finansowych, jeżeli spełnione są oba poniższe warunki:

- składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym, którego celem jest utrzymywanie aktywów finansowych dla uzyskiwania przepływów pieniężnych wynikających z umowy;
- spełniają test SPPI - warunki umowy dotyczącej składnika aktywów finansowych powodują powstanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty.

Na 1 stycznia 2018 roku do inwestycyjnych (lokacyjnych) aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie zaklasyfikowano:

- aktywa klasyfikowane zgodnie z MSR 39 do kategorii pożyczek i należności oraz do aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności, za wyjątkiem aktywów finansowych, dla których w wyniku testów SPPI stwierdzono, że warunki umowy mogą powodować powstanie przepływów pieniężnych, które nie stanowią jedynie spłaty kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty;
- niektóre aktywa klasyfikowane zgodnie z MSR 39 jako dostępne do sprzedaży, w odniesieniu do których dokonana ocena modelu biznesowego wykazała, że dotychczasową praktyką było utrzymywanie ich w celu uzyskiwania przepływów pieniężnych i intencja w stosunku do nich pozostaje niezmienną;
- zakupione składniki aktywów finansowych dotknięte utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe. Tego rodzaju aktywa finansowe zostały nabyte w związku z połączeniem z wydzieloną częścią Banku BPH w 2016 roku oraz Bankiem Meritum w 2015 roku. W efekcie do kategorii wyceny według zamortyzowanego kosztu zaliczono udzielone klientom kredyty i pożyczki oraz dłużne papiery wartościowe o charakterze inwestycyjnym. Zgodnie z zasadami MSR 39 stosowanymi do dnia 31 grudnia 2017 r., pozycje zaliczane były odpowiednio do kategorii pożyczek i należności oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży i utrzymywanych do zapadalności.

Do aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie zalicza się m. in.:

- przekazaną zapłatę za dłużne papiery wartościowe nabyte w ramach kontraktu, z którego wynika, iż zbywający zachował niemalże wszystkie ryzyka i korzyści związane z tymi papierami (transakcje *buy-sell-back* i *reverse repo*);
- dłużne papiery wartościowe;

- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych;
- udzielone pożyczki.

Na moment początkowego ujęcia aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszcie ujmuje się w wartości godziwej powiększonej o koszty transakcji, które można bezpośrednio przypisać do nabycia lub emisji tych aktywów.

Wyniki wyceny w zamortyzowanym koszcie ujmuje się w rachunku zysków i strat w pozycji „Przychody netto z inwestycji”.

Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody

Aktywa finansowe wyceniane są w wartości godziwej przez inne całkowite dochody, jeżeli spełnione są oba poniższe warunki:

- składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym, którego celem jest zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych;
- spełniają test SPPI - warunki umowy dotyczącej składnika aktywów finansowych powodują powstanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty.

Na 1 stycznia 2018 roku do tej kategorii zaklasyfikowano w szczególności:

- instrumenty dłużne, które zgodnie z MSR 39 klasyfikowane były jako aktywa finansowe dostępne do sprzedaży;
- niektóre aktywa z portfela papierów wartościowych dotychczas utrzymywanych do terminu zapadalności – ze względu na ich możliwą sprzedaż, gdyż właściwym modelem biznesowym dla tych papierów jest model, którego celem jest zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych;

Odsetki od instrumentów dłużnych, naliczone z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej rozpoznaje się w rachunku zysków i strat w pozycji „Przychody netto z inwestycji”.

Zasady wyceny do wartości godziwej opisano w punkcie 9.1. Skutki zmian wartości godziwej ujmuje się w innych całkowitych dochodach do momentu wyłączenia składnika aktywów ze sprawozdania z sytuacji finansowej, kiedy to skumulowane efekty wyceny przenoszone są do rachunku zysków i strat, do pozycji „Wynik netto z realizacji instrumentów finansowych i inwestycji”.

Odpis na oczekiwane straty kredytowe ujmowany jest w innych całkowitych dochodach i drugostronnie w rachunku zysków i strat w pozycji „Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych”. Wartość ujętego odpisu nie obniża wartości bilansowej składnika aktywów.

Do tej kategorii aktywów finansowych klasyfikuje się również instrumenty kapitałowe, dla których dokonano nieodwołalnego wyboru wyceny w wartości godziwej z ujęciem późniejszych zmian wartości godziwej przez inne całkowite dochody. Decyzję o takiej klasyfikacji podejmuje się indywidualnie dla każdego instrumentu. W przypadku sprzedaży takich aktywów, wynik ze sprzedaży przenosi się do kapitałów zapasowych.

Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy

Do kategorii tej klasyfikowane są pozostałe instrumenty finansowe nie spełniające warunków zaklasyfikowania do aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie lub wartości godziwej przez inne całkowite dochody. W szczególności dotyczy to:

- aktywów finansowych wyznaczonych do wyceny w wartości godziwej przez wynik finansowy;
- aktywów finansowych klasyfikowanych zgodnie z MSR 39 jako przeznaczone do obrotu;
- jednostek uczestnictwa nie będących instrumentami kapitałowymi i których nie dotyczy warunek charakterystyki przepływów pieniężnych stanowiących jedynie spłatę kwoty głównej i odsetek;
- aktywów finansowych niespełniających testu SPPI - dla których warunki umowne powodują, że przepływy pieniężne nie stanowią jedynie spłaty kwoty głównej i odsetek;
- aktywów finansowych utrzymywanych zgodnie z modelem biznesowym innym, niż którego celem jest utrzymywanie aktywów finansowych dla uzyskiwania przepływów pieniężnych wynikających z umowy lub zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych;

- instrumentów kapitałowych, które zgodnie z MSR 39 były klasyfikowane jako dostępne do sprzedaży i były wyceniane według wartości godziwej przez inne całkowite dochody, a nie zostały nieodwołalnie wyznaczone do wyceny według wartości godziwej przez inne całkowite dochody zgodnie z MSSF9;

Zasady wyceny do wartości godziwej opisano w punkcie 9.1. Skutki zmiany wyceny instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej, w tym odnoszące się do nich przychody z tytułu odsetek oraz zmiany wartości zobowiązań z tytułu kontraktów inwestycyjnych na rachunek i ryzyko klienta ujmują się w pozycji „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej” w okresie, którego dotyczą.

35.1.2.2. Zasady obowiązujące do 31 grudnia 2017 roku

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności

Do aktywów finansowych utrzymywanych do terminu wymagalności zalicza się aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami oraz o ustalonym terminie wymagalności, które nabyto z zamiarem utrzymania i Grupa PZU jest w stanie utrzymać je do terminu zapadalności.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności wycenia się w zamortyzowanym koszcie, a wyniki wyceny ujmują się w pozycji „Przychody netto z inwestycji”.

Informacje o zasadach tworzenia odpisów z tytułu utraty wartości obowiązujące do 31 grudnia 2017 roku zaprezentowano w punkcie 36.1.2.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Do instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży zalicza się instrumenty finansowe niezakwalifikowane do innych kategorii.

Instrumenty zaliczone do tej kategorii wycenia się w wartości godziwej, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 9.1. Różnicę pomiędzy wartością godziwą na koniec okresu sprawozdawczego a ceną nabycia odnosi się bezpośrednio na kapitał z aktualizacji wyceny. W przypadku dłużnych papierów wartościowych odsetki naliczone przy wykorzystaniu efektywnej stopy procentowej ujmują się w pozycji „Przychody netto z inwestycji”, a w kapitale z aktualizacji wyceny ujmują się różnicę pomiędzy wartością godziwą a wartością w zamortyzowanym koszcie.

W przypadku sprzedaży instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży wartość kapitału z aktualizacji ich wyceny jest wyksięgowywana i ujmowana w pozycji „Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości aktywów finansowych”.

Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy

Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy obejmują:

- instrumenty finansowe przeznaczone do obrotu – aktywa nabyte w celu ich sprzedaży w bliskim terminie lub zobowiązania zaciągnięte w celu ich odkupienia w krótkim terminie;
- instrumenty finansowe zaliczone w momencie nabycia do kategorii wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy, o ile ich wartość godziwą można wiarygodnie oszacować. Do takich instrumentów finansowych zalicza się:
 - niektóre instrumenty, które są przeznaczone na pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz kontraktów inwestycyjnych w ubezpieczeniach na życie. Przyjęta klasyfikacja tych instrumentów eliminuje lub znacząco ogranicza niedopasowanie w zakresie wyceny i rozpoznawania zobowiązań i aktywów stanowiących ich pokrycie;
 - instrumenty finansowe zarządzane i oceniane, zgodnie z udokumentowanymi zasadami zarządzania ryzykiem, w oparciu o wartość godziwą.

Zasady wyceny do wartości godziwej opisano w punkcie 9.1. Skutki zmiany wyceny instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej, w tym odnoszące się do nich przychody z tytułu odsetek oraz zmiany wartości zobowiązań z tytułu

kontraktów inwestycyjnych na rachunek i ryzyko klienta ujmuje się w pozycji „Zmiana netto wartości godziwej aktywów i zobowiązań wycenianych w wartości godziwej” w okresie, którego dotyczą.

Pożyczki

Kredyty, pożyczki i inne należności są aktywami finansowymi niebędącymi instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami, które nie są notowane na aktywnym rynku, inne niż:

- aktywa finansowe, które jednostka zamierza sprzedać natychmiast lub w bliskim terminie, które kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu i te, które przy początkowym ujęciu zostały wyznaczone przez jednostkę jako wyceniane według wartości godziwej przez wynik finansowy;
- aktywa finansowe wyznaczone przez jednostkę przy początkowym ujęciu jako dostępne do sprzedaży;
- aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty inwestycji początkowej z innego powodu niż pogorszenie obsługi kredytu, które kwalifikuje się jako dostępne do sprzedaży.

Do kredytów, pożyczek i innych należności zalicza się w szczególności:

- przekazaną zapłatę za dłużne papiery wartościowe nabyte w ramach kontraktu, z którego wynika, iż zbywający zachował niemalże wszystkie ryzyka i korzyści związane z tymi papierami (transakcje *buy-sell-back* i *reverse repo*);
- dłużne papiery wartościowe nienotowane na aktywnym rynku;
- lokaty terminowe w instytucjach kredytowych;
- udzielone pożyczki;
- należności z tytułu zawartych umów ubezpieczeniowych (w tym również reasekuracji);
- inne należności.

Kredyty, pożyczki i inne należności, z wyjątkiem należności z tytułu zawartych umów ubezpieczeniowych i innych należności krótkoterminowych wycenia się na koniec okresu sprawozdawczego w zamortyzowanym koszcie.

Ze względu na ich charakter, należności z tytułu zawartych umów ubezpieczeniowych i inne należności krótkoterminowe, wycenia się w wartości nominalnej z uwzględnieniem odpisów z tytułu utraty wartości należności wątpliwych (sposób oszacowania tych odpisów dla należności ubezpieczeniowych przedstawiono w punkcie 36.1.1.6).

Wynik wyceny kredytów, pożyczek i innych należności do wysokości wyceny w zamortyzowanym koszcie wykazuje się w pozycji „Przychody netto z inwestycji”.

35.1.3. Wyłączenie ze sprawozdania z sytuacji finansowej

Składniki aktywów finansowych wyłącza się ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, gdy wygasają lub są przenoszone na inny podmiot umowne prawa do przepływów pieniężnych z danego składnika aktywów. Przeniesienie występuje także, gdy umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów zostają zatrzymane, ale przyjmowany jest umowny obowiązek przekazania tych przepływów jednostce spoza Grupy PZU.

Przenosząc składniki aktywów finansowych ocenia się, w jakim stopniu zachowane zostaje ryzyko i korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów:

- jeżeli przenoszone jest zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to wyłącza się składnik aktywów finansowych ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej;
- jeżeli zachowuje się zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to w dalszym ciągu ujmuje się składnik aktywów finansowych w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej;
- jeżeli nie przenosi się ani nie zachowuje zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów finansowych, ustala się czy została zachowana kontrola nad tym składnikiem aktywów finansowych.

W przypadku zachowania kontroli składnik aktywów finansowych jest ujmowany w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej do wysokości wynikającej z trwałego zaangażowania, odpowiednio w przypadku braku kontroli składnik jest ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej wyłączany.

35.2 Dane ilościowe

Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe - MSSF 9	31 grudnia 2018		
	w zamortyzowanym koszcie	w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	w wartości godziwej przez wynik finansowy
Instrumenty kapitałowe	nd.	522	1 220
Notowane na rynku regulowanym	nd.	310	1 171
Nienotowane na rynku regulowanym	nd.	212	49
Jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne	nd.	nd.	4 298
Notowane na rynku regulowanym	nd.	nd.	110
Nienotowane na rynku regulowanym	nd.	nd.	4 188
Dłużne papiery wartościowe	34 652	38 215	12 176
Rządowe	27 501	26 167	11 986
Krajowe	27 349	23 419	10 793
Oprocentowanie stałe	24 074	10 745	8 893
Oprocentowanie zmienne	3 275	12 674	1 900
Zagraniczne	152	2 748	1 193
Oprocentowanie stałe	152	2 748	1 193
Pozostałe	7 151	12 048	190
Notowane na rynku regulowanym	762	4 387	41
Oprocentowanie stałe	454	1 515	36
Oprocentowanie zmienne	308	2 872	5
Nienotowane na rynku regulowanym	6 389	7 661	149
Oprocentowanie stałe	869	2 986	3
Oprocentowanie zmienne	5 520	4 675	146
Pozostałe, w tym:	10 582	-	-
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	3 278	-	-
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	2 769	-	-
Pożyczki	4 535	-	-
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe, razem	45 234	38 737	17 694

Instrumenty kapitałowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	31 grudnia 2018		31 grudnia 2017
	Wartość godziwa	Dywidendy ujęte w okresie	
Notowane na rynku regulowanym	310	10	nd.
Grupa Azoty SA	257	10	nd.
Polimex-Mostostal SA	38	-	nd.
Pozostałe	15	-	nd.
Nienotowane na rynku regulowanym	212	20	nd.
Biuro Informacji Kredytowej SA	173	19	nd.
PSP sp. z o.o.	22	-	nd.
Krajowa Izba Rozliczeniowa SA	13	1	nd.
Pozostałe	4	-	nd.
Instrumenty kapitałowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody, razem	522	30	nd.

Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe - MSR 39	utrzymywane do terminu wymagalności	dostępne do sprzedaży	31 grudnia 2017		
			w wartości godziwej – zakwalifikowane w momencie pierwszego rozpoznania	przeznaczone do obrotu	pożyczki
Instrumenty kapitałowe	nd.	664	1 947	4 617	nd.
Notowane na rynku regulowanym	nd.	262	1 781	562	nd.
Nienotowane na rynku regulowanym	nd.	402	166	4 055	nd.
Dłużne papiery wartościowe	21 237	47 855	4 703	8 976	13 623
Rządowe	21 006	33 649	4 664	8 699	1
Krajowe	20 641	32 547	4 351	6 702	-
Oprocentowanie stałe	19 277	20 753	4 054	4 834	-
Oprocentowanie zmienne	1 364	11 794	297	1 868	-
Zagraniczne	365	1 102	313	1 997	1
Oprocentowanie stałe	365	1 102	313	1 964	1
Oprocentowanie zmienne	-	-	-	33	-
Pozostałe	231	14 206	39	277	13 622
Notowane na rynku regulowanym	102	694	39	175	977
Oprocentowanie stałe	102	694	39	175	281
Oprocentowanie zmienne	-	-	-	-	696
Nienotowane na rynku regulowanym	129	13 512	-	102	12 645
Oprocentowanie stałe	31	13 077 ¹⁾	-	-	1 181
Oprocentowanie zmienne	98	435	-	102	11 464
Pozostałe, w tym:	-	-	-	-	6 424
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	-	-	-	-	885
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	-	-	-	-	1 841
Pożyczki	-	-	-	-	3 698
Inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe, razem	21 237	48 519	6 650	13 593	20 047

¹⁾ W tym bony pieniężne NBP w kwocie 13 066 mln zł.

36. Utrata wartości aktywów finansowych i należności

36.1 Zasady rachunkowości i znaczące szacunki

Ocenę, czy występują obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych, przeprowadza się na koniec każdego okresu sprawozdawczego.

W przypadku wystąpienia obiektywnych dowodów utraty wartości wynikających ze zdarzeń zaistniałych po pierwotnym ujęciu składników aktywów finansowych i powodujących zmniejszenie oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych dokonuje się stosownych odpisów w ciężar kosztów bieżącego okresu.

Do obiektywnych dowodów utraty wartości zalicza się informacje dotyczące następujących zdarzeń:

- znaczące trudności finansowe emitenta lub dłużnika;
- niedotrzymanie warunków umowy, np. niespłacenie albo zaleganie ze spłaceniem odsetek lub nominału;
- przyznanie pożyczkobiorcy przez pożyczkodawcę (ze względów ekonomicznych lub prawnych, wynikających z trudności finansowych pożyczkobiorcy) udogodnienia, którego w innym przypadku pożyczkodawca by nie udzielił (*forbearance*);

- wysokie prawdopodobieństwo likwidacji, upadłości lub innej reorganizacji finansowej pożyczkobiorcy;
- zanik aktywnego rynku na dany składnik aktywów finansowych ze względu na trudności finansowe emitenta;
- obserwowane dane wskazujące na możliwy do zmierzenia spadek oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych związanych z grupą aktywów finansowych od momentu ich początkowego ujęcia, mimo że nie można jeszcze ustalić spadku dotyczącego pojedynczego składnika grupy aktywów finansowych, w tym:
 - negatywne zmiany dotyczące statusu płatności pożyczkobiorców w grupie (np. zwiększona ilość opóźnionych płatności) lub
 - niekorzystne zmiany sytuacji gospodarczej w danej branży, regionie itp., które wpływają na pogorszenie zdolności płatniczej dłużników;
- znaczący lub przedłużający się spadek wartości godziwej inwestycji w instrument kapitałowy poniżej kosztu nabycia;
- niekorzystne zmiany środowiska technologicznego, rynkowego, gospodarczego, prawnego lub innego, w którym działa emitent instrumentów kapitałowych wskazujące na możliwość nieodzyskania kosztów inwestycji w ten instrument kapitałowy.

36.1.1. Zasady obowiązujące od 1 stycznia 2018 roku

MSSF 9 wprowadził obowiązek rozpoznawania strat oczekiwanych - ECL (ang. *expected credit loss*), a nie tylko poniesionych, jak to miało miejsce zgodnie z MSR 39. Oznacza to znaczący wzrost ważonych prawdopodobieństwem oszacowań oczekiwanych strat kredytowych.

Nowy model utraty wartości stosuje się dla następujących aktywów finansowych, które nie są wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy:

- należności od klientów z tytułu kredytów;
- dłużnych papierów wartościowych;
- należności leasingowych;
- zobowiązań do udzielenia kredytów i pożyczek oraz udzielonych gwarancji finansowych (poprzednio utrata wartości była rozpoznawana zgodnie z MSR 37 Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe).

Dla aktywów dłużnych wycenianych w zamortyzowanym koszcie oraz w wartości godziwej przez inne całkowite dochody utrata wartości jest mierzona jako:

- ECL w całym okresie życia – oczekiwane straty kredytowe wynikające z wszystkich ewentualnych zdarzeń niewykonania zobowiązania w całym oczekiwanym okresie życia instrumentu finansowego;
- 12-miesięczne ECL – część oczekiwanych strat kredytowych w całym okresie życia, która reprezentuje oczekiwane straty kredytowe wynikające ze zdarzeń niewykonania zobowiązania w ramach instrumentu finansowego, które są możliwe w ciągu 12 miesięcy po dniu sprawozdawczym.

Grupa PZU wycenia odpis na oczekiwane straty kredytowe w kwocie równej ECL w całym okresie życia, za wyjątkiem następujących instrumentów, dla których rozpoznawany jest 12-miesięczny ECL:

- instrumenty finansowe, dla których ryzyko kredytowe nie wzrosło znacząco od momentu początkowego ujęcia;
- dłużne papiery wartościowe charakteryzujące się niskim ryzykiem kredytowym na dzień sprawozdawczy. Jako dłużne papiery wartościowe charakteryzujące się niskim ryzykiem kredytowym przyjmuje się papiery wartościowe posiadające zewnętrzny rating na poziomie inwestycyjnym.

Zmiana podejścia do wyznaczania utraty wartości ma istotne konsekwencje w przypadku modelowania parametrów ryzyka kredytowego oraz ostatecznej wysokości utworzonych odpisów. Nie stosuje się już okresu identyfikacji straty i odpisu IBNR. Odpis wyznacza się w trzech kategoriach:

- koszyk 1 – portfel z niskim ryzykiem kredytowym – rozpoznaje się 12-miesięczny ECL;
- koszyk 2 – portfel, w którym nastąpił znaczny wzrost ryzyka kredytowego – rozpoznaje się ECL w całym okresie życia;
- koszyk 3 – portfel kredytów z utratą wartości – rozpoznaje się ECL w całym okresie życia.

Sposób kalkulacji odpisu z tytułu utraty wartości ma również wpływ na sposób rozpoznania przychodu odsetkowego – dla koszyków 1 i 2 wyznacza się na bazie ekspozycji brutto, natomiast w koszyku 3 – na bazie netto. W przypadku znacznego zwiększenia ryzyka kredytowego (koszyk 2), oczekiwane straty kredytowe rozpoznaje się wcześniej, co przekłada się na zwiększenie wysokości odpisów z tytułu utraty wartości i tym samym na wynik finansowy.

Grupa PZU ujmuje skumulowane zmiany ECL w całym okresie życia od momentu początkowego ujęcia jako odpis na oczekiwane straty kredytowe z tytułu zakupionych lub utworzonych składników aktywów finansowych dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe (POCI).

Zmiany wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe ujmuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Zmiana wartości odpisów na oczekiwane straty kredytowe i odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych”.

36.1.1.1. Wyznaczanie parametrów PD i LGD

Do oszacowania odpisów na oczekiwane straty kredytowe Grupa PZU wykorzystuje parametry:

- PD - (ang. *Probability of Default*) - prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania przez kontrahenta w określonym horyzoncie czasowym;
- LGD - (ang. *Loss Given Default*) - procentowa strata w odniesieniu do sumy ekspozycji w przypadku niewypłacalności kontrahenta.

W przypadku emitentów oraz ekspozycji, które posiadają rating zewnętrzny, PD przypisuje się na podstawie średnich rynkowych poziomów niewypłacalności (ang. *default rate*) dla danych klas ratingowych. W pierwszej kolejności określa się rating wewnętrzny podmiotu/emisji zgodnie z obowiązującą metodyką nadawania ratingów wewnętrznych. Do szacowania średniego poziomu PD wykorzystuje się tablice publikowane przez zewnętrzne agencje ratingowe.

Dla emitentów obligacji korporacyjnych i pożyczek korporacyjnych, w przypadku których nie ma ratingu zewnętrznego, stosowany jest model RiskCalc Moody's. Do oszacowania PD stosuje się parametr EDF (ang. *expected default frequency*). W przypadku szacowania PD dla całego okresu życia dla ekspozycji, których termin zapadalności przekracza 5 lat (w modelu RiskCalc krzywa Forward EDF dotyczy okresu 5 letniego) przyjmuje się założenie, że w kolejnych latach parametr PD jest stały i odpowiada wartości wyznaczonej przez model w 5 roku.

Dla należności od klientów z tytułu kredytów PD szacowany jest w oparciu o wewnętrzne modele w zależności od grupy segmentowej, indywidualnej jakości kredytowej klienta oraz fazy cyklu życia ekspozycji.

Dla emitentów obligacji korporacyjnych i pożyczek korporacyjnych parametr LGD 12-miesięczny oraz dla całego okresu życia ustalany jest w oparciu o model RiskCalc Moody's (moduł LGD). W przypadku szacowania LGD dla całego okresu życia dla instrumentów, których termin zapadalności przekracza 5 lat przyjmuje się, że w kolejnych latach parametr LGD jest stały i odpowiada wartości wyznaczonej przez moduł dla 5 roku.

Jeżeli danemu instrumentowi agencja ratingowa przyznała oddzielny rating odzysku wówczas wykorzystuje się ten parametr. Dla danego parametru RR (ang. *recovery rate*) stosuje się formułę: $LGD = 1 - RR$.

W przypadku braku możliwości zastosowania modelu RiskCalc do szacowania poziomów LGD oraz w przypadku, gdy instrument nie ma nadanego przez zewnętrzną agencję ratingową parametru LGD, przyjmuje się średni poziom RR na podstawie danych rynkowych (odpowiednio różnicując na klasy długu korporacyjnego oraz skarbowego), których dostawcami są zewnętrzne agencje ratingowe przy zastosowaniu formuły: $LGD = 1 - RR$. W przypadku konieczności szacowania LGD w całym okresie życia przyjmuje się, że wartość parametru jest stała. Przy wyborze danych w zakresie parametru LGD uwzględnia się stopień podporządkowania długu.

36.1.1.2. Zmiana ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia

Na każdy dzień sprawozdawczy Grupa PZU dokonuje oceny, czy ryzyko kredytowe związane z danym instrumentem finansowym znacznie wzrosło od dnia jego początkowego ujęcia. Dokonując takiej oceny, Grupa PZU posługuje się zmianą ryzyka niewykonania zobowiązania w oczekiwanym okresie życia instrumentu finansowego, a nie zmianą kwoty oczekiwanych strat kredytowych. W celu dokonania takiej oceny porównuje się parametr PD dla danego instrumentu finansowego na dzień

sprawozdawczy z parametrem PD na dzień początkowego ujęcia, biorąc pod uwagę racjonalne i możliwe do udokumentowania informacje, które są dostępne bez nadmiernych kosztów lub starań.

Jeżeli instrument finansowy charakteryzuje się niskim ryzykiem kredytowym (tzn. posiada zewnętrzny rating na poziomie inwestycyjnym) zarówno na moment początkowego ujęcia, jak i na dzień sprawozdawczy, uznaje się, że nie nastąpił znaczny wzrost ryzyka kredytowego związanego z tym instrumentem.

Dla instrumentów finansowych Grupa PZU ocenia czy ryzyko kredytowe znacząco wzrosło poprzez porównanie parametru PD w całym pozostałym okresie życia na dzień sprawozdawczy z parametrem PD w całym pozostałym okresie życia oszacowanym w momencie początkowego ujęcia.

Grupa PZU regularnie monitoruje efektywność kryteriów przyjętych do identyfikacji znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego w celu potwierdzenia, że:

- kryteria pozwalają na identyfikację znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego zanim nastąpi utrata wartości danej ekspozycji;
- średni czas pomiędzy identyfikacją znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego a utratą wartości jest racjonalny;
- ekspozycje, co do zasady, nie są przenoszone bezpośrednio z koszyka 1 (12-miesięczny ECL) do koszyka 3 (utrata wartości);
- nie występują nieuzasadnione zmienności odpisów na oczekiwane straty kredytowe wynikające z przeniesień pomiędzy 12-miesięcznym ECL a ECL w całym okresie życia.

W przypadku należności od klientów z tytułu kredytów identyfikacja istotnego wzrostu ryzyka kredytowego opiera się o analizę przesłanek jakościowych (m. in. występowanie przeterminowania powyżej 30 dni, klasyfikację klienta na listę podwyższonego ryzyka – ang. *watch list, forbearance*) i ilościowych.

36.1.1.3. Aktywa finansowe ze zidentyfikowaną utratą wartości (koszyk 3)

Grupa PZU klasyfikuje aktywa finansowe do koszyka 3, gdy zostaną spełnione przesłanki wystąpienia utraty wartości, do których zalicza się m. in. opóźnienie w spłacie powyżej 90 dni przy jednoczesnym spełnieniu progu istotności kwoty niespłaconej, objęcie ekspozycji procesem restrukturyzacji lub wystąpienie indywidualnej przesłanki utraty wartości.

36.1.1.4. Aktywa finansowe dotknięte utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe (POCI)

Aktywa finansowe dotknięte utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe (POCI) to aktywa, które mają stwierdzoną utratę wartości w momencie początkowego ujęcia. Klasyfikacja do POCI nie ulega zmianie przez cały okres życia instrumentu, aż do momentu zaprzestania ujmowania (ang. *derecognition*).

Aktywa POCI powstają w wyniku:

- nabycia kontraktu spełniającego definicję POCI (np. przy połączeniu z inną jednostką lub kupnie portfela);
- zawarcia kontraktu, który jest POCI w momencie pierwotnego udzielenia (np. udzielenie kredytu klientowi w złej kondycji finansowej);
- modyfikacji kontraktu (np. w toku restrukturyzacji) skutkującej wyłączeniem aktywa z bilansu i rozpoznaniem nowego aktywa spełniającego definicję POCI.

Na moment początkowego ujęcia aktywa POCI ujmuje się w wartości godziwej, bez rozpoznawania odpisu z tytułu ryzyka kredytowego.

36.1.1.5. Alokacja aktywów finansowych przejętych w transakcjach nabycia Pekao i Alior Banku

Aktywa finansowe przejęte w transakcjach nabycia Pekao i Alior Banku na datę nabycia zostały zaklasyfikowane wyłącznie odpowiednio do koszyka 1 lub jako POCI (aktywa, które były objęte odpisami z tytułu utraty wartości).

Aktywa finansowe zaklasyfikowane jako POCl na dzień wdrożenia MSSF 9 (aktywa, które na datę akwizycji zostałyby zaklasyfikowane w banku do koszyka 3 lub jako POCl) nie zmieniają swojej klasyfikacji na kolejne daty bilansowe. Dla pozostałych ekspozycji przyjęto następujące zasady:

- dla ekspozycji, które na datę akwizycji znajdowały się w banku w koszyku 1 Grupa PZU utrzymuje klasyfikację banków;
- dla ekspozycji, które na datę akwizycji znajdowały się w bankach w koszyku 2, dokonuje się weryfikacji czy pogorszenie jakości kredytowej nastąpiło po dacie akwizycji. Jeżeli tak – aktywa takie są klasyfikowane jako koszyk 2 także na poziomie Grupy PZU; w przeciwnym przypadku – Grupa PZU utrzymuje klasyfikację do koszyka 1;
- dla ekspozycji, dla których po dacie akwizycji zidentyfikowano utratę wartości przyjmuje się klasyfikację banku do koszyka 3.

Dla wszystkich aktywów finansowych ujętych przez banki po dacie akwizycji przyporządkowanie do koszyków na poziomie Grupy PZU jest spójne z klasyfikacją stosowaną na poziomie sprawozdań finansowych banków.

36.1.1.6. Należności od ubezpieczających

Dla należności od ubezpieczających stosowany jest model uproszczony, zgodnie z którym odpisy szacuje się w kwocie oczekiwanych strat kredytowych w całym okresie życia.

W przypadku stwierdzenia przesłanek wskazujących na możliwość wystąpienia utraty wartości indywidualnej należności dokonuje się oceny sytuacji gospodarczej i majątkowej dłużnika oraz prawdopodobieństwa spłaty należności. Efektem takiej analizy może być odpis celowy dla pojedynczej należności.

W przypadku należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości, odpis tworzy się do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem. Jeżeli w stosunku do dłużnika miało miejsce oddalenie wniosku o ogłoszenie upadłości, a majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego, odpis tworzy się w pełnej wysokości należności.

Odpis celowy jest zwiększany, gdy uzyskano informacje wskazujące, że szacunkowa kwota możliwa do uzyskania uległa zmniejszeniu lub kwota należności, dla której ustanowiono odpis celowy uległa podwyższeniu. Utworzony odpis celowy jest rozwiązywany, gdy oszacowano, że kwota jaką można uzyskać jest wyższa niż dotychczas oszacowana lub potwierdzono, że nastąpi częściowa albo całkowita zapłata należności. Odpis celowy wykorzystuje się w przypadku dokonania częściowego albo całkowitego umorzenia lub spisania należności.

W zakresie, w którym nie dokonano oszacowania w drodze oceny indywidualnej, przeprowadza się ocenę zbiorczą. Należności grupuje się według podobnych charakterystyk ryzyka kredytowego. Dla należności niewymagalnych ustalana jest wartość należności, która prawdopodobnie stanie się wymagalna na podstawie historycznej analizy udziału należności niespłaconych w terminie. Kwotę odpisu z tytułu oczekiwanych strat kredytowych ustala się na podstawie wskaźnika nieściągalności należności zapadłych dla najkrótszego okresu przeterminowania.

Dla należności zapadłych sporządzana jest struktura wiekowa, w zależności od czasu przeterminowania. Dla tej grupy wartość odpisu z tytułu oczekiwanych strat kredytowych oblicza się w poszczególnych przedziałach przeterminowania na podstawie wskaźników nieściągalności należności zapadłych ustalonych na podstawie analizy historycznej.

36.1.2. Zasady obowiązujące do 31 grudnia 2017 roku

Przesłanki utraty wartości dotyczące ekspozycji kredytowych można podzielić na przesłanki dotyczące:

- klienta, w tym:
 - klienta indywidualnego – upadłość konsumencka, zgon, brak informacji o miejscu pobytu klienta, utrata pracy, problemy finansowe klienta;
 - klienta biznesowego – postępowanie naprawcze, upadłość/likwidacja, znaczące pogorszenie wewnętrznej oceny scoringowej/ratingowej, znaczące pogorszenie sytuacji ekonomiczno-finansowej;
 - zarówno klienta indywidualnego, jak i biznesowego – znaczące opóźnienie w spłacie lub nieautoryzowany debet, nieujawniony majątek klienta.
- rachunku – wszczęcie postępowania sądowego, wszczęcie postępowania egzekucyjnego, skuteczne wypowiedzenie umowy, restrukturyzacja, ekspozycja kwestionowana przez dłużnika na drodze postępowania sądowego, zidentyfikowane wyludzenie.

Jeśli nie istnieją obiektywne dowody utraty wartości indywidualnie ocenianego składnika aktywów finansowych, niezależnie od tego, czy jest on znaczący czy nie, to ten składnik włącza się do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce ryzyka kredytowego i pod względem utraty wartości ocenia się je łącznie. Aktywa ocenione indywidualnie pod względem utraty wartości, w przypadku których dokonano odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości, nie są uwzględniane w łącznej ocenie utraty wartości.

Kwota odpisu z tytułu utraty wartości to różnica pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat kredytowych, które nie zostały poniesione), zdyskontowanych z zastosowaniem pierwotnej efektywnej stopy procentowej instrumentu finansowego (tzn. efektywnej stopy procentowej ustalonej przy początkowym ujęciu). Przychody odsetkowe są ujmowane przy zastosowaniu stopy procentowej użytej do zdyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych dla celów oszacowania straty z tytułu utraty wartości. Ekspozycje, dla których stwierdzono przesłanki utraty wartości, dzielone są na wyceniane indywidualnie i wyceniane grupowo (kolektywnie).

W przypadku wystąpienia dowodów utraty wartości instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży, straty rozpoznane uprzednio w kapitale z aktualizacji wyceny odnosi się w ciężar rachunku zysków i strat.

Odpisy z tytułu utraty wartości instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży odniesione w ciężar rachunku zysków i strat:

- w przypadku instrumentów kapitałowych nie podlegają odwróceniu;
- w przypadku instrumentów dłużnych mogą zostać odwrócone, o ile w następnych okresach wartość godziwa danego instrumentu dłużnego wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączony ze zdarzeniem następującym po ujęciu straty z tytułu utraty wartości w rachunku zysków i strat.

36.1.2.1. Należności od klientów z tytułu kredytów

Dla wszystkich bilansowych ekspozycji kredytowych dokonuje się oceny (grup bilansowych ekspozycji kredytowych) w celu identyfikacji obiektywnych przesłanek utraty wartości, według najbardziej aktualnych danych w dniu dokonywania aktualizacji wartości. Przy określaniu kwoty odpisu z tytułu utraty wartości dokonuje się oceny szacunków kwot i terminów realizacji przyszłych przepływów pieniężnych. Szacunki oparte są na założeniach dotyczących wielu czynników, więc rzeczywiste wyniki mogą się od nich różnić. Skutkiem może być zmiana w przyszłości wysokości odpisu z tytułu utraty wartości.

Ocena indywidualna obowiązuje dla zagrożonych utratą wartości ekspozycji przekraczających przyjęte progi istotności lub ekspozycji, dla których nie ma możliwości wyodrębnienia grupy aktywów o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego lub brak jest wystarczającej próby dla oszacowania parametrów grupowych.

Wycena indywidualna polega na indywidualnej weryfikacji wystąpienia utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz prognozie przyszłych przepływów pieniężnych, w tym wynikających z przejęcia zabezpieczeń, pomniejszonych o koszty przejęcia i sprzedaży lub z innych źródeł spłat. Wartości odzysków oczekiwanych w ramach wycen indywidualnych regularnie porównuje się ze zrealizowanymi odzyskami.

Wycena grupowa oparta jest na czasie pozostawiania danej ekspozycji w stanie utraty wartości, uwzględnia specyfikę danej grupy pod kątem oczekiwanych odzysków. Zabezpieczenia uwzględniane są na poziomie ekspozycji.

Ekspozycje kredytowe, dla których nie zidentyfikowano indywidualnych przesłanek utraty wartości, grupuje się z zachowaniem zasady homogeniczności względem profilu ryzyka i tworzy się rezerwę na grupę ekspozycji służącą pokryciu poniesionych a nie zaraportowanych strat (IBNR).

36.1.2.2. Instrumenty kapitałowe notowane na rynkach regulowanych oraz jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne funduszy inwestycyjnych

Odpisy z tytułu utraty wartości instrumentów kapitałowych notowanych na rynkach regulowanych, jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych otwartych i certyfikatów funduszy inwestycyjnych zamkniętych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży dokonywane są jeżeli spełniony jest choć jeden z dwóch warunków:

- ujemna różnica pomiędzy wartością bieżącą a wartością nabycia stanowi co najmniej 30% wartości nabycia;
- wartość aktywa na koniec każdego z 12 kolejnych miesięcy była niższa od wartości nabycia.

36.1.2.3. Aktywa utrzymywane do terminu wymagalności i pożyczki

Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów utrzymywanych do terminu wymagalności i pożyczek ustala się w wysokości różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów, a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych, zdyskontowanych przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej ustalonej przy początkowym ujęciu (pierwotnej efektywnej stopy procentowej).

Jeżeli w następnym okresie wysokość straty z tytułu utraty wartości zmniejszy się na skutek zdarzenia, które nastąpiło po wystąpieniu utraty wartości, wówczas uprzednio dokonany odpis jest odwracany poprzez korektę salda odpisów aktualizujących. Kwota dokonanego odwrócenia wykazywana jest w rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik netto z realizacji i odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji”.

36.1.2.4. Należności od ubezpieczających

Model tworzenia odpisów dla należności od ubezpieczających nie różnił się istotnie od obowiązującego od 1 stycznia 2018 roku, za wyjątkiem faktu, że nie uwzględniał on oczekiwanych strat kredytowych a jedynie straty poniesione.

36.2 Dane ilościowe

Dłużne inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody 1 stycznia – 31 grudnia 2018	Koszyk 1 (12 miesięczna oczekiwana strata kredytowa)	Koszyk 2 (oczekiwana strata kredytowa w okresie życia instrumentu)	Koszyk 3 (utrata wartości)	Nabyte z utratą wartości	Razem
Wartość bilansowa					
Klasyfikacja na moment zastosowania MSSF9	50 181	74	-	-	50 255
Ujęcie instrumentów w momencie nabycia, powstania, udzielenia	136 513	-	-	-	136 513
Zmiana wyceny	(155)	1	-	-	(154)
Zmiana wynikająca z modyfikacji przepływów pieniężnych dotyczących instrumentu	(1)	-	-	-	(1)
Zmiany z tytułu sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu	(149 227)	(2)	-	-	(149 229)
Inne zmiany, w tym różnice kursowe	831	-	-	-	831
Stan na koniec okresu	38 142	73	-	-	38 215
Oczekiwane straty kredytowe					
Wyliczenie oczekiwanych strat kredytowych na moment zastosowania MSSF9	(31)	(6)	-	-	(37)
Utworzenie odpisów dla instrumentów nowo nabytych, powstałych, udzielonych	(20)	-	-	-	(20)
Zmiany wynikające ze zmian wycen instrumentów lub poziomu ryzyka kredytowego (z wyłączeniem reklasyfikacji)	4	1	-	-	5
Zmiany z tytułu sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu	10	2	-	-	12
Stan na koniec okresu	(37)	(3)	-	-	(40)

Odpis dotyczący dłużnych inwestycyjnych (lokacyjnych) aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody ujmuje się w kapitale z aktualizacji wyceny i nie pomniejsza on wartości bilansowej aktywów.

Dłużne inwestycyjne (lokacyjne) aktywa finansowe wyceniane w zamortyzowanym koszku 1 stycznia – 31 grudnia 2018	Koszyk 1 (12 miesięczna oczekiwana strata kredytowa)	Koszyk 2 (oczekiwana strata kredytowa w okresie życia instrumentu)	Koszyk 3 (utrata wartości)	Nabyte z utratą wartości	Razem
Wartość bilansowa brutto					
Klasyfikacja na moment zastosowania MSSF9	32 450	186	31	16	32 683
Ujęcie instrumentów w momencie nabycia, powstania, udzielenia	5 705	-	-	-	5 705
Zmiana wyceny	727	2	-	(2)	727
Zmiany z tytułu sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu	(4 318)	(153)	-	(12)	(4 483)
Inne zmiany, w tym różnice kursowe	93	-	2	-	95
Stan na koniec okresu	34 657	35	33	2	34 727
Oczekiwane straty kredytowe					
Wyliczenie oczekiwanych strat kredytowych na moment zastosowania MSSF9	(38)	(17)	(31)	-	(86)
Utworzenie odpisów dla instrumentów nowo nabytych, powstałych, udzielonych	(5)	-	-	-	(5)
Zmiany wynikające ze zmian wycen instrumentów lub poziomu ryzyka kredytowego (z wyłączeniem reklasyfikacji)	(1)	1	-	-	-
Zmiany z tytułu sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu	5	9	-	-	14
Inne zmiany, w tym różnice kursowe	4	-	(2)	-	2
Stan na koniec okresu	(35)	(7)	(33)	-	(75)
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	34 622	28	-	2	34 652

Wartość odpisów na oczekiwane straty kredytowe dotyczące transakcji z przyrzeczeniem odsprzedaży wynosi zero.

Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych 1 stycznia – 31 grudnia 2018	Koszyk 1 (12 miesięczna oczekiwana strata kredytowa)	Koszyk 2 (oczekiwana strata kredytowa w okresie życia instrumentu)	Koszyk 3 (utrata wartości)	Nabyte z utratą wartości	Razem
Wartość bilansowa brutto					
Klasyfikacja na moment zastosowania MSSF9	1 841	1	21	-	1 863
Ujęcie instrumentów w momencie nabycia, powstania, udzielenia	143 630	-	-	-	143 630
Zmiana wyceny	6	-	-	-	6
Zmiany z tytułu sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu	(143 300)	-	-	-	(143 300)
Inne zmiany	593	-	(12)	-	581
Stan na koniec okresu	2 770	1	9	-	2 780
Oczekiwane straty kredytowe					
Wyliczenie oczekiwanych strat kredytowych na moment zastosowania MSSF9	(1)	-	(21)	-	(22)
Utworzenie odpisów dla instrumentów nowo nabytych, powstałych, udzielonych	(2)	-	-	-	(2)
Zmiany wynikające ze zmian wycen instrumentów lub poziomu ryzyka kredytowego (z wyłączeniem reklasyfikacji)	1	-	-	-	1
Inne zmiany	-	-	12	-	12
Stan na koniec okresu	(2)	-	(9)	-	(11)
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	2 768	1	-	-	2 769

Pożyczki 1 stycznia – 31 grudnia 2018	Koszyk 1 (12 miesięczna oczekiwana strata kredytowa)	Koszyk 2 (oczekiwana strata kredytowa w okresie życia instrumentu)	Koszyk 3 (utrata wartości)	Nabyte z utratą wartości	Razem
Wartość bilansowa brutto					
Klasyfikacja na moment zastosowania MSSF9	3 699	-	-	-	3 699
Ujęcie instrumentów w momencie nabycia, powstania, udzielenia	1 077	-	-	-	1 077
Zmiana wyceny	83	-	-	-	83
Zmiany z tytułu sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu	(264)	-	-	-	(264)
Stan na koniec okresu	4 595	-	-	-	4 595
Oczekiwane straty kredytowe					
Wyliczenie oczekiwanych strat kredytowych na moment zastosowania MSSF9	(46)	-	-	-	(46)
Utworzenie odpisów dla instrumentów nowo nabytych, powstałych, udzielonych	(16)	-	-	-	(16)
Zmiany wynikające ze zmian wycen instrumentów lub poziomu ryzyka kredytowego (z wyłączeniem reklasyfikacji)	2	-	-	-	2
Stan na koniec okresu	(60)	-	-	-	(60)
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	4 535	-	-	-	4 535

Należności od klientów z tytułu kredytów wyceniane w zamortyzowanym koszcie 1 stycznia – 31 grudnia 2018	Koszyk 1 (12 miesięczna oczekiwana strata kredytowa)	Koszyk 2 (oczekiwana strata kredytowa w okresie życia instrumentu)	Koszyk 3 (utrata wartości)	Nabyte z utratą wartości	Razem
Wartość bilansowa brutto					
Klasyfikacja na moment zastosowania MSSF9	147 695	13 816	4 049	12 152	177 712
Ujęcie instrumentów w momencie nabycia, powstania, udzielenia	47 886	-	-	2	47 888
Zmiany w okresie (z tytułu wyceny, sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu)	(30 946)	(496)	5 003	(5 031)	(31 470)
Zmiana wynikająca z modyfikacji przepływów pieniężnych dotyczących instrumentu	-	-	(1)	1	-
Aktywa spisane z bilansu	-	-	(4 290)	(12)	(4 302)
Reklasyfikacja do koszyka 1	4 915	(4 851)	(64)	-	-
Reklasyfikacja do koszyka 2	(8 987)	9 399	(412)	-	-
Reklasyfikacja do koszyka 3	(1 740)	(1 809)	3 549	-	-
Różnice kursowe	280	214	66	-	560
Inne zmiany	509	(204)	(45)	53	313
Stan na koniec okresu	159 612	16 069	7 855	7 165	190 701
Oczekiwane straty kredytowe					
Wyliczenie oczekiwanych strat kredytowych na moment zastosowania MSSF9	401	(1 821)	(2 498)	(8 097)	(12 015)
Utworzenie odpisów dla instrumentów nowo nabytych, powstałych, udzielonych	(150)	(2)	-	-	(152)
Zmiany w okresie (z tytułu wyceny, poziomu ryzyka kredytowego, sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu, z wyłączeniem reklasyfikacji)	(980)	269	(5 375)	3 345	(2 741)
Aktywa spisane z bilansu	-	-	4 290	12	4 302
Reklasyfikacja do koszyka 1	(309)	281	28	-	-
Reklasyfikacja do koszyka 2	90	(172)	82	-	-
Reklasyfikacja do koszyka 3	65	257	(322)	-	-
Różnice kursowe	(2)	(2)	(30)	-	(34)
Inne zmiany	15	1	224	(61)	179
Stan na koniec okresu	(870)	(1 189)	(3 601)	(4 801)	(10 461)
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	158 742	14 880	4 254	2 364	180 240

Należności od klientów z tytułu kredytów wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody 1 stycznia – 31 grudnia 2018	Koszyk 1 (12 miesięczna oczekiwana strata kredytowa)	Koszyk 2 (oczekiwana strata kredytowa w okresie życia instrumentu)	Koszyk 3 (utrata wartości)	Nabyte z utratą wartości	Razem
Wartość bilansowa					
Klasyfikacja na moment zastosowania MSSF9	1 556	-	-	-	1 556
Ujęcie instrumentów w momencie nabycia, powstania, udzielenia	401	-	-	-	401
Zmiany z tytułu sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu	(490)	-	-	-	(490)
Różnice kursowe	49	-	-	-	49
Inne zmiany	(5)	-	-	-	(5)
Stan na koniec okresu	1 511	-	-	-	1 511
Oczekiwane straty kredytowe					
Wyliczenie oczekiwanych strat kredytowych na moment zastosowania MSSF9	(18)	-	-	-	(18)
Utworzenie odpisów dla instrumentów nowo nabytych, powstałych, udzielonych	(1)	-	-	-	(1)
Zmiany wynikające ze zmian wycen instrumentów lub poziomu ryzyka kredytowego (z wyłączeniem reklasyfikacji)	3	-	-	-	3
Zmiany z tytułu sprzedaży, wyłączenia lub wygaśnięcia instrumentu	2	-	-	-	2
Stan na koniec okresu	(14)	-	-	-	(14)

Odpis dotyczący należności od klientów z tytułu kredytów wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody ujmuje się w kapitale z aktualizacji wyceny i nie pomniejsza on wartości bilansowej aktywów.

Należności 1 stycznia – 31 grudnia 2018	31 grudnia 2018
Wartość bilansowa brutto	
Klasyfikacja na moment zastosowania MSSF9	9 950
Zmiany w okresie	(2 668)
Stan na koniec okresu	7 282
Oczekiwane straty kredytowe	
Wyliczenie oczekiwanych strat kredytowych na moment zastosowania MSSF9	(823)
Zmiany w okresie	(116)
Stan na koniec okresu	(939)
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	6 343

Zmiana stanu odpisów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Stan na początek okresu	Utworzenie, ujęte w rachunku zysków i strat	Rozwiązanie ujęte w rachunku zysków i strat	Usunięcie (sprzedaż, spisanie, itp.)	Zmiana składu grupy	Inne zmiany	Stan na koniec okresu
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	1	-	-	-	-	-	1
Instrumenty dłużne	1	-	-	-	-	-	1
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	54	-	(7)	(13)	-	-	34
Instrumenty kapitałowe	47	-	-	(13)	-	-	34
Dłużne papiery wartościowe	7	-	(7)	-	-	-	-
Pożyczki	3 149	3 791	(2 653)	(1 149)	5 837	(20)	8 955
Dłużne papiery wartościowe	71	7	(56)	(27)	104	(1)	98
Należności od klientów z tytułu kredytów	3 062	3 784	(2 597)	(1 107)	5 716	(19)	8 839
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	1	-	-	-	17	-	18
Pożyczki	15	-	-	(15)	-	-	-
Należności	591	151	(87)	(21)	16	(1)	649
Należności z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich	562	145	(82)	(20)	-	(1)	604
Należności z tytułu reasekuracji	8	4	(4)	(1)	-	-	7
Inne należności	21	2	(1)	-	16	-	38
Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych	9	9	(6)	-	-	-	12
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	1	-	-	-	-	-	1
Razem	3 805	3 951	(2 753)	(1 183)	5 853	(21)	9 652

Jakość kredytowa aktywów finansowych na 31 grudnia 2017	Wartość bilansowa (netto) aktywów nieprzeterminowanych		Wartość bilansowa (netto) aktywów przeterminowanych			Wartość bilansowa (netto)	Odpisy z tytułu utraty wartości		Wartość brutto
	objętych odpisami z tytułu utraty wartości	nieobjętych odpisami z tytułu ustraty wartości	do 3 miesięcy	pow. 3 miesiące do 6 miesiące	powyżej 6 miesięcy		tworzone indywidualnie	tworzone grupowo	
Należności od klientów z tytułu kredytów	1 869	159 115	4 821	399	3 253	169 457	4 091	4 748	178 296
Dłużne papiery wartościowe utrzymywane do terminu wymagalności	-	21 237	-	-	-	21 237	1	-	21 238
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	-	47 855	-	-	-	47 855	-	-	47 855
Pożyczki	-	20 047	-	-	-	20 047	106	10	20 163
Dłużne papiery wartościowe	-	13 623	-	-	-	13 623	98	-	13 721
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	-	885	-	-	-	885	-	-	885
Lokaty terminowe w instytucjach kredytowych	-	1 841	-	-	-	1 841	8	10	1 859
Pożyczki	-	3 698	-	-	-	3 698	-	-	3 698
Należności	906	7 630	344	73	143	9 096	67	582	9 745
Należności z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich	899	1 103	313	62	105	2 482	24	580	3 086
Należności z tytułu reasekuracji	2	41	15	6	4	68	7	-	75
Inne należności	5	6 486	16	5	34	6 546	36	2	6 584
Udział reasekuratorów w rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych	121	1 129	-	-	-	1 250	12	-	1 262
Razem	2 896	257 013	5 165	472	3 396	268 942	4 277	5 340	278 559

37. Należności

Należności - wartość bilansowa	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Należności z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich, w tym:	2 574	2 482
- należności od ubezpieczających	2 438	2 320
- należności od pośredników ubezpieczeniowych	112	134
- inne należności	24	28
Należności z tytułu reasekuracji	115	68
Inne należności	3 654	6 546
- należności z tytułu sprzedaży papierów wartościowych i depozytów zabezpieczających ¹⁾	1 632	4 751
- należności z tytułu rozliczeń kart płatniczych	992	758
- należności z tytułu dostaw i usług	340	295
- należności od budżetu, inne niż z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych	237	100
- należności z tytułu prowizji dotyczących produktów pozabilansowych	178	66
- należności ze sprzedaży wierzytelności	3	68
- rozliczenia prewencyjne	46	58
- należności z tytułu likwidacji bezpośredniej w imieniu innych zakładów ubezpieczeń	27	29
- należności z tytułu wykonywania czynności komisarza awaryjnego	14	12
- należności z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych	6	57
- należności z tytułu rozliczenia zakupu Podstawowej Działalności Banku BPH	-	94
- należności z tytułu kaucji i wadium	34	91
- pozostałe	145	167
Należności, razem	6 343	9 096

¹⁾ W pozycji wykazuje się przede wszystkim należności związane z zawartymi, lecz nierozliczonymi transakcjami dotyczącymi instrumentów finansowych.

Zarówno na 31 grudnia 2018 roku, jak i na 31 grudnia 2017 roku wartość godziwa należności nie odbiegała istotnie od ich wartości bilansowej, głównie ze względu na ich krótkoterminowy charakter oraz politykę tworzenia odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

Należności - wg wymagalności wynikającej z warunków umowy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Do 1 roku ¹⁾	6 163	9 038
Powyżej 1 roku do 5 lat	162	55
Powyżej 5 lat	18	3
Należności - wg wymagalności wynikającej z warunków umowy, razem	6 343	9 096

¹⁾ W tym należności przeterminowane.

38. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

38.1 Zasady rachunkowości

Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych obejmują między innymi środki pieniężne w kasie oraz na bieżących rachunkach bankowych, w tym na rachunku w NBP.

Środki pieniężne wykazuje się w wartości nominalnej.

38.2 Środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania

W skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych jako środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania wykazano środki funduszy prewencyjnych zakładów ubezpieczeń oraz środki na wydzielonych rachunkach VAT (tzw. *split-payment*). Na gruncie polskich przepisów i opartych na nich wewnętrznych regulacjach spółek Grupy PZU, środki te mogą być wydatkowane tylko w ściśle określonych celach w ramach działalności prewencyjnej lub rozliczeń z tytułu VAT.

38.3 Dane ilościowe

Środki pieniężne i ich ekwiwalenty wykazane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Środki w banku centralnym ¹⁾	10 496	2 518
Środki pieniężne w kasie i na rachunkach bankowych	6 558	5 391
Pozostałe	1	330
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty wykazane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych, razem	17 055	8 239

¹⁾ Kwota dotyczy rezerwy obowiązkowej utrzymywanej przez Pekao i Alior Bank na rachunku bieżącym w NBP, w wysokości zgodnej z decyzjami Rady Polityki Pieniężnej.

Zmiana stanu zobowiązań wynikająca z działalności finansowej w okresie zakończonym 31 grudnia 2018	Stan na początek okresu	Zmiany wynikające z przepływów pieniężnych	Naliczenia i płatności odsetkowe oraz rozliczenia dyskonta i premii	Różnice kursowe	Stan na koniec okresu
Kredyty otrzymane	3 380	866	3	137	4 386
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	9 610	2 228	(29)	200	12 009
Obligacje	3 821	1 856	56	189	5 922
Certyfikaty depozytowe	4 541	65	(64)	-	4 542
Listy zastawne	1 248	307	(21)	11	1 545
Zobowiązania podporządkowane	5 319	549	191	2	6 061
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu	1 167	(638)	11	-	540
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	11	-	(1)	-	10
Zobowiązania finansowe, razem	19 487	3 005	175	339	23 006

Zmiana stanu zobowiązań wynikająca z działalności finansowej w okresie zakończonym 31 grudnia 2017	Stan na początek okresu	Zmiany wynikające z przepływów pieniężnych	Naliczenia i płatności odsetkowe oraz rozliczenia dyskonta i premii	Różnice kursowe	Zmiana składu grupy	Stan na koniec okresu
Kredyty otrzymane	305	69	92	-	2 914	3 380
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	6 469	1 636	333	(210)	1 382	9 610
Obligacje	3 680	287	64	(210)	-	3 821
Certyfikaty depozytowe	2 789	173	233	-	1 346	4 541
Listy zastawne	-	1 176	36	-	36	1 248
Zobowiązania podporządkowane	1 027	3 936	356	-	-	5 319
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu	178	(654)	(105)	-	1 748	1 167
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	3	-	1	-	7	11
Zobowiązania finansowe, razem	7 982	4 987	677	(210)	6 051	19 487

39. Aktywa przeznaczone do sprzedaży

39.1 Zasady rachunkowości

Aktywa i zobowiązania lub grupy do zbycia klasyfikuje się jako przeznaczone do sprzedaży, gdy istnieje plan ich sprzedaży oraz trwa aktywny program znalezienia nabywcy.

Aktywa i zobowiązania przeznaczone do sprzedaży lub grupy do zbycia wyceniane są w kwocie niższej z dwóch wartości: dotychczasowej wartości bilansowej oraz wartości godziwej pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży.

39.2 Dane ilościowe

Aktywa przeznaczone do sprzedaży wg klasyfikacji przed przeniesieniem	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Grupy przeznaczone do sprzedaży	1 021	113
Aktywa	1 070	116
Nieruchomości inwestycyjne	973	90
Należności	12	1
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	5	6
Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	76	17
Inne aktywa	4	2
Zobowiązania bezpośrednio związane z aktywami zakwalifikowanymi jako przeznaczone do sprzedaży	49	3
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	27	-
Inne zobowiązania	22	3
Inne aktywa przeznaczone do sprzedaży	77	201
Rzeczowe aktywa trwałe	34	104
Nieruchomości inwestycyjne	43	97
Aktywa i grupy aktywów przeznaczone do sprzedaży	1 147	317
Zobowiązania bezpośrednio związane z aktywami zakwalifikowanymi jako przeznaczone do sprzedaży	49	3

W pozycji „Nieruchomości inwestycyjne” i w sekcji „Grupy przeznaczone do sprzedaży” zaprezentowano przede wszystkim nieruchomości przeznaczone do sprzedaży przez fundusze inwestycyjne sektora nieruchomości ze względu na osiągnięcie przewidywanego horyzontu inwestycyjnego.

W tabeli poniżej przedstawiono zestawienie największych nieruchomości przeznaczonych do sprzedaży wraz z istotnymi parametrami, które zostały uwzględnione przy wycenie.

Wszystkie nieruchomości wykazane w poniższej tabeli wyceniono za pomocą podejścia dochodowego przy zastosowaniu metody inwestycyjnej i techniki kapitalizacji prostej. W wycenie tej wykorzystano dane wejściowe nieobserwowalne takie, jak:

- stopę kapitalizacji – ustaloną na podstawie analizy stóp zwrotu osiąganych w transakcjach dla nieruchomości podobnych;
- miesięczną stawkę czynszu za 1m² odpowiedniego rodzaju powierzchni lub za jedno miejsce parkingowe (stawki czynszu dla poszczególnych nieruchomości zaprezentowano w tabeli poniżej).

Nieruchomości inwestycyjne zaklasyfikowane do poziomu III	Rodzaj powierzchni	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017		
		Wartość bilansowa	Czynsze uwzględnione w wycenie	Stopy kapitalizacji uwzględnione w wycenie	Wartość bilansowa	Czynsze uwzględnione w wycenie	Stopy kapitalizacji uwzględnione w wycenie
Nieruchomości biurowe	Biurowa Parking	44	12,90 – 14,45 EUR 79,85 – 80,00 EUR	6,40%	37	14,00 – 16,00 EUR 75 – 100 EUR	6,70%
Nieruchomości handlowe	Handlowa	179	w zależności od wielkości wynajmowanej powierzchni	7,40% - 8,80%	-	-	-
Nieruchomości magazynowe	Biurowa Magazynowa	750	2,65 – 9,00 EUR 2,42 – 4,16 EUR	6,50% - 7,55%	92	6,50 – 9,00 EUR 2,80 – 3,50 EUR	7,10% - 7,65%
Pozostałe		43			58		
Razem		1 016			187		

40. Wyemitowany kapitał podstawowy oraz inne kapitały przypadające właścicielom jednostki dominującej

40.1 Kapitał podstawowy

Kapitał podstawowy ujmuje się w wysokości określonej w statucie jednostki dominującej i zarejestrowanej w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Wszystkie akcje zostały w pełni opłacone.

Stan na 31 grudnia 2018 i 31 grudnia 2017

Seria/emisja	Rodzaj akcji	Rodzaj uprzywilejowania	Rodzaj ograniczenia praw do akcji	Liczba akcji	Wartość serii/emisji wg wartości nominalnej (w zł)	Sposób pokrycia kapitału	Data rejestracji	Prawo do dywidendy (od daty)
A	na okaziciela	brak	brak	604 463 200	60 446 320	gotówka	23.01.1997	27.12.1991
B	na okaziciela	brak	brak	259 059 800	25 905 980	aport	31.03.1999	01.01.1999
Liczba akcji razem				863 523 000				
Kapitał zakładowy razem					86 352 300			

Strukturę akcjonariatu PZU oraz informacje o transakcjach dotyczących znacznych pakietów akcji PZU przedstawiono w punkcie 3.

40.2 Podział zysku jednostki dominującej

W odniesieniu do podziału zysku za 2018 rok i za lata poprzednie, podziałowi podlega wyłącznie zysk wykazany w jednostkowym sprawozdaniu finansowym PZU sporządzonym zgodnie z PSR.

40.2.1.1. Podział zysku za 2017 rok

Podziałowi podlega wyłącznie zysk wykazany w jednostkowym sprawozdaniu finansowym jednostki dominującej sporządzonym zgodnie z PSR.

28 czerwca 2018 roku ZWZ PZU dokonało podziału zysku netto PZU za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku w kwocie 2 434 mln zł przeznaczając:

- 2 159 mln zł na wypłatę dywidendy dla akcjonariuszy, tj. 2,50 zł na jedną akcję;
- 19 mln zł na pokrycie strat z lat ubiegłych, wynikających z ostatecznego rozliczenia nabycia zorganizowanej części przedsiębiorstwa Banku BPH przez Alior Bank SA;
- 249 mln zł na kapitał zapasowy;
- 7 mln zł na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych.

Dzień dywidendy przypadał 12 września 2018 roku, a dywidendę wypłacono 3 października 2018 roku.

40.2.1.2. Podział zysku za 2018 rok

Do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego Zarząd PZU nie podjął uchwały w sprawie propozycji podziału zysku za rok 2018.

40.3 Pozostałe kapitały

40.3.1. Zasady rachunkowości

Akcje własne nabyte i zatrzymane przez konsolidowane jednostki Grupy PZU wykazuje się w cenie nabycia.

W pozycji „Kapitał zapasowy” ujmuje się:

- efekt dystrybucji zysku, zgodnie z regulacjami prawnymi kraju siedziby spółki (w Polsce zgodnie z postanowieniami Kodeksu spółek handlowych) oraz statutów spółek Grupy PZU;
- kapitał powstały przy sprzedaży nieruchomości inwestycyjnych, uprzednio przeniesionych z nieruchomości własnych, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 31;
- różnicę pomiędzy zmianą wartości udziału niekontrolującego a wartością godziwą zapłaty w transakcjach z udziałowcami niekontrolującymi.

W pozycji „Kapitał z aktualizacji wyceny” ujmowane są skutki:

- przeszacowania aktywów finansowych zaliczonych do kategorii aktywów wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody – od 1 stycznia 2018 roku (do 31 grudnia 2017 roku – aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży);
- przeszacowania wartości nieruchomości do ich wartości godziwej na dzień ich przekwalifikowania z nieruchomości wykorzystywanych na własne potrzeby do nieruchomości inwestycyjnych;
- wyceny instrumentów zabezpieczających, w części stanowiącej efektywne zabezpieczenie przepływów pieniężnych;

po uwzględnieniu korespondującej zmiany aktywów lub rezerwy z tytułu podatku odroczonego.

Pozycja „Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych” obejmuje kwoty wynikające ze wzrostu lub obniżenia wartości bieżącej zobowiązań z tytułu określonych świadczeń na skutek zmian założeń aktuarialnych i korekt założeń aktuarialnych ex post – demograficznych (np. umieralności, wskaźnika rotacji pracowników) oraz finansowych (np. stopy dyskontowej czy prognozowanej stopy wzrostu wynagrodzeń).

„Różnice kursowe z przeliczenia” zawierają różnice powstałe na skutek przeliczeń danych finansowych podmiotów zagranicznych według kursów walutowych, zgodnie z zasadami opisanymi w punkcie 5.5.

40.3.2. Dane ilościowe

Pozostałe kapitały	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Akcje własne	(11)	-
Kapitał zapasowy	12 660	11 824
Sprzedaż akcji powyżej ich wartości nominalnej	538	538
Podział wyników spółek Grupy PZU	12 079	11 231
Pozostały	43	55
Kapitał z aktualizacji wyceny	(65)	157
Wycena instrumentów dłużnych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	94	78
Wycena instrumentów kapitałowych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	(255)	nd.
Reklasyfikacja nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do inwestycyjnych	78	85
Jednostki wyceniane metodą praw własności	1	1
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	17	(7)
Pozostałe kapitały rezerwowe	18	5
Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych	-	4
Różnice kursowe z przeliczenia	(36)	(73)
Lietuvos Draudimas AB	15	(13)
AAS Balta	7	-
PZU Ukraina	(49)	(51)
PZU Ukraina Życie	(10)	(10)
Pozostałe	1	1
Pozostałe kapitały, razem	12 566	11 917

Zmiana kapitału z aktualizacji wyceny z tytułu wyceny instrumentów dłużnych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody (2018) / dostępnych do sprzedaży (2017)	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Stan na początek okresu	78	25
Zastosowanie MSSF9	7	nd.
Zmiany	9	53
- zmiana wartości godziwej	30	132
- sprzedaż	(21)	(79)
Stan na koniec okresu	94	78

41. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

41.1 Zasady rachunkowości

41.1.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Rezerwa składek i rezerwa na ryzyka niewygasłe

Rezerwę składek ustala się na koniec każdego okresu sprawozdawczego metodą indywidualną, z dokładnością do jednego dnia. Rezerwę na ryzyka niewygasłe tworzy się jako uzupełnienie do rezerwy składek, na pokrycie przyszłych odszkodowań, świadczeń i kosztów, z uwzględnieniem odroczonego kosztów akwizycji, w odniesieniu do umów ubezpieczenia, które nie wygasają z ostatnim dniem okresu sprawozdawczego. Kalkulację rezerwy na ryzyka niewygasłe przeprowadza się dla grup ubezpieczeń na koniec każdego okresu sprawozdawczego.

Ogólną kwotę rezerwy na ryzyka niewygaśnię ustala się dla tych grup, dla których wskaźnik szkodowości bieżącego roku jest większy niż 100%, jako różnicę pomiędzy iloczynem rezerwy składek i wskaźnika szkodowości bieżącego roku obrotowego a rezerwą składek – dotyczącymi tego samego okresu ubezpieczenia.

Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia

Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia obejmuje:

- rezerwę na niewypłacone odszkodowania i świadczenia za szkody i wypadki zaistniałe i zgłoszone do końca okresu sprawozdawczego;
- rezerwę na szkody i wypadki zaistniałe do końca okresu sprawozdawczego i niezgłoszone;
- rezerwę na koszty likwidacji szkód.

RBNP ustala się w wysokości określonej metodą indywidualną przez komórki likwidacji szkód lub też, jeśli posiadane informacje nie pozwalają na ocenę wysokości rezerwy, w wysokości średniej szkody ustalonej metodą aktuarialną. Utworzona rezerwa uwzględnia udział własny ubezpieczonego, oczekiwany wzrost cen towarów i usług naprawczych i nie może przekraczać sumy ubezpieczenia lub sumy gwarancyjnej. Rezerwę aktualizuje się niezwłocznie po uzyskaniu informacji mających wpływ na jej wysokość, metodą indywidualnej oceny lub szacunku szkód i świadczeń.

IBNR tworzy się na szkody i świadczenia niezgłoszone do dnia bilansowego, na który tworzona jest rezerwa. IBNR wylicza się przy wykorzystaniu metod analizy trójkątów szkód: uogólnionej metody *Chain Ladder*, a w przypadku niewielkiej liczby lub wartości szkód - metody Bornhuettera-Fergusona w podziale na lata, w których powstały szkody. Podstawą do wyliczeń są roczne trójkąty zarówno szkód wypłaconych, jak i szkód zgłoszonych.

Rezerwę na bezpośrednie koszty likwidacji dla szkód zgłoszonych ustala się indywidualnie dla każdej szkody, zaś dla szkód zaistniałych i niezgłoszonych – przy wykorzystaniu uogólnionej metody *Chain Ladder* (na podstawie analizy trójkątów kosztów w podziale na lata, w których powstały szkody).

Rezerwę na pośrednie koszty likwidacji szkód tworzy się metodą aktuarialną jako iloczyn wskaźnika udziału pośrednich kosztów likwidacji w wypłaconych odszkodowaniach oraz bezpośrednich kosztach likwidacji szkód i sumy rezerwy na szkody zgłoszone i niewypłacone, rezerwy na szkody i wypadki zaistniałe i niezgłoszone oraz rezerwy na bezpośrednie koszty likwidacji szkód.

Rezerwy I i II oraz rezerwę na koszty likwidacji szkód ujmuje się w wartości nominalnej, tj. bez ich dyskontowania.

Rezerwa na skapitalizowaną wartość rent

Rezerwę na skapitalizowaną wartość rent wylicza się indywidualnie, jako wartość obecnej renty (dożywotniej lub czasowej), płatnej z góry.

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego metodami aktuarialnymi tworzy się również rezerwę na skapitalizowaną wartość rent ze szkód zaistniałych po 31 grudnia 1990 roku i do końca okresu sprawozdawczego nieujawnionych jako renty (IBNR rentowy). Na koniec każdego okresu sprawozdawczego ustala się wysokość dodatkowej rezerwy przeznaczonej na pokrycie zobowiązań wynikających z podwyższania świadczeń rentowych pochodzących z tzw. starego portfela. Doszacowania dokonuje się dla tych rentobiorców, dla których wyliczono analogiczną rezerwę na koniec 1997 roku a świadczenie na koniec okresu sprawozdawczego jest niższe niż określony procent obecnej wartości średnich wynagrodzeń w latach 1960-1990.

Test adekwatności rezerw

W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych test adekwatności rezerw nie jest wymagany, jednakże przy sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego, przeprowadzana jest procedura analogiczna do testu adekwatności rezerw w ubezpieczeniach na życie, mająca na celu weryfikację wystarczalności rezerw szkodowych w ramach poszczególnych produktów. Wykorzystuje się przy tym aktualnie obserwowane trendy dotyczące wypadkowości, tempa zgłaszania szkód i wypłat odszkodowań. Jeśli oszacowania uwzględniające aktualne trendy są wyższe od rezerw szkodowych, rezerwy podnoszone są do wysokości tych oszacowań. W przeciwnym przypadku rezerwy mogą zostać częściowo uwolnione.

Mechanizm tworzenia rezerwy na ryzyka niewygaśnię w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych odpowiada minimalnym wymaganiom dla testu adekwatności rezerw.

41.1.2. Ubezpieczenia na życie

Rezerwa składek

Rezerwę składek tworzy się jako tę część składki przypisanej, która przypada na przyszłe okresy sprawozdawcze proporcjonalnie do okresu, na który składka jest przypisana.

Rezerwa ubezpieczeń na życie

Rezerwy ubezpieczeń na życie określa się metodami aktuarialnymi prospektywnymi, indywidualnie dla każdej umowy ubezpieczenia przy zastosowaniu tzw. metody składki netto (ang. *net premium reserves*) i odpowiadają różnicy pomiędzy:

- oczekiwaną wartością bieżącą gwarantowanych świadczeń, jakie mogą wyniknąć w związku z udzieloną ochroną ubezpieczeniową;
- wartością bieżącą oczekiwanych składek, jakie do końca obowiązywania tych umów będą jeszcze opłacone.

W ubezpieczeniach związanych z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi rezerwę ubezpieczeń na życie tworzy się w celu pokrycia bieżących świadczeń z tytułu udzielonej ochrony ubezpieczeniowej ponad wartość środków zgromadzonych w funduszu i odpowiada części pobranych opłat z tytułu udzielonej ochrony ubezpieczeniowej przypadającej na przyszłe okresy sprawozdawcze.

W kalkulacji rezerw ubezpieczeń na życie uwzględnia się również narzuty na koszty, zaś samych rezerw nie pomniejsza się o wartość odroczonego kosztów akwizycji.

Rezerwa dla ubezpieczeń na życie jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający

Rezerwy dla ubezpieczeń na życie jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający tworzy się w wysokości wartości lokaty dokonanej zgodnie z postanowieniami zawartej umowy.

Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia

Rezerwę na niewypłacone odszkodowania i świadczenia tworzy się niezależnie na:

- świadczenia zgłoszone niewypłacone – metodą indywidualną, a w przypadku braku możliwości oceny wysokości świadczenia (jeżeli występowanie świadczeń jest zjawiskiem masowym) metodą średniej wysokości świadczenia z ostatniego kwartału poprzedzającego kwartał sprawozdawczy;
- świadczenia zaistniałe niezgłoszone – metodą ryczałtową jako procent świadczeń wypłaconych za okres ostatnich dwunastu miesięcy.

Rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia obejmuje również rezerwę na koszty likwidacji świadczeń.

Rezerwy na premie i rabaty dla ubezpieczonych

Rezerwa ta odpowiada części zarachowanych na koniec okresu sprawozdawczego zysków z ubezpieczeń, które zostaną przyznane i wypłacone ubezpieczonemu po zakończeniu okresu rozliczeniowego (tzw. udział w zyskach) na warunkach określonych w umowach.

Pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe

Pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie obejmują:

- rezerwę na rewaloryzację świadczeń z ubezpieczeń jednostkowych na życie i rent przejętych z Państwowego Zakładu Ubezpieczeń;
- rezerwę na prowadzone procesy sądowe oraz świadczenia w związku z orzeczeniami sądowymi (na podstawie art. 358 § 3 ustawy z 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2017 roku poz. 459 z późn. zm.) w sprawie zmiany wysokości lub sposobu spełnienia świadczenia pieniężnego;
wartość rezerwy wyznaczono w oparciu o wartość oczekiwanych przyszłych dodatkowych świadczeń wynikających ze spraw sądowych i ugód. Wartość tych świadczeń ustalono poprzez ekstrapolację historycznego trendu świadczeń, oszacowanego na bazie liczby zakończonych procesów sądowych i ugód oraz wartości zasądzonych kwot;
- rezerwę na wypadek wystąpienia niskich stóp procentowych - związaną z przewidywanym obniżeniem się rentowności aktywów stanowiących pokrycie rezerw ubezpieczeń na życie dla tradycyjnych indywidualnych ubezpieczeń na życie i zaopatrzenia dzieci oraz rent. Rezerwa tworzona jest metodą aktuarialną indywidualnie dla każdej umowy ubezpieczenia w wysokości odpowiadającej różnicy pomiędzy:
 - wysokością rezerw matematycznych ustalonych przy użyciu odpowiednich formuł matematycznych i zastosowaniu zmodyfikowanych stóp technicznych uwzględniających przewidywaną ich obniżkę w przyszłości oraz
 - wysokością rezerw matematycznych ustalonych zgodnie z obowiązującymi regulaminami tworzenia rezerw, przy oryginalnej stopie technicznej, jaka miała zastosowanie w taryfikacji tych produktów.

Testy adekwatności rezerw

Na koniec każdego roku, dla poszczególnych produktów portfela ubezpieczeń na życie, dokonuje się porównania wysokości rezerw techniczno - ubezpieczeniowych ujętych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym z wartością obecną przyszłych oczekiwanych przepływów pieniężnych tj. wartością ekonomiczną zobowiązań. Prognozy tych przepływów obejmują przychody z tytułu składek, wydatki z tytułu świadczeń, kosztów, prowizji i są wyznaczone w oparciu o szereg założeń dotyczących: śmiertelności, szkodowości, rezygnacji, kosztów obsługi, krzywych stóp zwrotu oraz innych specyficznych dla danego produktu założeń (np. indeksacji).

Wykorzystywane do prognoz przepływów pieniężnych założenia o przewidywanym przyszłym poziomie śmiertelności, szkodowości, rezygnacji oraz inne specyficzne dla danego produktu założenia są co roku weryfikowane i aktualizowane w oparciu o bieżące doświadczenia oraz obserwowane trendy. Wraz z oceną dotyczącą ich dalszego kształtowania stanowią najlepsze oczekiwanie (ang. *best estimate assumption*) w zakresie dalszego rozwoju śmiertelności, szkodowości, rezygnacji itd.

Przyszłe indeksacje sum ubezpieczeń i składek, wynikające z prawa do udziału w zyskach, określonego jako nadwyżka osiągniętych stóp zwrotu z lokat ponad stopę techniczną, oparte są na prognozie przyszłych stóp zwrotu z obecnego portfela aktywów na pokrycie rezerw dla tych produktów wraz z przewidywanymi w przyszłości ich reinwestycjami przy aktualnej strukturze terminowej stóp procentowych, tj. zgodnie z aktualnymi oczekiwaniami rynkowymi.

Prognozy przyszłych kosztów dokonuje się w oparciu o przewidywaną liczbę umów pozostających w portfelu w kolejnych okresach i średni jednostkowy koszt obsługi przypadający na umowę. Założenia dotyczące kosztów jednostkowych ustalane są w oparciu o przewidywane przyszłe koszty utrzymania i obsługi portfela wraz z kosztami zarządzania aktywami oraz kosztami likwidacji szkód. Przyjmuje się, że jednostkowe koszty obsługi podlegają zwiększeniu w kolejnych latach projekcji o wskaźnik wzrostu kosztów. Wysokość przyszłych prowizji ustalana jest w oparciu o umówione stawki prowizyjne dla poszczególnych umów w kolejnych latach ich obowiązywania.

Do określenia wartości obecnej przyszłych przepływów finansowych wykorzystywane są czynniki dyskonta ustalone w oparciu o nieskorygowaną rentowność polskich obligacji skarbowych zgodnie z ich aktualnymi notowaniami rynkowymi.

W ramach testu porównuje się obecną wartość prognozowanych przepływów pieniężnych z wysokością rezerw wykazywaną na koniec każdego roku. W przypadku stwierdzenia niewystarczalności rezerw w stosunku do wartości zdyskontowanych

przeptywów wprowadza się zmiany do dotychczasowych zasad wyznaczania rezerw, dokonując tym samym korekty ich wartości.

Celem testu adekwatności rezerw jest ocena wystarczalności wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych ujętych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym, a nie ocena adekwatności poszczególnych założeń. Test adekwatności rezerw nie prowadzi więc do bezpośredniej identyfikacji stopnia wystarczalności lub nieadekwatności poszczególnych założeń przyjętych w oszacowaniu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

41.1.3. Udział reasekuratorów

Udział reasekuratorów w rezerwie składek, rezerwie na ryzyka niewygaście, rezerwach na niewypłacone odszkodowania i świadczenia ustala się w wysokości zgodnej z warunkami odpowiednich umów reasekuracyjnych.

Udział reasekuratorów w odszkodowaniach i świadczeniach ustala się dla tych grup ubezpieczeń, dla których istnieje pokrycie reasekuracyjne, w takiej części, w jakiej reasekuratorzy uczestniczą w odszkodowaniach i świadczeniach, zgodnie z odpowiednimi umowami reasekuracyjnymi.

41.2 Szacunki i założenia

41.2.1. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Przy ustalaniu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia uwzględnia się niepewność związaną z zadośćuczynieniami w szkodach osobowych. W przypadku tego typu roszczeń zmiany w otoczeniu prawnym i nieugruntowane orzecznictwo mogą wpływać na ostateczną wartość wypłaconych świadczeń.

Przy wyliczaniu rezerwy na skapitalizowaną wartość rent, przyszły wzrost średniej renty szacuje się na podstawie danych historycznych z uwzględnieniem innych informacji mogących mieć wpływ na przyszły wzrost rent (przykładowo wzrost świadomości ubezpieczeniowej, zmiany legislacyjne, itp.).

Zarówno na 31 grudnia 2018 roku, jak i na 31 grudnia 2017 roku dla wszystkich rent przyjęto stopę techniczną w wysokości 3,6% oraz stopę wzrostu rent w wysokości 3,9%, oszacowaną w oparciu o prognozy inflacji oraz wzrostu wynagrodzeń.

Dla rent dożywotnich okres, przez jaki renta będzie wypłacana ustala się na podstawie publicznie dostępnych statystyk, w Polsce przykładowo PTTŻ publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny. Dodatkowo, przy ustalaniu rezerwy na skapitalizowaną wartość rent uwzględnia się koszt przyszłej ich obsługi w wysokości 3% wartości wypłacanych świadczeń.

Szacowaną wartość ostateczną wypłacanych odszkodowań i świadczeń w trójkątach rozwoju rezerw, a także analizę wrażliwości wyniku netto oraz kapitałów własnych na zmianę założeń wykorzystywanych przy wyliczaniu rezerwy na skapitalizowaną wartość rent zaprezentowano w punkcie 7.5.2.1.

41.2.2. Ubezpieczenia na życie

Wysokość rezerw ubezpieczeń na życie odpowiada wartości zobowiązań wynikających z zawartych umów ubezpieczeń. Ustalana jest jako różnica pomiędzy wartością bieżącą oczekiwanych świadczeń, a wartością bieżącą oczekiwanych składek przy zastosowaniu tzw. metody składki netto. W kalkulacji rezerw uwzględnia się wszystkie świadczenia oraz składki przewidziane w umowach jako kontraktowe zobowiązania i należności, bez względu na fakt, czy umowa będzie przez ubezpieczającego realizowana do końca umówionego okresu, czy będzie przez niego wypowiedziana. Przyjęte założenia dotyczące częstotliwości występowania zdarzeń objętych ochroną ubezpieczeniową, tj. śmiertelność, zachorowalność i wypadkowość ustala się na podstawie publicznie dostępnych statystyk, w Polsce przykładowo PTTŻ lub w oparciu o statystyki własne opracowane na podstawie danych historycznych z poszczególnych grup produktów znajdujących się w portfelu.

W przypadku stóp technicznych (stóp dyskonta) stosowanych w kalkulacjach wartości bieżących świadczeń i składek założenia przyjmowane są w oparciu o przewidywane stopy zwrotu z istniejących aktywów i ich przyszłych reinwestycji z uwzględnieniem limitu maksymalnej stopy technicznej ogłaszanej corocznie przez KNF dla nowych umów.

Założenia stosowane w kalkulacji rezerw ubezpieczeń na życie określa się odrębnie dla poszczególnych produktów ubezpieczeniowych w momencie ustalania taryf składek i wprowadzenia danego produktu do sprzedaży (tzw. *lock-in-assumptions*). Co roku poszczególne przyjmowane założenia są weryfikowane pod względem adekwatności. W przypadku stwierdzenia nieadekwatności danego założenia, jest ono weryfikowane i zmieniane, co bezpośrednio prowadzi do zmiany wysokości zobowiązań prezentowanych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym. Powyższe założenia obarczone są naturalną niepewnością wynikającą z długiego horyzontu czasowego.

Częstość występowania zdarzeń objętych ochroną ubezpieczeniową

Przy kalkulacji rezerw uwzględnia się dane o wysokości gwarantowanych sum ubezpieczeń i świadczeń oraz dane dotyczące wieku i płci poszczególnych ubezpieczonych, jak również, w przypadku grupowych ubezpieczeń pracowniczych w zakładach pracy oraz ubezpieczeniach indywidualnie kontynuowanych pracowniczych i rodzinnych, założenia o strukturze wiekowo-płciowej współubezpieczonych (członków rodzin ubezpieczonych).

Dla ubezpieczeń z udziałem w zysku rezerwa ubezpieczeń na życie obejmuje również dotychczas przyznane udziały w zyskach w formie zmian sum ubezpieczeń i składek oraz urealnien gwarantowanych świadczeń, w tym dokonanych przez PZU Życie waloryzacji rent.

Analizę wrażliwości wyniku netto oraz kapitałów własnych na zmianę założeń wykorzystywanych przy wyliczaniu rezerw technicznych w ubezpieczeniach na życie zaprezentowano w punkcie 7.5.2.2.

41.3 Dane ilościowe

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	23 508	(1 512)	21 996	22 000	(1 250)	20 750
Rezerwa składek	8 416	(594)	7 822	7 877	(466)	7 411
Rezerwa na pokrycie ryzyka niewygasłego	10	-	10	37	(3)	34
Rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia	9 098	(724)	8 374	8 301	(585)	7 716
- na szkody zgłoszone	3 280	(603)	2 677	3 187	(533)	2 654
- na szkody niezgłoszone (<i>IBNR</i>)	3 939	(103)	3 836	3 348	(41)	3 307
- na koszty likwidacji szkód	1 879	(18)	1 861	1 766	(11)	1 755
Rezerwa na skapitalizowaną wartość rent	5 981	(194)	5 787	5 776	(190)	5 586
Rezerwy na premie i rabaty dla ubezpieczonych	3	-	3	9	(6)	3
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie	22 331	-	22 331	22 558	-	22 558
Rezerwa składek	99	-	99	94	-	94
Rezerwa ubezpieczeń na życie	16 204	-	16 204	16 060	-	16 060
Rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia	592	-	592	597	-	597
- na szkody zgłoszone	152	-	152	153	-	153
- na szkody niezgłoszone (<i>IBNR</i>)	434	-	434	437	-	437
- na koszty obsługi świadczeń	6	-	6	7	-	7
Rezerwy na premie i rabaty dla ubezpieczonych	4	-	4	5	-	5
Pozostałe rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe	256	-	256	287	-	287
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe dla ubezpieczeń na życie, jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający	5 176	-	5 176	5 515	-	5 515
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, razem	45 839	(1 512)	44 327	44 558	(1 250)	43 308

41.3.1. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych

Rezerwy wg klas rachunkowych określonych w dziale II załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Następstwa wypadków i choroba (grupa 1 i 2)	439	(10)	429	392	(10)	382
Komunikacyjne - odpowiedzialność cywilna (grupa 10)	14 323	(380)	13 943	13 544	(361)	13 183
Komunikacyjne pozostałe (grupa 3)	2 968	(21)	2 947	2 769	(21)	2 748
Morskie, lotnicze i transportowe (grupy 4, 5, 6, 7)	110	(42)	68	88	(20)	68
Od ognia i innych szkód majątkowych (grupy 8 i 9)	2 489	(706)	1 783	2 221	(547)	1 674
Odpowiedzialność cywilna (grupy 11,12,13)	2 336	(162)	2 174	2 157	(106)	2 051
Kredyt i gwarancje (grupy 14,15)	233	(89)	144	196	(77)	119
Świadczenie pomocy (grupa 18)	302	(1)	301	280	(1)	279
Ochrona prawna (grupa 17)	14	-	14	10	-	10
Pozostałe (grupa 16)	294	(101)	193	343	(107)	236
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, razem	23 508	(1 512)	21 996	22 000	(1 250)	20 750

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Krótkoterminowe	6 314	(374)	5 940	5 162	(312)	4 850
Długoterminowe	17 194	(1 138)	16 056	16 838	(938)	15 900
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, razem	23 508	(1 512)	21 996	22 000	(1 250)	20 750

Jako rezerwy długoterminowe wykazano rezerwy, z których prognozowane przepływy pieniężne nastąpią po upływie więcej niż 12 miesięcy od zakończenia okresu sprawozdawczego, czyli od 31 grudnia 2018 roku.

Zmiana stanu rezerw

Zmiana stanu rezerwy składek w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	1 stycznia - 31 grudnia 2018			1 stycznia - 31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	7 877	(466)	7 411	6 957	(377)	6 580
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących polis zawartych w roku bieżącym	7 759	(525)	7 234	7 334	(429)	6 905
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących polis zawartych w latach poprzednich	(7 246)	400	(6 846)	(6 366)	336	(6 030)
Różnice kursowe w okresie	26	(3)	23	(48)	4	(44)
Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, razem	8 416	(594)	7 822	7 877	(466)	7 411

Zmiana stanu rezerwy na pokrycie ryzyka niewygaśniętego	1 stycznia - 31 grudnia 2018			1 stycznia - 31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	37	(3)	34	26	-	26
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących polis zawartych w roku bieżącym	6	-	6	33	(3)	30
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących polis zawartych w latach poprzednich	(34)	3	(31)	(21)	-	(21)
Różnice kursowe w okresie	1	-	1	(1)	-	(1)
Stan na koniec okresu	10	-	10	37	(3)	34

Zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	1 stycznia - 31 grudnia 2018			1 stycznia - 31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	8 301	(585)	7 716	7 730	(421)	7 309
Wyplacone świadczenia dotyczące szkód zaistniałych w latach poprzednich, w tym:	(3 126)	238	(2 888)	(2 713)	177	(2 536)
- wypłacone odszkodowania	(2 703)	234	(2 469)	(2 308)	170	(2 138)
- koszty likwidacji szkód	(423)	4	(419)	(405)	7	(398)
Wzrost (spadek) rezerw, w tym:	3 904	(371)	3 533	3 305	(348)	2 957
- dotyczących szkód zaistniałych w bieżącym roku	3 765	(489)	3 276	3 212	(223)	2 989
- dotyczących szkód zaistniałych w latach poprzednich	139	118	257	93	(125)	(32)
Pozostałe zmiany	-	(3)	(3)	6	4	10
Różnice kursowe w okresie	19	(3)	16	(27)	3	(24)
Stan na koniec okresu	9 098	(724)	8 374	8 301	(585)	7 716

Zmiana stanu rezerwy na skapitalizowaną wartość rent w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	1 stycznia - 31 grudnia 2018			1 stycznia - 31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	5 776	(190)	5 586	5 673	(192)	5 481
Wyplacone świadczenia dotyczące szkód zaistniałych w latach poprzednich	(319)	7	(312)	(355)	11	(344)
Wzrost (spadek) rezerw dotyczących szkód zaistniałych w latach poprzednich	250	(11)	239	212	(4)	208
Zmiany w założeniach wynikające ze zmiany stóp technicznych	(16)	1	(15)	(16)	1	(15)
Wzrost rezerw dotyczących szkód zaistniałych w bieżącym roku	288	-	288	203	(4)	199
Pozostałe zmiany	2	(1)	1	59	(2)	57
Stan na koniec okresu	5 981	(194)	5 787	5 776	(190)	5 586

41.3.2. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe w ubezpieczeniach na życie

Zmiana stanu rezerwy ubezpieczeń na życie, rezerwy na premie i rabaty oraz pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych - umowy ubezpieczeniowe	1 stycznia - 31 grudnia 2018			1 stycznia - 31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	16 352	-	16 352	16 254	-	16 254
Wzrost (spadek) rezerw dotyczący polis zawartych w roku bieżącym	350	-	350	333	-	333
Wzrost (spadek) rezerw dotyczący polis zawartych w latach poprzednich	(246)	-	(246)	(218)	-	(218)
Różnice kursowe	8	-	8	(17)	-	(17)
Stan na koniec okresu	16 464	-	16 464	16 352	-	16 352

Zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych dla ubezpieczeń na życie, jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający	1 stycznia - 31 grudnia 2018			1 stycznia - 31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	5 515	-	5 515	4 917	-	4 917
Zwiększenia funduszu z tytułu składek	1 045	-	1 045	1 411	-	1 411
Pobrane opłaty	(104)	-	(104)	(90)	-	(90)
Przychody z lokat funduszu	(182)	-	(182)	287	-	287
Zmniejszenia funduszu z tytułu świadczeń, wykupów, itp.	(1 054)	-	(1 054)	(952)	-	(952)
Pozostałe zmiany	(44)	-	(44)	(58)	-	(58)
Stan na koniec okresu	5 176	-	5 176	5 515	-	5 515

Zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia	1 stycznia - 31 grudnia 2018			1 stycznia - 31 grudnia 2017		
	brutto	udział reasekuratorów	udział własny	brutto	udział reasekuratorów	udział własny
Stan na początek okresu	597	-	597	542	-	542
Wykorzystanie rezerw szkodowych w ciągu roku	(598)	-	(598)	(572)	-	(572)
Utworzenie rezerw szkodowych w ciągu roku	593	-	593	627	-	627
Stan na koniec okresu	592	-	592	597	-	597

42. Rezerwy na świadczenia pracownicze

42.1 Zasady rachunkowości

W związku z przyjętymi zasadami rachunkowości oraz faktem, iż spółki Grupy PZU nie wydzieliły aktywów programów określonych świadczeń, wartość bilansowa rezerw programów określonych świadczeń równa się wartości bieżącej odpowiadających im zobowiązań.

Do programów określonych składek zalicza się ponoszone przez pracodawcę koszty składek stanowiących ustawowe narzuty na wynagrodzenia pracownicze. Obejmują one m. in. części składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe oraz całość składek na ubezpieczenie wypadkowe, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i odpis na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych. Koszty programów określonych składek obciążają rachunek zysków i strat w okresie, którego dotyczą.

Do programów określonych świadczeń zalicza się m. in. koszty odpraw emerytalnych i świadczeń pośmiertnych. Koszty programów określonych świadczeń oszacowane metodami aktuarialnymi rozpoznaje się memoriałowo przy zastosowaniu metody prognozowanych uprawnień jednostkowych.

Zyski i straty aktuarialne rozpoznaje się w całości w okresie, w którym wystąpiły w pozycji „Zyski i straty aktuarialne dotyczące rezerw pracowniczych” w innych całkowitych dochodach. Dodatkowe informacje przedstawiono w punkcie 40.3.1.

Koszt urlopów pracowniczych uznaje się na bazie memoriałowej, stosując metodę zobowiązań. Zobowiązanie z tytułu urlopów pracowniczych ustala się w oparciu o różnicę pomiędzy faktycznym stanem wykorzystania urlopów przez pracowników, a stanem jaki istniałby, gdyby urlopy były wykorzystywane proporcjonalnie do upływu czasu w okresie, za które te urlopy przysługują pracownikom.

42.2 Szacunki i założenia

Rezerwy na odprawy emerytalne i świadczenia pośmiertne szacowane są metodami aktuarialnymi z zastosowaniem odpowiednich technik i założeń aktuarialnych – stóp dyskontowych, zgodnych z krzywą rentowności obligacji zerokuponowych Skarbu Państwa, wskaźnika śmiertelności przyjmowanego na poziomie określonym w PTTŻ, przewidywanej stopy wzrostu wynagrodzeń w poszczególnych jednostkach Grupy PZU, wskaźnika rotacji pracowników (różnicowanego ze względu m. in. na wiek, staż pracy i płeć pracownika) oraz wskaźnika inwalidztwa (odejść na rentę) przyjmowanego jako odpowiedni procent wartości wskaźnika śmiertelności.

42.3 Dane ilościowe

Rezerwy na świadczenia pracownicze	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Rezerwa na urlopy	145	158
Programy określonych świadczeń	335	353
- rezerwy na odprawy emerytalne	313	330
- rezerwy na świadczenia pośmiertne	22	23
Inne długoterminowe świadczenia pracownicze	51	45
Rezerwy na świadczenia pracownicze, razem	531	556

43. Inne rezerwy

43.1 Zasady rachunkowości

Rezerwy to zobowiązania, których kwota lub termin zapłaty są niepewne. Podstawą utworzenia rezerwy jest bieżący obowiązek, wynikający ze zdarzeń przeszłych, którego wypełnienie spowoduje wypływ środków zawierających w sobie korzyści ekonomiczne. Kwota rezerwy ustalana jest w oparciu o wiarygodny szacunek tego wypływu na dzień bilansowy.

Rezerwy na udzielone gwarancje i poręczenia ustala się jako różnicę pomiędzy oczekiwaną wartością ekspozycji bilansowej, która powstanie z udzielonego zobowiązania pozabilansowego a wartością bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych uzyskanych z ekspozycji bilansowej powstałej z udzielonego zobowiązania.

Rezerwa na koszty restrukturyzacji jest tworzona tylko wówczas, gdy spełnione zostaną ogólne kryteria ujmowania rezerw, a dodatkowo kryteria szczegółowe dotyczące rezerw na koszty restrukturyzacji takie, jak posiadanie szczegółowego, formalnego planu restrukturyzacji i wzbudzenie uzasadnionego oczekiwania u stron, których plan dotyczy, że zostaną przeprowadzone działania restrukturyzacyjne (poprzez rozpoczęcie wdrażania planu lub ogłoszenie jego głównych elementów).

43.2 Szacunki i założenia

Rezerwy na sprawy sporne ustala się metodą indywidualną, z uwzględnieniem prawdopodobieństwa wystąpienia wypływu środków zawierających w sobie korzyści ekonomiczne dla wypełnienia ciężącego obowiązku. Wypływ środków uznaje się za prawdopodobny, jeśli bardziej możliwe jest, że do zaistnienia zdarzenia dojdzie, niż to, że do niego nie dojdzie, czyli gdy prawdopodobieństwo zaistnienia zdarzenia jest większe od prawdopodobieństwa, że zdarzenie nie nastąpi.

Szczegółowe opisy i kwoty rezerw na sprawy sporne zaprezentowano w punkcie 50.

43.3 Dane ilościowe

Inne rezerwy	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Krótkoterminowe	256	279
Długoterminowe	263	218
Inne rezerwy, razem	519	497

Zmiana stanu innych rezerw w roku zakończonym 31 grudnia 2018	Stan na 31 grudnia 2017	Zastosowanie MSSF9	Stan na początek okresu	Zwiększenie	Wykorzystanie	Rozwiązanie	Inne zmiany	Stan na koniec okresu
Rezerwa na udzielone gwarancje i poręczenia	260	159	419	441	(25)	(477)	(42)	316
Rezerwa na roszczenia sporne i potencjalne zobowiązania	82	-	82	52	(12)	(55)	-	67
Rezerwa na kary nałożone przez UOKiK	57	-	57	-	-	-	28	85
Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji	63	-	63	-	(36)	(7)	-	20
Pozostałe	35	-	35	10	(13)	(1)	-	31
Inne rezerwy, razem	497	159	656	503	(86)	(540)	(14)	519

Zmiana stanu innych rezerw w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Stan na początek okresu	Zwiększenie	Wykorzystanie	Rozwiązanie	Zmiana składu grupy	Inne zmiany	Stan na koniec okresu
Rezerwa na udzielone gwarancje i poręczenia	18	76	-	(48)	214	-	260
Rezerwa na roszczenia sporne i potencjalne zobowiązania	11	16	(7)	(1)	56	7	82
Rezerwa na kary nałożone przez UOKiK	58	-	-	(1)	-	-	57
Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji	252	61	(222)	(28)	-	-	63
Pozostałe	28	26	(4)	(3)	24	(36)	35
Inne rezerwy, razem	367	179	(233)	(81)	294	(29)	497

Rezerwa na udzielone gwarancje i poręczenia

Pozycja zawiera rezerwy tworzone przez banki na potencjalne utraty korzyści ekonomicznych wynikających z ekspozycji pozabilansowych (np. udzielonych gwarancji lub ekspozycji kredytowych).

Rezerwa na kary nałożone przez UOKiK

Kwota 28 mln dotyczy kary zwróconej przez UOKiK do Pekao. Ze względu na potencjalne ryzyko wypływu środków w związku z tą sprawą Grupa PZU nie rozpoznała przychodu z tytułu zwróconych środków, lecz utworzyła rezerwę.

Informacje na temat kary nałożonej w postępowaniu Prezesa UOKiK wobec PZU zaprezentowano w punkcie 50.2.

Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji

Pozycja zawiera przede wszystkim rezerwę restrukturyzacyjną utworzoną przez Alior Bank, przeznaczoną na wypłaty odpraw ustawowych w związku z rozwiązaniem stosunku pracy w ramach zwolnienia grupowego oraz rezerwę przeznaczoną na koszty związane z restrukturyzacją sieci oddziałów. Stan rezerwy na 31 grudnia 2018 roku wyniósł 10 mln zł (na 31 grudnia 2017 roku: 39 mln zł).

Pozostała część salda (na 31 grudnia 2018 roku: 10 mln zł, na 31 grudnia 2017 roku: 24 mln zł) dotyczy procesu restrukturyzacji prowadzonego w PZU i PZU Życie.

44. Odroczone podatki dochodowe

44.1 Zasady rachunkowości

Wysokość rezerwy i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się metodą bilansową przy uwzględnianiu stawek podatku dochodowego od osób prawnych, które zgodnie z oczekiwaniami będą obowiązywały w momencie realizacji aktywa lub rezerwy, zgodnie z przepisami prawa podatkowego w krajach siedzib poszczególnych spółek Grupy PZU, wydanymi do końca okresu sprawozdawczego.

Dla wszystkich konsolidowanych spółek uczestniczących w PGK kompensuje się aktywa i rezerwy z tytułu podatku odroczonego przy założeniu, że umowa PGK będzie przedłużana na kolejne okresy, dlatego na potrzeby tej kompensaty nie analizuje się okresu, w którym spodziewane jest odwrócenie się różnic przejściowych.

44.2 Szacunki i założenia

Spółki Grupy PZU dokonały oszacowania przyszłego dochodu do opodatkowania pod kątem możliwości realizacji ujemnych różnic przejściowych z tytułu strat podatkowych poniesionych przez te spółki. W wyniku tych szacunków nie rozpoznano aktywów z tytułu podatku odroczonego dotyczącego części strat podatkowych.

44.3 Dane ilościowe

44.3.1. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Nierozpoznane aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wynikające ze straty podatkowej wg dopuszczalnego prawem terminu realizacji	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
do 1 roku	4	5
powyżej 1 roku do 5 lat	9	14
powyżej 5 lat	6	5
termin nieograniczony przepisami prawa	2	2
Razem	21	26

Zmiana stanu aktywów z tytułu podatku odroczonego w roku zakończonym 31 grudnia 2018	Stan na początek okresu	Wpływ zastosowania MSSF 9	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na inne całkowite dochody	Pozostałe zmiany	Stan na koniec okresu
Należności od klientów z tytułu kredytów	809	308	48	(7)	-	1 158
Prowizje bankowe pobrane z góry	478	45	57	-	-	580
Zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów	68	-	(10)	-	-	58
Wartości niematerialne – znaki towarowe i relacje z klientami	(340)	-	49	-	-	(291)
Instrumenty finansowe	248	-	11	(21)	(1)	237
Nieruchomości	(74)	-	13	-	-	(61)
Zarachowane przychody i koszty reasekuracyjne	18	-	16	-	-	34
Rezerwy na świadczenia pracownicze	85	-	(13)	-	-	72
Rezerwy na premie	67	-	7	-	-	74
Inne rezerwy i zobowiązania	193	-	139	-	-	332
Straty podatkowe do rozliczenia w latach następnych	31	-	7	-	(1)	37
Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji	7	-	(3)	-	-	4
Aktywa z tytułu odroczonego podatku, razem	1 590	353	321	(28)	(2)	2 234

Zmiana stanu aktywów z tytułu podatku odroczonego w roku zakończonym 31 grudnia 2017 (przekształcone)	Stan na początek okresu	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na inne całkowite dochody	Zmiana składu grupy	Pozostałe zmiany	Stan na koniec okresu
Należności od klientów z tytułu kredytów	324	(39)	-	524	-	809
Prowizje bankowe pobrane z góry	294	6	-	178	-	478
Zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów	24	11	-	33	-	68
Wartości niematerialne – znaki towarowe i relacje z klientami	(48)	39	-	(331)	-	(340)
Instrumenty finansowe	36	66	(25)	169	2	248
Nieruchomości	-	15	-	(85)	(4)	(74)
Zarachowane przychody i koszty reasekuracyjne	-	18	-	-	-	18
Rezerwy na świadczenia pracownicze	(1)	4	(2)	74	10	85
Rezerwy na premie	-	20	-	31	16	67
Inne rezerwy i zobowiązania	(54)	103	-	171	(27)	193
Straty podatkowe do rozliczenia w latach następnych	5	1	-	25	-	31
Rezerwa na koszty z tytułu restrukturyzacji	48	(41)	-	-	-	7
Ulga podatkowa z tytułu działalności w specjalnej strefie ekonomicznej	13	(13)	-	-	-	-
Aktywa z tytułu odroczonego podatku, razem	641	190	(27)	789	(3)	1 590

44.3.2. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Zmiana stanu rezerwy z tytułu podatku odroczonego w roku zakończonym 31 grudnia 2018	Stan na początek okresu	Wpływ zastosowania MSSF 9	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na inne całkowite dochody	Pozostałe zmiany	Stan na koniec okresu
Instrumenty finansowe	229	(3)	(45)	(60)	1	122
Należności regresowe	9	-	-	-	-	9
Nieruchomości	73	-	14	1	(31)	57
Odroczone koszty akwizycji	268	-	9	-	-	277
Zarachowane przychody i koszty reasekuracyjne	14	-	(20)	-	-	(6)
Wartości niematerialne – znaki towarowe i relacje z klientami	61	-	(3)	-	-	58
Rezerwy na świadczenia pracownicze	(12)	-	(3)	-	-	(15)
Rezerwa na premie	(50)	-	(3)	-	-	(53)
Zobowiązania niewypłacone osobom fizycznym (z tytułu umów zlecenia, agencyjne, etc.)	(65)	-	(8)	-	-	(73)
Inne rezerwy i zobowiązania	(89)	(1)	(15)	-	-	(105)
Fundusz przewencyjny	17	-	(3)	-	-	14
Rezerwa na wyrównanie szkodowości	137	-	8	-	-	145
Straty podatkowe do rozliczenia w latach następnych	(18)	-	(2)	-	3	(17)
Pozostałe różnice	64	(3)	12	-	-	73
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego, razem	638	(7)	(59)	(59)	(27)	486

Zmiana stanu rezerwy z tytułu podatku odroczonego w roku zakończonym 31 grudnia 2017	Stan na początek okresu	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na inne całkowite dochody	Zmiana składu grupy	Pozostałe zmiany	Stan na koniec okresu
Instrumenty finansowe	108	122	3	-	(4)	229
Należności regresowe	4	5	-	-	-	9
Nieruchomości	60	(7)	-	1	19	73
Odroczone koszty akwizycji	254	14	-	-	-	268
Zarachowane przychody i koszty reasekuracyjne	28	(14)	-	-	-	14
Wartości niematerialne – znaki towarowe i relacje z klientami	41	(12)	-	33	(1)	61
Rezerwy na świadczenia pracownicze	(11)	-	-	(1)	-	(12)
Rezerwa na premie	(46)	(3)	-	(1)	-	(50)
Zobowiązania niewypłacone osobom fizycznym (z tytułu umów zlecenia, agencyjne, etc.)	(60)	(5)	-	-	-	(65)
Inne rezerwy i zobowiązania	(80)	(9)	-	1	(1)	(89)
Fundusz przewencyjny	16	1	-	-	-	17
Rezerwa na wyrównanie szkodowości	127	10	-	-	-	137
Straty podatkowe do rozliczenia w latach następnych	(22)	4	-	-	-	(18)
Pozostałe różnice	50	10	1	3	-	64
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego, razem	469	116	4	36	13	638

45. Zobowiązania finansowe

45.1 Zasady rachunkowości

Zobowiązania finansowe ujmuje się w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w momencie, gdy jednostka Grupy PZU staje się stroną wiążącego kontraktu, z którego wynika, iż ponosi ryzyko związane z instrumentem finansowym. W przypadku transakcji zawieranych na zorganizowanym rynku, nabycie bądź sprzedaż zobowiązań finansowych ujmuje się w księgach w dacie zawarcia transakcji.

Zobowiązanie finansowe (lub jego część) jest wyłączana ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, gdy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygaś.

Zgodnie z MSSF9 do zobowiązań finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy zaklasyfikowano instrumenty klasyfikowane do tej kategorii również zgodnie z MSR 39, w szczególności:

- instrumenty pochodne o ujemnej wycenie;
- zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż);
- kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (unit-linked);
- zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych.

Do zobowiązań finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie zaklasyfikowano instrumenty klasyfikowane do tej kategorii również zgodnie z MSR 39, w szczególności:

- depozyty pozyskane przez banki Grupy PZU;
- wyemitowane bankowe papiery wartościowe;
- otrzymane kredyty;
- zobowiązana z tytułu własnych dłużnych papierów wartościowych;
- zobowiązania podporządkowane;
- zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu.

Ze względu na krótkoterminowy charakter, zobowiązania z tytułu dostaw i usług wykazuje się w wartości wymaganej zapłaty.

45.2 Dane ilościowe

Zobowiązania finansowe	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone)
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej	4 017	4 956
Instrumenty pochodne przeznaczone do obrotu	2 450	2 606
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie przepływów pieniężnych	771	682
Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie wartości godziwej	144	186
Zobowiązania z tytułu pożyczek papierów wartościowych (krótka sprzedaż)	120	750
Kontrakty inwestycyjne na rachunek i ryzyko klienta (<i>unit-linked</i>)	266	312
Zobowiązania wobec uczestników konsolidowanych funduszy inwestycyjnych	266	420
Zobowiązania finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	232 299	219 594
Zobowiązania wobec banków	6 044	5 323
Depozyty bieżące	1 058	996
Depozyty jednodniowe	207	372
Depozyty terminowe	7	311
Kredyty otrzymane	4 386	3 380
Pozostałe zobowiązania	386	264
Zobowiązania wobec klientów z tytułu depozytów	207 635	198 163
Depozyty bieżące	137 559	122 956
Depozyty terminowe	69 350	74 453
Pozostałe zobowiązania	726	754
Zobowiązania z tytułu własnych dłużnych papierów wartościowych	12 009	9 610
Zobowiązania podporządkowane	6 061	5 319
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu	540	1 167
Kontrakty inwestycyjne o gwarantowanych i ustalonych warunkach	-	1
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	10	11
Zobowiązania finansowe, razem	236 316	224 550

Zobowiązania finansowe wg wymagalności	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone)
Do 1 roku	218 952	206 158
Powyżej 1 roku do 5 lat	10 332	11 801
Powyżej 5 lat	7 032	6 591
Zobowiązania finansowe wg wymagalności, razem	236 316	224 550

45.2.1. Pochodne instrumenty finansowe

Dodatkowe informacje na temat pochodnych instrumentów finansowych zaprezentowano w punkcie 34.

45.2.2. Zobowiązania podporządkowane

	Wartość nominalna (w mln)	Waluta	Oprocentowanie	Data emisji (otrzymania) / Data wykupu (spłaty)	Wartość bilansowa 31 grudnia 2018 (w mln zł)	Wartość bilansowa 31 grudnia 2017 (w mln zł)
Zobowiązania zaliczane do funduszy własnych PZU						
Obligacje podporządkowane PZU	2 250	PLN	WIBOR 6M + marża	30 czerwca 2017 29 lipca 2027	2 279	2 285
Zobowiązania zaliczane do funduszy własnych Pekao						
Obligacje serii A	1 250	PLN	WIBOR 6M + marża	30 października 2017 29 października 2027	1 257	1 257
Obligacje serii B	550	PLN	WIBOR 6M + marża	15 października 2018 16 października 2028	548	nd.
Obligacje serii C	200	PLN	WIBOR 6M + marża	15 października 2018 14 października 2033	196	nd.
Zobowiązania zaliczane do funduszy własnych Alior Banku						
Pożyczka podporządkowana	10	EUR	EURIBOR 3M + marża	12 października 2011 12 października 2019	43	42
Obligacje serii F	322	PLN	WIBOR 6M+ marża	26 września 2014 26 września 2024	225	225
Obligacje serii G	193	PLN	WIBOR 6M + marża	31 marca 2015 31 marca 2021	196	196
Obligacje serii I oraz I1	183	PLN	WIBOR 6M+ marża	4 grudnia 2015 6 grudnia 2021	148	147
Obligacje serii K oraz K1	600	PLN	WIBOR 6M+ marża	20 października 2017 20 października 2025	605	605
Obligacje Meritum Bank serii B	67	PLN	WIBOR 6M+ marża	29 kwietnia 2013 29 kwietnia 2021	68	68
Obligacje Meritum Bank serii C	80	PLN	WIBOR 6M+ marża	21 października 2014 21 października 2022	81	80
Obligacje serii EUR001	10	EUR	LIBOR 6M+ marża	4 lutego 2016 4 lutego 2022	44	43
Obligacje serii P1A	150	PLN	WIBOR 6M+ marża	14 kwietnia 2016 16 maja 2022	151	150
Obligacje serii P1B	70	PLN	WIBOR 6M+ marża	21 kwietnia 2016 16 maja 2024	70	70
Obligacje serii P2A	150	PLN	WIBOR 6M+ marża	27 grudnia 2017 29 grudnia 2025	150	151
Zobowiązania podporządkowane					6 061	5 319

Niższa wartość bilansowa zobowiązań podporządkowanych w stosunku do wartości nominalnej wynika z faktu, iż część wyemitowanych przez Pekao i Alior Bank obligacji została objęta przez konsolidowane fundusze inwestycyjne.

45.2.3. Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych

Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone)
Obligacje PZU Finance AB (publ.)	3 676	3 478
Obligacje Alior Banku serii J	268	253
Obligacje Pekao	1 978	90
Certyfikaty depozytowe	4 542	4 541
Listy zastawne	1 545	1 248
Zobowiązania z tytułu emisji własnych dłużnych papierów wartościowych	12 009	9 610

	Wartość nominalna	Oprocentowanie	Daty emisji	Data wykupu
Obligacje PZU Finance AB (publ.)	850 mln euro	1,375%	3 lipca 2014 16 października 2015	3 lipca 2019
Obligacje Alior Banku serii J	250 mln zł	WIBOR 6M + marża	11 sierpnia 2017	11 sierpnia 2020

Obligacje zaklasyfikowano jako wyceniane w zamortyzowanym koszcie.

Zobowiązania PZU Finance AB (publ.) wynikające z obligacji zostały zabezpieczone gwarancją udzieloną przez PZU, która obejmuje całość zobowiązań emitenta wynikających z emisji (w tym zobowiązanie do zapłaty wartości nominalnej obligacji oraz odsetek od obligacji) udzieloną na rzecz wszystkich obligatariuszy. Nie określono maksymalnej wartości gwarancji, obowiązującej do chwili wygaśnięcia roszczeń obligatariuszy wobec PZU Finance AB (publ.).

46. Inne zobowiązania

Inne zobowiązania	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone)
Koszty do zapłacenia	1 578	1 462
Zarachowane koszty prowizji agencyjnej	361	336
Zarachowane koszty prowizji sprzedażowej w ubezpieczeniach grupowych	2	8
Zarachowane koszty wynagrodzeń	192	160
Zarachowane koszty reasekuracji	373	367
Zarachowane nagrody dla pracowników	345	320
Pozostałe	305	271
Przychody pobierane z góry	282	354
Pozostałe zobowiązania	5 547	7 280
Zobowiązania z tytułu transakcji na instrumentach finansowych	909	1 772
Zobowiązania wobec banków z tytułu dokumentów płatniczych rozliczanych w systemach rozliczeń międzybankowych	934	2 125
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń bezpośrednich	835	840
Zobowiązania z tytułu rozliczeń kart płatniczych	419	437
Rozrachunki publiczno-prawne	165	151
Zobowiązania z tytułu składek na rzecz BFG	182	80
Zobowiązania z tytułu reasekuracji	269	140
Oszacowane zobowiązania pozaubezpieczeniowe	157	126
Zobowiązania wobec pracowników	141	163
Oszacowane zwroty wynagrodzeń w związku z rezygnacją lub odstąpieniem klientów banków od ubezpieczeń zawieranych przy sprzedaży produktów kredytowych	98	121
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	367	320
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	570	421
Zobowiązania wobec budżetu inne niż z tytułu podatku dochodowego	111	110
Zobowiązania z tytułu darowizn	25	28
Zobowiązania z tytułu nierynkowych umów najmu	4	14
Zobowiązania Alior Banku z tytułu ubezpieczeń produktów bankowych oferowanych klientom banku	20	17
Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny	15	16
Zobowiązania z tytułu likwidacji bezpośredniej	30	14
Pozostałe	296	385
Inne zobowiązania, razem	7 407	9 096

Na 31 grudnia 2018 roku i na 31 grudnia 2017 roku wartość godziwa innych zobowiązań nie odbiegała istotnie od ich wartości bilansowej, głównie ze względu na fakt, że ponad 94% to zobowiązania krótkoterminowe.

Inne zobowiązania wg wymagalności	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017 (przekształcone)
Do 1 roku	7 012	8 781
Powyżej 1 roku do 5 lat	337	269
Powyżej 5 lat	58	46
Inne zobowiązania wg wymagalności, razem	7 407	9 096

47. Leasing

47.1 Zasady rachunkowości

Podstawą klasyfikacji umów leasingowych jest zakres, w jakim ryzyko i pożytki z tytułu posiadania przedmiotu leasingu przypadają w udziale leasingodawcy, a w jakim leasingobiorcy. Spółki Grupy PZU są stroną umów leasingowych, zarówno jako leasingodawcy, jak i leasingobiorcy.

47.1.1. Leasing finansowy

W przypadku umów leasingu, na mocy których następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i korzyści wynikających z tytułu posiadania aktywów będących przedmiotem umowy, przestaje on być ujmowany w bilansie leasingodawcy. Zamiast niego wykazuje on należność w kwocie równej bieżącej wartości minimalnych opłat leasingowych, które dzielone są następnie między przychody odsetkowe i zmniejszenie salda należności.

47.1.2. Leasing operacyjny

Umowy leasingu operacyjnego dotyczą przede wszystkim nieruchomości.

Opłaty leasingowe z tytułu umów leasingu operacyjnego ujmuje się w rachunku zysków i strat jako przychody metodą liniową przez okres trwania leasingu.

47.2 Dane ilościowe

47.2.1. Leasing finansowy

Grupa PZU jako leasingodawca

Należności z tytułu leasingu finansowego brutto	31 grudnia 2018			31 grudnia 2017		
	Inwestycja leasingowa brutto	Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	Niezrealizowane przychody	Inwestycja leasingowa brutto	Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	Niezrealizowane przychody
Do 1 roku	2 796	2 783	313	1 917	1 842	195
Od 1 roku do 5 lat	5 634	5 636	402	3 299	3 238	236
Powyżej 5 lat	541	521	29	351	340	15
Razem	8 971	8 940	744	5 567	5 420	446

47.2.2. Leasing operacyjny

47.2.2.1. Grupa PZU jako leasingodawca

Transakcje leasingu operacyjnego dotyczą zasadniczo umów najmu nieruchomości inwestycyjnych. Poniższa tabela prezentuje przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego (kwoty niezdykontowane).

Przyszłe minimalne należności z tytułu opłat leasingowych	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Do 1 roku	224	219
Powyżej 1 roku do 5 lat	561	438
Powyżej 5 lat	320	213
Przyszłe minimalne należności z tytułu opłat leasingowych, razem	1 105	870

47.2.2.2. Grupa PZU jako leasingobiorca

Zobowiązania z tytułu leasingu operacyjnego w większości wynikają z umów najmu powierzchni usługowo – biurowych. Grupa PZU prowadzi politykę zawierania umów na czas określony 3 lub 5 lat z możliwością przedłużenia. Poniższa tabela prezentuje przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego (kwoty niezdykontowane).

Zobowiązania z tytułu minimalnych opłat leasingu operacyjnego	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Do 1 roku	291	307
Powyżej 1 roku do 5 lat	740	698
Powyżej 5 lat	149	56
Zobowiązania z tytułu minimalnych opłat leasingu operacyjnego, razem	1 180	1 061

48. Aktywa stanowiące zabezpieczenie należności, zobowiązań oraz zobowiązań warunkowych

Aktywa finansowe zastawione jako zabezpieczenie zobowiązań i zobowiązań warunkowych	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Wartość bilansowa aktywów finansowych zastawionych jako zabezpieczenie zobowiązań	8 254	10 421
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	543	1 166
Pokrycie Funduszu ochrony środków gwarantowanych na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	1 043	1 348
Pokrycie zobowiązań do zapłaty na fundusz gwarancyjny na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	95	44
Pokrycie zobowiązań do zapłaty na fundusz przymusowej restrukturyzacji (BFG)	133	73
Kredyt lombardowy i techniczny	3 700	4 697
Inne kredyty	569	652
Emisja hipotecznych listów zastawnych	1 462	1 577
Pokrycie Funduszu Gwarantowania Rozliczeń Transakcji Giełdowych na rzecz Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych	54	52
Transakcje pochodne	655	812
Wartość bilansowa aktywów finansowych zastawionych jako zabezpieczenie zobowiązań warunkowych	-	-
Aktywa finansowe zastawione jako zabezpieczenie zobowiązań i zobowiązań warunkowych, razem	8 254	10 421

49. Aktywa i zobowiązania warunkowe

Aktywa i zobowiązania warunkowe	31 grudnia 2018	31 grudnia 2017
Aktywa warunkowe, w tym:	6	6
- otrzymane gwarancje i poręczenia	6	6
Zobowiązania warunkowe	57 667	58 978
- z tytułu limitów odnawialnych w rachunkach ROR oraz kart kredytowych	13 211	14 536
- z tytułu kredytów i pożyczek w transzach	28 523	29 766
- udzielone poręczenia i gwarancje	7 682	7 574
- roszczenia ubezpieczeniowe sporne	576	711
- inne roszczenia sporne	231	212
- pozostałe, w tym:	7 444	6 179
- gwarantowanie emisji papierów wartościowych	4 470	3 492
- faktoring	1 275	899
- limit intra – day	755	844
- akredytywy i promesy	822	818
- potencjalne zobowiązania wynikające z umów kredytowych zawartych przez Grupę Kapitałową Armatura	33	30
- pozostałe	89	96

W pozycji pozostałe zobowiązania warunkowe ujęto m. in. potencjalne zobowiązania wynikające z ryzyk podatkowych związanych z różnymi interpretacjami zapisów szwedzkiego prawa podatkowego dotyczącego opodatkowania różnic kursowych zrealizowanych na spłatach pożyczek udzielonych w walucie innej niż waluta funkcjonalna spółki udzielającej pożyczki.

Udzielenie przez PZU lub jednostki zależne poręczeń kredytu lub pożyczki lub udzielenie gwarancji

W 2018 roku ani PZU, ani jednostki zależne nie udzieliły poręczeń kredytu lub pożyczki, ani nie udzieliły gwarancji – łącznie jednemu podmiotowi lub jednostce zależnej od tego podmiotu – jeżeli łączna wartość istniejących poręczeń lub gwarancji byłaby istotna, za wyjątkiem pierwszej gwarancji zabezpieczającej spłatę kredytu przez jednostkę zależną z sumą gwarancyjną wynoszącą w przeliczeniu 495 mln zł.

50. Sprawy sporne

Podmioty z Grupy PZU biorą udział w licznych sporach sądowych, arbitrażowych oraz postępowaniach administracyjnych. Do typowych sporów sądowych, w których biorą udział spółki z Grupy PZU należą spory związane z zawartymi umowami ubezpieczeniowymi, spory dotyczące stosunku pracy oraz spory dotyczące zobowiązań umownych. Do typowych postępowań administracyjnych, w których biorą udział spółki z Grupy PZU należą postępowania związane z posiadaniem nieruchomości. Powyższe postępowania i spory mają charakter typowy i powtarzalny, zazwyczaj żadne z nich z osobna nie ma istotnego znaczenia dla Grupy PZU.

Większość sporów z udziałem spółek z Grupy PZU dotyczy czterech spółek: PZU, PZU Życie, Pekao i Alior Banku. Dodatkowo PZU i PZU Życie są stroną w postępowaniach przed Prezesem UOKiK.

PZU i PZU Życie uwzględniają roszczenia sporne w procesie tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na szkody znane biorąc pod uwagę prawdopodobieństwo niekorzystnego rozstrzygnięcia sporu oraz szacując wartość prawdopodobnego rozstrzygnięcia. W przypadku roszczeń spornych dotyczących waloryzacji rent w PZU Życie roszczenia ujmowane są w pozostałych rezerwach techniczno-ubezpieczeniowych w kwocie rocznej wartości rent ponad odpowiadającą kwotę rezerwy ustalonej w ramach rezerw matematycznych na życie.

W 2018 roku i do dnia podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego w spółkach z Grupy PZU nie wystąpiły postępowania toczące się przed sądem, organem właściwym dla postępowania arbitrażowego lub organem administracji publicznej dotyczące zobowiązań albo wierzytelności PZU lub jednostki od niego bezpośrednio lub pośrednio zależnej, których jednostkowa wartość byłaby istotna, za wyjątkiem kwestii opisanych w punktach poniżej.

Na 31 grudnia 2018 roku wartość przedmiotu sporu wszystkich 217 810 spraw toczących się przed sądami, organami właściwymi dla postępowań arbitrażowych lub organami administracji publicznej prowadzonych w podmiotach z Grupy PZU wynosiła łącznie 7 804 mln zł. W kwocie tej 4 108 mln zł dotyczy zobowiązań, a 3 696 mln zł wierzytelności spółek z Grupy PZU.

Szacując kwoty rezerw na poszczególne sprawy uwzględnia się wszystkie informacje dostępne na datę przekazania skonsolidowanego sprawozdania finansowego, jednak jej wartość może ulec zmianie w przyszłości.

50.1 Uchwały ZWZ PZU w sprawie podziału zysku PZU za rok obrotowy 2006

Pozwem z 30 lipca 2007 roku wszczęto postępowanie z powództwa Manchester Securities Corporation („MSC”) z siedzibą w Nowym Jorku przeciwko PZU o uchylenie uchwały nr 8/2007 ZWZ PZU z 30 czerwca 2007 roku w sprawie podziału zysku PZU za rok obrotowy 2006, jako sprzecznej z dobrymi obyczajami i mającej na celu pokrzywdzenie powoda – akcjonariusza PZU.

Zaskarżona uchwała ZWZ PZU podzieliła zysk netto za rok 2006 w kwocie 3 281 mln zł w następujący sposób:

- na kapitał zapasowy przekazano kwotę 3 261 mln zł;
- na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych przekazano kwotę 20 mln zł.

Wyrokiem z 22 stycznia 2010 roku Sąd Okręgowy w Warszawie w całości uchylił ww. uchwałę ZWZ PZU. PZU wykorzystał wszystkie środki odwoławcze, w tym skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, który 27 marca 2013 roku oddalił tę skargę kasacyjną. Wyrok ten jest prawomocny i nie podlega dalszemu zaskarżeniu.

W ocenie PZU uchylenie ww. uchwały ZWZ PZU nie powoduje po stronie akcjonariuszy powstania roszczenia o wypłatę dywidendy przez PZU.

W związku z uprawomocnieniem się wyroku uchylającego uchwałę nr 8/2007, 30 maja 2012 roku ZWZ PZU podjęło uchwałę o podziale zysku za rok obrotowy 2006 w sposób odpowiadający podziałowi zysku dokonanej uchyloną uchwałą nr 8/2007. Sprzeciw do uchwały z 30 maja 2012 roku zgłosił MSC i został on zaprotokołowany.

20 sierpnia 2012 roku doręczono PZU odpis pozwu wniesionego przez MSC do Sądu Okręgowego w Warszawie, w którym wymieniona spółka domagała się uchylenia uchwały ZWZ PZU z 30 maja 2012 roku o podziale zysku za rok obrotowy 2006, a wartość przedmiotu sporu została określona przez powoda na 5 mln zł. PZU złożył odpowiedź na pozew domagając się oddalenia powództwa w całości.

17 grudnia 2013 roku Sąd Okręgowy wydał wyrok, którym uwzględnił powództwo w całości i zasądził od PZU na rzecz MSC koszty procesu. 4 marca 2014 roku PZU złożył apelację od ww. wyroku, zaskarżając go w całości. Wyrokiem z 11 lutego 2015 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił w całości wyrok Sądu Okręgowego z 17 grudnia 2013 roku, oddalił powództwo MSC i obciążył MSC kosztami procesu. Wyrok Sądu Apelacyjnego jest prawomocny. MSC zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną z 9 czerwca 2015 roku. PZU złożył odpowiedź na skargę kasacyjną. Postanowieniem z 19 kwietnia 2016 roku Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej MSC do rozpoznania. Postanowienie jest prawomocne, nie podlega dalszemu zaskarżeniu na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego i kończy postępowanie w sprawie.

W międzyczasie 16 grudnia 2014 roku MSC wezwał PZU do zapłaty 265 mln zł z tytułu odszkodowania w związku z uchyleniem uchwały nr 8/2007 ZWZ PZU z 30 czerwca 2007 roku w sprawie podziału zysku PZU za rok obrotowy 2006. PZU odmówił spełnienia świadczenia ze względu na jego bezzasadność.

23 września 2015 roku PZU doręczono odpis pozwu wraz z załącznikami, w sprawie wszczętej przez MSC przeciwko PZU o zapłatę 169 mln zł wraz z odsetkami ustawowymi od 2 stycznia 2015 roku do dnia zapłaty. Powództwo obejmuje żądanie zapłaty odszkodowania z tytułu pozbawienia MSC oraz J.P. Morgan (MSC nabył roszczenie od J.P. Morgan), jako mniejszościowych akcjonariuszy PZU, udziału w zysku za rok obrotowy 2006, w związku z podjęciem 30 czerwca 2007 roku przez ZWZ PZU uchwały nr 8/2007. Sprawa jest prowadzona przed Sądem Okręgowym w Warszawie. 18 grudnia 2015 roku PZU złożył odpowiedź na pozew wnosząc o oddalenie powództwa w całości. 1 kwietnia 2016 roku MSC złożył pismo procesowe, w którym odniósł się do twierdzeń, zarzutów i wniosków PZU oraz powołał nowe dowody w sprawie. 30 czerwca 2016 roku PZU złożył replikę na ostatnie pismo procesowe MSC wraz z wnioskami dowodowymi. Postanowieniem z 21 lipca 2016 roku Sąd skierował sprawę do mediacji, na którą PZU nie wyraził zgody. Na kolejnych rozprawach prowadzone jest postępowanie dowodowe.

Zdaniem Zarządu PZU roszczenia MSC są bezzasadne. W konsekwencji, na 31 grudnia 2018 roku nie dokonano zmian w prezentacji kapitałów PZU, mogących potencjalnie wynikać z uchylenia uchwały 8/2007 ZWZ PZU o podziale zysku za rok

obrotowy 2006, w tym pozycji „Kapitał zapasowy” i „Zysk (strata) z lat ubiegłych”, a także nie korygowano środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Inne wezwania do zapłaty dotyczące podziału zysku PZU za rok obrotowy 2006

13 listopada 2018 roku Sąd Okręgowy w Warszawie doręczył odpis pozwu złożony przez Wspólną Reprezentację SA w restrukturyzacji, która wytoczyła powództwo przeciwko PZU o zapłatę 34 mln zł z odsetkami ustawowymi od 1 października 2015 roku do dnia zapłaty i kosztami procesu. Powództwo obejmuje roszczenie o zapłatę odszkodowania z tytułu pozbawienia akcjonariuszy udziału w zysku za rok obrotowy 2006. Powód twierdzi, że roszczenia odszkodowawcze zostały przeniesione przez akcjonariuszy na Powoda na podstawie umów zleceń wraz z powierniczym przelewem wierzytelności a roszczenie dochodzone pozwem stanowi łączną szkodę wyrządzoną akcjonariuszom. PZU nie uznaje roszczeń ze względu na ich bezzasadność i złożył odpowiedź na pozew wnosząc o oddalenie powództwa w całości.

Ponadto akcjonariusze, byli akcjonariusze lub ich następcy prawni przestali do PZU wezwania do zapłaty oparte o okoliczności faktyczne jak przedstawione powyżej. Niektórzy z wzywających nie wskazywali konkretnych kwot, lecz liczbę akcji bądź ograniczali się tylko do żądania zapłaty. PZU udzielał odpowiedzi na piśmie stwierdzając, że roszczenia nie istnieją i nie zostaną uwzględnione.

50.2 Postępowanie Prezesa UOKiK wobec PZU

Prezes UOKiK decyzją z 30 grudnia 2011 roku nałożył na PZU karę pieniężną w wysokości 57 mln zł za stosowanie praktyki ograniczającej konkurencję i naruszającej zakaz określony w art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, polegającej na zawarciu przez PZU i Maximus Broker sp. z o.o. z siedzibą w Toruniu („Maximus Broker”) porozumienia ograniczającego konkurencję na krajowym rynku sprzedaży grupowego ubezpieczenia NNW dzieci, młodzieży i personelu w placówkach oświatowych, polegającego na podziale rynku zbytu pod względem podmiotowym poprzez przekazanie do obsługi Maximus Broker klientów PZU z terenu województwa kujawsko-pomorskiego w zamian za rekomendowanie tym klientom ubezpieczenia w PZU i jednocześnie zakazał PZU stosowania zarzucanej praktyki.

Zarząd PZU nie zgadza się z ustaleniami stanu faktycznego i argumentacją prawną zawartą w decyzji, ponieważ przy wydawaniu decyzji nie uwzględniono całokształtu materiału dowodowego i dokonano błędnej kwalifikacji prawnej.

18 stycznia 2012 roku PZU złożył odwołanie od ww. decyzji (skutkujące brakiem jej uprawomocnienia się). W odwołaniu PZU wskazał m.in., że:

- żadne porozumienie (poza kurtażowym) pomiędzy PZU a Maximus Broker nie zostało zawarte;
- Prezes UOKiK błędnie pojmuje zasady zawierania umów ubezpieczenia z udziałem brokera;
- większość umów ubezpieczenia zawieranych przy udziale Maximus Broker była zawierana z zakładami ubezpieczeń innymi niż PZU;
- PZU i Maximus Broker nie mogli i nie mogły prowadzić działalności konkurencyjnej na rynkach, na których działają.

27 marca 2015 roku Sąd Okręgowy w Warszawie wydał wyrok, w którym uchylił decyzję Prezesa UOKiK z 30 grudnia 2011 roku. Wyrokiem z 6 grudnia 2016 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji Prezesa UOKiK, uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. 31 lipca 2017 roku Sąd Okręgowy w Warszawie wydał wyrok, w którym uchylił decyzję Prezesa UOKiK z 30 grudnia 2011 roku. 4 października 2017 roku Prezes UOKiK wniósł apelację do Sądu Apelacyjnego w Warszawie. Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 23 stycznia 2019 roku oddalił apelację Prezesa UOKiK. Wyrok jest prawomocny. Od prawomocnego wyroku Prezesowi UOKiK przysługuje wniesienie skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego.

PZU posiadał rezerwę na ww. karę, której wysokość zarówno na 31 grudnia 2018 roku, jak i na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 57 mln zł.

50.3 Postępowanie Prezesa UOKiK wobec PZU Życie

1 czerwca 2005 roku Prezes UOKiK wszczął na wniosek kilku wnioskodawców postępowanie antymonopolowe wobec podejrzenia nadużywania przez PZU Życie pozycji dominującej na rynku grupowych ubezpieczeń pracowniczych, które mogło stanowić naruszenie art. 8 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz art. 82 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. W wyniku rozstrzygnięcia toczącego się postępowania Prezes UOKiK decyzją z 25 października 2007 roku nałożył na PZU Życie karę w wysokości 50 mln zł za utrudnianie korzystania z ofert konkurentów.

Zarząd PZU Życie nie zgadzając się zarówno z ustaleniami stanu faktycznego, jak i argumentacją prawną zawartą w decyzji, złożył odwołanie do SOKiK, w którym sformułował 38 zarzutów materialno- i formalnoprawnych wobec decyzji Prezesa UOKiK. W ocenie Zarządu PZU Życie przy wydawaniu decyzji nie uwzględniono całokształtu materiału dowodowego i dokonano błędnej kwalifikacji prawnej, a w konsekwencji bezpodstawnie przyjęto, że PZU Życie posiada dominującą pozycję na rynku.

Po wieloletnich postępowaniach, 30 września 2015 roku PZU Życie zapłacił nałożoną karę w wysokości 50 mln zł oraz koszty procesu, którymi został obciążony. 18 marca 2016 roku PZU Życie wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną. Na rozprawie 26 września 2017 roku Sąd Najwyższy postanowił zwrócić się o rozstrzygnięcie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w Luksemburgu.

Z uwagi na zapłatę kary przez PZU Życie w 2015 roku nie istniała konieczność utrzymywania dodatkowej rezerwy z tego tytułu.

50.4 Zgłoszenie wierzytelności PZU do masy upadłości spółek z Grupy Kapitałowej PBG

PZU jest wierzycielem PBG SA („PBG”) oraz Hydrobudowy Polska SA („Hydrobudowa”) z tytułu wystawionych i zrealizowanych gwarancji ubezpieczeniowych (gwarancji kontraktowych).

W 2012 roku wszczęto postępowania upadłościowe względem PBG oraz Hydrobudowy. 21 września 2012 roku PZU przystąpił do ww. postępowań zgłaszając swoje wierzytelności do mas upadłości tych spółek.

PBG i Hydrobudowa należą do jednej grupy kapitałowej, której podmiotem dominującym jest PBG i wzajemnie poręczały swoje zobowiązania. Wszystkie wierzytelności, które zgłoszono do masy upadłości Hydrobudowy w kwocie 101 mln zł, w konsekwencji zgłoszono równocześnie do masy upadłości PBG.

8 października 2015 roku Sąd Upadłościowy ogłosił postanowienie, w którym zatwierdził układ zawarty z wierzycielami PBG, a 20 lipca 2016 roku wydał postanowienie o zakończeniu postępowania upadłościowego. Postanowienie jest prawomocne. W wyniku realizacji układu i dokonanej redukcji wierzytelności do poziomu 20,93% należności zgłoszonej, PZU otrzymał 206 139 obligacji PBG o wartości nominalnej 21 mln zł oraz 24 241 560 akcji PBG o wartości nominalnej 24 mln zł. Wartość bilansowa akcji PBG na 31 grudnia 2018 roku wynosiła 2 mln zł (na 31 grudnia 2017 roku: 4 mln zł). Obligacje - zarówno na 31 grudnia 2018 roku, jak i 31 grudnia 2017 roku były ujmowane wyłącznie w ewidencji pozabilansowej, a ich wartość została oceniona na zero.

Na pierwszej liście wierzytelności, przedstawionej przez syndyka Hydrobudowy sędziemu komisarzowi, została uwzględniona wierzytelność PZU w kwocie 16 mln zł, na czwartej uzupełniającej liście wierzytelności została uwzględniona wierzytelność PZU w kwocie 16 mln zł. Łączna wartość uwzględnionych wierzytelności PZU wynosi zatem 32 mln zł. W zakresie wierzytelności na kwotę ponad 66 mln zł, 24 października 2018 roku PZU złożył sprzeciw do sędziego komisarza, co do odmowy uznania zgłoszonej wierzytelności. Lista wierzytelności do masy upadłości Hydrobudowy nie została jeszcze ostatecznie ustalona. Postępowanie upadłościowe względem Hydrobudowy jest w toku, a ustalenie ostatecznej listy wierzytelności stanowi dopiero wstępny etap tego postępowania i poprzedza sporządzenie planu podziału (po przeprowadzeniu likwidacji masy upadłości).

50.5 Pozew zbiorowy przeciwko Alior Bankowi

5 marca 2018 roku osoba fizyczna reprezentująca grupę 84 osób fizycznych i prawnych wniosła przeciwko Alior Bankowi pozew o ustalenie odpowiedzialności Alior Banku za szkodę spowodowaną nienależytym wykonywaniem obowiązków informacyjnych przez Alior Bank wobec klientów oraz nienależytym wykonywaniem umów o świadczenie usług przyjmowania i przekazywania zleceń nabycia lub zbycia certyfikatów inwestycyjnych funduszy inwestycyjnych zarządzanych poprzednio przez Fincrea TFI SA, a obecnie Raiffeisen Bank International AG (Spółka Akcyjna) Oddział w Polsce. W ocenie powodów, Alior Bank nie przekazał

klientom informacji o rzeczywistym ryzyku inwestycji w produkty inwestycyjne, przez co naraził klientów na szkodę wynikającą z utraty wartości certyfikatów inwestycyjnych oraz utraty gwarantowanych zysków. Zdaniem Zarządu PZU, pozew zbiorowy nie ma uzasadnionych podstaw faktycznych, ani prawnych i z tego względu nie powinien być rozstrzygnięty na korzyść klientów. Na dzień podpisania skonsolidowanego sporządzenia sprawozdania finansowego, sąd do którego wniesiono pozew zbiorowy nie wydał rozstrzygnięcia o dopuszczalności rozpoznania pozwu zbiorowego. Ponadto Grupa PZU przyjmuje, że ryzyko niekorzystnego dla Alior Banku rozstrzygnięcia z tytułu pozwu oraz istotnej straty z tego tytułu jest szacowane na poziomie niższym niż średni, wobec tego na 31 grudnia 2018 roku Grupa PZU nie utworzyła rezerw w odniesieniu do wniesionego pozwu. Na obecnym etapie nie jest możliwe oszacowanie ewentualnych skutków finansowych dla Alior Banku i Grupy PZU w przypadku innego rozstrzygnięcia przez sąd niż zakładane przez Grupę PZU.

51. Transakcje z podmiotami powiązаныmi

51.1 Kluczowy personel kierowniczy

Za kluczowy personel kierowniczy Grupy PZU uważa się Członków Zarządu PZU oraz Dyrektorów Grupy PZU.

W 2018 i w 2017 roku spółki Grupy PZU nie udzieliły pożyczek ani żadnych podobnych świadczeń członkom kluczowego personelu kierowniczego

Wynagrodzenia kluczowego personelu kierowniczego oraz członków Rady Nadzorczej PZU

Poniżej przedstawiono wynagrodzenia wypłacone członkom kluczowego personelu kierowniczego PZU (Członkom Zarządu PZU, osobom zarządzającym wyższego szczebla oraz członkom Rady Nadzorczej, którzy pełnili swoje funkcje przez minimum jeden dzień w 2018 lub 2017 roku. Dane dotyczące wynagrodzeń zaprezentowano w tysiącach złotych.

Wynagrodzenia i inne krótkoterminowe świadczenia pracownicze wypłacone przez PZU	1 stycznia – 31 grudnia 2018 (w tys. zł)		1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)	
		w tym premie i nagrody specjalne:		w tym premie i nagrody specjalne:
Zarząd, z czego:	3 857	-	6 870	2 042
Paweł Surówka	793	-	683	74
Rodger Hodgkiss	766	-	1 171	412
Tomasz Kulik	766	-	319	-
Maciej Rapkiewicz	766	-	1 152	379
Małgorzata Sadurska	766	-	421	-
Michał Krupiński	nd.	nd.	2 086 ¹⁾	895
Andrzej Jaworski	nd.	nd.	945 ²⁾	282
Marcin Chludziński	nd.	nd.	93	-
Osoby zarządzające wyższego szczebla (Dyrektorzy Grupy PZU), z czego:	1 451	11	5 138	1 381
Aleksandra Agatowska	203	-	854	254
Tomasz Karusewicz	307	-	1 031	356
Bartłomiej Litwińczuk	307	-	754	122
Roman Pałac	317	-	986	378
Dorota Macieja	317	11 ³⁾	501	-
Paweł Surówka	nd.	nd.	261 ⁴⁾	72
Sławomir Niemierka	nd.	nd.	751	199

Wynagrodzenia i inne krótkoterminowe świadczenia pracownicze wypłacone przez PZU	1 stycznia – 31 grudnia 2018 (w tys. zł)		1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)	
Rada Nadzorcza, z czego:	1 420	-	1 344	-
Maciej Łopiński	169	-	nd.	nd.
Paweł Górecki	170	-	131	-
Alojzy Nowak	170	-	154	-
Marcin Chludziński	156	-	133	-
Agata Górnicka	156	-	133	-
Robert Jastrzębski	127	-	nd.	nd.
Katarzyna Lewandowska	157	-	115	-
Robert Śnitko	156	-	105	-
Maciej Zaborowski	156	-	146	-
Aneta Fatek	3	-	114	-
Bogusław Banaszak	nd.	-	142	-
Marcin Gargas	nd.	-	18	-
Paweł Kaczmarek	nd.	-	48	-
Eligiusz Krześniak	nd.	-	13	-
Jerzy Paluchniak	nd.	-	39	-
Piotr Paszko	nd.	-	13	-
Radosław Potrzeszcz	nd.	-	13	-
Łukasz Świerzewski	nd.	-	27	-

¹⁾ W tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 600 tys. zł.

²⁾ W tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 276 tys. zł.

³⁾ Premia z tytułu pełnionej w okresie 1 stycznia - 14 marca 2017 roku funkcji Dyrektora ds. Sponsoringu.

⁴⁾ Wynagrodzenie za okres pełnienia funkcji Dyrektora Grupy do 12 kwietnia 2017 roku.

Na 31 grudnia 2018 roku świadczenia za rok 2017 i za rok 2018 dla członków Zarządu PZU wynikające z systemu zmiennego wynagradzania nie zostały przyznane. Zgodnie z obowiązującym systemem wynagrodzeń, osobom tym może przysługiwać premia za lata 2017 i 2018, której wypłata może mieć miejsce w następnych okresach. W związku z powyższym na wypłatę premii za lata 2017 – 2018 utworzono rezerwę, której łączna wysokość na 31 grudnia 2018 roku wyniosła 9 054 tys. zł (łącznie z narzutami pracodawcy, na 31 grudnia 2017 roku: 2 625 tys. zł).

Wynagrodzenia i inne krótkoterminowe świadczenia pracownicze wypłacone przez pozostałe podmioty z Grupy PZU	1 stycznia – 31 grudnia 2018 (w tys. zł)		1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)	
		w tym premie i nagrody specjalne:		w tym premie i nagrody specjalne:
Zarząd, z czego:	90	-	2 835	801
Paweł Surówka	90 ¹⁾	-	499	214
Rodger Hodgkiss	-	-	491	214
Tomasz Kulik	-	-	840	103
Maciej Rapkiewicz	-	-	446	135
Michał Krupiński	nd.	-	67 ²⁾	-
Andrzej Jaworski	nd.	-	492 ³⁾	135
Osoby zarządzające wyższego szczebla (Dyrektorzy Grupy PZU), z czego:	2 206	6	3 030	706
Aleksandra Agatowska	344	-	509	137
Tomasz Karusewicz	460	-	604	192
Bartłomiej Litwińczuk	460	-	455	66
Roman Pałac	476	-	604	204
Dorota Macieja	466	6 ⁴⁾	319	-
Sławomir Niemierka	nd.	nd.	539	107

¹⁾ Wynagrodzenie z tytułu pełnionej w okresie 1 stycznia - 20 czerwca 2018 roku funkcji Członka Rady Nadzorczej Pekao.

²⁾ Wynagrodzenie z tytułu pełnionej w okresie 1 stycznia - 14 czerwca 2017 roku funkcji Członka Rady Nadzorczej Alior Banku.

³⁾ W tym wynagrodzenie z tytułu zakazu konkurencji 149 tys. zł (PZU Życie).

⁴⁾ Premia z tytułu pełnionej w okresie 1 stycznia - 14 marca 2017 roku funkcji Dyrektora ds. Sponsoringu.

Całkowita szacunkowa wartość świadczeń niepieniężnych przyznanych przez PZU oraz podmioty zależne PZU	1 stycznia – 31 grudnia 2018 (w tys. zł)	1 stycznia – 31 grudnia 2017 (w tys. zł)
Zarząd, z czego:	515	701
Paweł Surówka	149	62
Rodger Hodgkiss	115	144
Tomasz Kulik	77	76
Maciej Rapkiewicz	64	107
Małgorzata Sadurska	110	15
Michał Krupiński	nd.	162
Andrzej Jaworski	nd.	135
Osoby zarządzające wyższego szczebla (Dyrektorzy Grupy PZU), z czego:	525	924
Aleksandra Agatowska	111	201
Tomasz Karusewicz	89	138
Bartłomiej Litwińczuk	118	151
Roman Pałac	129	168
Dorota Macieja	78	119
Sławomir Niemierka	nd.	147

51.2 Zawarcie przez PZU lub jednostki zależne istotnych transakcji z podmiotami powiązаныmi na innych warunkach niż rynkowe

W 2018 roku ani PZU, ani jednostki zależne nie zawarły żadnej transakcji z podmiotami powiązаныmi, jeżeli pojedynczo lub łącznie byłyby one istotne i zostały zawarte na innych warunkach niż rynkowe.

51.3 Pozostałe transakcje z podmiotami powiązаныmi

Saldą i obroty wynikające z transakcji handlowych pomiędzy Grupą PZU a podmiotami powiązаныmi	1 stycznia – 31 grudnia 2018 roku i na 31 grudnia 2018 roku		1 stycznia – 31 grudnia 2017 roku i na 31 grudnia 2017 roku	
	Kluczowy personel kierowniczy	Pozostałe pomioty powiązаныe ¹⁾	Kluczowy personel kierowniczy	Pozostałe pomioty powiązаныe ¹⁾
Składka przypisana brutto				
w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych	-	4	-	4
w ubezpieczeniach na życie (łącznie z wolumenami z kontraktów inwestycyjnych)	-	-	-	-
Przychody z tytułu prowizji	-	-	-	100 ²⁾
Koszty	-	-	-	2
Należności	-	-	-	-
Zobowiązania	-	-	-	-
Aktywa warunkowe	-	-	-	-
Zobowiązania warunkowe	-	-	-	-

¹⁾ Niekonsolidowane spółki w likwidacji oraz jednostki stowarzyszone wyceniane metodą praw własności.

²⁾ Przychody od Pekao TFI, PIM, Xelion za okres, gdy były jednostkami stowarzyszonyimi.

51.4 Transakcje z jednostkami powiązаныmi ze Skarbem Państwa

Transakcje z jednostkami zależnymi, współzależnymi i stowarzyszonyimi ze Skarbem Państwa stanowiły w przeważającej większości umowy ubezpieczeń majątkowych i osobowych, ubezpieczeń na życie, kontraktów inwestycyjnych oraz usług bankowych. Transakcje te są zawierane i rozliczane na warunkach możliwych do uzyskania przez klientów niebędących

stronami powiązanymi. Należności i zobowiązania wobec stron powiązanych ze Skarbem Państwa z tytułu umów ubezpieczeniowych mają zazwyczaj charakter krótkoterminowy.

52. Zatrudnienie

Poniższa tabela przedstawia średnie zatrudnienie w etatach w spółkach Grupy PZU.

Wyszczególnienie	1 stycznia - 31 grudnia 2018	1 stycznia - 31 grudnia 2017
Zarządy (liczba osób na koniec okresu sprawozdawczego)	133	154
Kadra kierownicza	4 333	5 807
Pozostali pracownicy	37 006	37 349
Razem	41 472	43 310

53. Pozostałe informacje

53.1 Wynagrodzenie firmy audytorskiej przeprowadzającej badanie sprawozdań finansowych

W tabeli poniżej zaprezentowano kwoty należne firmie audytorskiej Grupy PZU (KPMG Audyt sp. z ograniczoną odpowiedzialnością sp. k. – „KPMG”) za badanie sprawozdań finansowych podlegających konsolidacji jednostek Grupy PZU, przeprowadzane przez KPMG, wypłacone lub należne za dany okres, powiększone o podatek VAT, określone zgodnie z zasadą memoriału.

Wyszczególnienie	1 stycznia - 31 grudnia 2018 (w tys. zł)	1 stycznia - 31 grudnia 2017 (w tys. zł)
Badanie sprawozdań finansowych	7 813	7 673
Inne usługi poświadczające	4 814	3 568
Razem	12 627	11 241

18 lutego 2014 roku Rada Nadzorcza PZU wybrała firmę KPMG Audyt Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp. k. z siedzibą w Warszawie, ul. Inflancka 4A, 00-189 Warszawa, wpisaną przez Polską Izbę Biegłych Rewidentów na listę firm audytorskich pod numerem 3546, jako podmiot przeprowadzający badania sprawozdań finansowych za lata 2014 – 2016, a 27 kwietnia 2017 roku Rada Nadzorcza PZU skorzystała z możliwości przedłużenia współpracy na lata 2017 – 2018.

53.2 Kontrole UKNF w PZU i PZU Życie

W okresie od 5 kwietnia do 4 maja 2018 roku w PZU i PZU Życie odbyła się wizyta nadzorcza KNF w zakresie systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym związanym z dystrybucją produktów ubezpieczeniowych, w szczególności zapobiegania nadużyciom.

W okresie od 19 czerwca 2018 roku do 17 sierpnia 2018 roku w PZU odbyła się kontrola KNF w zakresie likwidacji szkód oraz zawierania umów ubezpieczenia krótkoterminowego. 31 grudnia 2018 roku organ nadzoru wydał dwa główne zalecenia pokontrolne w obszarze likwidacji szkód i świadczeń oraz jedno zalecenie dotyczące zawierania umów ubezpieczenia krótkoterminowego, z terminem wykonania do 31 stycznia 2019 roku. Zalecenia wykonano w terminie.

Zdaniem Zarządu PZU wyniki ww. kontroli nie miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

53.3 Postępowanie KNF w przedmiocie nałożenia kary na Alior Bank

14 września 2018 roku KNF wszczęła wobec Alior Banku postępowanie w przedmiocie nałożenia na Alior Bank kary pieniężnej na podstawie art. 167 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 167 ust. 1 pkt 1 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami. Postępowanie jest związane z przeprowadzoną kontrolą KNF w okresie od listopada 2017 roku do maja 2018 roku, która dotyczyła prawidłowości działania Alior Banku i Biura Maklerskiego Banku w zakresie dystrybucji certyfikatów inwestycyjnych funduszy zarządzanych poprzednio przez Fincrea TFI SA, a obecnie Raiffeisen Bank International AG (Spółka Akcyjna) Oddział w Polsce. Na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego KNF nie zakończyła postępowania w przedmiocie nałożenia kary.

53.4 Zdarzenia po zakończeniu okresu sprawozdawczego

Nie wystąpiły istotne zdarzenia po zakończeniu okresu sprawozdawczego, które miałyby wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe.

31 stycznia 2019 roku PZU Zdrowie nabył 1 432 udziały spółki Alergo-Med Tarnów sp. z o.o. stanowiących 100% udziału w kapitale i głosach na zgromadzeniu wspólników.

31 stycznia 2019 roku KNF podjęła decyzję o przejęciu przez Alior Bank Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej Jaworzno (SKOK Jaworzno). Zgodnie z decyzją KNF, od 1 lutego 2019 roku Alior Bank objął zarząd majątkiem SKOK Jaworzno, a od 1 kwietnia 2019 roku zostanie ona przejęta przez Alior Bank.

Podpisy osób wchodzących w skład Zarządu PZU:

Imię i nazwisko	Stanowisko / Funkcja	
Paweł Surówka	Prezes Zarządu PZU	Podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym
Tomasz Kulik	Członek Zarządu PZU	Podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym
Roger Hodgkiss	Członek Zarządu PZU	Podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym
Maciej Rapkiewicz	Członek Zarządu PZU	Podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym
Małgorzata Sadurska	Członek Zarządu PZU	Podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym

Osoba odpowiedzialna za sporządzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego:

Katarzyna Łubkowska	Dyrektor Biura Rachunkowości	Podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym
---------------------	---------------------------------	--

Warszawa, 12 marca 2019 roku